

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**DEMET MECMUASI
TAHLİLİ FİHRİST-İNCELEME-METİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şadiye SÜLEYMAN AHMET AĞA

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

GAZİANTEP
OCAK 2022

T.C
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: Demet Mecmuası Tahlili Fihrist-İnceleme- Metin
Adı ve Soyadı: Şadiye SÜLEYMAN AHMET AĞA

Tez Savunma Tarihi: 05 /01/2022

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvan, Adı ve SOYADI)

İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

Dr. Öğr. Üyesi Selami ÇAKMAKCI

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Şadiye SÜLEYMAN AHMET AĞA

05.01.2022

Tezin Savunma Tarihi

Ablacığım Nadiye AĞA'nın anısına...

ÖZET

DEMET MECMUASI TAHLİLİ FİHRİST- İNCELEME- METİN

SÜLEYMAN AHMET AĞA, Şadiye
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY
Ocak 2022, 308 sayfa

Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet, birçok konuda yenileşme ve değişmelerin yaşandığı dönem olmuştur. Bu dönemden itibaren Osmanlı'da farklı konularda birçok dergi çıkmıştır. Bu süreçte dergicilik, özellikle Türk edebiyatında altın çağını yaşamış, kültür ve sanatın gelişiminde büyük katkılar sağlamıştır. Bu çalışmada, 1908 yılında Celal Sahir tarafından İstanbul'da neşredilen *Demet* mecmuası incelenmiştir. *Demet* mecmuasının tahlili fihristinin yapıldığı bu çalışma, dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde *Demet* mecmuasının yayımlandığı II. Meşrutiyet dönemi ve o süreçte Osmanlı basınında kadın dergiciliği ele alınmıştır. Mecmuanın sahibi, müdürü, başyazarı Celal Sahir hakkında bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölüm kronolojik sıraya göre, yazar adına göre ve konularına göre fihristi ihtiva etmektedir. Üçüncü bölüm mecmuadaki yazıların incelendiği bölümdür. Dördüncü ve son bölümde çeviri yazı metin yer almaktadır. Sonuç kısmında, çalışmanın bütünüyle ilgili ulaşılan yargılara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Celal Sahir, Demet mecmuası, Osmanlı basını, II. Meşrutiyet, dergicilik.

ABSTRACT

DEMET MAGAZINE ANALYTICAL INDEX- REVIEW-TEXT

SÜLEYMAN AHMET AĞA, Şadiye
Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Assistant Professor Ahmet ÖZPAY
January 2022, 308 pages

In the Ottoman Empire, II. Legitimacy has been a period of renewal and changes in many issues. Since this period, many magazines on different topics have appeared in the Ottoman Empire. In this process, magazine publishing has experienced its golden age, especially in Turkish literature, and has made great contributions to the development of culture and art. In this study, the Bundle assembly, which was written by Celal Sahir in Istanbul in 1908, was examined. This study was made of the Annotated Index of Magazine Demet is composed of four parts. In the first part, a bunch of majmuas was published II. Legitimacy period and during that period, women's journalism was covered in the Ottoman press. There is information about the owner, director, editor-in-chief of Majmua, Jalal Sahir. The second part contains the fihrist in chronological order, by author's name and by topics. The third section is the section where the articles in the assembly are examined. The fourth and last section contains the text of the translation article. In the conclusion section, the judgments reached about the whole of the study are given.

Keywords: Celal Sahir, Demet Periodical, Ottoman Press, II Legitimacy Magazines.

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda modernleşme programı, dönemin sosyal siyasi, kültürel ve geleneksel kurumlarını da etkilenmiştir. Osmanlı toplumunda kadın sorunun ortaya çıkması, bu sorunların gazete ve dergilerde tartışılması, II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamında canlanan yayın faaliyetleri, kadın mecmualarında da kendini göstermiştir. Milli hafızanın önemli unsurlarından biri olan mecmualar, yayımlandıkları dönemin edebiyat, sanat, tarih, sosyal hayat, iktisat gibi pek çok unsurunu bünyesinde barındırır. Mecmualar o günün sosyal hayatını bize, o günün duyarlılıklarıyla yansıtır. II. Meşrutiyet'ten sonra 1908 yılında İstanbul'da yayımlanan bir kadın mecmuası olarak çıkan ve sadece yedi sayısı yayımlanabilen *Demet* mecmuası, “edebi, ilmi, siyasi” hanımlara mahsus haftalık musavver mecmuadır ve çarşamba günleri yayımlanır.

Demet mecmuası üzere yapılan bir tez çalışmasının olmaması nedeniyle bu çalışma vasıtasıyla amaçlanan, Türk insanını *Demet*'ten haberdar etmek ve edebiyat dünyasına tanıtmaktır. Toplam yedi sayı çıkarılan *Demet*'in tüm sayıları çalışma çerçevesinde yeni harflere aktarılmıştır. Sayı numarasına göre, yazar adına göre ve konularına göre tahlili fihrist yapıp *Demet* mecmuası tanıtılmıştır. İçinde yer alan reklamlar ve metinler incelenmiştir. Bu incelemelerle ve yapılan çalışmalarla dönemin zihniyetine ışık tutulması amaçlanmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde *Demet* mecmuası, çeşitli yönleriyle tanıtılmıştır. Bu tanıtımda mecmuanın dış yapısından amacına, içerikteki temel yaklaşımlara kadar önemli mevzuları yazmaya özen gösterilmiştir. Mecmuanın sahibi, müdürü ve başyazarı Celal Sahir hakkında bilgiye de bu bölümde yer verilmiştir.

İkinci bölüm tahlili fihrist kısmı olarak tanzim edildi. Tahlili fihrist üç ana başlığa ayrıldı. Birincisi kronolojik sıraya göre hazırlanan bir fihristtir. Burada mecmuanın sayıları dikkate alınarak, yazar adına göre ve yazı adına göre bir sıralama yapılmıştır. Her sayının hangi tarihte çıktığı Miladi ve Rumi tarih de gözden uzak tutulmadan verilmiştir. İkincisi yazar adına göre hazırlanan fihristtir. Yazar adları esas alınarak hazırlanan bu kısımda da alfabetik sıra gözetilmiştir. Üçüncüsü, konularına göre hazırlanan fihristtir ki burası iki kısma ayrılmıştır: Edebiyat, dil yazıları ve diğer yazılar.

Üçüncü bölüm yazıların değerlendirildiği bölümdür. Buradaki değerlendirme sıralamasında fihristte yer alan “Konularına Göre Fihrist” kısmındaki sıralamaya dikkat edilmiştir.

Dördüncü bölüm çalışmanın metin kısmına ayrılmıştır. Bu bölümde mecmuanın 1-7 arasındaki sayılarında yer alan bütün metinlerin Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine çeviri yazısı verilmiştir. Çeviri yazının hazırlanmasında Türkiye Türkçesindeki kullanım ve Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu* esas alınmıştır.

Bu heyecanlı fakat zorlu süreçte gücüme güç katan, koşulsuz destekleyen aileme; çalışmanın yakın şahidi ve birçok zorluklara katlanan sevgili çocuklarıma ve özellikle kızım Ela'ya, çalışmamın her aşamasında her an yanımda olan, moral veren, sonsuz destek ve güç kaynağı olan, yolumu aydınlatan, sevgili, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Özpaya şükranlarımı sunuyorum. Sayın Doç. Dr. Mehmet Soğukömeroğulları ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Sinan Ulu hocalarıma da çok çok teşekkür ediyorum.

Yaptığımız bu çalışmanın bugünün ve yarının araştırmacıları için kaynaklık vazifesi görmesi ümidiyle...

Şadiye SÜLEYMAN AHMET AĞA

Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu.....	1
B. Araştırmanın Amacı.....	1
C. Araştırmanın Önemi	1
D. Araştırmanın Yöntemi	1

BÖLÜM I

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ, DERGİLER VE DEMET

1.1. II. Meşrutiyet Dönemi	2
1.2. Osmanlı Basınında Kadın Dergileri	4
1.3. Osmanlı Döneminde Dergiciliğe Genel Bir Bakış	5
1.4. Demet Mecmuası.....	6
1.4.1. Yayın Politikası.....	7
1.4.2. Şekil Özellikleri	8
1.4.3. Yazar Kadrosu	9
1.4.4. Kimlik Bilgileri.....	9
1.5. Hakkı Behiç (Bayiç).....	14
1.6. Celal Sahir (1883-1935)	15

BÖLÜM II

TAHLİLİ FİHRİST

2.1. Kronolojik Sıraya Göre Fihrist.....	18
2.2. Yazar Adına Göre Alfabetik Fihrist	26
2.3. Konularına Göre Fihrist.....	31
2.3.1. Biyografi	31
2.3.2. Mektup	31
2.3.3. Şiir.....	31
2.3.4. Hikâye ve Roman.....	33

2.3.5. Tiyatro.....	34
2.3.6. Anı	34
2.4. Diğer Yazılar	35
2.4.1. Eğitim.....	35
2.4.2. Kadın.....	35
2.4.3. Sağlık	35

BÖLÜM III EDEBİYAT VE DİL YAZILARI

3.1. Biyografi.....	36
3.2. Mektup.....	40
3.3. Tiyatro	42
3.4. Anı	43
3.5. Diğer Yazılar	44
3.5.1. Eğitim.....	44
3.5.2. Kadın.....	46
3.5.3. Sağlık	48

BÖLÜM IV ÇEVİRİ METİN

SONUÇ	301
KAYNAKLAR	304
EK 1. Demet, Sayı 1, 17 Eylül 1324, Dış Kapak.....	viii
EK 2. Demet, Sayı 7, 29 Teşrin-İ Evvel 1324, Dış Kapak	ix
EK 3. Demet, Sayı 1, 17 Eylül 1324, Sayfa.1	x

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı geçen makale
a. g. t	: Adı geçen tez
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
bs.	: Baskı

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu

“Demet Mecmuası, Tahlili Fihrist-İnceleme-Metin” başlıklı bu çalışmanın konusu, II. Meşrutiyet’in hemen ertesinde çıkan mecmuanın tahlili fihristini yapmak ve incelemeye birlikte çeviri yazı metni hazırlamaktır.

B. Araştırmanın Amacı

“Demet Mecmuası, Tahlili Fihrist-İnceleme-Metin” başlıklı bu çalışmanın temel amacı, mecmuanın kronolojik, alfabetik ve konularına göre dizinini yapmak, sonrasında bu yazıları kısaca tanıtmak, mecmuanın çeviri yazı metnini de teze eklemektir

C. Araştırmanın Önemi

Demet mecmuası üzere yapılan bir tez çalışmasının olmaması, Türk insanını *Demet*’ten haberdar etmek adına atılması gereken bir adımdı. Yapılan bu çalışma sayesinde Türk okuru ve araştırmacısı, *Demet*’in varlığından ve içeriğinden haberdar olacaktı.

D. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışması, *Demet* mecmuasının içindeki yazılar üzerinden yapılacağı için metin merkezli bir yaklaşımla çalışma yürütülmüştür.

BÖLÜM I

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ, DERGİLER VE DEMET

1.1. II. Meşrutiyet Dönemi

II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Devleti'nin kültürel ve siyasi yıkılışının başladığı süreçtir. Bu süreç 23 Temmuz 1908'de başlar. Bu durum Osmanlı Devleti için bir çöküş olsa da aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir doğuştur. II. Abdülhamit tahta çıkışının ardından 23 Aralık 1876'da ilk anayasa olarak kabul gören Kanun-ı Esasi'yi yürürlüğe koyar. Ancak 1877-1878 Türk Rus Savaşı'nın olumsuz sonuçları karşısında 13 Şubat 1878 günü meclisi süresiz tatil eder. Kanun-ı Esasi yürürlükte olmasına rağmen kanun hükümleri uygulanmaz. 1878-1908 arasında kapsayan bu dönem İstibdat Dönemi olarak bilinir. 1889'da gizli olarak kurulan Terakki ve İttihat (sonra İttihat ve Terakki) Cemiyetinin gayretleriyle Sultan II. Abdülhamit'in 24 Temmuz 1908'de Kanun-ı Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymasıyla ilan edilen II. Meşrutiyet, devletin geleceğinde de yeni bir dönemin başlangıcını ifade eder. Cumhuriyet'in ilanına kadar, Kanun-i Esasi'nin hükümleri geçerliliğini korur. II. Meşrutiyet yılları, yalnızca siyasi değil aynı zamanda ideolojik konuları da bünyesinde barındırır. “Bunlar; Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük, sosyalizm ve meslek-i içtimaî”dir.¹ Çalışmanın konusu olan *Demet* mecmuası da II. Meşrutiyet'in hemen ardından yayın hayatına başlamıştır.

¹ Nazım Hikmet Polat - Soner Akpınar, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019), 4-5.

II. Meşrutiyet'te, Kanun-i Esasî, 1909'da yapılan bir değişiklikle her türlü cemiyet ve gösteri hakkını teminat altına almıştır. Bu yıllarda Padişah'ın devletle ilgili tek otorite olma vasfı azaltılarak toplumu yönlendiren tek güç olmaktan çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet, aydınlar için bir birleştirme projesi olarak görülmüş olsa da Osmanlı toplumu için bir ayrışmaya neden olmuştur. Aslında Batılı güçlü devletlerin “Şark Meselesi” dediği olgu, Osmanlı'nın ayrıştırılmasıdır. Yasal veya gizli olarak yürütülen ırkçı faaliyetler, I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin hukuken ve fiilen ayrışmasıyla neticelenmiştir.²

Osmanlı Devleti XIX. asrın son dönemlerinde içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için Tanzimat ve Islahat fermanlarını ilan etmiştir. Bu fermandaki en önemli nokta siyasi, adli ve idarî sahalarda devlet bünyesini yeni esasların üzerinde teşekküle davet eden ve devletle birey arasındaki ilişkilere yeni bir bakış açısı getiren, hükümdarın kendi hak ve salahiyetlerinin bu esaslara göre sınırlandırılması ve bunun bir yeminle teyit edilmesiydi. Fermandaki maliye, idare, adliye ve askerlik sahalarındaki ıslahat vaatleri ise devletin yeni anlayışlara göre yeni baştan şekillenmesi anlamına gelir. Ferman devletin kendisini Batı'ya açması, onu vücuda getiren esasları ve değerleri kabul etmesi demektir.³

XIX. yüzyılın sonuyla XX. yüzyılın başında, Osmanlı Türk kadınlarının evlilik töreleri konusunda açık bir protesto başladı. Bu protestocuların çoğu, şeriat yasalarının dört kadına kadar evlenme izni tanıdığı, istedikleri zaman eşlerini boşayabilen üst ve orta sınıf erkekleriydi. Bu durum birçok feminist hareketlerin yükselmesini sağlar. Sosyal reform ve modernlik konularına duyulan ilgiye ve Avrupalı aydınların çoğalmasına neden olur. Sözü edilen aydınlardan ilk grup, Avrupalılarla hem ekonomik hem de kültürel bakımdan bütünleşmiştir. İkincisi grup ise her bakımdan daha marjinaldir. Böylece kadınların özgürleşme meselesi aslında “Batılaşma”dan başka bir şey olmayan modernlikle karıştırılmış ve iç içe geçmiştir.⁴

Kadınlar karşılıklı düşünce alışverişinde bulunabilecekleri eğitimli eşler istemektedirler. Geleneksel Osmanlı hayatının baskıcı kurallarından kurtulmak, özgür olmak derdindedirler.⁵

² Polat - Akpınar, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, 6.

³ Ahmet Hamdi. Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014), 138-139.

⁴ Deniz, Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* (İstanbul: Metis Yayınları, 2019), 189-190.

⁵ Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, 191.

Modernleşme sadece siyasal yapıda değil, toplumsal yaşam, eğitim, hukuk, ekonomi her yönüyle değişmeye başlamıştır. Tüm bu değişimler aile içinde eş ve anne rolleriyle kısıtlanmış olan kadına da yansımıştır. Kadınlar toplumsal yaşamda sorunlarını dile getirmeye, basın aracılığıyla taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Kadınların mücadelelerini gösterebilecek en önemli kaynaklar, gazeteler, kadın mecmuaları, dergiler ve derneklerdir. Kadınların kendilerini ifade etmeleri, ilk kez basın kanalıyla gerçekleşmiştir. Birçok gazetelerde kadınlara ait olan yazılar görülmüştür. Özellikle kadın dergilerinde kadınlara yönelik sayfalara rastlamak mümkündür. Ayrıca kadın dergileri her kesimden kadının yazma çekimserliğini, ürkekliğini ve taleplerini iletmede önemli bir görev üstlenmiştir.⁶ Böyle bir ortamda yayımlanan *Demet* mecmuası da diğer kadın mecmuaları gibi benzer konulara sahiptir. Nitekim kadın sorunlarının birinci ağızdan gündeme gelmesini sağlamış ve bu konuda haklar elde edilmesinde önemli roller oynamıştır.

1.2. Osmanlı Basınında Kadın Dergileri

Osmanlı Devleti içinde yayımlanan kadın dergilerinin amacı, kadınların toplum içindeki farklılaşan rol ve sorumluluklarını gündeme taşımaktır.

1868’de çıkan *Terakki* gazetesi, kimliklerini açıkça belirtmese de kadın mektuplarına yer vermiştir. Bu mektuplar, kadınların sorunlarını gündeme getirmeleri açısından önemlidir.

“Yayın tarihi açısından ilk kadın dergisi olarak niteleyebileceğimiz *Terakki-i Muhadderât*, Terakki gazetesi tarafından 1869’da “muhadderat (Müslüman kadınlar) için gazetedir” altbaşlığıyla haftalık olarak 48 sayı çıkartılmıştır.”⁷

Terakki-i Muhadderât’ta ifade tarzına göre kadının konumunu tenkit eden birçoğu başlıksız olan kadın mektupları yer alır. 1908’de ilan edilen II. Meşrutiyet, kadın dergilerinin sayısında da bir artış görülmüştür. Önce *Demet* mecmuası, ardından da *Mehasin ve Kadın* mecmuası yayımlanmıştır.⁸

Mecmualardaki kadın imzası bolluğu, derginin kadınlara yönelik yayınlar içinde çok önemli bir yer tuttuğunu gösterir. Birçok yazarın takma kadın ismiyle yazmasının ardında onları kültür hayatına teşvik edeceği inancı yer alır. Bu yıllarda çıkan bazı kadın dergilerinin adları şöyledir: *Âlem-i Nisvan*, (1906-1910), *Hanımlar*

⁶ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi* (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 59.

⁷ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 61.

⁸ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 47.

Âlemi (1914-1922), *Demet* (1908), *Erkekler Dünyası* (1913), *Kadın* (1908-1909), *Kadınlar Âlemi* (1914), *Osmanlı Kadınlar Âlemi* (1914), *Genç Kadın* (1918), *Kadınlar Hayatı* (1914), *Seyyâle* (1914), *Mehasin* (1908-1909).⁹

1.3. Osmanlı Döneminde Dergiciliğe Genel Bir Bakış

II. Mahmut zamanı, Osmanlı Devleti'nde birçok konuda yenileşme ve değişimlerin yaşandığı dönem olduğu gibi basındaki ilk örneklerinin görüldüğü yıllardır. Osmanlı'da ilk derginin çıkması zaman almış ve 26 Mart 1849'da tıp alanında yayın yapan *Vaka-yı Tıbbiye* Osmanlı'da yayımlanan ilk dergi olmuştur. II. Abdülhamit döneminde görülen otoriterleşme, birçok yazarın yurt dışına gitmesinin ana sebebidir. Basında sıkı bir denetimin görülmesine rağmen dergicilik alanında önemli bir gelişme görülmüştür. II. Meşrutiyet yıllarından sonraki süreçte ise dergicilik altın çağını yaşar. Vukubulan birçok tartışma dergiciliğin gelişiminde önemli bir etken olmuştur.¹⁰ Örneğin 1908'te kadınlara yönelik yayın politikası güden *Mehasin* çıkmıştır. *Mehasin*, kadınların toplum içerisindeki konumlarının ancak eğitimle iyileştirilebileceği şiarını kendisine amaç edinmiştir. Öte yandan *Kadınlar Dünyası* dergisi Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyetinin yayın organı olarak 1913 yılında çıkarılmıştır.¹¹

Osmanlı Devleti bilindiği üzere geleneksel ve muhafazakâr temeller üzerine kurulu olmasına rağmen Meşrutiyet'in gelmesiyle eğitim, hukuk, fikir, siyaset gibi birçok alanda büyük değişim ve gelişim yaşanmıştır. Yine bu dönemde kadın konusunda da bir o kadar büyük değişim ve gelişim yaşandığı görülür. Bir dönem sadece eve sıkışan kadın artık anne ve eş rolleriyle sınırlı kalmayıp yeni haklar ve roller elde etmeye başlamıştır. Bu hakların kazanılmasında ise en önemli rolü basın üstlenmiştir. Basın aracılığıyla sadece kadınlara mahsus çıkan gazete ve dergiler çıkmaya başlamıştır. 1869 yılında yayın hayatına başlayan *Terakki-i Muhadderat* ilk kadın gazetesidir. Gazete Müslüman kadınlar için çıktığını beyan eder ve kadın haklarının tartışılmasının güç olduğu bir dönemde kadın haklarını savunur. Gazetenin

⁹ Nazım Hikmet Polat, *Rûbab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 42.

¹⁰ Kenan Demir, "Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (Nisan 2016), 71.

¹¹ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 80.

önemli ve dikkati çeken bir yönü de Batı'daki feminist hareketleri Osmanlı kadınına örnek göstermesidir.¹²

Kadınlara mahsus bu ilk gazeteden sonra 1875 yılında *Vakit yahut Mürebbi-i Muhadderât* dergisi çıkar. Toplam sekiz sayı çıksa da yayın ilkesi olarak “kadınlığa dair yararlı şeylerden bahseder”i benimsemesi dikkate şayandır. 1875'te 30 sayı çıkan *Ayine* adlı dergi, 1880'de yazılarının tamamı Şemsettin Sami imzalı *Aile* dergisi, 1883'te iki sayı çıkarılan *İnsaniyet* dergisi, bir sayı çıkabilen *Hanımlar* dergisi kadınlar hakkında çıkan dergilerdendir.¹³

Şükûfezar dergisi, kadınlar tarafından çıkarılan ilk kadın dergisidir. 1886 yılında çıkarılan dergi siyaset haricinde kadının toplumdaki yerini anlatmayı gayret edinmiştir. Bu dönemde II. Abdülhamit'tin teşvikiyle çıkartılan *Mürüvvet* dergisinde Osmanlı kadınlarına dünya kadınları anlatılmaya çalışılmıştır. Tüm bu meselelerin dışında pastacılık ve aşçılık konusunda bilgi veren bir kadın dergisi olan *Parça Bohçası* gibi mecmualara da rastlanır. En uzun süreli kadın dergisi 612 sayıyla *Hanımlara Mahsus Gazete*'dir. Renkli ve resimli olarak yayımlanan ilk kadın dergisi *Mehasin*'dir. Yazarlarının tamamı kadınlardan oluşan ve sadece kadınlara açık olan ve 1913'ten 1921'e kadar çıkabilen *Kadınlar Dünyası* adlı dergiden de bahsetmet mümkündür.¹⁴

Görüldüğü üzere kadın ve kadın hakları konusunu ele alan birçok dergi ve gazete çıkarılmıştır. Hatta öyle ki bazılarının tamamen kadınlar tarafından çıkarıldığı görülür. Bu da gösteriyor ki kendi sorununu kendi dile getiren, kendi tartışan ve yine kendisi çözüm bulan bir Türk kadını topluluğu yetişmektedir.

1.4. Demet Mecmuası

Osmanlı cemiyet hayatında kadın sorununun ortaya çıkması, kadın ve aileyle ilgili sorunların gazetelerde tartışılmaya başlanması, Genç Osmanlılar hareketinin yazılarıyla olmuştur. Genç Osmanlılar Avrupa'nın her alandaki özgürlük fikirlerinden etkilenecek Batı'nın “ilerleme” kavramıyla uyumlu bir İslam devletinin sentezini oluşturmaya amaçlamışlardır.¹⁵

¹² Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 62-66.

¹³ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 62-66.

¹⁴ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 62-66.

¹⁵ Tülay Keskin. “Demet Dergisi'nde Kadın ve İlerleme Anlayışı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24 / 37 (Mayıs 2005), 290.

Osmanlı'da basın sansüre uğraması, birçok yazarın özgür bir şekilde yayın yapmak amacıyla yurt dışına gitmesine neden olmuştur. Avrupa'da yayımladıkları süreli yayınlar ile II. Abdülhamit'in politikalarını sertçe eleştirmişlerdir. Jön Türkler olarak bilinen bu yazarlar, Avrupa'da birçok dergi çıkarmışlardır.¹⁶

Osmanlı Devleti'nin 1908 devriminin yarattığı özgürlük ortamında canlanan basın örneklerinden biri olan *Demet* mecmuası da İstanbulda yayımlanmaya başlamıştır.

Demet hanımlara yönelik yayın yapan "edebi, ilmi ve siyasi" bir mecmuadır. Mecmuadaki yazılarda, toplum ve kadının ilerlemesi, kadının eğitimi ve aile içindeki yeri gibi konular işlenmiştir.

1.4.1. Yayın Politikası

Mecmuanın ilk sayısında yer alan "Kâriat ve Kâriinimize" başlıklı yazıda, *Demet*'in yayın politikasının çerçevesi çizilir:

"Emelimiz pek saftır. Kadınlarımızın tenvir-i fikirlerine hizmet etmek, onlara haftada bir kere birkaç an-ı edebi ve ilmi imrar ettirmek istiyoruz. Gazetemiz edebi, ilmi ve siyasidir. Ara sıra eğlenceye dair zarif resimler de bulunacak ve muasır olan her şey toplu iğnemizin nazik darbelerine hedef olacaktır. Maatteessüf bu hafta siyasi ve mizahi kısımlarımız yetişmedi."¹⁷

Böylece mecmuanın ilk sayısında kadınların menfaatlerini koruma ve onları aydınlatma, yol gösterme, ilerlemesini sağlamanın yanında ara sıra kadınları eğlendirecek içeriklerin de yer alacağı söylenir. Ayrıca mecmua kendisine yöneltilen eleştirilere de açık olduğunu ve bu yazıların yine mecmuanın sayfalarında yer alacağını vurgular.

Demet mecmuasının yayımlanmasındaki en önemli amaç kadınların bilinçlendirilmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmaktır. Mecmuada ağırlıklı olarak şiirler ve edebi nitelikte yazılar yer alır. Öte yandan *Demet* her ne kadar ilmi ve siyasi yazılar barındırsa da şiirlerin ve edebi metinlerin daha ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu şiirlerin büyük bir kısmı sevgi, özlem, aşk, karamsarlık, hüznün temaları üzerine inşa edilmiş şiirlerdir. Her ne kadar kadın yazarlar o dönemde az olsa da kadınların sorunlarını şiirlerle ve edebi yazılarla ifade etmesi, Osmanlı medeniyetinin kadına verdiği değeri ve önemi gösterir. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve

¹⁶ Kenan Demir, (2016), 83.

¹⁷ Celal Sahir, "Kâriat ve Kâriinimize", *Demet* 1/1, (1423/1908), 16.

Bilgi Merkezi Vakfı tarafından yayımlanan Eski Harfli Kadın Dergileri Bibliyografyasında *Demet* dergisinin dizinine yer verilmiştir.¹⁸

1.4.2. Şekil Özellikleri

Mecmuanın kapak kısmında sayfanın sağ üstünden sol altına doğru iki paralel çizgi arasında mecmuanın numarası ile ismi yazılmıştır. Ancak mecmuanın son iki sayısı olan 6. ve 7. sayılarında kapak kısmı değişmiş ve *Demet* ifadesi sayfanın en üstü ortalanarak yazılmıştır.

Mecmuanın dış kapağının sağ altta kalan üçgen kısmı içinde, eteğinde çiçekleri olan bir kadın resmi çizilmiştir. Sol üstte ise “nüshası 2 kuruş”, “haftalık musavver mecmua”, “hanımlara mahsus” gibi Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ifadeler yer almaktadır. Kapağın bu kısımları açık kırmızı renk ile yazılmıştır. İç kapağın serlevhasındaki ifadesiyle: “edebi, ilmi, siyasi”, “Hanımlara mahsus haftalık musavver mecmua”, “çarşamba günleri intişar eder”. Sağ kısmında “Nüshası 2 kuruş Muharriri: Celal Sahir, “Musavvir: Server İzzet”, “abone bedeli İstanbul taşra 95 altı aylığı 50 kuruş taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş” yazar. Serlevhanın sol kısmında ise “Osmanlı kadınlarının menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve neşrolunur. İdarehanesi Babıali civarında daire-i mahsusa” ifadesi yer alır.

Serlevhanın altında adedi, rumi olarak yayımlandığı tarih, gün, yıl ve cilt kayıtları yer almaktadır. Her sayının son sayfasında iki satır içerisinde “Matbaa-i Amire” ve “Sahib-i İmtiyaz: Hakkı” yazılıdır. Hilal Matbaasında basımı yapılan mecmua, 17 Eylül 1324 - 29 Teşrînievvel 1324 tarihleri arasında yayımlanır.

Demet editörleri tarafından “mecmua” (dergi) olarak adlandırılmışsa da mecmuanın yanı sıra örneğin *Davul* adlı mizah dergisinde gazete olarak nitelendirilmiştir.¹⁹ *Demat* Mecmuası belirli bir düzen içerisinde her sayısı onaltı sayfa olarak yayımlanmıştır. Her sayıda ilanlar haricinde mecmuanın bi önceki sayının sayfa numarası devam ettirilmiş.

Mecmuanın kapak kısmı ve ilan sayfaları bu numaralandırma içerisinde bulunmamaktadır. Mecmuadaki yazılar her sayfa iki sütüne ayrılarak neşredilmiştir. Ancak mecmuanın 7 sayısının ilk üç sayfasında üç sütün bulunur. Toplamda 112 sayfa

¹⁸ Tülay Keskin, “Demet Dergisinde Kadın ve İlerleme Anlayışı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/37 (2005), 291.

¹⁹Tülay Keskin, (2005), 291.

7 sayı çıkarılan Mecmua yayın hayatı sona ermiştir. Mecmuanın sahibi ve imtiyazlı kişisi Celal Sahir Erozan'dır.

Mecmuanın ilk dört nüshası Matbaa-i Amireden, beşinci nüshası Hilal Matbasında, altıncı ve yedinci nüshası ise Ahmed İhsan'da basılmıştır. Her sayının son sayfasında belirlenmiştir.

1.4.3. Yazar Kadrosu

Demet her ne kadar bir kadın mecmuası olsa da mecmuada kadın yazarların azınlıkta kaldığı söylenebilir. Birçok önemli kadın yazarın bulunduğu mecmuada, Nigâr Hanım, Jülide, Nigâr bint-i Osman, Sybel, İsmet Hakkı, Nezih, Behiye Refet, Şirvan Peride, Kırmızı Kulübü Müessisleri, Ruhsan Nevvare, Halide Salih, E.(elif). Ulviye, Atifet Celal isimleri bulunur.

Mecmuanın erkek yazar kadrosu ise şu yazarlardan oluşmaktadır. Mustafa Namık, Mehmet Emin, Mustafa Kemal, Server Cemal, Cenap Şahabettin, Legofet Fuat, Hüseyin Cahit, Selim Sırrı, Ahmet Samim, Mustafa Namık, Server Cemal, mecmuanın başmuharriri Celal Sahir, Fazıl Ahmet, Op. Dr. Orhan Tahsin, Hüseyin Siret, Mehmet Rauf, Ali Zeki, Faik Âli, Dr. Galip Atâ, F. K. Rüştü, Raif Necdet, Muhittin, Tahsin Nahit, Ahmet Esat, Mehmet Akif, Asaf Nefi, Süleyman Nazif, Abdülehat Davut, İlyas Macit, Dr. Nuri Bekir, Enis Avni, Mahmut Celal, Sabih, Mahmut Sadık ve Mithat Cemal gibi isimlerin yanı sıra Henri Lave, Marcel Prevost ve Jules Freval gibi yabancı yazarların eserleri tercüme yoluyla mecmuada yer alır.

1.4.4. Kimlik Bilgileri

Adı	: Demet
Başmuharriri	: Celal Sahir
Neşriyat Müdürü	: Hakkı Behiç
Dili	: Türkçe
Basım Evi	: Mecmuanın ilk dört nüshası, Matbaa-i Amire'den, beşinci nüshası Hilal Matbasında, altıncı ve yedinci nüshası ise Ahmed İhsan'da basılmıştır.
Musavviri	: Server İzzet I
Yayınlandığı Yer	: İstanbul

Yayımlandığı Tarihler	: 17 Eylül 1324 (30 Eylül 1908) ile 29 Teşrinievvel 1324 (11 Kasım 1908)
Sıklık	: Haftalık
Ülke	: Osmanlı Devleti
Sayfa, Cilt, Kapak Yapısı	: Mecmuanın tamamı, 120 sayfadır. Ön dış kapakta bir kadın resmi bulunmaktadır. Ön iç kapakta ise “Münderecat” bulunmakta, arka iç kapak da reklamlara ayrılmış durumda. İç kapaklarda ise yazılar yer almaktadır. Bir cilt hâlinde yayımlanmıştır, Her sayı, kapak hariç 16 sayfadan oluşmaktadır.
Sütun Sayısı	: 2
Fiyatı	: 2 kuruş
Dağıtım Şekli	: Her hafta bir sayı çıkmaktadır. Dağıtım, abonelere gönderilme yoluyla sağlanmaktadır.
Abone Şartları	: “Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere abonesi seneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşra için seneliği 120 altı aylığı 65 kuruştur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahız olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır”.
İdarehanesi	: Babıâli Caddesi’nde Hilal Matbası’nda daire-i mahsusa.
İlan Bedeli	: İlanın her bir satırından 100 para alınmakta birlikte ilan sahibi idarehaneye geldiği takdirde özel şartlar, birlikte kararlaştırılabilir.
Reklamlar	: Mecmuanın bütün sayılarında hemen hemen aynı reklamlar bulunmaktadır.

Reklamlar arka iç kapakta yer almaktadır.
Bazı örnekler aşağıda mevcuttur.

MEHASİN

Hanımlara Mahsus Aylık Mecmua

Gayet nefis resimlerle müzeyyen ve en muhterem erbab-ı kalemimizin asarıyla malî olarak yakında intişar edecek olan bu mecmua-i bediayı bütün kariatımıza tavsiye ederiz.

KARDEŞ SESİ

Celal Sahir Bey'in ilan-ı hürriyet üzerine intişar ettiği bir manzumedir. Mütalaasını kariatımıza tavsiye ederiz.

Merkez-i tevzii Gayret Kütüphanesi'dir

Fiyatı: 2 kuruş

TÜRKÇE SARF VE NAHİV

Muharriri: Hüseyin Cahit

Lisanını mantıkî usul ve kavaide tatbiken öğrenmek isteyenlere yegâne kitap olmak üzere şayan-ı tavsiyedir.

Merkez-i tevzii Kanaat Kütüphanesi'dir.

Fiyatı: 10 kuruş

KÂNİ İPEKÇİ

Hüsn-i İntihap Mağazası

Köprübaşı'nda Hürriyet Meydanı'nda

İpekli, Bükülü, Kadife Kumaşlar

Basma, Patiska ve Saire

Hazır Ağır Esvaplar ve Bluzlar

Dantelâ Harcı ve Saire

Büyük Terzihane

Hariçten talep vukuunda numuneler serian ve meccanen gönderilir.

HIFZ-I SIHHAT-I ASAP

Muharrir: Doktor Galip Ata

Sinirlerinden rahatsız olan karilerimiz okusun.

BENİ OKUYUNUZ

Muharriri: İlyas Macit

Gâyet nezih bir üslup ile yazılmış mensur şiirlerden mürekkeptir.

Münderecâtının kıymetine tabının nefaseti inzimam eden bu eseri

kâilerimize tavsiye ederiz.

LEHÇETÜ'L- HAKAYIK

Muharriri: Âli Bey merhum

Nafiz bir nazar-ı istihzanın mahsul-i tetkiki olan bu ince ve güzel eseri

mizah-ı edebi meftunlarına tavsiye ederiz.

MEŞHER

Genç erbab-ı kalemin makes-i asarı olmak üzere haftada

bir defa intişar eder edebi, ilmi ve siyasi bir mecmua-i müfidedir.

Mütalaasını tavsiye ve devam-ı intişarını temenni ederiz.

NEŞİDE-İ MİLLİ NOTASI

Bestekârı: M. Nuri Melek

Musikiperest kâilerimizin hürriyetperver samialarına takdim ve tavsiye ederiz.

SHERLOCK HOLMES

Müellifi

Pierre de Courcelle

Mütercimleri

Hasan Marzuk - Eserî

Gayet meraklı mütercem bir tiyatro piyesidir; merkez-i tevzii

Servet-i Fünûn idarehanesidir.

KADIN

Selanik'te intişara başlayan (*Kadın*) mecmuasını tebrik ve devam-ı intişarını temenni ederiz. Âlem-i matbuatı tezyin eden sevgili küçük hemşirelerimiz çoğaldıkça sinemiz bir nefes-i iftihar ile şişiyor, memnun oluyoruz.

DAVUL

Geçen hafta ilk nüshası mizah-ı edyanın bir numune-i nevin zarafeti denilecek kıymet ve nefasette intişar eden *Davul* refikimizi tebrik eder ve uzun müddet sesi kısılmamasını temenni eyleriz.

Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de 262 Numaralı

(PARE) FRANSIZ MODA MAĞAZASI

Bu mağazada kadınlar ve çocuklar için en son moda muvafık olarak Fransız fabrikalarından celp edilmiş "baştan ayağa kadar elbise vesaire her nevi eşya" bulunur. Fiyatlar maktu ve ehvendir.

İLAN

Beyoğlu'nda dört yol ağzında numaralı 463

SOSYETE FRANCEZ - ANONİM KOOPERATİF ŞİRKETİ

Mabeyn-i Hümayun Müteahhidi - Fransız Ticarethanesi
Fransız ve İngiliz markalı birinci neviden mevaddı- istihlakiye
Mükemmel bal kümeçleri, âlâ şekerlemeler, bisküviler,
Sahtiyane, itriyane, fırçaya müteallik eşya.

Beyoğlu'nda Mekteb-i Sultani karşısında Hereke Fabrikası'nın

BEYOĞLU SATIŞ ŞUBESİ

Vatanını seven, yerli, dayanıklı, zarif eşya kullanmak ve elbise giymek isteyenler bu mağazayı ziyaret etsinler.

Kadın ve erkek esvapları için Avrupalı hususi terziler celp edilmiştir.

BARİKA-İ İRŞAT

Bu nam ile edebi bir risale-i mevkute şeklinde Bursa'da intişara başlayan refikimizi tebrik ve devam-ı intişarını temenni ederiz.

EL-ADİL

Türkçe ve Arapça intişara başlayan *el-Adil* refikimizi tebrik ve devamını temenni ederiz.

1.5. Hakkı Behiç (Bayiç)

Hakkı Behiç (Bayiç), bürokrat, siyasetçi, yazar, bakan ve milletvekili olarak çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1886 yılında İstanbul'da Çerkes kökenli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. 1905 yılında Mülkiye Mektebini bitirmiştir. Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra, Maliye Nezareti Muhasebe Kalemine katıldı. 1909-1917 seneleri arasında değişik yerlerde vilayet mektupçuluğu, tahrirat müdürlüğü görevlerini ifa etti ve daha sonra Bilecik mutasarrıfı oldu. Akka mutasarrıflığı esnasında Akka'nın İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine 1917'de İstanbul'a geri döndü. 1919 yılında Anadolu'ya geçti. Sivas Kongresi'ne Denizli temsilcisi olarak katıldı. 1920'de TBMM'ye Denizli milletvekili olarak girdi. 25 Nisan 1920 yılında İcra Vekilleri Heyeti'nde Maliye Vekilliği yaptı. Daha sonra 17 Temmuz 1920 tarihinde Dâhiliye Vekilliğine seçildi. Behiç sol eğilimli olduğundan hakkında kısa bir zamanda sekizi sözlü soru ve dört gensoru önergesi verilmesi üzere 4 Eylül 1920 tarihinde görevinden istifa etti. "18 Ekim 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın kurdurduğu Türkiye Komünist Fırkası'nın umumî kâtipliğine getirildi. Fırkanın yayın

organı haline gelen *Yeni Gün* gazetesinin de başyazarlığını yaptı". 1923 yılında mebusluk vazifesinin sona ermesinin ardından siyasetten çekilerek tam bir emekli hayatı yaşadı. Ölüm tarihi, 12 Ekim 1943'tür.²⁰

Demet'te "Kısm-ı Siyasi" genel başlığı altında Hakkı Behiç'in iki yazısı bulunmaktadır:

"Ne Hâldeyiz ve Neye Muhtacız", 5: 78-80.

"Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet", 7: 105-107.

1.6. Celal Sahir (1883-1935)

Celal Sahir (1883) İstanbul'da dünyaya geldi. Babası İsmail Hakkı Paşa, Yemen'de vali ve kumandanken ölmüştür. Celal Sahir İstanbulda geçirdiği çocukluğunda dikkatli ve iyi terbiye altında yetişmiştir. Vefa İdadisinde bir süre okuduktan sonra Fransız Lisesini bitirdi. İki yıl hukuka devam ettiyse de tamamlamadan hayata atıldı. Çok genç yaşta Serveti Funüncular arasına katıldı. Serveti Fünun Topluluğu dağıldıktan sonra Mercan İdadisinde edebiyat öğretmenliği yapmaya başladı.²¹ İkinci Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra, Genç Kalemler topluluğuna katıldı. Kısa bir süre sonra İstanbulda Fecr-i Âti Edebiyatı topluluğunun başına geçti. 1904'te Halet Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Nüveyra, Meliha, Nüzhet Sabit ve Rukiye Berin olmak üzere biri erkek üç kız çocuğu olmuştur. 1919'da Lütfiye Hanım'la ikinci evliliğini yaptı. Bu hanımdan çocuğu olmamıştır. 1928'de ise üçüncü evliliğini Atiye Hanım'la yaptı. Bu hanımdan Yener ve Türkan adında iki oğlu olmuştur.²² 1927'de Atatürk ile tanışıp onun sevgisini kazanınca kendisini bilim ve dil çalışmalarına verdi. Harf İnkılâbı'nda belirgin hizmetleri görüldü. Türk Dil Kurumunun ilk kurucularından biri oldu. Kısa süre bu kurumun başkanlığını da yaptı. Türk halkına gerçekten faydalı olduğu bir çağda 1935'te İstanbul'da vefat etti. Mezarı, Bakırköy'deki Küçük Mezarlık'tadır.²³

²⁰(Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, "Hakkı Behiç Bayiç",Erişim 28 Ocak 2022).

²¹ İsmail Hikmet Ertaylan, *Türk Edebiyatı Tarihi I-IV*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011, 1. bs.), 865.

²²Nurullah Çetin, *İkinci Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017, 2. bs.), 60.

²³ Şemsettin Kutlu, *Servetifünün Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1981, 2. bs.), 249.

Servetifunün'un en genç ve en son şairlerinden biri olan Celal Sahir, şiirleriyle “aşk ve kadın şairi” olarak ün kazanmıştır. “Hayatımı kadınlar verir ve ben onların verdiği bu hayatla yaşarım. Kadınlar olmasaydı bütün şiirlerim öksüz kalırdı.” sözü, kadın ve aşkın onun şiirini ve sanatını nasıl beslediğinin en bariz ifadesi olarak kabul edilir.

Türk tiyatrosunun gelişmesi için de çaba gösteren Celal Sahir, çeşitli dergi ve gazetelerde, makaleler ve sohbetler yazmıştır.²⁴

Celal Sahir, çok yönlü edebi bir kişiliğe sahip olmanın yanı sıra yakın muhitine özellikle yazar ve şair dostlarına edebi bağlamda çeşitli katkılarda bulunmuştur. Onun eserlerinde dil ile ritim bir bütünlük içinde akseder. Nitekim o bunu yaparken çeşitli müstear isimlere başvurur. Bu müstear isimleri Hikmet Celal, Hamit Şarık, Hakkı Naşir, Hikmet, A. Celal, İmza, A. Velhan, Sahir, Hamit, Hakkı, Ahmet, Celal, Nüzhet, Velhan, Ahmet, Celal, Naşir, Uyanık, Burgazlı Ahmet Celal, Şakir, Samit, Hikmet Hamit, C. S. ve Ahmet, Celal olarak sıralamak mümkündür.²⁵

Celal Sâhir'in lisanı sade ve samimidir. İlk şiire başladığı zamanlarda Edebiyât-ı Cedide'nin parnasyenler yolunda çalıştıkları zamandır. O da arkadaşları gibi üsluba ehemmiyet vermiştir. Nitekim yeni kelimeler kullanarak istiareler, teşbihler yapmıştır. *Beyaz Gölgeler* adlı eseri o zamanda şairin yazılmış olan eseri tedvin olunarak basılmıştır. Celal Sahir, çok ince ve hassas bir şairdir, İlhamını hissinden almıştır. Bütün yazılarında o hassâsiyeti büyük bir şekilde göstermiştir. Lisanı zayıftır ama hassasiyeti ifade bağlamında kuvvetli ve samimidir. Kadın şairi (*feministe*) adını alan Celal Sâhir'in bu ruh ile yazdığı eserlerini görmek için *Beyaz Gölgeleleri* 'ni okumak kâfidir.²⁶

Yazarın 1909 (1325)'da yayımlanan *Buhran* adlı kitabı, 6 manzume ile 38 parçadan ibarettir. Elemlerini ve bedbin mizâcını ifade eden 32 parça mensur şiir 142 sayfalık kitabın adeta muhtevasını oluşturur. Kitabın ilk duyurusu Tanin aracılığıyla yapılmıştır. Ayrıca kitap, “Buhran”, “Asâbi Gölgeler”, “Sarı-Eflâtun-Siyah”, “Mevâlid-i Hicrân”, “Mâzi Gölgeleleri” gibi bölümlerden meydana gelmiştir. Bu mensûrelerin bir kısmı da dönemin bazı dergi ve mecmualarında yayınlanmıştır.²⁷ Eserleri şöyle sıralanabilir:

²⁴ Kutlu, *Servetifunün Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*, 250.

²⁵ Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, (İstanbul: Selis Kitaplar Yay, 2006), 154.

²⁶ Ertaylan, *Türk Edebiyatı Tarihi I-IV*, 870.

²⁷ Nesrin T. Karaca, *Celal Sahir Erozan Biyografisi*, (İstanbul: MEB Yayınları, 1993, bs. 20.000), 136.

Beyaz Gölgeler (1898-1909 arasında yazdığı şiirler),

Buhran (1909),

Kardeş Sesi (1908), (nesir),

Siyah Kitap (şiirler, düzyazılar; 1911)

Simon, (1913),

Kıraat-i Edebiye (1914).

Mebus Namzetlerim (1917),

Müntehab Çocuk Şiirleri (1919),

Bunlardan başka Celal Sahir'in çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış şiir ve makaleleri de vardır.²⁸

Celal Sahir, "aşk şâiri", "kadın şâiri" gibi ifadelerle vasıflandırılmışsa da Milli Edebiyat devrinde ve Cumhuriyet'in ilanından sonraki yazıları araştırılınca aşkı ve daha başka ferdî duygularını dile getiren şiirlerinden farklı yönde eserler de verdiği görülür. Destanlar, halk şiiri tarzında türküler, Balkan Harbi ve sonrasında devam eden savaşlar dolayısıyla yine çok sade ve hece vezni bir Türkçe ile milli duygular ve heyecanları canlandıran eserler de vermiştir.

Celâl Sahir'in *Demet*'te yer alan yazı ve şiirleri de şunlardır:

"Bir Hayal", 1: 5-6.

"Sergüzeşt", 1: 7.

"Kariatımıza", 2: 17.

"Hilkatin Yâdi", 2: 19-20.

"Niçin mi?", 2: 20.

"Matmazel K.'ya", 3: 36.

"Buhran", 4: 52-53.

"Matmezel N.'nin Kartpostal Mecmuasına", 5: 67-68.

"Sinir Hâli", 6: 82.

"Heyecan-ı Mehasin", 7: 99.

Bunlardan sadece "Kariatımıza" ve "Niçin mi?" nesir, diğerleri şiir metinleridir. Celal Sahir'in müstear adla *Demet*'te yayımlanan şiiri ya da yazısı yoktur.

²⁸ Ali İhsan Kolcu, *Serveti Fünun Edebiyatı*, (Konya: Salkımsöğüt Yayınları, 2016, bs.10), 239.

BÖLÜM II

TAHLİLİ FİHRİST

2.1. Kronolojik Sıraya Göre Fihrist

Sayı: 1	17 Eylül 1324 / 30 Eylül-1908 Çarşamba		
Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
Celal Sahir	Münderecat	1	Ön İç
Nigâr bint-i Osman	Çırpınma	1	1-2
Jülide	Göz Yaşlarım	1	2
Cenap Şehabettin	İhdaiye	1	2
Hüseyin Cahit	Deli	1	3
Mehmet Emin	Bir Genç Kıza	1	4
Ahmet Samim	Valideme	1	4
Mustafa Namık	Elhan-ı inkisar	1	4
Server Cemal	Kızım	1	5
Mustafa Kemal	Ölüm	1	5
Celal Sahir	Bir Hayal	1	5-6
Fazıl Ahmet	Ölümüm	1	6-7
Celal Sahir	Sergüzeşt	1	7
Legofet Fuat	Madam Zabel Asador	1	7-8
***	Göz Yaşları	1	8
Zabel	Bulut	1	8-9
Fazıl Ahmet	Kırlangıçlarımız	1	10
Nigar bint-i Osman	Muharrerat	1	10
Server Cemal	Beklenmeyen Bir Hediye	1	10-12
Selim Sırrı	Çocuk Terbiyesi	1	12-13
Dr. Orhan Tahsin	Muhasebe-i Tıbbiye	1	13-14
Fazıl Ahmet (Mütercimi)	Kıssa-i Garam 1: Şecer-i Zerrin	1	14-15
***	Kariat ve Kariimize	1	16
***	İlan	1	Arka İç

Sayı:2**224 Eylül 1324 / 07 Ekim 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
Celal Sahir	Kariatımıza	2	Ön İç
***	Kırmızı Beyaz Kulübü	2	Ön İç
Hüseyin Siret	Marmara'ya Karşı	2	18
Mehmet Rauf	Dağlı Şarkısı	2	18
Faik Ali	Baykuş	2	18-19
Mehmet Emin	Babacığım	2	19
Fazıl Ahmet	Papatyalar	2	19
Celal Sahir	Hilkatın Yâdı	2	19-20
Celal Sahir	Niçin mi?	2	20
Legofet Fuat	Madam Duchabes Paşa	2	20-21
Serbuhi Dusap	***	2	21
Henri Lava -Ahmet	Ölüm Korkusu	2	22-23
***	Muharrerat-İmzasız Bir Mektup	2	23-24
***	Demet	2	24
İsmet Hakkı	Kadınlarımız ve Maarif	2	24-27
Atıfcelal	Terbiye-i Nisvaniye	2	27-28
Süleyman Fehmi	Hüsn-i Ahlaki	2	28
Dr. Galip Ata	Hanımlara Hıfz-ı sıhhat Hava	2	29-31
F.K	Biraz Hande	2	31-32
***	İlan Mehasin	2	Arka İç
***	Kardeş Sesi	2	Arka İç
***	Türkçe Sarf Ve Nahiv	2	Arka İç

Sayı: 3**1 Teşrînevvel, 1324 / 14 Ekim 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
***	Münderecat	3	Ön İç 3
Celal Sahir	İhtar	3	Ön İç
Celal Sahir	Rica	3	Ön İç
***	Esef ve Hayret	3	33
Bintü'l-Asım A. Ulviye	Kısm-1 Edebi: Hanımlarımız	3	33-34
Nezih	Üsanç Dakikaları	3	34
Faik Ali	Selam-1 Aşınay	3	34
Fazıl Ahmet	Zehir Katreleri	3	35
M. Rüştü	Bostancı'da	3	35
Raif Necdet	Sevda'yı Şeffaf	3	35
Tahsin Nahit	Demet	3	35
Celal Sahir	Matmazel (K)'ya	3	36
Ahmet Esat	Gedikpaşa Tiyatrosu	3	37
Asaf Nefi	Madam de Sevigne	3	37-39
Süleyman Nazif	Sergüzeşte Dair	3	39-40
Fatma Müzehher	Esrarengiz Çekmece	3	40.41
Selim Sırrı	Biraz Hande: Hasna Hanım	3	41-43
Abdülehat Davut	Buruşuklar	3	43-46
Kırmızı Beyaz Kulübü	Muharrirat	3	46
***	Demet	3	46
***	İmzasız Mektup Sahibine	3	46
Fazıl Ahmet (mütercim)	Kısa-1 Garam 2-Mevasim	3	47-48
***	Sayıf	3	48
***	Muhaberat	3	48
***	Tashih	3	48
Celal Sahir	İlan	3	Arka İç
Celal Sahir	Kardeş Sesi	3	Arka İç

Sayı: 4**8 Teşrinievvel, 1324 / 21 Ekim 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
Celal Sahir	Munderecat	4	Ön İç 4
Celal Sahir	İhtar	4	Ön İç 4
Celal Sahir	Rica	4	Ön İç 4
Faik Ali	Kısmı Edebi: İstasyonda	4	49
Mehmet Akif	Bebek Yahut Hakkı Karar	4	49-50
Server Cemal	Mart Akşamı	4	50-51
Mithat Cemal	Panteon	4	51
İlyas Mecit	Leylak	4	52
Ali Zeki	Denize	4	52
Celal Sahir	Buhran	4	52-53
Kırmızı Beyaz Kulübü	Genç Kızlar Arasında	4	53-55
Ahmet Samim	Kızımın İsmi	4	55-59
Dr. Nuri Bekir	Niçin İhtiyarlıyoruz? Genç Yaşayamaz mıyız?	4	59-61
Mahmut Cemal	Râyihalar	4	61-62
***	Zabıta ve Kadınların Muhafaza-i Hukuku	4	62-63
Kırmızı Beyaz Kulübü	Francoise'a Mektuplar (tefrika)	4	63
Tekir Kedi	Biraz Hande: hatırat	4	64
***	Muhaberat	4	Arka İç
***	İlan	4	Arka İç

Sayı: 5**15 Teşrînevvel, 1324 / 28 Ekim 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
Celal Sahir	Munderecat	5	Ön iç 5
Celal Sahir	Karilerimize Tebşir	5	Ön iç 5
Celal Sahir	Muhaberat	5	Ön iç 5
Celal Sahir	İhtar	5	Ön iç 5
Celal Sahir	Rica	5	Ön iç 5
Rahsan Nevvare	Beyaz Düşünceler	5	65
Şeyun Peride	Şimdi Sensiz	5	65
Jülide	Senin ismin	5	66
Faik Ali	İki Hemrah	5	66
Tahsin Nahit	Kış Gecesi	5	66-67
Ali Zeki	Bir Kartpostala Cevap: Zella	5	67
Sabih	Telhî-i Leziz	5	67
Celal Sahir	Matmazel N. nin Kart Postal	5	67-68
Asaf Nefi	Madam Roland	5	68-71
Mahmut Sadık	Muharebe- Fonograf	5	72-74
Ahmet Samim	Gazal-ı Hürriyet	5	74-76
Server Cemal	Milli Tiyatro	5	76-78
Hakkı Behiç	Ne Hâldeyiz ve Neye	5	78-80
	Muhtacız		
Celal Sahir	İtizar	5	Arka İç
Celal Sahir	İlan	5	Arka İç

Sayı: 6**22 Teşrinevvel 1324 / 4 Kasım 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
***	Münderecat	6	Ön İç 6
***	İhtar	6	Ön İç 6
Celal Sahir	İlanat	6	Ön İç 6
Şeyun Peride	İhtiyac-ı Garam	6	81
E. (elif) Ulviye	Mevkib-i Hayat	6	81
Süleyman Nazif	Sarir-i Hame	6	81-82
Tahsin Nahit	Elin Elimde	6	82
Celal Sahir	Sinir Hali	6	82
Selim Sırrı	Çocuk Terbiyesi 2	6	83-84
Dr. Orhan Tahsin	Hastalık, Mikroplar, Sirayet	6	84-86
***	İmzasız İkinci Mektup	6	86-87
***	Demet	6	87
***	Demet'in Karilerinden	6	88
Halide Salih	Raik'in Annesi	6	88-92
Kırmızı Beyaz Kulübü	Françoise Mektuplar	6	92-95
Fazıl Ahmet(mütercimi)	Kısa-yı Garam: Harif- Şita	6	95-96
***	Muhaberat	6	Arka İç
***	İfade	6	Arka İç
***	Doktorun Postası	6	Arka İç
***	Neşriyat-ı Mufide	6	Arka İç
***	İlan	6	Arka İç

SAYI.7**29 Teşrînievvel, 1324 / 11 Kasım 1908 Çarşamba**

Yazar Adı	Yazı Adı	Sayı	Sayfa
***	Munderecat	7	Ön. İç.7
***	İhtar	7	Ön. İç 7
***	İlanat	7	Ön. İç 7
Halide Salih	Karanlıklarda	7	97
E.(elif)Ulviye	Otomobil Geçerken	7	97
Atıfet Celal	Çocukluk Hatıratımdan	7	97-98
Behiye Refet	Valide Rüyası	7	98
Faik Ali	Melal	7	98
Tahsin Nahit	Bir Ruh-i Necibe Karşı	7	98
Enis Avni	Hicranlardan Sonra	7	98-99
Fazıl Ahmet	Zehir Katreleri 2	7	99
Muhittin	Yalnız Sen	7	99
Celal Sahir	Heyecanat-ı Mehasin	7	99
Nigâr bint-i Osman	Zeynep Sünbül Hanım	7	99-100
Asaf Nefî	Madam Desbordes Valmore	7	101-102
Mahmut Sadık	Gücüme Gitti	7	102-103
Jules Freval(muharriri)-	Istırabat-ı Mechüle:	7	103-105
Hakkı Behiç	Mümtaziyyet Nisvanı ve	7	105-107
Halide Salih (muharriresi)	Raik'in Annesi	7	107-109
Marcel Proust (Müellifi)-	Françoise'a Mektuplar 2	7	109-111
Fazıl Ahmet (mütercimi)	Kıssa-i Garam	7	111-112
***	Muhaberat	7	Arka İç
***	İlan	7	Arka İç

2.2. Yazar Adına Göre Alfabetik Fihrist

-A-

- Ahmet Samim. (1324/1908). “Valideme”, *Demet* 1, 4.
- Ahmet Samim. (1324/1908). “Ölüm Korkusu”, *Demet* 2, 22-23.
- Atıfcelal Celal. (1324/1908). “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet* 2, 23-24.
- Ahmet Esad. (1324/1908). “Gedikpaşa Tiyatrosu”, *Demet* 3, 37.
- Abdullah Davut. (1324/1908). “Buruşuklar”, *Demet* 3, 43-46.
- Ali Zeki. (1324- 1908). “Denize”, *Demet* 4, 52.
- Ahmet Samim. (1324/1908), “Kızımın İsmi”, *Demet* 4, 55-59.
- Ali Zeki. (1324- 1908), “Bir Kartpostala Cevap: Zella”, *Demet* 5, 67.
- Asaf Nefi. (1324/1908), “Kadın Muharrirler: Madam Roland”, *Demet* 5, 68-71.
- Ahmet Samim. (1324/1908), “Gazal-i Hürriyet”, *Demet* 5, 74-76.
- Atıfcelal Celal. (1324/1908), “Çocukluk Hatıratımdan”, *Demet* 7, 97-98.
- Asaf Nefi. (1324/1908), “Kadın Muharrirleri: Madam Desbordes Valmor”, *Demet* 7, 99-100.

-B-

- Bintülasım (elif). Ulviye. (1324/1908), “Hanımlarımız İçin”, *Demet* 3, 33-34.
- Behiye Refet (1324/1908), “Valide Rüyası”, *Demet* 7, 98.

-C-

- Cenap Şehabettin. (1324/1908), “İhdaiye”, *Demet* 1, 2.
- Celal Sahir. (1324/1908), “İlan”, *Demet*,4. Arka. İç. Celal Sahir. (1324/1908), “Bir Hayal”, *Demet*1, 5-6.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Kariatımıza”, *Demet* 2, 17.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Hilkatın Yâdı”, *Demet* 2, 19-20.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Niçin Mi?”, *Demet* 2, 20.
- Celal Sahir. (1324/1908), “İhtar”, *Demet* 3, arka. iç.
- Celal sahir. (1324/1908), “Rica”, *Demet* 3, arka. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Matmazel K. ya”, *Demet* 3, 36.
- Celal Sahir. (1324/1908), “İlan”, *Demet* 3, arka. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Kardeş Sesi”, *Demet* 3, arka. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Münderecat”, *Demet* 4, ön. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “ihtar”, *Demet* 4, ön. iç.

- Celal Sahir. (1324/1908), “Rica”, *Demet* 4, Arka. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Buhran”, *Demet* 4, 52-53.
- Celal Sahir. (1324/1908), “münderecat”, *Demet* 5, iç. ön.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Kariatımıza Tebşir, Muhaberat, İhtar”, *Demet* 5, ön. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Matmezel N.nin Kartpostal Mecmuasına”, *Demet* 5, 67-68.
- Celal Sahir. (1324/1908), “İtizar, İlan”, *Demet* 5, Arka, iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Münderecat, İhtar, İlanat”, *Demet* 6, ön. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Sinir Hali”, *Demet* 6, s.82.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Muhaberat, Neşriyat müfide, İlan”, *Demet* 6, arka. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Münderecat, İhtar, İlanat”, *Demet* 7, ön. iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Heyecana-ı Mahasin”, *Demet* 7, 99.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Muhaberat, İlan”, *Demet* 7, arka iç.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Sergüzeşt”, *Demet* 1, 7.

-D-

- Dr. Orhan Tahsin. (1324/1908), “Muhasebe-i Tıbbiye”, *Demet* 1, 13-14.
- Dr. Galip Ata. (1324/1908), “Hanımlara Hıfzısıhat: Hava ve Ziya”, *Demet* 2, 29-31.
- Dr. Nuri Bekir. (1324/1908), “Kısmı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?”, *Demet* 4, ss.59-61.
- Dr. Orhan Tahsin. (1324/1908), “Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık Mikroplar, Sirayet”, *Demet* 6, 84-86.

-E-

- Enis Avni. (1324/1908), “Hicranlardan Sonra”, *Demet* 7, 98-99.
- E.(elif) Ulviye. (1324/1908). “Hanımlarımız İçin”, *Demet* 3, 33-34.
- E. Ulviye. (1324/1908), “Mevkib-i Hayat”, *Demet* 6, 81.
- E. Ulviye. (1324/1908), “Otomobil Geçerken”, *Demet* 7, 97

-F-

- Fazıl Ahmet. (1324/1908), “Ölümüm”, *Demet* 1, 6-7.
- Fazıl Ahmet. (1324/1908), “Kırlangıçlarımız”, *Demet* 1, 9-10.
- Fazıl Ahmet (mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam: Şecer Zerrin”, *Demet* 1, 14-15.
- Faik Ali. (1324/1908), “Baykuş”, *Demet* 2, 18-19.
- F.K. (1324/1908), “Biraz Hande: Bir Sahne”, *Demet* 2, 31-32.
- Faik Ali (1324/1908), “Selam-ı Aşınay”, *Demet* 3, 34.
- Fazıl Ahmet (1324/1908), “Zehir Katreleri-1-”, *Demet* 3, 35.

Fatma Müzehher. (Mütercimi), (1324/1908), “Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece”,
Demet 3, 40-41.

Faik Ali. (1324/1908), “İstasyonda”, *Demet 4*, 49.

Faik Ali. (1324/1908), “İki Hemrah”, *Demet 5*, 66.

Faik Ali. (1324/1908), “Melal”, *Demet 7*, 98.

Fazıl Ahmet. (1324/1908), “Zehir katreleri-2”, *Demet 7*, 99.

Fazıl Ahmet. (Mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam”, *Demet 7*, 111-112.

Fazıl Ahmet. (Mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam: Harif- Şita”, *Demet 6*, 95-96.

-H-

Selim Sırrı. (1321908), “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi”, *Demet 6*, 83-87

Hüseyin Cahit. (1324/1908). “Deli”, *Demet 1*, 3.

Hakkı. (Sahibi imtiyaz). (1324/1908), “Kariat-ı ve Kariatımıza”, *Demet 1*, 16.

Hüseyin Siret. (1324/1908), “Marmara’ya Karşı”, *Demet 2*, 18.

Halide Salih. (1324/1908), “Karanlıklarda”, *Demet 7*, 97.

Hakkı Behiç. (1324/1908), “Kısm-ı Siyasi: Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara
Hürmet”, *Demet 7*, 105-107.

Hakkı Behiç. (1324/1908), “Kısm-ı Siyasi: Ne Hâldeyiz ve Neye Muhtacız”, *Demet 5*, 78-80.

Halide Salih Muharriresi. (1324/1908), “Raik’in Annesi”, *Demet 6*, 88-92.

Halide Salih Muharriresi. (1324/1908), “Raik’in Annesi”, *Demet 7*, 107-109.

-İ-

İsmet Hakkı. (1324/1908), “kısm-ı ilmi: Kadınlarımız ve Maarif”, *Demet 2*, 24-27.

İlyas Mecit. (1324/1908), “Leylak”, *Demet 4*, 52.

-J-

Jülide. (1324/1908), “Gözyaşlarıma”, *Demet*, 2.

Jules Freval. (1324/1908), “Iztrabat-ı Meçhule: Monsieur Prevost’nun Hatası”
Demet 7, 103-105.

Jülide. (1324/1908), “Senin İsmi”, *Demet 5*, 66.

-K-

Kırmızı Beyaz Kulübü Müssisleri. (1324/1908), “Muharrerat: Demet Gazetesi
Sermuharrirliğine”, *Demet 3*, 46.

Kırmızı Beyaz Kulübü Müssisleri. (1324/1908), “Genç Kızlar Arasında”, (*Demet 4*,
53-55.

Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Francoise’a Mektuplar”, *Demet 4*, 63.

Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Francoise’a Mektuplar”, *Demet 6*, 92-95.

Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Francoise’a Mektuplar”, *Demet 7*, 109-111.

-L-

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Asadur”, *Demet 1*, 7-8.

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Duchabes Paşa”, *Demet 2*, 20-21.

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Yesayan”, *Demet 6*, 82-83.

-M-

Mehmet Emin. (1324/1908), “Bir Genç Kıza”, *Demet 1*, 4.

Mustafa Kemal. (1324/1908), “ölüm”, *Demet 1*, 5.

Mehmet Emin. (1324/1908), “Babacığım”, *Demet 2*, 19.

M. Rüştü. (1324/1908), “Bostancı’da”, *Demet 3*, 35.

Mehmet Akif. (1324/1908), “Safahat-ı Hayattan: Bebek yahut Hakkı Karar”, *Demet 4*, 49-50.

Mahmut Cemal. (Mütercimi), (1324/1908), “Rayihalar”, *Demet 4*, 61-62.

Mithat Cemal. (1324/1908), “Panteon”, *Demet 4*, 51.

Muhittin. (1324/1908), “Yalnız Sen”, *Demet 7*, 99.

Mahmut Sadık. (1324/1908), “Şehirli Düşünceler: Muharebe- Fonograf”, *Demet 5*, 72-74.

Mahmut Sadık. (1324- 1908), “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti”, *Demet 7*, 102-103.

Mehmet Ali. (Mütercimi), (1324/1908), “İzdırabat-ı Mechule: Monsieur ve Prevost’nun Hatası”, *Demet 7*, 103-105.

Marcel Proust, Fransuvaza Mektuplar. (1324/1908), *Demet 7*, 109-111.

Mustafa Namık. (1324/1908), “Elhani İnkisar”, *Demet 1*, 4.

-N-

Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Çırpınma”, *Demet 1*, 1-2.

Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Muharrirat”, *Demet 1*, 10.

Nezih. (1324/1908), “Usanç Dakikaları”, *Demet*,3: 34.

Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Zeynep Sünbül Hanım”, *Demet* 7, 99-100.

-R-

Rahsan Nevvare. (1324/1908), “Beyaz Düşünceler”, *Demet* 5, 65.

Raif Necdet. (1324/1908), “Sevda-yı Şeffaf”, *Demet* 3, 35.

-S-

Sybel. (1324/1908), “Bulut”, *Demet* 1, 8-9.

Server Cemal. (1324/1908), “Beklenilmeyen Bir Hediye”, *Demet* 1, 10-12.

Server Cemal. (1324/1908), “Kızıma”, *Demet* 1, 5.

Selim Sırrı. (1324/1908), “Kısm-ı İlmi 1: Çocuk Terbiyesi”, *Demet* 1, 12-13.

Süleyman Fehmi. (1324/1908), “Hüsn-i Ahlakî”, *Demet* 2, 28.

Süleyman Nazif. (1324/1908), “Sergüzeşte Dair”, *Demet* 3, 39-40.

Selim Sırrı. (1324/1908), “Biraz Hande: Hasna Hanım”, *Demet* 3, 41-43.

Sahibi İmtiyaz Hakkı. (1324/1908), “Tashih”, *Demet* 3, 48.

Server Cemal. (1324/1908), “Köy Tehassüsleri: Mart Akşamı”, *Demet* 4, 50-51.

Server Cemal. (1324/1908), “Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro”, *Deme* 5, 76-78.

Selim Sırrı. (1321908), “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi”, *Demet* 6, 83-87

Sabih. (1324/1908), “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhî-i-i Leziz”, *Demet* 5, 67.

Süleyman Nazif. (1324/1908), “Sarir-i Hame”, *Demet* 6, 81-83.

-Ş-

Şeyun Peride. (1324/1908), “Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz”, *Demet* 5, 65.

Şeyun Peride. (1324/1908), “İhtiyac-ı Garam”, *Demet* 6, 81.

-T-

Tahsin Nahit. (1324/1908), “Demet”, *Demet* 3, 35.

Tekir Kedi. (1324/1908), “Biraz Hande: Hatırat”, *Demet* 4, 64.

Tahsin Nahit. (1324/1908), “Nazm-ı Serbest: Kış Gecesi”, *Demet* 5, 66-67.

Tahsin Nahit. (1324/1908), “Elin Elimde”, *Demet* 6, 82.

Tahsin Nahit. (1324/1908), “Bir Ruh-i Necibe Karşı”, *Demet* 7, 98.

***, (1324/1908), “Kıssa-i Garam 2: Mevasim Bahar”, *Demet* 3, 47-48.

***, (1324/1908), “Sayıf”, *Demet* 3, 48.

***, (1324/1908),” Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku”,

Demet 4, 62-63.

2.3. Konularına Göre Fihrist

2.3.1. Biyografi

Asaf Nefi. (1324/1908), “Kadın Muharrirler-Madam de Sevigne”, *Demet 3*, 37-39.

Asaf Nefi. (1324/1908), “Kadın Muharrirler- Madam Roland”, *Demet 5*, 68-71.

Asaf Nefi. (1324/1908), “Kadın Muharrirleri: Madam Desbordes Valmor”, *Demet 7*, 99-100.

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Asadur”, *Demet 1*, 7-8.

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Duchabes Paşa”, *Demet 2*, 20-21.

Legofet Fuat. (1324/1908), “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Yesayan”, *Demet 6*, 82-83.

2.3.2. Mektup

Ahmet Samim. (1324/1908). “Valideme” *Demet 1*, 4.

Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri. (1324/1908), Muharrerat, *Demet 3*, 46.

Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Muharrirat”, *Demet 1*, 10.

Server Cemal. (1324/1908), “Kızıma”, *Demet 1*, s. 5.

*** (1324/1908), “Muharrerat İmzasız Bir Mektup”, *Demet 2*, 23-24.

***(1324/1908), “İmzasız Mektup Sahibine”, *Demet 3*, 46.

***(1324/1908), “Muharrerat: İmzasız İkinci Mektup”, *Demet 6*, 86- 87.

***Demet, (1324/1908), *Demet 6*, 87.

2.3.3. Şiir

E. Ulviye. (1324/1908). “Hanımlarımız İçin”, *Demet 3*, 33-34.

Ali Zeki. (1324- 1908). “Denize”, *Demet 4*, 52.

E. Ulviye. (1324/1908), “Mevkib-i Hayat”, *Demet 6*, 81.

E. Ulviye. (1324/1908), “Otomobil Geçerken”, *Demet 7*, 97.

Ali Zeki. (1324- 1908), “Bir Kartpostala Cevap: Zella”, *Demet 5*, 67.

- Bintülasım (Elif) Ulviye. (1324/1908), “Hanımlarımız İçin”, *Demet* 3, 33-34.
- Cenap Şehabettin. (1324/1908), “İhdaiye”, *Demet* 1, 2.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Bir Hayal”, *Demet* 1, 5-6.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Hilkatın Yâdı”, *Demet* 2, 19-20.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Matmazel K.ya”, *Demet*, 3, 36.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Sergüzeşt”, *Demet*1, 7.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Matmezel N...’nin Kartpostal Mecmuasına” *Demet* 5, 67-68.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Sinir Hali”, *Demet* 6, 82.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Heyecanat-ı Mehasin”, *Demet* 7, 99.
- Enis Avni. (1324/1908), “Hicranlardan Sonra”, *Demet* 7, 98-99.
- Faik Ali. (1324/1908), “Selam-ı Aşınayı”, *Demet* 3, 34.
- Faik Ali. (1324/1908), “Baykuş”, *Demet* 2, 18-19.
- Faik Ali. (1324/1908), “İstasyonda”, *Demet* 4, 49.
- Faik Ali. (1324/1908), “İki Hemrah”, *Demet* 5, 66.
- Faik Ali. (1324/1908), “Melal”, *Demet* 7, 98.
- Hüseyin Siret. (1324/1908), “Marmara’ya Karşı”, *Demet* 2, 18.
- Halide Salih. (1324/1908), “Karanlıklarda”, *Demet* 7, 97.
- Jülide. (1324/1908), “Senin İsmi”, *Demet* 5, 66.
- Mehmet Emin. (1324/1908), “Bir Genç Kıza”, *Demet* 1, 4.
- Mehmet Emin. (1324/1908), “Babacığım”, *Demet* 2, 19.
- M. Rüştü. (1324/1908), “Bostancı’da”, *Demet* 3, 35.
- Mithat Cemal. (1324/1908), “Panteon”, *Demet* 4, 51.
- Muhittin. (1324/1908), “Yalnız Sen”, *Demet* 7, 99.
- Mustafa Namık, (1324/1908), “Elhan-ı İnkisar”, *Demet* 1, 4.
- Mehmet Âkif. (1324/1908), “Safahat-ı Hayattan: Bebek yahut Hakkı Karar”, *Demet* 4, 49-50.
- Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Çırpınma”, *Demet* 1, 1-2.
- Ruhsan Nevvare. (1324/1908), “Beyaz Düşünceler”, *Demet* 5, 65.
- Sybel. (1324/1908), “Bulut”, *Demet* 1, 8-9.
- Süleyman Nazif (1324/1908), “Sarir-i Hame”, *Demet* 6, 81-83.
- Şeyun Peride. (1324/1908), “İhtiyac-ı Garam”, *Demet* 6, 81.
- Şeyun Peride. (1324/1908), “Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz”, *Demet* 5, 65.
- Tahsin Nahit. (1324/1908), “Bir Ruh-ı Necibe Karşı”, *Demet* 7, 98

- Tahsin Nahit. (1324/1908), “Demet”, *Demet* 3, 35.
- Tahsin Nahit. (1324/1908), “Nazım-ı Serbest: Kış Gecesi”, *Demet* 5, 66-67.
- Tahsin Nahit. (1324/1908), “Demet”, *Demet* 3, 35.
- Tahsin Nahit. (1324/1908), “Elin Elimde”, *Demet* 6, 82.
- *** “Göz Yaşları”, (1324/1908), *Demet* 1, 8.

2.3.4. Hikâye ve Roman

- Ahmet Samim. (1324/1908). “Ölüm Korkusu” , *Demet* 2, 22-23.
- Ahmet Samim. (1324/1908), “Kızımın İsmi”, *Demet* 4, 55-59.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Niçin Mi?”, *Demet* 2, 20.
- Celal Sahir. (1324/1908), “Buhran”, *Demet* 4, 52-53.
- Fazıl Ahmet. (1324/1908), “Kırlangıçlarımız” *Demet* 1, 9-10.
- Fazıl Ahmet. (mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam: Şecer Zerrin” *Demet* 1, 14-15.
- Fazıl Ahmet (mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam”, *Demet* 7, 111-1
- Fazıl Ahmet. (1324/1908), “Ölümüm”, *Demet* 1: 6-7.
- Fazıl Ahmet (1324/1908), “Zehir Katreleri-1-”, *Demet* 3, 35.
- Fazıl Ahmet (1324/1908), “Zehir Katreleri-2-” *Demet* 7, 99.
- Fazıl Ahmet (mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam”, *Demet* 7, 111-112.
- Fazıl Ahmet (mütercimi). (1324/1908), “Kıssa-i Garam: Harif- Şita”, *Demet* 6, 95-96.
- Fatma Müzehher. (mütercimi), (1324/1908), “Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece”,
Demet 3, 40-41.
- Halide Salih Muharriresi. (1324/1908), “Raik’in Annesi”, *Demet* 7, 107-109.
- Hüseyin Cahit. (1324/1908). “Deli”. *Demet* 1, 3.
- Halide Salih Muharriresi. (1324/1908), “Raik’in Annesi”, *Demet* 6, 88-92.
- Hakkı Behiç, (1324/1908), “Kısm-ı Siyasi: Ne Hâldeyiz ve Neye Muhtacız”, *Demet* 5,
78-80.
- Jules Freval. (1324/1908), “İzdırapat-ı Mechule”, Monsieur Prevost’nun Hatası,
Mütercimi: Mehmet Ali, *Demet* 7, 103-105.
- Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Françoise’a Mektuplar”, *Demet* 6,
92-95.
- Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Françoise’a Mektuplar”, *Demet* 7,
109-111.

- Kırmızı Beyaz Kulübü Mütercimi. (1324/1908), “Françoise’a Mektuplar”, *Demet* 4, 63.
- Kırmızı Beyaz Kulübü Müessisleri. (1324/1908), “Genç Kızlar Arasında”, *Demet* 4, 53-55.
- Marcel Proust. (1324/1908), “Françoise’a Mektuplar”, *Demet* 7, 109-111.
- Mehmet Âkif. (1324/1908), “Safahat-ı Hayattan: Bebek yahut Hakkı Karar”, *Demet* 4, 49-50.
- Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Zeynep Sümbül Hanım”, *Demet* 7, 99-100.
- Nezih. (1324/1908), “Usanç Dakikaları”, *Demet* 3, 34.
- Raif Necdet. (1324/1908), “Sevda-yı Şeffaf”, *Demet* 3, 35.
- Server Cemal. (1324/1908), “Beklenilmeyen Bir Hediye”, *Demet* 1, 10-12.
- Selim Sırrı. (1324/1908), “Biraz Hande: Hüsna Hanım”, *Demet* 3, 41-43.
- Süleyman Nazif. (1324/1908), “Sergüzeşte Dair”, *Demet* 3, 39-40.
- Server Cemal. (1324/1908), “Köy Tahassüsleri: Mart Akşamı”, *Demet* 4, 50-51.
- Sabih. (1324/1908), “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhî-i Leziz”, *Demet* 5, 67.
- ***, (1324/1908), “Kıssa-i Garam 2: Mevasim Bahar”, *Demet* 3, 47-48.
- ***, (1324/1908), “Sayıf”, *Demet* 3, 48.

2.3.5. Tiyatro

- Ahmet Esat, (1324/1908), “Gedikpaşa Tiyatrosu”, *Demet* 3, 37.
- F. K., (1324/1908), “Biraz Hande: Bir Sahne”, *Demet* 2, 31-32.
- Server Cemal, “Temaşa-i Tenkidi: Milli Tiyatro”, *Demet* 5 (1324/1908), 76-78.

2.3.6. Anı

- Ahmet Samim. (1324/1908), “Gazal-ı Hürriyet”, *Demet* 5, 74-76.
- Atıfcelal Celal. (1324/1908), “Çocukluk Hatıratımdan” *Demet* 7, 97-98.
- Behiye Refet. (1324/1908), “Valide Rüyası”, *Demet* 7, 98.
- Mahmut Sadık. (1324/1908), “Şehirli Düşünceler: Muharebe- Fonograf”, *Demet* 5, 72-74.
- Tekir Kedi. (1324/1908), “Biraz Hande: Hatırat”, *Demet* 4, 64.

2.4. Diğer Yazılar

2.4.1. Eğitim

Atıf Celal. (1324/1908). “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet 2*, 23-24.

İsmet Hakkı. (1324/1908), “Kısm-i İlmi: Kadınlarımız ve Maarif”, *Demet 2*, 24-27.

Selim Sırrı. (1321/908), “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi”, *Demet 6*, 83-87.

Süleyman Fehmi. (1324/1908), “Hüsn-i Ahlaki”, *Demet 2*, 28.

2.4.2. Kadın

Hakkı Behiç. (1324/1908), “Kısm-ı Siyasi: Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet”, *Demet 7*, 105-107.

Mahmut Sadık. (1324/1908), “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti”, *Demet 7*, 102-103.

Nigâr bint-i Osman. (1324/1908), “Zeynep Sümbül Hanım”, *Demet 7*, 99-100.

*** (1324/1908) “Esef ve Hayret”, *Demet 3*, 33.

***, (1324/1908), “Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku”, *Demet 4*, 62-63.

2.4.3. Sağlık

Abdullah Davut. (1324/1908). “Buruşuklar”, *Demet 3*, 43-46.

Dr. Nuri Bekir. (1324/1908), “Kısmı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?”, *Demet 4*, 59-61.

Dr. Orhan Tahsin. (1324/1908), “Muhasebe-i Tıbbiye”, *Demet 1*, 13-14.

Dr. Orhan Tahsin. (1324/1908), “Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık Mikroplar, Sirayet”, *Demet 6*, 84-86.

Mahmut Cemal. (mütercimi), (1324/1908), “Rayihalar”, *Demet 4*, 61-62.

BÖLÜM III

EDEBİYAT VE DİL YAZILARI

3.1. Biyografi

Asaf Nefi, *Demet*'in üçüncü sayısında “*Madam de Sevigne*”²⁹ başlıklı yazısında Fransız aristokratı olan ve mektuplarıyla ünlü Marie de Rabutin – Chantal, Marquise de Sevigne'den bahseder.

1626 senesinde doğan Madam de Sevigne'nin babası İngilizlerle yapılan bir savaşta hayatını kaybetmiş, annesi de erken yaşta vefat edince amcası tarafından büyütülmüştür. Latince, İspanyolca, İtalyancayı kendi lisansı kadar iyi bilen Madam de Sevigne iki çocuk annesidir.

“Madam de Sevigne 1626 sene-i miladiyesinde tevellüt etmiştir. Pederi Baron de Chantal 1627'de (Re) adasında İngilizlere karşı ve vukua gelen bir muharebede maktul olduğundan yedi yaşına kadar validesi tarafından büyütülmüş fakat onun da vefatıyla büyük validesinin, nihayet amcasının cenah-ı şefkatine ilticaya mecbur olmuş idi. Madam de Sevigne evvela pek sakin ve latif geçen hayat-ı tıfuliyetinden sonra tam bir kız için meleke-yi hissiyenin husule başladığı bir zamanda akrabasının birbirini takip eden ziyaları onun hayatında pek mühim teessürat husule getirmiştir ki kızı hakkında evvela ibraz ettiği muhabbet ve şefkat ve sonra onu hırçınlıklarıyla bizar etmesi bunun delilleridir.”³⁰

Asaf Nefi bu yazısında, Madam de Sevigne'nin hayatının 1626'dan vefatına kadar olan kısmını anlatırken ayrıca “Tabiatı” başlığı altında onun karakterinden ve düşüncelerinden de bahseder. Yazısının sonunda “Madam de Sevigne'nin Mektupları” adlı bir başlık açan Asaf Nefi, mektuplarıyla meşhur olan yazarın mektupları hakkındaki görüşlerini belirtir.

²⁹ “Madame de Sevigne”, *Wikipedia*, https://tr.wikipedia.org/wiki/Madame_de_Sevigne (Erişim 28.01.2022).

³⁰ Asaf Nefi, “Madam de Sevigne”, *Demet* 1/3, (1324/1908), 37-39.

Asaf Nefi'nin beşinci sayıda kaleme aldığı "Madam Roland"³¹ adlı yazıda Madam Roland'ın doğumundan 1793'deki idamına kadarki hayatı anlatılmıştır. Voltaire'in kendisine hasım olmasına sebep olan Jean Jacques Rousseau onun için "Madam Roland, hükûmete ait hususta da tavsiyede o kadar mahirdir." demiştir.

"Saat üzerine tezyinat yapmak sanatıyla iştilal eden bir hâkkâkın kızı olan Mari Jeanne Phlipon (Madam Roland) 1754 sene-i miladiyesinde tevellüt etmiştir. 1780'de Mösyö Roland isminde biriyle izdivaç etmesini müteakip eyalattan birine çekilerek orada ihtiyar-ı ikamet etmiş ve ancak hayatının son zamanlarına doğru Paris'e avdet etmiştir. Madam Roland'da fikr-i mesarifi tevlit eden ve onun hayat-ı tahrir dâhil olmasına sebep olan Jean Jacques Rousseau'dur. On sekizinci asırda müteaddit asarıyla, belagat ve fesahatiyle, âlem-i edebiyattaki cereyanı ilim ve irfanıyla ve Voltaire gibi bir dâhinin bile kendisine hasım olmasına sebep olan Jean Jacques o zamanın efkârı üzerinde büyük bir tesir ve nüfuz icra ediyordu."³²

Madam Roland 1792'de hatıratını yazmış, mektuplar keleme almıştır. Fikirleri ve eserleri Asaf Nefi'nin yazısının konusunu teşkil etmiştir. Fransız edebiyatının önemli bir şahsiyeti olduğu vurgulanan Madam Roland, 1789 Fransız İhtilali olaylarında etkin olması sebebiyle idam edilmiştir.

Asaf Nefi *Demet*'e yazdığı "Madam Desbordes Valmore"³³ adlı son yazısında Fransız şair ve romancı Marceline Desbordes Valmore'u tanıtmıştır. Yazısının ilk paragrafında Valmore'un devirdaşı olan Madam Tasto, Segalle, Akarman, George Sand gibi yazarların ismini de zikreden Asaf Nefi bu yazarlar arasında George Sand'ın farklı bir konuma sahip olduğundan söz eder.

"Eğer hüzün ve elem, eğer seven ve ağlayan bir ruhun enin-i iştikası, eğer bir kalbin feryad-ı hüsrânı bir insanı şair yapabilirse diyebilir ki Marsaline Desbordes Valmore kadar hiç kimse büyük bir şair değildir."³⁴

Bu yazıda Asaf Nefi, Valmore'un tabiatını da böylece dile getirmiş olur. Alphonse de Lamartine'in onun için yazdığı şiiri bile okurken kıpkırmızı olmasını belirten Asaf Nefi, Valmore'un şiirlerinin eksik taraflarını söylese de yazısının sonunda "şunu da itiraf etmeli ki onun kadar hiçbir şair şiirlerinde samimiyet göstermemiştir." diyerek hakkını vermiştir.

Demet mecmuasının biyografi yazarlarından bir diğeri de Legofet Fuat'tır. Legofet Fuat 1, 2 ve 6. sayılarda biyografi yazarken onu tamamlayan Asaf Nefi ise 3,

³¹ Gurur, "[Madame Roland kimdir?](https://www.nkfu.com/madame-roland-kimdir/)", *NKFUCOM*. <https://www.nkfu.com/madame-roland-kimdir/>(Erişim 28 Ocak 2022).

³² Asaf Nefi, "Madam Roland", *Demet* 1/5, (1324/1908), 68-71.

³³ "Marceline Desbordes-Valmore", *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Marceline_Desbordes-Valmore (Erişim 28 Ocak 2022)

³⁴Asaf Nefi, "Madam Desbordes Valmore", *Demet* 1/7, (1324/1908), 99-100.

5 ve 7. sayılarda yazarak toplam yedi sayı çıkan *Demet*'in 4. sayısı hariç her sayısında bir biyografi yayımlanmıştır.

Legofet Fuat, *Demet*'in birinci sayısında yer alan “Osmanlı'nın Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Asadour”³⁵ başlıklı yazısında Ermeni kadın yazarlardan olan Madam Zabel Asadour'u, kendi deyişimiyle “Müslüman kız kardeşlerimize” tanıtmıştır.

“Bu muhterem edibeyi Müslüman kız kardeşlerine birkaç satırla tekellüfsüzce takdim etmek istediğim sırada pîş-i nazarımda yirmi beş seneden beri edebiyatımızda ihraz ettiği mevki-i mümtazı daima muhafaza eden, hayat-ı aile ve hayat-ı içtimaiyede sarf ettiği faaliyet, bizde numune-i imtisal olacak faaliyet içinde yine yazı ile, (8) şiir ile meşgul olmaya vakit bulan, bütün bu zaman içinde miktarca az olsa bile, pek büyük kıymet-i edebiyeyi haiz eserler vücuda getirmiş olan bir kadın tecessüm ediyor. Madam Zabel henüz on altı yaşında iken şiir yazmaya başlamış. Daha ilk yazılarıyla erbab-ı iktidar ve sanatın takdiratına mazhar olmuştur. İlk şiirlerini müteakip “Bir Kızın Kalbi” isminde bir roman telif ederek efkâr-ı batıla ile yoğrulmuş bir muhitin münevver bir genç kızın kalbinde uyandırdığı ıstırapları pek müessir bir üslupla tasvir eylemiştir.”³⁶

Legofet Fuat bu yazı dizisinde *Demet* okurları ile Ermeni kadın yazarlar arasında Osmanlılık ortaklığı kurarken hem Ermeni yazarların kendi arasında hem de *Demet* okurlarıyla aralarında bir kız kardeşlik bağı da kurmayı amaçlamıştır. Legofet Fuat yazısında Zabel Asadour'un şiirlerinden ve *Bir Kızın Kalbi* adlı romanından bahseder. Ayrıca “Sybel” müstearıyla yazdığı eserlerinin varlığından ve kazandığı şöhretlerden bahseden Legofet Fuat, Zabel Asadour'un bu adla yazdığı iki metni de yazısının içinde tercüme etmiştir: “Göz Yaşları” ve “Bulut”.

Legofet Fuat'ın “Osmanlı'nın Meşahir-i Nisvanı” yazı dizisinin ikinci sayıdaki devamı ise “Madam Düsap Paşa”dır.

“Madam Sırpuhi Düsap Paşa (1842 / 1258)'de tevellüt ve (1901 / 1317)'de vefat etmiştir. Mümaileyh Fransızca lisanına tamamıyla vakıf olup, iptidaları bu lisanın edebiyatıyla uğraşmış ve yine bu lisan (21) ile bazı eserler vücuda getirmiştir. Sonra maruf musiki muallimi Düsap Paşa ile izdivaç etmiş ve “ 1880 / 1296” tarihinde Ermeni lisanı hakkında tettebbuat ve tetkikat havi neşrettiği küçük bir eseri müteakip yine Ermenice (Mayda), (1882-1298) Siranuş (1884-1300) Araksiya (1877- 1293) tam romanları yazmıştır. Bizde feminist efkârı mürevveç ilk eserlerden madut olan bu üç kitapta madam Düsap Paşa sevilen bir hakikatin telkin ettiği mukni bir lisanla nisvanın muhafaza-i hukuk ve serbestisi davasını müdafaa etmiştir. Madam Düsap Paşa hayalat ve hissiyat-ı şairaneden ziyade efkâr-ı hakikiyeye meftun olduğundan edebiyatı bir sanat-ı nefise suretinde değil, efkâr ve mülahazata bir vasıta olmak üzere telakki ederdi. Bunun içindir ki tahlilat-ı ruhiye ve tasvirat-ı şairaneden ziyade büyük bir iktidar göstermemiş ve romanları sade açık bir üslup ile yazılmış mevzulardan ibaret kalmıştır”³⁷

³⁵ “Zabel Sibil Asadour”, *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Zabel_Sibil_Asadour (Erişim 28 Ocak 2022).

³⁶ Legofet Fuat, “Madam Zabel Asador”, *Demet* 1/1, (1324/1908),7-8.

³⁷ Legofet Fuat, “Madam Düsap Paşa”, *Demet* 1/2, (1324/1908), 20-21.

Legofet Fuat, Ermeni yazarlar içinde en tanınmışlarından olduğunu öğrendiğimiz Madam Düsap Paşa'nın yazısında onun doğum ve ölüm tarihlerinden, Ermenice ile ilgili bir çalışmasının bulunduğundan bunun dışında *Mayda*, *Siranuş*, *Araksiya* romanlarını yazdığından bahseder.

Üslup gibi konulara da değinen Legofet Fuat, yazısının devamında bir önceki sayısında tanıtmış olduğu Madam Zabel Asadour'un ve bu sayıda tanıttığı Madam Düsap Paşa ile ilgili bir görüşüne de yer vermiştir:

“Onun nazarında hayat, kalp ve fikrin en âli ihtilatlarının cilvegâhıydı. O cilvegâh ortasında efkârı için, hissiyatı için, kederleri için yaşadı. Ve bu üç ateşli unsur içinde ruhu yanarak kıvrılarak daha ziyade kesb-i ulviyet ve necabet etmişti.

“Fikri amiyane bir fikir, hayatı amiyane bir hayat olmadı. Para ve şöhret için yazı yazmadı ve kadınlık şeref ve haysiyetini daima muhafaza etti. Bütün hemşirelerine karşı ruhu merhametle coşan idi; onlar için yazar, onlar için söyler, onlar için çalışırdı. Kadınların sefaleti zihnini hırpalayan ıstıraplardan biri idi. Fakir, metruk, iğfal edilmiş, düşmüş kadınları görerken müteazzi olurdu. Onların zaafları, hataları, müsaveynin yetişemediği manevi bir yükseklikte yaşayan o edibeyi pek dilhun ederdi.

“İngiliz hükemasından Hobbes (Merhamet, başkalarının felaketi karşısında bir gün bizim de öyle olabilmemiz korkusudur.) demiştir. Hobbes'ın bu sözü belki hakikattir. Fakat işte asıl bu nokta-i nazardandır ki Madam Düsap'ın her türlü fikir menfaatinden muarra olan şefkat ve terahhümünü pek âli, pek şayan-ı tekrim buluyorum.”³⁸

Legofet Fuat yazısının sonunda Madam Düsap Paşa'nın “Sırpuhi Düsap” adıyla yazdığı romanlarından seçtiği dört bölümü tercüme ederek yazısına son vermiştir.

Legofet Fuat'ın *Demet*’te neşrettiği “Osmanlı'nın Meşahir-i Nisvanı” yazı dizisinin sonuncusu ise altıncı sayıda “Madam Zabel Yesayan”³⁹ adlı yazısıdır.

Legofet Fuat bu yazısında Madam Zabel Yesayan'ın Ermeni yazarlar içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu ve iyi bir hikâyenüvist olduğunu söyler.

“Madam Zabel Yesayan zamanımız Ermeni edibeleri meyanında hususi ve mümtaz bir mevki işgal eden bir hikâyenüvisttir. 1895-1311’de Madam Zabel Yesayan, henüz pek genç ve gayr-i müteehhil, “Zağık” nam risale-i edebiyede birtakım mensur şiirler neşretmiş ve o yazıları canlandıran hararet-i samimiye sayesinde bilhassa genç kariatin enzar-ı dikkat ve muhabbetini celbe başlamıştı. Muahhiran mümaileyha mahir bir ressam olan Yesayan Efendi’yle izdivaç etmiş ve izdivacını müteakip zevciyle beraber Paris’e giderek birkaç sene orada kalmıştır.

Paris, edebiyat ve sanâyiin o mukarr-ı muhteşemi, Madam Zabel Yesayan’la perestîşkâr-ı sanat olan zevci için pek samimi bir melce olmuştur.”⁴⁰

Zabel Yesayan'ın bazı dergilerde yayımladığı mensur şiirlerinden, ressam Yesayan Efendi ile yaptığı izdivaçtan ve Fransızcaya hâkimiyetine ayrıca Paris'teki

³⁸ Legofet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı Madam Düsap Paşa”, *Demet* 1/2, (1324/1908), 20-21.

³⁹ “Zabel Yesayan”, *Vikipedi, Özgür Ansiklopedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Zabel_Yesayan (Erişim 28 Ocak 2022).

⁴⁰ Legofet Fuat, “Madam Zabel Yesayan”, *Demet* 1/6, (1342 /1908), 82.83.

edebiyat dergilerinde yazdığı makalelere de vurgu yapılmıştır. Gazetelerde neşrettiği birçok küçük hikâyelerinden ve *Süslü Adamlar* romanından da bahsedilmiştir.

3.2. Mektup

Kadınlara mahsus olan bu mecmuanın ismi de dikkate şayandır. *Zira Demet* ismi de kadınlara verilen bir isimdir. Mecmuanın ilk sayısında Ahmet Samim'in bir kadına yazdığı özlem ve aşk mektubu yer alır. "Valideme" başlığını taşıyan bu mektubun annesine olduğu aşikârdır. Ahmet Samim bu mektubunda, annesinden ve simasını bile hatırlayamadığı ninesinden bahseder. İçinde bulunduğu bedbaht, sefil, mustarip durumu onların yokluğuna bağlamış ve onlara özlemini ve ihtiyacını dile getirmişti:

"O hâlde seni niçin unutamıyorum? Hatırladıkça, düşündükçe niçin hâlâ bir raşe-i bukâ ile titriyorum? Ah, bu ilk aşk!.. Bu size ilk azabı, ilk tebessümü, ilk muhabbeti, size hayatı veren kadının aşkı... Valide aşkı. İşte bütün bedbinliklerimin, hezeyanlarımın, asabiyetimin membar senin yokluğundur. Ben öyle düşünürüm ki eğer yaşasaydın böyle bedbaht, mustarip, sefil olmayacaktım. Benim için her şey başka, benliğim, hayatım, velvelesiz, asude bir muhit-i saadet içinde cereyan edecekti. Yanıldığım, aldatıldığım vakitler gelip kucagında her zaman genç, her zaman pür hararet, usanmayan aşkının nevazişkâr kolları arasında ağlayacak, dinlenecektim, ruhumun ilticagâhi, mabedi olacaktın. İşte muhabbetinde tekmil mesaib-i hayatiyeye karşı metin bir seyir tasavvur ederim. Onda tabiata benzeyen bir azamet vardır; o aşk-ı İlahîdir!.. Mevcudiyetimin en avare, en mesut dakikalarında, başkaları tarafından en çok sevdiğim dakikalarda bile yokluğunu, aşkının yokluğunu unutamıyorum. Bu anlatılamaz bir his, bir ihtiyaç, ruhumda, hayalimde na-kabil-i imlâ bir uçurum..."⁴¹

Demet mecmuasının üçüncü sayısında Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri'nin yazmış olduğu "*Muharrerat*" başlıklı yazıda *Françoise'a Mektuplar* adlı eseri tercüme edebileceklerine dair bir mektup yer alır.

Demet'in ilk sayısında Nigâr bint-i Osman'ın "*Muharrerat*" adlı mektubu yayımlanmıştır. *Demet* mecmuasının Nigâr Hanım'dan yardım istemesi üzerine yazılan bu mektupta Nigâr Hanım yazı yazma işinin zorluğundan bahsetmiştir. *Demet*'in devamı için iyi dileklerde bulunan Nigâr Hanım "Muntazam değilse de ara sıra hizmet edebileceğimi ümit ederim. İşte, azizim, size en samimi bir hasbihalim." diyerek kabul etmiştir.

Demet mecmuasının ilk sayısında kaleme alınan mektuplardan biri de Server Cemal'in "*Kızıma*" adlı yazısıdır. II. Meşrutiyet döneminde çıkarılan *Demet* oldukça hareketli bir dönem yaşamıştır. Server Cemal hürriyetin gelmesine sevinerek yeni

⁴¹ Ahmet Samim, "Valideme", *Demet* 1/1, (1324/1908), 4.

doğmuş kızına heyecanla bu mektubu yazmıştır. Kızına iyi günlerde yaşayacağı için - zira meşrutiyet gelmiş/hürriyet gelmiştir- telkinlerde bulunmuştur.

“Fakat sen daha ilk kelimelerini söylemeden âlemimize öyle bir nur, öyle bir feyiz saçıldı ki seni, anacığımı, babacığımı kurtararak, dünyalarına kavuşturarak analığın, babalığın ne demek olduğunu şimdi öğretti. Sen artık bir daha dönmeyecek olan o geçmişin lekelerinden, korkularından, kederlerinden azadesin. Sen artık şimdi hürriyet ve adalet avazeleri içinde büyüyerek, insanlık, hür bir insanlık arasında yaşayarak büyüklerinin çektikleri elemelere katlanmayacaksın. Şimdi sana malik olduğumdan dolayı iftihar ederek, sevinerek ubuvvet-i hüsnün bütün şerefi ile seni tesit ediyorum. Şimdi seni ve kendimi iyice hissediyorum. Sen artık şimdi büyüdüğün vakit bizim dest-i zulmü altında titrediğimiz o menhus devirden o kadar uzak bulunacaksın ki sana o mezalimi, o menakıb-ı elimeyi anlatmak zor olacak, sen her gün geçtikçe dev adımlarıyla uzaklaşan o eski, korkunç hikâyelerden o kadar bihaber olacaksın ki öğrendikçe tevahhuş edeceksin; bizim küçüklüğümüzde peri hikâyelerinden korktuğumuz gibi sen de o devrin sana anlatılmak, gösterilmek istenen o müthiş hayaletlerinden korkacaksın, yavrum!”⁴²

Demet mecmuasının ikinci sayısında bir *Demet* okuru tarafından yazılan “İmzasız Bir Mektup” yer alır. Bu mektupta okuyucu *Demet*’i beğendiğini hatta iki hemşiresine ve zevcesine aldırıp okuttuğunu söyler. Ancak fikrinin değiştiğini ifade eden okur şöyle der:

“Elimdeki sahifeler -en lahudarane bir tasvir ile- bir kadının istifadesini mucip şeylerden o kadar arı ki işte ben hemşirelerimle zevceme “Demet”i göstermemeye karar veriyorum. Hem ne kadar teessüfle ne kadar da sualler altında ezilmekle bilseniz! Fakat ne yapayım? Düşününüz ki bu! Vazifem! Evet, onlara” *Demet*” i okutmamak vazifem!”⁴³

Bu mektupta okur *Demet*’in içinde çocuk terbiyesi, kısmi olarak ilmi yazıların olmasını istemekte; duygusal, aşk konulu şiir ve hikâyelerin olmaması gerektiğini düşünmektedir. Zaten işi çok olan kadınların ağlayacağı, üzüleceği şey de çoktur. Bir de *Demet*’te okuduklarına ağlamamalıdır.

Demet’in üçüncü sayısında *Demet* mecmuası tarafından imzasız bu mektuba cevap verilmiştir. Mektubun giriş kısmında Kırmızı-Beyaz Kulübüne teşekkür edilmiştir. “İmzasız Mektup Sahibine” adlı yazıda Fransız edebiyatından *Faminia* dergisinden ve bunların zararsızlığından okuyucuya bahsedilmiştir:

“Demet’imizin birinci kusuru belki biraz fazla edebi olmasıdır. Fakat dikkat etmeli, büsbütün edebiyatsız olsun demiyorum çünkü şark, vatan, şiir ve hayal olduğundan mıdır bilmem edebiyatı hepimiz pek severiz. Mektup muharririnin ehemmiyetsiz gördüğü iki makalede güzel ve doğru bulunmuştur.”⁴⁴

Demet’in altıncı sayısında okur tarafından gönderilmiş bir adet daha imzasız mektup yayımlanmıştır. “İmzasız İkinci Mektup”ta *Demet*’in verdiği cevaba cevap olarak yazılmıştır.

⁴² Server Cemal, “Kızıma”, *Demet* 1/1, (1324/1908), 5.

⁴³ Demet, “İmzasız Bir Mektup”, *Demet* 1/1, (1324/1908), 22.

⁴⁴ Demet, “İmzasız Mektup Sahibine”, *Demet* 1/3, (1324/1908), 46.

Okur bir önceki mektuptaki fikirlerinde ısrar etmekte, Fransız ve İngiliz edebiyatından makaleler, eserler mukayese edilse bizatihi onların dillerinden kendi kadınlarının havailiğinden, Fransız usul ve terbiyesinin eksikliğinden söz edildiğini görmek mümkün olur diyerek tezini savunmuştur.

Okur mektubunun sonunda hanımların edebiyattan öğrenmesi gereken şeyleri şöyle maddelemiştir:

“Mademki benim kelimelerim ‘yıldızlı diye’ diye tamim buyruluyor, o hâlde maksadımı o kelimelerden soymağa çalışacağım.

1- Hanımlarımız, edebiyattan ve aşk ve hayalden ziyade zevceliğe ve valideliğe lazım şeyleri öğrenmeğe muhtaçtır. Ve bu lazım şeyler o kadar çok ki ötekilere vakit yok.

2- Hanımlarımız, tatlı bir ifade ile yazılmış mebahis-i nafiayı, yüksek düşünceler ve yüksek üsluplarla tasvir edilmiş muaşakata ait kasvetengiz hikâye ve şiirlerden daha lezzetle okurlar. Ve benim bildiğim doğru ise zaten öyle yapıyorlar.

3- Hanımlarımız, bir lisan-ı ecnebiyi öğrenmeye muhtaç olunca onlara yakışan lisan-ı ecnebi, Paul Bourget’in dediği gibi ‘Kadınların ağızında en cıvıltılı ve en lahnedar bir safir’ olan, İngilizcedir”.⁴⁵

Demet’in altıncı sayısında *Demet* tarafından imzasız ikinci mektuba da cevap verilmiştir. Fransız edebiyatının Fransız ahlakını kötülemediğini, bunun genellenemeceğini, aksine Fransız edebiyatı içerisinde pek ehemmiyetli yazarların ve eserlerin olduğunu savunmuşlardır.

3.3.Tiyatro

Ahmet Esat, *Demet*’in üçüncü sayısında yayımladığı “Gedikpaşa Tiyatrosu” başlıklı yazısıyla hem bir hatırasını anlatırken hem de arka yüzeyde de olsa siyasi bir ifadeye yer vermektedir.

“Önünden geçtikçe bir hiss-i muhabbet beni mazilere götürdü. Mutantan bir surette oynanan Vatan tiyatrosunun safahat-ı muhayyilesi, İslam Bey... Abdullah Çavuş... Sıtkı Bey... Hep bu şahıslar fikrimde birer müddet hayat bulur ve nihayet (Paşa Kemal) diye işittiğim bir sesin saadet-i latifiyle yaşamak isterken üstüne basılan bir köpeğin avavesi beni hakikate sürükledi: çamurlu, mülevves bir sokağın adacıkları üstünde o her günkü yeknesak rolleri tekrar ederek yoluma giderdim. O harabenin rüyeti bana daima bu şeyleri ihsas ederdi. Sokaklar تنها ise hayalatıma devam eder, gizli pek gizli ağızlardan işittiğim vakayı düşünürdüm: Kemal nefyedilmiş... tiyatro medreseye tahvil bahanesiyle yıkılmış... bahçıvanlara kiraya verilmişti”.⁴⁶

Yıldızla ayrılmış iki bölümden oluşan yazıda ilk kısımda Gedikpaşa Tiyatrosunda çalışan Ahmet Esat, hatırasını anlatırken ikinci kısımda ise Meşrutiyet sonrası tiyatronun önünden geçerken gördüğü bayraklardan bir şeyler anımsayan ve hangi oyunun oynanacağını öğrenen bir seyirci olarak Ahmet Esat vardır.

⁴⁵ Demet, “İmzasız İkinci Mektup”, *Demet* 1/6, (1324/1908), 86-87.

⁴⁶ Ahmet Esat, “Gedikpaşa Tiyatrosu”, *Demet* 1/3, (1324/1908), 37.

Server Cemal *Demet*'in beşinci sayısında “Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro” adlı yazısında Tepebaşı Kışlık Tiyatrosunu anlatır. İlk perdede Matmazel Fano Paşa tarafından ortaya konan bir müzikal verilmiş sonra *Sabah Hürriyet* piyesi yer almıştır. Server Cemal burada çıkan piyesler hakkında bilgi verdikten sonra tiyatro için, sahne için en mühim şeylerden birinin tenkit olduğunu vurgular.

Server Cemal'in yazısında vurguladığı mühim noktalardan bir değeri de sanatkâr/ oyuncu ve eleştirmen birlikteliğidir. Zira bunlar birbirlerini tamamlar.

3.4. Anı

Ahmet Samim *Demet*'in beşinci sayısında “Gazal-i Hürriyet” başlıklı yazısında bir kafes içinde gördüğü bir hayvanın o kafesten kurtulmasını özgürlüğüne kavuşturulmasını *ister*. Nasıl ki Meşrutiyet ilan edilmiş insanlar hürriyete ve özgürlüğüne kavuşmuşsa bu hayvancağız da hürriyetine kavuşturulmalıdır.

“Dün gece Direklerarası’ndan geçerken burada ramazan akşamları kurulan panayırın o ibhar-i muhitadan bilmem hangisinde avlanmış ‘yarı insan yarı canavar’ garibeleri, Hint sahralarında tutulmuş “natural ve tabii” engerekleri, yılanları, Nil sularında saydolonmuş “sağ ve canlı” timsahları, aygırları” sırasında teşhir edilmekte olduğu taraf taraf ilan edilen ‘gazal-i hürriyet’i, o zavallı esir hürriyeti ziyarete gittim.”⁴⁷

Atıfcelal *Demet*'in yedinci sayısında “Çocukluk Hatıramdan” başlıklı bir yazı yayımlamıştır. Bu yazısında Atıfcelal kendisine alınan bir kol saatinden, çocukken yaptığı yaramazlıklardan, babasına sorduğu sorulardan ve yüzmek için girdiği Marmara Denizi’nden bahseder. Saatinin bozulduğu anda yaşadığı hislerini şöyle dile getirmiştir:

“Dünyada iki keder, iki büyük, dayanılmaz, kalbi kemiren acı tanıdım. Biri saatimin kırılması, biri de beni pek ziyade seven büyük ninemin ölümü!... Biri genç iken kazayı rüzgâra -daha doğrusu benim ellerimin zulmüne- uğrayarak telef oldu. Biri mürur-ı sinin ile eskidi, yıprandı; âdeta sevindi. Biri cansız, fakat müteharrik, biri canlı lakin tesir-i felç ile gayr-i müteharrik idi! Biri bana masal söylemez, fakat tatlı bir sesle teganni eder, biri hâl-i sıhhatinde fıkralar naklederek beni avutur, ağışuna alır, sever, öper, koklardı; hâl-i marazında amak-ı ruhuma kadar işleyen, tarif edemeyeceğim derecede tatlı nazarlarla beni gaşyederdi!... İşte ben bu iki vücut-ı muazzezini ziya-i ebediyesinden dolayı hala dilhunum!”⁴⁸

Behiye Refet'in yedinci sayıda yayımlanan “Valide Rüyası” başlıklı yazısı bir annenin gördüğü bir rüya ve rüyanın ardından yaşadığı hislerle gidip evlatlarını öpmesini anlatır.

“Mütebessim bir sema-yı safın nefha-i müşfikîyle incitilmeyerek büyütülen, nevazişkârane sevilen bir şükufe-i nermin, ansızın sefih bir rüzgârın temas-ı anifiyle fırlayıp sakinden ayrılıyor, ilk o gece hiç yere sürünmeden bulanık bir kerdebat arasında yuvarlanıyor; sonra bir dut siyahın boğucu kasırgaları tahakkümünde taştan taşta,

⁴⁷ Ahmet Samim, “Gazal-i Hürriyet”, *Demet* 1/5, (1324/1908), 74-76.

⁴⁸ Atıfcelal, “Çocukluk Hatıramdan”, *Demet* 1/7, (1324/1908), 97-98.

levinden, levine, çirkinden çirkine, uçurumdan uçuruma sürükleniyor... Nihayet onun, o biçare çiçeğin çamurlar içinde, ayaklar altında zelilane ezildiğini gördüm. Ve artık tahammül edemeyerek atıldım. Onu ellerimin içine alarak muhitime —siz artık bu zavallıyı çekinemeyeceksiniz— diye bağıryorken uyandım.”⁴⁹

Mahmut Sadık *Demet*'in beşinci sayısında “Şehirli Düşünceler: Muharebe-Fonograf” adlı yazısında bir harpten ve savaş muhabirliğinden bahseden bu yazıda bir gazetecinin en önemli ihtiyacı olan ses kayıt cihazından yani fonograftan söz açar.

“Çetine 22 Teşrinievvel – Çetine kibar ailelerine mensup bir miting akdedildi. Kadınlar ellerinde bayraklarla ‘Avusturya’ya karşı harp isteriz’ nidalarıyla sokakları dolaştılar. Viyana 13 Teşrinievvel – Çetine sokaklarında kadınların harp nümayışları prenses Ksenia ve prenses Veran’ın tertibi ile vukubulmuştur. Gazetelerimizden birinde silahçı dükkânlarında rovolver kalmamış diye bir fıkra okudum. Yalan mı gerçek mi bilmem. Böyle bir haber hoş gitmiyor. Ne var? Niçin böyle herkes silaha düşkün?.. Zihnimi bu meseleyi izah için yoracak yerde başka taraflara sevk etmeye çalıştım. Ticaretle hiçbir münasebetim yok. Silah, rovolver gibi ürküntü veren hayallerden daha az korkunç, mümkün olursa hoş tasavvurat ile oyalanmak istedim”.⁵⁰

Demet'in dördüncü sayısında Tekir Kedi imzalı “Biraz Hande: Hatırat” adlı yazıda aynı mahallede büyümüş, birbirlerine muhabbet beslemiş şimdilerde ikisi de kalem sahibi olmuş iki yazardan bahsedilir.

“Hürriyetten sonra boşanan tufan-ı matbuatın satır selleri arasında seni, suratı kabarmış, gözleri mesrur, kuyruğu şevk ile sallar gösteren imzanı görünce bilir misin ne kadar şaşaladım? Bu hayretimde senelerle mensi kalmış -unutulmamış fakat kalbimde uyumuş- eski, kadim bir âşinaiyetin birden uyanan derin muhabbetleri vardı. Hemen koşmak, koklaşmak, ezvak-ı ruhiyemizin yek-ahenk bir tercümanı olan sadri mırıldılarla sana şimdiye kadar ayrı geçmiş senelerin bir biriktirdiği hicranı birer, birer dertleşmek istedim. Bunu yapamadım. Seni hemen derâğuş-ı halecanı mariz kalbime bir facia getirir diye korktum. İşte bunun için ilk sevincimi şu mektupla yenmek istiyorum”.⁵¹

Yazının içerisinde ayrıca bir mektup bulunur. Tekir Kedi sesini işittiği arkadaşından bir fotoğraf ister.

3.5. Diğer Yazılar

3.5.1. Eğitim

Atıfet Celal, *Demet*'in ikinci sayısında neşrettiği “Terbiye-i Nisvaniye” başlıklı yazısında dünyada kadın ve erkeğin mevcut olduğunu ikisinin de âdem olduğunu düşünürsek niçin bazı şeyler sadece erkeklerdir diye sorar. Erkeklerle kadınların ilimden eşit şekilde istifade etmesi gerektiğini düşünen Atıfet Celal’in yazısında kadınların tahsiline vurgu yaptığı görülür.

“Mademki bilcümle mahlûkat gibi insanlarda cinsinden, yani erkek ve kadından müteşekkildir, mademki bunlar bir aile, bir cemiyet, bir heyet dâhilinde müştereken

⁴⁹ Behiye Refet, “Valide Rüyası”, *Demet* 1/ 7, (1324/1908), 98.

⁵⁰ Mahmut Sadık, “Muharebe - Fonograf”, *Demet* 1/5, (1324/1908), 72.

⁵¹ Tekir Kedi, “Biraz Hande - Hatırat”, *Demet* 1/4, (1324/1908), 64.

yaşamaya mecburdurlar. Ömrünü tahsili ilim ve kemale hasır etmiş malumat vesia sahibi bir zât hiçbir şey bilmeyen bir cahil ile ünsiyet ve refaket edemez. Mecbur olursa bedbaht olur. Binaenaleyh erkeklerimiz terbiye ilmiye ve fikriyece yükseldikçe kadınları da kendi seviyelerine takrip etmelidirler. Onlar okurlar, her şeyi öğrenirler, bizi cehil visadati içinde bırakırlarsa kendi mesudiyetlerini ihlal etmiş olurlar.”⁵²

Erkeğin de bir kadın tarafından yetiştirildiğine dikkat çeken Atıfet Celal, toplumu cehaletten kurtaracak şeyin kadının tahsili olduğunu söyler. Yazısının devamında darülmualimattan da bahseden yazar iyi tahsilli öğretmenlerin bulunması ve yetiştirilmesi gerektiğini ifade eder.

Demet'in ikinci sayısında neşredilen İsmet Hakkı imzalı “Kısm-ı İlmi: Kadınlarımız ve Maarif” adlı yazıda kadınlara özel çıkarılan dergilerin öneminden bahsedilir. Özellikle yazının girişinde Osmanlı nisvanını Müslim gayrimüslim diye ayırmadığı, aksine birleştirici bir rol oynadığını vurgulamıştır.

“Bu meselede Osmanlı nisvanını müslim, gayr-i müslim diye iki kısma ayırmak mecburiyetini tasdik edemem. Gayr-i müslim Osmanlı nisvani şuhra terakki ve maarifinde az çok bir yol takip ettikleri için zaten onlardan bahsetmen istemediğim tabii idi. Saha terekindedeyse yol almayan kavim, yalnız bizler, nisvan-i İslamın, burada, tekrar ederim, hanımefendimizin afularına mağruren aleyhimizde bir silah gibi fikirlerimize de taşıdığımız “Anın-ı feminizim” mesleğinden ileri gelir. “Şimdiye kadar bundan ne zarar görüldü” deniliyor. Fikr-i acizanece çok, pek çok, arz ederim.”⁵³

Yazıda erkeklerin kadınlardan üstün olmadığını ayet-i kerimeyle de ispat edildiği belirtilmiştir. Kadınların nasıl ki halı dokumak, dantel yapmak ve ev işleri bildikleri kadar müspet ilimlere de vakıf olması gerektiği söylenmiştir. Özellikle şu cümleler bunu özetler niteliktedir:

“İğne ipliğimizle beraber biraz fikirlerimiz, kalplerimiz de yorulsun. Fikr-i âcizanece bir kız az çok her fennin; her ilmin kavaid-i esasiyesini okumalı, öğrenmelidir. Bir kimyager olmayacaksa bile fenn-i kimyanın hiç değilse kısm-ı iptidaiyesini öğrenmeli; bir kadının mühendis olmasını tasvip etmezsek bile hendeseye az çok vakıf olmalı; hülâsa doktor, avukat olmadığı hâlde de ilm-i hukuktan, kavaid-i hıfzıssıhhadan büsbütün bihaber bulunmamalıdır. Demek istiyorum ki tahsil-i umumisi erkeklerinkisi kadar kuvvetli, itinalı olmalı; kadınların ihtiyacat-ı zarurîyelerinden olan el işleriyle beraber fen derslerine de çalışmalı, arz üzerinde cereyan-ı vakayiin kâffesi hakkında bir fikir edinmelidir.”⁵⁴

Süleyman Fehmi'nin *Demet*'in ikinci sayısında yayımlanmış olduğu “Hüsn-i Ahlaki” adlı yazısında güzel ahlak, güzel terbiye ve kendini iyi yetiştirme gibi konular üzerinde durulmuştur.

“Bir kadın kendisiyle teşrik-i hayat eden refikinın nazarına hoş görünerek ruh-ı aile olan aheng-i imtizacı temin etmeye mecbur olduğu için hüsn-i maddisinin ikmaline çalışması zaruridir; fakat hüsn-i maddi, hüsn-i ahlaki ile tetviç edildikçe ruh üzerine büyük bir tesir icra edemez, ruh ile beden arasındaki irtibat pek kavi olduğundan ahval-i ruhiye simaya inikâs ederek başka bir eda, başka mana verir.

⁵² Atıfet Celal, “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet* 1/2, (1324/1908), 27-28.

⁵³ İsmet Hakkı, “Kadınlarımız ve Maarif”, *Demet* 1/2, (1324/1908), 24-27.

⁵⁴ İsmet Hakkı, “Kadınlarımız ve Maarif”, 24-27.

Saf fikirler, simaya başka bir revnak, gözlere başka bir letafet bahsettiği gibi ihtirasat-ı kalbiyede vücud-ı beşerde mevcut olmayan çirkinlikler peyda eder, binaenaleyh kimsenin müstağni olamayacağı hüsn-i ahlaki, mehasin-i maddiyei ilâ etdiği cihetle nisvan için zaruridir”.⁵⁵

“...Her kadın, daima incelemeye çalışmalıdır.” diyen Süleyman Fehmi bir kadının hem maddeten hem de manen güzelleşmesi gerektiğini söyler.

Demet'in altıncı sayısında “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi” başlıklı yazıyı kaleme alan Selim Sırrı, bebek bakımından ve çocuğun yetiştirilmesinden söz etmiştir.

“Dünyada her sanatın, her fennin lüzum tahsilini taktir eden insanları, cemiyet-i beşeriyeye hadim olmak üzere dünyaya gelmesine vesile oldukları hem cinslerine ihtimamlı bakabilmen yayılmak için bilmesini elzem olan evlat yetiştirmek sanatını, öğrenmeye heveskâr olamazlar. Hiç şüphesiz yok ki hepimiz evlatlarımızı büyütme için büyük validelerin tecarip amelîyesinden istiane ederiz. Hatta bu hususta muzır olduğuna kail olduğumuz birçok hatalı iddialarına, yanlış tedavilerine de serverü etmeğe mecbur oluruz. Çünkü ne erkeğin ne de kızlarımızın sen izdivaca 231 kadar çocuk ne der? Nasıl bakılır? Ne yolda terbiye edilir? Validelik ne demektir? Ebeveyn vazife ve mesuliyeti ne gibi şeylerdir? Bunları öğretmek lüzumunu bile düşünmezler. Buna mukabil avıt veya kanun meşak ederler”.⁵⁶

“Çocuk ne der, Nasıl bakılır ve Ne yolda terbiye edilir, Validelik ne demektir ve Ebeveyn vazife ve mesuliyeti ne gibi şeylerdir?” gibi sorulara yanıt oluşturan yazısında Selim Sırrı, çocuğun doğumundan yetişmesine kadar olan süreçte büyükannelerin, ninelerin yardımından ve etkisinden bahseder.

3.5.2. Kadın

Demet'in son sayısında yayımlanan “Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet” başlıklı yazıda Hakkı Behiç kadınların hürmet görmesi gerektiğinden, kendilerini güvende hissetmeleri gerektiğinden, hür olmaları gerektiğinden bahseder.

“Kadınlara hürmet etmeyen akvam mail-i zeval ve inhitattır. Bir heyet-i içtimaiyenin derece-i tekâmülüne kadınlar mizandır. Bir kavmin hayat-ı müşterekesinde intizam ve emniyet bulunduğu kadınlarının huzur-ı kalbiyle, saadet-i ömrüyle tâyin edebilir. Kadınları mesut olmayan cemiyetler, baştan başa bedbaht bir kabile-i bi-çârkândan ibarettir. Cemiyet-i beşeriyeyi gaye-i tekâmüle sevk eden hak ve adalet fikirleri, müsavat ve uhuvvet-i nazariyeleri heyet-i muhtereme-i nisvana bir şehrah-ı mesud-ı terakki hazırlayabilirse ancak o zaman kuru bir nazariye olmaktan kurtularak semeredar bir saha-i tatbik bulabilir”.⁵⁷

Yazısında Meşrutiyet'ten bahseden yazar, Meşrutiyet'in gelmesiyle ve yapılan inkılâplar neticesinde kadının biraz daha hürmet görmesini sağlamış ve hürriyetlerin arttığını ifade etmiştir.

⁵⁵ Süleyman Fehmi, “Hüsn-i Ahlakı”, *Demet* 1/2, (1324/1908), 28.

⁵⁶ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi”, *Demet* 1/6, (1324/1908), 83-84.

⁵⁷ Hakkı Behiç, “Mümtaziyet Nisvanı ve Kadınlara Hürmet”, *Demet* 1/7, (1324/1908), 105-107.

Mahmut Sadık *Demet*'in son sayısında neşrettiği “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti” yazısında Belgrat'ta da Sırp kadınları toplandığını, iki üç Sırp beyin, madam ve matmazellerin Avusturya'nın yaptığı haksızlığı, yüreklerinde yara açtığı için, Sırp hükûmetinin bütün Avrupa merkezlerine büyük memurlarını gönderdiği gibi, Karadağ kadınlarına, Rus kadınlarına, hatta Fransız, İngiliz kadınlarına, telgraflar, mektuplar göndermişler, derman aramışlar, yardım istemişler, hiç olmazsa bir teselliyet beklemişler.

“Bilseniz, ne kadar merak ettim, telaşa düştüm... Niçin bizim hanımlarımıza da göndermesinler? Müracaat etmesinler?... Acaba mektup gönderdiler de, telgraf çektiler de vasil olmadı mı? Mektup bir erkek eline geçti de bir tarafa mı saklandı? Telgrafi kime verileceğini telgrafçı kestiremedi de yerine mi iade etti? Yoksa sahibi bulunmayan mektup ve telgrafnamelere mahsus dolaba mı attı? Af buyurunuz, merakımı telaşımı bile söylemeden dertleşmeye başladım. Söyleyeyim: Belgrat'ta da Sırp kadınları toplanmışlar, iki (103) üç bey Sırp madam, matmazel Avusturya'nın haksızlığı yüreklerinde yara açtığı için, Sırp hükûmeti bütün Avrupa merkezlerine büyük memurlarını gönderdiği gibi, Karadağ kadınlarına, Rus kadınlarına, hatta Fransız, İngiliz kadınlarına mektuplar, telgraflar göndermişler, derman aramışlar, yardım istemişler, hiç olmazsa bir teselliyet beklemişler”.⁵⁸

Mahmut Sadık, bu yazısında anlattığı olayın Osmanlı kadınlarına sorulmadığı, mektup yazılmadığı, telgraf çekilmediği yani Osmanlı kadınlarının fikirlerinin alınmadığı için gücüne gittiğini dile getirir.

Demet'in son sayısında yayımlanan “Zeynep Sümbül Hanım” yazısında Nigâr bint-i Osman, Zeynep Sümbül Hanım'ın Bernardin de Saint Pierre'den tercüme ettiği *Bir Safha-i Bedayi* adlı eserinden söz eder. Aile, zevcelik ve valideliğin anlatıldığı eserden bir bölümü bize takdim eder.

“Kâinatı sevindiren, bir herc ü merc-i sürur içinde bırakan bahar, kalbimde ârâm-sûz bir heyecan ve teessürü icap eder. Kudemadan birisi baharı tavsif ederken lezzet-i hâbdan da bahsetmiş olduğunu tahattür ediyorum. Herhâlde bu zehap ile tecrübem arasında mübâyenet var yahut bence böyle.

21 Mart'ta bütün bedayiiyle cilvenüma olan bahar meclub-ı mehasin olan kalpleri saatlerle mest ve mahmum yaşatacak kadar neşe-bahşa idi. Bu inkişaf, bu tecelli-i elvanın payidar olamaması hassasiyet-i mariza müptelalarını tesir ve sirayetinden masun bırakmaz”.⁵⁹

Demet mecmuası kadınlara mahsus çıkarılan bir dergidir. Bu nedenle kadın konusunda ve ona yapılan haksızlıklar noktasında hassas olması çok doğaldır. Üçüncü sayının ilk yazısı bu hassasiyetin ürünüdür.

“Vicdan-firibane bir riya-yı mülevves ile gayret-i diniye kisvesine bürünerek milletin hayat ve saadetine kastetmeye uğraşan birtakım erazil -güneşten korkan yarasalar gibi-karanlık tedbirlerle birkaç saf ve gafil fikirleri kandırmışlar, ötede beride münasebetsiz bazı harekâta sevk ediyorlar. Bu harekâttan en evvel mutazarrır olanlar da kadınlarımızdır. Bu hafta içinde tecavüzlerin birkaç kadının çarşafını yırtmak derecesine vardığını duyduk. Acaba bu mütecevuzlar düşünmüyorlar mı ki yırttıkları çarşafı Müslüman kadınlığının sitr-i mukaddese iffet-i ve hayâsı, parçaladıkları o kadınların

⁵⁸ Mahmut Sadık, “Gücüme Gitti”, *Demet* 1/7, (1324/1908), 102-103.

⁵⁹Nigâr bint-i Osman, “Zeynep Sümbül Hanım”, *Demet* 1/7, (1324/1908), 99-100.

babalarının, kocalarının, kardeşlerinin, evlatlarının yürekleridir. Tecavüz ettikleri namus-
ı millettir”.⁶⁰

“Esef ve Hayret” başlığını taşıyan bu yazıda yaşanan bir taciz ve tecavüz olayı kınanmış ve adalete güven duygusu vurgulanmıştır.

Bir sonraki sayıda ise “Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku” adlı yazı cumartesi günü bir gazetede yer alan Zaptiye Nezareti tebligatı üzerine yazılmıştır. Yine Osmanlı’da birkaç yerde meydana gelen kadına yönelik çirkin olayların Zabıta Nezareti tarafından kabul edilmesi olayı, kadınlara yönelik çıkan dergiyi de harekete geçirmiştir.

3.5.3. Sağlık

Demet dergisi kadınlara yönelik bir mecmuadır. Nitekim derginin üzerinde “Kadınlara Mahsus Haftalık Mecmua” ibaresi de bunu destekler niteliktedir. Böyle bir mecmuanın “kısım-ı ilmi” başlıklı bir yazı dizisi oluşturması ve hanımlar için sağlık bilgileri vermesi hem doğaldır hem de yararlıdır. Bu yazıların ağırlıklı olarak doktorlar tarafından yazılması da dikkate şayandır.

Abdülehat Davut *Demet*’in üçüncü sayısında “Buruşuklar” adlı yazısında buruşukluklar hakkında okura bilgi vermekte, bunlardan bir kısmının yararlı ve güzel olduğunu söylerken bir kısmının da çirkin olduğunu ve giderilmesi gerektiğini söylemektedir.

“İnsanın yüzünde mevcut olan buruşukluk iki mütefavit kısma tefrik olunur. Birinci kısmı asli ve tabiidir. Hatta güzel bir çehreye de letafet ve cazibe verir. Lakin diğer kısmı çirkin olduğundan dolayı onları herhâlde yüzden ref ve bertaraf etmelidir. Herkesin tecrübe ettiği teessürat-ı muhtelifenin âsarı olan bu hudud-ı vechiyenin adedini evvela yenkati çalışan engüşt-i zaman seneden seneye ilave ve tezayüt eder. Saadet-i dünyeviyeden ve ezvak-ı hayatiyeden istifade etmek arzusunda bulunan bir hanım -Bir hanım ki yaşar; sever, çalışır; tahsil eder- mutlaka çehresi gördüğü lâ-ya’d tecrübelerinin alametlerinden hâli olmaz. Hiçbir buruşuğa malik olmayan bir ruhsar acaba ne kadar tuhaf ve bi-mana olur! Vakayi-i zamane ile mücerrep olmayan genç bir çehre müstesna olmak üzere bütün yaşlı insanların yüzünde birtakım eserler vardır”.⁶¹

Okura kremler ve pudralar hakkında bilgi veren yazar, kremin nereye ve nasıl uygulanacağı hakkındaki bilgiden kremin nasıl yapılacağı bilgisine kadar okura iletisini sunar.

⁶⁰ Celal Sahir, “Esef ve Hayret”, *Demet* 1/3, (1324/1908), 33.

⁶¹ Abdullah Davut, “Buruşuklar”, *Demet* 1/3, (1324/1908), 43-46.

Doktor Nuri Bekir'in Demet'in dördüncü sayısında neşrettiği "Niçin İhtiyarlıyoruz? Genç Yaşayamaz mıyız?" yazısında *Demet* okurlarını farklı bir noktadan yakalamıştır.

"Daima genç, daima taze, şebabın şiir ve âmalı içinde daima ceyyit ve şen, vech-i vücudun zevâl-i nâ-pezir nefasetleriyle daima şâtır ve mesut yaşamak... Bunu kim arzu etmez. İşte ömrün son devirlerine mahsus bir levh-i hayat: Saçlar bembeyaz olmuş; yüzün, alnın, bütün cildin ince elastikiyetleri kaybolmuş; gençlikte eseri irtisamlarıyla hüsnü tekml eden çizgiler, çizgicikler, o buruşmuş derilerin kendilerini koyuverici rehavetleriyle derin, uzun izler tevlit etmiş; bel bükülmüş, dişler çürümüş; asab-dest, size bir insan eskisi... Gençliğe karşı içinde kendini daima o muhitten uzakta durmaya mecbur edeceği, ifşa olunamaz bir haset, hatta gizliden gizliye bir adavet var. Ölüm endişesi, ruhunun bitmek, tükenmek bilmeyen mutalabat-ı ezeliyesine ara sıra siyah sayılarını sallıyor... İnsan, değil bu levhayı görmekle, sâl-i dide bir ağacın kertenkele rengini almış cüzi, kırılmış dalları, yapraktan fakirliği karşısında bile bir ta'p ve fütür hisseder".⁶²

İhtiyarlık kavramı üzerinde duran Doktor Nuri Bey, bu durumun doğal olduğunu söylerken insanın nasıl yaşlandığının anlatmıştır. Yazısının devamında genç kalabilmek için yapılması gerekenleri *Demet* okurlarına sunmuştur.

Demet'in "Kısm-i İlmi" yazı dizisine katkı sağlayan bir diğer doktor da Doktor Orhan Tahsin'dir. *Demet*'in ilk sayısında Doktor Orhan Bey "Muhasebe-i Tıbbiye" adlı yazıda bu yazı dizisinde neler yapılacağını, okurlara nelerden bahsedileceğini, hastalıkları niçin anlatacaklarını söylemiştir.

"Dünyanın her tarafında ve herkesçe teslim olunan mevattan biri de hastalara, o muhtaç-ı tedavi ve teselliyet-i biçarelere kadınların erkeklerden daha iyi baktığıdır. İşte buna mebni değildir ki memalik-i mütemeddinenin birçoğunda hastahanelerde rahibeler istihdam olunmakta ve bu fedakâr kadınlar da müşekkel vazifelerini alelumum kemal-i muvaffakiyetle memnuniyeti celp edecek bir surette icra etmektedirler. Bizde ise düşüncecek olur isek hanımlarımızın, o şefkatli ve muhterem vücutların her birisi kendi muhitinde rahatını terk, uykusunu feda ederek gerek ailesi efradından hasta olanlardan başı ucunda ve gerek ehlibadan hatta komşulardan muhtaç-ı tedavi ve himmet olanların yanı başında hastalıkla, maa't-teessüf her eve girmesini menedemediğimiz o menhus, müziç kâbusla uğraşmaya her zaman hazır olduklarını kimse inkâr edemez".⁶³

Her gün bir örneği görülen tedbirsizliklere karşı en azından tedbir alabilecek şekilde Osmanlı kadınlarını bilgilendireceklerini yazıda belirtmiştir.

Doktor Orhan Bey'in *Demet*'in altıncı sayısında neşrettiği önemli bir sağlık yazısı da "Hastalık, Mikroplar, Sirayet"tir.

"Kendimizi ve etrafımızdakileri mümkün mertebe hasta olmaktan vikaye edebilmemiz için en evvel hastalığın vücuda ne vecihle dâhil ne suretle ârız olduğunu öğrenmemiz lazım geldiği şüpheden varestedir. Bununla beraber bu mühim bahse girişmeden evvel hastalıkların bir kısmının sâri yani bir hastadan sıhhati yerinde bir şahsa ve yahut diğer bir hastaya ve yahut bir hayvandan bir insana bulaşabilmesi mümkün ve bir kısmının daha gayr-i sâri olduğunu nazar-ı dikkate alarak sirayet ve vasıta-i sirayet olan ahval ve mikroplar hakkında birkaç söz söylemeye lüzum görüyorum".⁶⁴

⁶² Dr. Nuri Bekir, "Niçin İhtiyarlıyoruz", *Demet* 1/4, (1324/1908), 59-61.

⁶³ Dr. Orhan Tahsin, "Muhasebe-i Tıbbiye", *Demet* 1/1, (1324/1908), 13-14.

⁶⁴ Dr. Orhan Tahsin, "Hastalık Mikroplar Sirayet", *Demet* 1/6, (1324/1908), 84-86.

Yazıda Doktor Orhan Bey nasıl hasta olduğumuzdan, mikroplardan ve mikropların etrafa ve vücudumuza yayılmasından bahsetmiştir. Mantar, tifüs gibi bulaşıcı hastalıklardan, fare, tavşan gibi hayvanların taşıdığı mikroplardan bahseden yazar, bundan sonraki yazılarında daha başka hastalıklardan geniş bir şekilde bahsedeceğini söyleyerek yazısını sonlandırmıştır.

Mahmut Cemal *Demet*'in dördüncü sayısında Fransızcadan çevirdiği “Rayihalar” başlıklı yazısında kokulardan bahsetmiştir. Özellikle Yunan milletinin vücudun her bir noktasına ayrı ayrı kokular sürdüğünü şöyle dile getirir:

“Yunanlar, vücudun her noktası için bir râyihâ-i mahsusa düşünmüşlerdi: Saçlar için zenguş, boyun için sater-i berri çiçeği, yüz için limon ruhu istimâl olunurdu. Atina’da, vücutlarına ihtimamda ifrat eden genç kübera büyük ziyafetler esnasında, sofraların üzerine, mayiât-ı muattara içinde batırılmış kumrular salıverirlerdi; bu suretle kuşlar o çarken-i meşbu-ı revayih kanatlarından meduvların üstüne bir şebnem-i şemim yağardı.

Şimdi bu vazifeyi “polorizatör”ler ifa ediyor.

On üçüncü asırda kadınlar itriyat yastıkları yaparlar, bunları dolaplara sandıklara elbise aralarına vazederlerdi. Bu yastıkçıkların muhteviyatı: gül yaprağı, karanfil, kuru portakal çiçeğinden ibaretti.

Kokulu pudra içine bir pamuk parçası batırmak ve sonra bunu ufak ince ipek torbacıklara vazetmek suretiyle de bu yastıklardan ihzar edilebilir.

Itriyat istimali de bir nevi modaya tabidir”.⁶⁵

Bunun dışında kokulu yastıklar, kokulu pudralardan ve İngilizlerin kullandığı kokulardan bahseden yazar yazısının sonunda bazı kokuların fiyatlarını da okurla paylaşmıştır.

“Makalemize itriyatın en dîn fiyatları hakkında bir liste ilave etmeyi faydalı addederiz: lavanta ruhu: litresi 22, portakal ruhu: 24, bergamot: 30, mina çiçeği: 40 franktır. Yalnız paçuli: 120, neroli: 550, vetiver: 320, ilang ilang: 800 franktır. Gül ruhuna gelince litresi 100 franka kadar çıkar”.⁶⁶

⁶⁵ Mahmut Cemal. (mütercimi), “Râyihalar”, *Demet* 1/4, (1324/1908), 61-62.

⁶⁶ Mahmut Cemal. (mütercimi), “Râyihalar”, *Demet* 1/4, (1324-1908), 62.

BÖLÜM IV**ÇEVİRİ METİN**

Sayı.1

Nüshası 2 Kuruş
Haftalık Musavver Mecmua
Hanımlara Mahsus

DEĞER

Ön iç kapak**MÜNDERECAT**

Çırpınma	Nigâr bint-i Osman	Ölümüm	Fazıl Ahmet
Göz Yaşlarım	Jülide	Sergüzeşt	Celal Sahir
İhdaiye	Cenap Şahabettin	Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Asadour	Legofet Fuat
Deli	Hüseyin Cahit	Küçük Hikâye: Kırlangıçlarımız	Fazıl Ahmet
Bir Genç Kıza	Mehmet Emin	Muharrirat: Nigar Hanımın Mektubu	---
Valideme	Ahmet Samim	Küçük Hikâye: Beklenilmeyen Bir Hediye	Server Cemal
Elhan-ı İnkisar	Mustafa Namık	Çocuk Terbiyesi	Selim Sırrı
Kızıma	Server Cemal	Musahabe-i Tıbbiye	Doktor Orhan Tahsin
Ölüm	Mustafa Kemal	Kıssa-i Garam (Mütercem Hikâye)	Fazıl Ahmet
Bir Hayal	Celal Sahir	İfade	-----

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere abonesi seneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşra için seneliği 120 altı aylığı 65 kuruştur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahz olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır.

İlânâtın satırından yüz para alınır. Mamafih ashab-ı ilan idarehanemize müracaat ettikleri takdirde şerait-i hususiye kararlaştırılır.

İdarehanemiz: Babîâli Caddesi'nde Hilal Matbaası'nda daire-i mahsusadır.

* * *

RİCA

Temmuz ayı içinde altıncı daire-i belediye ile Mekteb-i Sultani arasındaki mesafede bütün manzum yazılarımı havi bir defteri zayı ettim. Birçok kitaplar ve gazetelerle beraber bir paket içinde idi. Bulan lütfen idarehaneye getirirse hem bir mükâfat-ı nakdiye takdim edeceğim hem de "Beyaz Gölgeler" namı altında intişar edecek kitabı bir delil-i teşekkür olmak üzere namına ithaf edeceğim. Beraber zayı olan Fransızca kitaplar da bulana terk edilecektir.

Celal Sahir

Nüshası 2 Kuruş	Edebî İlmî Siyasi	Osmanlı kadınlarının menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve neşrolunur. Neşrolunmayan asar iade olunmaz.
Muharriri: Celal Sahir	DEMET	
Musavviri: Server İzzet	Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver Mecmua Çarşamba günleri intişar eder	İdarehanesi Babiali civarında daire-i mahsusa
Abone Bedeli İstanbul senelik 95 altı aylık 50 kuruş Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş	Adet: 1	Sene: 1 — Cilt: 1

Kısm-ı Edebî

Şiir

ÇIRPINMA

Çırpınma, verme kendini kayd-ı esarete,
 Çırpınma, yok tahammülüm artık muhabbete,
 Çırpınma, bi-huzur-u garam etme elverir,
 Çırpınma, çünkü beyhude lerziş elem verir.
 Çırpınma, ey elemli, felaketli uzuvv-ı ter
 Çırpınma, üzme çektiğim âlâm ve gam yeter
 Çırpınma, artık, oof... Usandım bu darbeden.
 Bi-sûd darbeler yeter, ey kalb-i nale-zen
 Çırpınma, kesme hüzn ile tab-ı tevanımı,
 Lerzan-ı girye etme teessürle canımı
 Bi-fayda bu rabıtalاریyla te'essürat.
 Madem sabit olmayacak ömr-i bi-sebat
 Ağâh iken fikir bu mukadder hakikat
 İğrap ki muftakir yine ümid-i re'fine.
 İnsan deyince ürperiyor tüylerim bütün;
 İnsana incizabıma hayretteyim bugün.
 İnsanlar olmasa evet olmazdı hüzn ü gam .
 Dünya dönerdi mihveri üstünde bi-elem.
 İnsana bu mezalimi talim eden zekâ.
 İnsana karşı nefreti icap eder bekâ;
 Aklım firarı emreder olsa metanetim,
 Kanun-ı incizaba teneffürle taatim.

(2)

İkbâl-i ömrü, havf-ı denaetle, almadım;
 Ben kimsesiz, tevekkeli, metruk kalmadım...
 Tabî olunsa layık evet ekseriyete,
 Ger ekseriyet olmasa düşkün denaete.
 Ben başka hisle ömrü geçirdim, yazık yazık;
 Rey-i akarip olmadı reyimle münfik.
 Hep aldanışlar ömrü harap etti nafîle;
 Alkışlarım bu zilleti ben zehr-i Hint ile!
 Makhur mihnet etse de ye's-i muahharım,
 Aczimle ben mezalime karşı muvakkarım...
 Baziçe ettiler seni, ey uzv-ı zindedâr!
 Safiyetle müftehir, ey kalb-i nalekâr!
 Lakin yine getirme hâlel sen nizamına,
 Layık bile değil bu güruh intikamına!..
 Çırpınma artık üzme beni hem de kendini
 Hem nev'ime temayülü kes, kes şu bendini.
 Çırpınma, kimse etmedi idrak hâlini,
 İzaha etme sen de tenezzül meâlini!..
 Çırpınma, kes bu nâlişi, lâyık sana sükût
 Evvel sükût, sonra yine, daima sükût...

Nişantaşı

16 Teşrinievvel, 1321

Nigâr bint-i Osman

GÖZ YAŞLARIMA

Siz olmayaydınız, siz bana ömrü ah hasbihâl olmayaydınız ben ne yapardım?
 Kime iltica ederek sizin kalbime bahşettiğiniz inşirahı, inbisatı temenni ederdim, sizin
 bana verdiğiniz istirahat-i ruhu kimden dilenirdim? En büyük teessürlerimi siz
 unutturuyorsunuz; onlar sizin cereyanınıza kapılarak benden uzaklara gidiyorlar; beni
 onlardan siz kurtarıyorsunuz. Oh sizin bana verdiğiniz teselli ne kadar büyüktür...

Ben sizin nevaziş-i nâmiye-rîziniz sayesinde açılmış bir çiçeğim; ben sizin
 çiçeğinizim; siz olmasanız ben solarım. Size uzun müddet, birkaç günler, mütehassir
 kaldığım zaman çehremdeki renksizliği, boynumun bükülüşünü fark etmiyor
 musunuz? Tıpkı artık kendisine isale-i hayat eden semanın gözyaşlarından mahrum

kalarak kâ'isini taşıyamayan saki üzerinde kıvrılıp sararmağa başlayan bir çiçek hâlini alırım, tıpkı ona benzerim, bunu siz görmüyor musunuz?

Benim enis-i muazzezim olan gözyaşlarım! Mültehip bir gurubun karşısında akarsınız; ılık ve münevver bir mehtap gecesinde dalgın saatler yaşarken Birdenbire yüzümden tozlar bir leb-i seyyalin bûse-çin olduğunu hissederim: Bu sizsiniz. Bir müteverrim genç kızın öksürüğünü, bir musikinin hazin ve hafif namesini, asabi, ince bir mevcudiyet-i şairenin musikiden daha ahenktar, daha nuşin sesiyle okuduğunu melal-perver bir şiirini işittiğiniz, dinlediğiniz zaman onları samit bir cereyan ile teşyi etmek sizin için bir ihtiyaçtır. Bir kuşun cıvıltısı, iki samimi ruhun sevişmesi, bir ninenin çocuğunu ihata eden müşfik nevazişleri sizi dalgalandırmak için kâfidir. Hele sevgili, genç bir ruhun intizarıyla ruhum sıkılmaya, gözlerim, mini mini membalarınız, yanmaya başladığı zaman siz artık köpürür, taşar, fırtınalar koparırsınız. O zaman o kadar çok akarsanız ki sevgili, hazin çiçeğinizin bütün taze güzelliğini, saf ve nafiz zindegisini alırsınız.

Fakat size yalvarıyorum, o kadar çok akmayınız, zira bir gün çiçeğinizi mahvedeceksiniz; bir gün hadit bir sağanakla onu topraklara düşüreceksiniz. Yahut onu bulutlu ve ıslak bir aguşta uzun müddet tazyik ederek muhtaç olduğu huzuru asudegi güneşinden o kadar mahrum edeceksiniz ki bu hâl onun batî ilerleyen veremi olacak. Oh, onun katili olmaktan korkunuz! Ve biliniz ki mahrumiyetiniz gibi mebzuliyetiniz de onun ölümüdür... Biliniz ki visal-i daiminiz de o narin çiçeğinizi zehirler...

Jülide

İHDAİYE

Bir gonce-i yek-rûze iken hüsn ü şebâbın
Efsûn-ı beyânımla alır bir ebediyyet:
Âğuş-ı vefasında yaşarsın bu kitabın
Hep böyle güzel, taze ve şâyân-ı muhabbet....

Tehziz ederek vezn-i perestişle şu defter
A'sârdan a'sâra eder sıyıtını imrâr
Bir dalda öten eş iki bülbül gibi eyler
Bir kafiye bir kafiyyeye namını tekrar...

Eyler nakarâtımla uzaklarda tekellüm
 Gamzen, nazarın, hande-i eşfâk-nümûdun;
 Ahfâda eder revzen-i şiiirimde tebessüm
 Bir dîde-i hemşîre gibi çeşm-i kebûdun

Her an leb-i nazmımda durur lezzet-i busen;
 Bir mısra-ı pür-ıtrımı kim eylese tertîl
 Her lafzını bir buse sanır gül deheninden
 Eyler leb-i şiiirimde leb-i sâfını takbîl!

Elhân arasından bizi ettikçe temâşâ
 Leb-ber-leb ü âğuş-be-âğuş, eder ahlâf
 A'sâr üzerinden bana manzûmeler ihdâ,
 A'sâr üzerinden sana gül-bûseler ithaf

Cenap Şahabettin

(3)

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri

DELİ

Her taraf Ağustos güneşinin kızgın selleri altında yanarken burası, dik bir satıh ile birdenbire denize düşüveren şu küçücük çamlık, şua-ı şemsin doğrudan doğruya ancak şurada burada nüfuz edebildiği muattar sinesinde serin bir huzur ve sükûnet saklıyordu. Deniz kenarına inen dar ve muavveç yolun kenarındaki set üzerinde, bu aguş-ı inziva ve istirahat içinde adeta uyuşmuştum. Parlak maviliğiyle çamların ince, sık yeşil yapraklarına nazar-nevaz bir zemin yapan durgun denizin sahildeki çakıl taşlarıyla samia-giriz muânakaları, nereden geldiği bilinmeyen müphem bir rüzgârın uyutucu ve mesut edeceği nevazişleri vardı. Ve bunların fevkinde sanki etraftaki sıcakların, yorgunlukların uzaktan tahmin edilmesinden doğmuş bir betaet ağır pençesiyle ruha basıyordu.

Birden, yolun yukarısında hızlı bir ayak sesi peyda oldu. Yanımdan mütelaşi, geniş adımlarla biri geçti. Elleriyle işaretler yapıyor, hemen bağırarak Rumca bir şeyler söylüyordu. Yolun dönümünde durdu. Aşağıda en son çam ağacının gölgesi altında ders okuyan birkaç çocukla mürebbiyeleri, dadıları bağrışarak sahile atıldılar. O zaman dikkat ettim. Çocuklarla kadınları korkutan bu adam uzun kır sakallı, eskice

esvaplı bir ihtiyar idi ki vaktiyle tüccar olduğu hâlde iflas etmiş ve bunun üzerine zengin değil deli olmuş deniliyordu. Bugün hâlinde büyük bir teheyyüç vardı. Elleriyle garip, müfrit işaretler yapıyor, muttasıl söyleniyordu. Arkasından ceketini çıkardı, yakalığını, boyun bağısını attı, iskarpinleri de bi-lüzum buldu. Şimdi bunları yastık yaparak yere uzanmış, aşikâr bir Rum şivesi içinde şayan-ı hayret görülecek fasih bir Türkçe ile bağırarak söylüyordu:

– Kanlıya katile nişan gönderirsen, demek sen de kanlı katilsin! Ne halt eder Rusya İmparatoru! Biz Rusya ile kavga ettikse Avusturya’ya ne? Niçin alsın Bosna-Hersek’i? İngiltere neden Kıbrıs’ı kapsın; burası bizim be öldük mü artık? Biz kan döktük. Kılıcımızla buralarını fethettik. İşte ben kitap okurum ama böyle okurum. Yok terbiye olsun da uslansın imiş! Lâf!

Lakırdılar gâh bir feveran-ı nagehanî ile çabuk çabuk ağzından çıkıyor, gâh hafif bir fasıla sözlerini takti ederek sinirler üzerinde muttarit bir darbenin tesir-i elemi hâsıl ediyordu.

Cigarasının dumanlarını başının sert, seri hareketleriyle etrafa savururken bütün bu mesail-i siyasiye ile şüphesiz kendi felaketini birbirine karıştırıyor. Patrikhane raporlarından deli diye tımarhanelere tıklılmaktan galiz kelimelerle bahsediyordu.

Sonra birden yine siyasiyete geldi:

— Yok Almanya imparatorunun hatırı böyle istemiş! Almanya imparatorunun canı istiyorsa Berlin’i versin! Bize ne karışıyor? Alman! Alman! Alman! Şimendiferler Alman! Tüccarlar Alman! Rıhtımlar Alman! Buradakiler açlıktan gebersin mi ulan?

Ve böyle makul ile gayri makulü karıştırarak cigarasının dumanlarını savurdukça sükûnet buldu. Şimdi, birden eski bir şarkıya başlamıştı. Ağlar gibi süregelen, sızlayan, inleyen bir makamı vardı:

Sabrı güç ârâmı güç bir derde uğrattın beni

Artık bu şarkılar yetmedi. Hazin ve müessir bir eda ile birbirlerini takip ediyorlardı, Bir nakaratın son kelimeleri bu delinin ağzında bütün acılığıyla mahsus oluyordu:

Ben ağlarım bülbül ağlar

Ve o şimdi sükûnet bulmuş derin bir yeis-i mütevekkel içinde denize, karşı kıyılara hâkim bir noktada bu mülevves ve menhus şehre doğru âciz yumruklarını uzatarak, içine çekerek bi-fayda şikâyetlerle ruhen ağlarken karşıda Almanların

şimendiferlerinin küstah velveleler ve mütemadi çırpıntılarla her yeri istila ediyor, güneş mavi denize lakayt şuaat-ı âteşini döküyor ve mavi denize derin bir hodkâmlıkla sahilin çakılları üzerinde yayılıyordu.

O vakit düşündüm ki hep böyle gayri kabil-i tashir ve lakayt anasına karşı uğraşan birer deli değil miyiz?

Bu müsmir mukayese zihnimde doğunca kalbime çöken zulmet yeislerinin ağırlığı altında oturamadım. Ben diğer yoldan yavaş yavaş çıkarken bir an evvel kaçışan çocuklardan biri tehlikeden, mukabele görmekten masun bir mevkide bulunduğu emniyet etmenin verdiği çirkin bir cesaretle birkaç lisanda tekrar ettiği aynı kelimeyi biçare ihtiyara bağıyordu:

– Deli! Deli!

Ve bütün bu miskin intikamlara, hitaplara lakayt ve asam kendi sahab-ı hüzn ve ıstırabına müstağrak, şarkılarını takip ediyordu.

Hüseyin Cahit

(4)

BİR GENÇ KIZA

Evet, yavrum, muüsiki fikre kanat verdirir;
Rûhu aşkın sedefli kumsalında gezdirir;
Gönle yüz bin hülyanın rüzgârını estirir;
Öksüz kalan hayata teselliler getirir...

Şu kadar ki sizlere bundan elzem şeyler var.
Bir gün gelir gençliğinin rüyâları hep biter;
Kıskanç sevdâ yerini şefkate hazırlar,
Bir beşiğin içinden bir bülbül sesi anne der.

Eğer ki sen annelik sanatını bilmezsen
Yavrucağın hayatın kavgasında düşecek,
Etrâfına en zâlim sıfâtlar üşecek...

Ah, o vakit zavallı acı acı inerken
Kulağına bu makâm bir mersiye gelecek.
Her perdesi rûhunu kurşun gibi delecek.

Mehmet Emin

VALİDEME

-Babama-

Derler ki: “Zamanın gaza-i nisyanına bürünmeyecek hiçbir elem yoktur. O, kendi yavaş, batî elleriyle bütün acılarınızı size hissettirmeden bir puşide-i sükûnet ile tekfin eder. Seneler en elim ıstırahat-ı ruhiyeye deva olabilir. Her bahar, her yaz, her mevsim yaralarınıza bir gubar-ı iltiyam ve teselliyet serpererek geçer; onları kapatır; nasırlatır...”

O hâlde seni niçin unutamıyorum? Hatırladıkça, düşündükçe niçin hâlâ bir raşe-i bükâ ile titriyorum? Ah, bu ilk aşk!.. Bu size ilk azabı, ilk tebessümü, ilk muhabbeti, size hayatı veren kadının aşkı... Valide aşkı. İşte bütün bedbinliklerimin, hezeyanlarımın, asabiyetimin membaı senin yokluğundur. Ben öyle düşünürüm ki eğer yaşasaydın böyle bedbaht, mustarip, sefil olmayacaktım. Benim için her şey başka, benliğim, hayatım, velvelesiz, asude bir muhit-i saadet içinde cereyan edecekti. Yanıldığım, aldatıldığım vakitler gelip kucağında her zaman genç, her zaman pür hararet, usanmayan aşkının nevazişkâr kolları arasında ağlayacak, dinlenecektim, ruhumun ilticagâhı, mabedi olacaktın. İşte muhabbetinde tekmil mesaib-i hayatiyeye karşı metin bir seyir tasavvur ederim. Onda tabiata benzeyen bir azamet vardır; o aşk-ı İlahîdir!.. Mevcudiyetimin en avare, en mesut dakikalarında, başkaları tarafından en çok sevildiğim dakikalarda bile yokluğunu, aşkının yokluğunu unutamıyorum. Bu anlatılamaz bir his, bir ihtiyaç, ruhumda, hayalimde na-kabil-i imlâ bir uçurum...

Hâlbuki simanı bile hatırlayamıyorum, nineciğim; öldüğün vakit o kadar bebek imişim. Ne çehreni, ne gözlerini, ne saçlarının rengini... Yalnız düşündükçe, seni bir rüyet-i meşkûke içinde tanır gibi olurum. Fakat bu gördüğüm bir gölgeye, bir hayale müşabihtir. Aralarından derin ve güneşsiz ormanların sine-i huzzaratında düşünen menekşelerin kalplerindeki solgunluğa benzer ziya parçalarıyla uzun ve harir-i siyah saçlar, yine solgun, mustarip bir cehre, mütefekkir siyah gözler, incecik, nazik bir burun, kansız hararetle dudaklar, ufacık bir çene... Sonra yine hiç, bulutlar, yokluk, hakikat...

Uzak bir vilayetin siyah dağlar arasında unutulmuş, küçük bir köyünde hastalanmışsın; ölüm seni orada bulmuş. Bu ne acıdır! Tesadüf seni son bir nişane-i bekadan, bir taştan bile mahrum etmiş. İşte mezarımı da bilmiyorum. Bu, belki yüksek, seslerle, bulutlarla kucaklaşan, muhteşem, tulûların, gurupların ateşin tufan-ı

huzematıyla tutuşan fırtınalı rüzgârlar, yıldırımlarla çarpışan bir tepededir; kim bilir belki de karanlık bir servi ormanının ratıp, çiçeksiz, dikenli bir köşesinde gizli... Üzerinde ne bir gül, ne bir zambak... Ne o naçiz, mahzun menekşelerden biri... Bütün diken... bütün yosun...

Hayalim bu iki ziyaretgâh arasında çırpınır, tereddüt eder, düşünür, arar, yorulur... Sonra meyvus bütün boşlukları, fezaları dolaşır ve nihayet rengîn, münevver bulutlar içinde bitap kucaklaşırız!

İstanbul -20 Kânunuevvel 318-

Ahmet Samim

ELHÂN-I İNKİSAR

-İlân-ı Hürriyetten Evvel-

-Muallim-i Hamiyetperver Musa Kazım Efendi'ye-

Bütün şu leyl-i hayata biraz şafak serpmek,
Muhitimizde bila-inkitâ kaynaşarak
Yarın da belki kıyâmet-i nümûn ve zulmet-i renk
Fecâyi'le hemen kanlı bir şekil alacak

Şu inhitâtı, şu müthiş zavallı bir parça,
Bugün, yolundan alıp mani olmak, âtiye
Biraz ümit ile koşmak, ufuklarımda gece
Karanlığıyla duran gülistan-ı milliye

Beş altı taze fidan, gonce-i emel dikmek,
Ve sonra birleşerek aynı yolda bir gâye
Ve burcu kendimize rehber ittihaz ederek

İlerlemek, yürümek... Ah, ey sema pâye
Tahassüsâtımı tevlit eden, önünde neden,
Neden bugün, sen ölürlen çocukların rûşen?..

20 Nisan 1324-

Mustafa Nâmık

(5)

KIZIMA

Sen, yavrum, zade-i hürriyet değilsin ve istibdadın o kadar anut ve zalim olan son günlerinde doğdun ki ruhun bile o karanlık maziden bir hatıra-i hüznün ve elem saklıyor.

Fakat sen daha ilk kelimelerini söylemeden âlemimize öyle bir nur, öyle bir feyiz saçıldı ki seni, anacığını, babacığını kurtararak, dünyalarına kavuşturarak analığın, babalığın ne demek olduğunu şimdi öğretti. Sen artık bir daha dönmeyecek olan o geçmişin lekelerinden, korkularından, kederlerinden azadesin. Sen artık şimdi hürriyet ve adalet avazeleri içinde büyüyerek, insanlık, hür bir insanlık arasında yaşayarak büyüklerinin çektikleri elemlere katlanmayacaksın. Şimdi sana malik olduğumdan dolayı iftihar ederek, sevinerek ubuvvet-i hüsnün bütün şerefi ile seni tesit ediyorum. Şimdi seni ve kendimi iyice hissediyorum. Sen artık şimdi büyüdüğün vakit bizim dest-i zulmü altında titrediğimiz o menhus devirden o kadar uzak bulunacaksın ki sana o mezalimi, o menakıb-ı elimeyi anlatmak zor olacak, sen her gün geçtikçe dev adımlarıyla uzaklaşan o eski, korkunç hikâyelerden o kadar bi-haber olacaksın ki öğrendikçe tevahhuş edeceksin; bizim küçüklüğümüzde peri hikâyelerinden korktuğumuz gibi sen de o devrin sana anlatılmak, gösterilmek istenen o müthiş hayaletlerinden korkacaksın, yavrum!

Sen ne gıpta edilecek derecede bahtiyar imişsin ki dünyaya bağıracağın ilk kelimeler hürriyet, adalet, müsavat ile meşhun olacak! Senin ilk okuyacağın şiircikler bu hâllerle pür-meâl olacak. Dinleyeceğin musiki, işiteceğin sesler hep bunlar olacak. Sen büyüdüğün vakit Osmanlılığı büyük, pâk, müzehher göreceksin. Bütün hayat-ı fikriye ve hissiyeni Osmanlılık ruhundan emeceksin. Kalbinde bir hiras olmayacak. Ve ne mesut imişsin ki babanın, ananın, ağladıkları, inledikleri devre yetişmedin.

Fakat ah hiçbir şeye pençe-i zulüm ve kahrımı yetiştirmeden gitmemiş olan o mazinden sende bir eser, bir zerre-i kin ve garaz kalacaksa o da cümle-i asabiye ki belki geçmiş olan babanın, ananın tabiat-ı meyuseleridir. O yeis-i mazi ile seni bağlayacak yalnız böyle bir rabita olabilir. Onlar seni vücuda getirdikleri vakit meyustular, makhurdular, menfurdular, ağlıyordular. Ve bu, sende bir tabiat-ı meyuse tevlit edebilir. Fakat muhitin, terbiyenin tabiat üzerindeki tesir-i icazkâranesini kabul edersen seni ondan da kurtarmaya çalışacağız. Bütün babalar, analar sizler için çalışacaktır. Hürriyet, adalet, müsavat, bütün bunlar sizler için kazanıldı. O büyük, muazzez Türkiye'nin istikbali sizdedir.

Ve şayet kızım tevarüs ettiğin ve eserini göstere bilmek ihtimali mevcut olan o meraretler bir gün seni muazzez ederse yumruklarını o müthiş maziye çevirerek

hançerenin bütün kuvvetiyle ona lanet-hûn ol! Çünkü o âsar-ı meraret bize değil ona ait olacaktır.

Fakat o mazi o vakit, senden o kadar ayrı, o kadar uzak olacak ki unutacaksın, duymayacaksın, duymamalısın, sevgili ve mesut yavrucağım! Hürriyetin, adaletin selametin, insanlık devrinin mübeşşire-i zi-hayatı olan benim melek, mukaddes kızcağızım.

24 Temmuz 1324 - **Server Cemal**

ÖLÜM

Ağlamak, haykırmak, ölmek istiyorum. Ve hiçbirini yapamamaya boğuluyorum, inliyorum... Bu kahhar ve nihayetsiz ıstırapları asude ve ebedi bir ölüm içinde ebediyen uyutmak! İşte yalnız bu fikrin müstei-i şiriyle ümit ve kuvvet kazanıyorum. Ve “âh, ölmek olsun elimizde!” diye seviniyorum.

Fakat her ıstırapı ölmek ile nihayetlenecek kadar şedit ve gaddar bulamamaya bu büyük silahı yahut bu büyük saadeti en ağır, en kâhir olacak olan son ıstırapta saklıyorum. Ve böyle mugaffel muhakemeler içinde sefil ve malul hayatım, bi-tab-ı âmâl sürükleniyor!..

6 Nisan, 1321

Mustafa Kemal

BİR HAYAL

Âşiyân olsa, sevgilim, yakışır
Sana aşkın semâ-yı pür necmî,
Bu mükevkep semânın üstünde
Çehre-i şevkin andırır kameri...

O semânın bütün sitâreleri
Sana yollar demet demet hande?...
Ah rü'yâ mı bu, hakikat mi;
Diye hepsi birer birer bakışır...

(6)

Ben ise dâima garip ve hazîn
Fevk-i kalbimde parlayan bu güzin
Muhteşem kubbe-i mükevkebeden

Dökülen nûr-ı sâfa müstağrak,
 Âşına bir tebessüm-i ruşen
 Beklerim gözlerimle yalvararak

14 Kânunuevvel .1322

Celal Sahir

ÖLÜMÜM

Uzun bir ihtizardan sonra hayatın giryeli cehresine karşı gözlerimi ebediyen kapatmıştım. Sağlığımda en ufak sebeplerle büyük büyük teheyyüçlere uğrayan vücudum şimdi soğuk bir yatak içinde bütün sevdiklerimin eninlerine, feryatlarına karşı bi-his ve bi-merhamet yatıyordu. Etrafında Kur'an okunuyor, od ağaçları yakılıyor, bazen validem, kardeşlerim perişan ihtirazlarla yanıma yaklaşarak kapanmış gözlerim, sararmış kuru çehrem karşısında ağlaya ağlaya geri dönüyorlardı.

Bir aralık cansız kollarımdan, kadit bacaklarımdan tutarak beni bahçeye indirdiler. Kuyunun başında kirli bir teneşir vardı. -Çocukken cami tabutluklarında görerek titrediğim o kuru tahtalar!- Daha öbür tarafta eski bir kazanın dumanları tütüyordu.

İhtiyar bir adam vücudumu büyük bir itina ile yıkadıktan sonra kefenledi. Ve pencereden yağın feryat baranları altında tabutumu kapıdan çıkardılar. Şimdi zayıf cismimi taşımaya tenezzül eden hemcinslerimin omuzları üzerinde, sağlığımda geçtiğim yerlerden son defa olarak geçiyor, vaktiyle önlerinde uzun uzun düşündüğüm kabristanlara son selamlarımı, son vedalarımı yolluyordum. Hasta bir kânunuevvel güneşi arza mariz ziyalar döküyordu. Arada sırada birkaç kadın, "Ah, cenaze var; Allah rahmet eyleye" diyor, bazen bir "*İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn*" fısıltısı işitiliyor, muhteşem arabasıyla geçen kibar bir genç de nazarına bila-ihtiyar serdiğim bu sefil sahne-i hakikatten sıkılarak başını çevirmekte istical ediyordu. Köyün camiinde namazım kılındıktan sonra aç kalmış, sefil olmuş; ağlamış, gülmüş ve en sonra bir toprağa bir hiçe inkılap etmiş insanlarla dolu bir serviliğe geldik. Kırık dökük birçok eşbah-ı sinin ile mâli olan bu yere benim de tabutumu koydular. Birkaç adam, ellerindeki kazmalarla derin bir çukur -Ah, o çukur, o çukur!- açıyorlardı. Hayatımın hiçbir gününde zilletlerine, sefaletlerine yabancı kalmamak istediğim fakir, çıplak dilenci çocukları, tabutumun etrafına toplanarak yeryüzünde kalacağım son dakikaları

da zehirlediler. Ve nihayet bi-ruh-ı vücudum deminden beri açılan dehhan-ı siyaha teslim edildi. Artık üzerime kürek kürek topraklar atılıyor, o günkü rızkını bana okuyacağı (Yasin)den alınacak birkaç paradan bekleyen zavallı bir hafız, fersude sesiyle bazı ayât-ı Kur’aniye tilavet ediyordu. Birden “Âmin” denildi ve herkes ellerini yüzüne sürerek kabrimin kenarından yavaş yavaş dağılmaya başladılar. Başucumda kalan imam efendi de bazı telkinattan sonra gitti. O dakikadan itibaren beşeriyetin bana karşı her türlü vazifesi bitmiş, benim de -bütün sıfatlarıyla beraber yine perestîş ettiğim- insaniyete karşı her türlü rabıtam kırılmıştı. Şimdiden sonra başucumda durarak her rüzgâr estikçe derin derin inleyen bir sürüden başka nigahbanım, fecirsiz bir leyl-i ebedi ile meşhun olan mezarımın dar duvarlarından başka ufkum kalmamıştı.

Günler, haftalar geçiyor ve ben bu ebedi karanlığın, daimi nisyan ve sükûtu içinde sakit ve metruk yatıyordum. Hareketsiz, hayatsız gözlerim, karşıdaki toprakların zulmet-i bi-sabahıyla dolu idi. Kabrimin hava-yı mesmumuna, ne bir çiçeğin şemim meriye âmizi karışıyor, ne de kurumuş topraklarını ara sıra bir çeşm-i peresdidenin yaşları tartip ediyordu. Tamamıyla yalnız, her zaman için metruk ve mensi idim.

Gada-yı hayatlarını benim kadit vücudumda arayan birçok kurtlar, böcekler etlerimi kemiriyor, gözlerimi oyuyor, bütün azamı delik deşik ediyorlardı. Ve ben hayatın bu son telhi-i nikbetine karşı soğuk bir hande-i nefretle gülmeye bile tenezzül etmezken birdenbire bir kuvvet -Bilmem nasıl gaddar bir mahlûk!- kalbimin üzerine koştu, onu da koparmak, yemek istiyordu. Hâlbuki ben her şeyi, herkesi bütün canımla sevmek istediğim hâlde kimse tarafından sevilmediğimi görmek ıstırab-ı hafîsi içinde zebunken bir gün sen “Fazıl, demiştin, senin hiçbir şeyini değil, sade kalbini seviyorum; ve o kadar hürmet ederek, o kadar perestîş ederek seviyorum ki...” İşte o kupkuru hayatımda yalnız bir defa duyduğum bu tesellikâr ve okşayıcı kelimeleden sonra münkir dimağım, hırçın ruhum, güya sakın bir mutekit, munis bir çocuk oluvermişti. Ve senin sevdiğin o kalbi, ben de bütün kuvvetimle severek, onu yalnız seninle doldurmuştum. Şimdi o sade seninle dolu mahfazanın kırıldığını, yırtıldığını görünce, (7) harap, kopuk vücudum yeni bir râşe-i hayatla titredi. O mahlûk-ı sefili atmak, kalbimi senin için muhafaza etmek istedim, fakat daha ilk hareketimde, çürümüş etlerim kemiklerimden, hurd-u hâş-ı izamım birbirinden ayrılıyordular.

Ve işte o vakit ben, senden ebediyen mehcur olduğu gibi sana vakfedilmiş zavallı kalbi de kendisinden bila-insaf koparılan kimsesiz ben, ebedi bir ölümle hakikaten öldüm. İlelebet mensi, ilelebet mâdum öldüm!..

SERGÜZEŞT

Ne çabuk yirmi üç yıl etti güzâr!
Bu sefil ömre ben esir ve zebun
O uzun vakti etmişim imrâr,
Kâh pür girye, kâh hande-nümun...

Hani bir hâb-ı şevk içinde geçen
O muazzez çocukluk eyyâmı?
Hani ilk gençliğin o her şeyden
Tutuşan ihtisas-ı nâ-kâmı?

Hani ömrün o devr-i pür hevesi?
Hani hummâlî, uykusuz geceler
Ki, bugün âteşîn, yarın mensi,
Heyecanlar içinde etti güzâr?

Kâh mehtâba karşı bir hande
Bir hayâlin meşâfe-zârı...
Kâh pür samt-ı sine-i şebde
Bir firâri perii sehhar

Düşünüp sıtmalarla sarsılarak...
 Kâh ılık bir şebb-i telâkînin
 Şi'r-i aşkıyla mest ü müstagrak,
 Olarak bir zaman teselli-çîn...

Bazı âfak-ı iştiyâkımda
 Pembe dantelli bir ipekli etek
 Tatlı bir refrefe ile, mest-i edâ
 Bir harâm-ı nezih ile gezerek...

Titreyen ellerimde kâh kalem
 Yazarak muttasıl düşündüğümü,
 Beynim âmaç-gâh aşk u elem...
 Şu sefil ömrü, âh o kördüğümü

Bazı bir darbe-i cesâretle
 Bahtiyârâne çözmek isteyerek...
 Kâh mestâne bir meserretle
 Bâdeden bir necât bekleyerek...

Kâh aşk u hayâl ile mâli
 Bir kitâb-ı nefisi, pür heyecân,
 Okuyup en güzîde, en âli...
 Bir tahassüsle âsumân-puyan...

Bazı gerinde, bazı mest-i safâ,
 Her zamân aşk ile, emelle muhât,
 Her zaman mümin serâb-ı vefa,
 Her zaman hazır fedâ-yı hayât

Yaşadım serseri bir ömr-i garâm
 Ve yoruldum. Sevimli bir hacle
 Açılıp oldu bi-setr-i ârâm
 Bu çürük, hasta kalb-i malule.

Uçtu saat-i zer-nikâb-ı hayâl,
Başladı başka devrin rengi.
Bana şimdi terâne-i âmâl
“Nüzhet”in hande-i pür âhengi!..

17 Eylül, 1322

Celal Sahir

Osmanlı'nın Meşahir-i Nisvanı

MADAM ZABEL ASADOUR

Bu muhterem edibeyi Müslüman kız kardeşlerine birkaç satırla tekellüfsüzce takdim etmek istediğim sırada pîş-i nazarımda yirmi beş seneden beri edebiyatımızda ihraz ettiği mevki-i mümtazı daima muhafaza eden, hayat-ı aile ve hayat-ı içtimaiyede sarf ettiği faaliyet, bizde numune-i imtisal olacak faaliyet içinde yine yazı ile, (8) şiir ile meşgul olmaya vakit bulan, bütün bu zaman içinde miktarca az olsa bile, pek büyük kıymet-i edebiyeyi haiz eserler vücuda getirmiş olan bir kadın tecessüm ediyor. Madam Zabel henüz on altı yaşında iken şiir yazmaya başlamış. Daha ilk yazılarıyla erbab-ı iktidar ve sanatın takdiratına mazhar olmuştur.

İlk şiirlerini müteakip “Bir Kızın Kalbi” isminde bir roman telif ederek efkâr-ı batıla ile yoğrulmuş bir muhitin münevver bir genç kızın kalbinde uyandırdığı ıstırapları pek müessir bir üslupla tasvir eylemiştir. Veludiyet-i fikriyesi birinci izdivacını takip eden birkaç senelik fasıladan sonra, yine pek güzide şiirler, sanatkârane tasvir edilmiş küçük hikâyeler vücuda getirmeye başlamış, ve o zamandan beri birçok edebi risalelerde, gazetelerde Madam Zabel'in “Sebil” nam müstearıyla yazdığı yazılar şöhret-i edebiyesini bir kat daha teyit etmiştir. Bundan bir sene evvel Madam Asadour şiirlerini (Lemaat) namıyla bir kitapta cem ve neşretmiştir. O tarihten sonraki asarı -ki en güzelleridir- risalelerde tabolunmuştur.

Madam Zabel Asadour'un eşarında bilhassa nazar-ı meftuniyeti celp eden hassa aynı zamanda samimiyet ve tezeyyündür. Âmâk-ı kalpten koyup geldiği o kadar belli olan saf ve beyaz hisleri, tahayyülat-ı garama mukarrolmuş ulvi bir dimağın mahsulü olan büyük fikirleri öyle derin bir kudret-i sanatla süsler ki meşate-i tabiatta memba-ı asli-i şiir ve hüsnolan muhitatı ancak o kadar tezyin edebilmiştir denilebilir. Bu muhterem şairenin bütün şiirleri incelikle, samimiyetle mâli ve en nazik teşbihlerle süslüdür. Beni en ziyade mütehassis eden birkaçını işte tercüme ediyorum.

13 Eylül, 1324

GÖZ YAŞLARI

Öyle giryeler vardır ki hüzn-engiz, yavaş yavaş, katre katre ağlarlar. Her katresi bir şahika-i medit. Bir figan-ı -i elemnâ keder. Her tanesi bir ıstrap ile titrer.

Öyle giryeler vardır ki saf ve şeffaf, sakın, lemeat-ı şems ile parıldarlar. Bunlar, tiraje-zat yağmurlar gibi taze ve asude, yağdıkları zaman havaya topraktan rayiha verirler.

Öyle giryeler vardır ki sessiz, esrarengiz, müştak-ı aşk-ı ruhun derinliklerinden nebean ederler ve bunlar bize uzun uzun kederler, reşne-i matemle bağlı olan ölmüş aşklar anlatırlar.

Öyle giryeler vardır ki onları kahkahaya benzetirim. Denizlere, rüzgârlara, şimşekler yağdıran fırtına ile müteheyyiç bir ra'd-feşan bulutları andıran bunlar uçan kayan sisler gibi dağılırlar.

Bir de öyle giryeler vardır ki daima yakar, fakat dökülmez. Mayi bir alev, muhrik, müthiş bir ateş, kurumuş bir giryeye ki gözleri kül edinceye kadar, ruhu bir yığın harabeye çevirinceye kadar kesilmez.

Ey giryeler, ben sizin hepinizin aşinasıyım; benim bedbaht günlerimin hatırası olsanız bile sizi büyük teessürlerle takdis ederim; kalbimin yaşadığını sizin sayenizde hissederim.

BULUT

Ey sehabe-i pür nur ki semada, âlem-i simin-i kamer içinde, benim rüyalarımın ilticagâh oldun; şimdi o rüyalar seninle paça parça, perişan, düşüyor, onlardan acı acı gözyaşları damlıyor.

Sen rüzgârın darbe-i haşini altında sevgili şualarından ayrılarak kopar, sukut edersin. Hayatın semada iken toprak, kalbimin en (9) âteşin âmâlini gömen toprak, sana mezar olur.

Güneş ve esir, kederlerimiz karşısında lakayt ve hissiz, sinelerinde yeni bulutlar, yeni raşeler, yeni mavi rüyalar okşayarak mütebessim iken, biz; ataş-ı bi-payan-ı aşkın zavallı felaketzedeleri, sen yağmurlarınla ağlarsın, ben elempaş gözyaşlarımla.

Sybel

Küçük Hikâye

KIRLANGIÇLARIMIZ

-Celal Sahir'e-

— Koş, koş, dedi, bak, sana ne göstereceğim. Ben yatak odasının denize nâzır penceresine şitap ederken o devam ediyordu:

— Çabuk olsana, a canım, çabuk olsana; şimdi uçvurecekler, sonra göremeyeceksin!

Necibe'nin beni temasına davet ettiği şey latif levha-i aile idi: Penceremizin önündeki telgraf telleri üzerinde cıvıldaayan iki kırlangıç! Refikam mesrur bir hande içinde kuşların yuvasını göstererek diyordu ki: “Bizim burada bu kadar güzel komşularımız olsun da biz bilmeyelim. Bu affolunur kabahat mi?” Ben gülüyordum. Hafif bir nefes-i nesim Necibe'nin kumral saçlarına yüzümü öptürüyordu.

Kuşlar için birer isim düşündük. Genç kadın “Dişisini kimseye vermem ha! - diyordu- adını Leyla koyacağım”. Bari dedim erkeğe de “Kays” diyelim, olmaz mı?

Bu tarz-ı tesmiyedeki isabet-i şairane ikimize de pek hoş göründü. Ondan sonra Kays'la Leyla bizim için en muazzez, en sevgili birer dost oldular. Necibe onlara kahvaltılar hazırlayarak pencerenin önüne kor, genç ve püran muhiplerimiz de her sabah mini mini sayfıyelerinden çıkınca telgraf tellerinin üzerine gelerek rakik selleriyle bize “Bonjur!” derlerdi. Bir şehnişin zaviyesine merbut o şairane köşkte bir gün ufacık başlar gördük: Necibe ellerini dizlerine vurarak “Aa... Yavrular! Yavrular!” diye seviniyordu... Küçücüklerin büyümesi ebeveyn kadar bizim için de bir meşgale oldu. Hele refikam neler söylerdi. “Yarabbi! Bilmezsin ki, Fazıl -derdi- o benim Leyla ne kadar terbiyeli, ne kadar nazik şey, bilmezsin ki! Beni şimdi âdeta tanıyor diyebilirim”. O vakit ben Necibe'nin şeffaf ruhuna perestiş eder, ellerini öperdim. Hakikisini pekiyi bilmiyorum ama, Kays beni bir gün mahcup eder gibi oldu: Yanında başka bir kırlangıç vardı... Necibe hemen isyan etti:

— Bak şu vefasıza bir kere -diyordu- Leylacığıma açıktan açığa hıyanet ediyor. Hem de yuvasının ta yanı başında!.. Ben kırlangıcımı birçok müdafaa ettim. Fakat refikam “Ah, bu erkekler, bu erkekler yok mu? -diye ısrar ediyordu- Hepsi böyledir işte, hepsi!”

Sonbaharın pejmürde günleri gelince muhiplerimiz mini mini kâşânelerini bizim nezaret-i dostanemize terk ederek uzak, meçhul semtlere doğru seyahat-i şitaiyelerini icra ettiler. Necibe yuvayı kışın yağmurlu, karlı şamarlarından vikaye için

(10) üzerine bir mahfaza yaptırmayı düşündü. Ve refiklerimizin sevimli aşyanını kıymetli bir mücevher gibi onun içine sakladık. Kays'la Leyla avdet ettikleri zaman köşkerlerini kendilerine muntazır buldular; ve aynı hayat-ı âşıkane yeniden başladı.

Lakin geçen sene yalnız birkaç ay için kırlangıçlarımızı değil, müebbet bir surette muazzez ve saf Necibe'mi de kaybettim. O zavallı yavaş yavaş sönen baharla, kendilerine birer penah aramak için çekilen kırlangıçlarla beraber, kimseye ufak bir kelime-i şikâyet bile ifşa etmeden, tıpkı saksısının içinde için için kururken bile her tarafı latif nağmelerle tatir eden asil bir çiçek gibi bir gün soluverdi.

Derd-i hicranının payansız matemi içinde birçok ağladım. Geçenlerde mahmul-i keder-i dimağımı biraz teskin için yeni yeni açan ağaçlara, çemenlere bakarken yine telgraf tellerinin üzerinde Kays'la Leyla'yı görmeyeyim mi? Demek ki dostlarımız bu sene de avdet etmişler. Fakat kendilerini o kadar seven mahlûk-ı güzinden bana bir haber bile getirmeyerek! -Bilmem nasıl bir fikirle- Hemen camı kaldırdım. O vakit bu kadim aşınalar tıpkı bir yabancıdan firar eder gibi gözümün önünden kaçtılar... Ve bikiş ben de artık tamamıyla yalnız kalan odamıza, o zavallı hücre-i mateme bir daha girmemek üzere veda ederek kapıyı çekip çıktım. Şimdi, melûl ve mehcür, beyaban-ı ömrümün ıssızlıkları içinde dolaşıyorum.

Fazıl Ahmet

MUHARRERAT

Edibe-i muhtereme Nigâr Hanımefendi'nin gazetemize muavenet-i tahririyelerini rica etmiştik. Buna cevaben aldığımız mektubu maa'l-iftihar neşrediyoruz:

Rumeli Hisarı, 17 Ağustos, 1324

Azizim,

Mektubunuzu şimdi aldım, vad-ı mütereddidanemin sizce mucib-i yeis olduğuna dair olan cümleler cevabımın sürat-i tastirini istilzam etti. Bendenizi biraz daha iyi tanısanız icra olunmayacak mevaitten ne kadar müçtenip bulunduğumu bilerek tereddüdümü tabii addederdiniz. Yazı yazmak, oh yarabbi, bilir misiniz bence ne demektir? Bütün sabavetimde, şebabımda âlâm-ı ruhiyemi tenvim eden bir teselliyet-i Rabbani... Artık tasavvur buyurunuz, nazarımda ne kadar sevimli ve kıymetlidir; beni bana unutturan kuvvete ne suretle meftun olacağım sabu'l-tahmin değildir. Hakikaten dünyada hiçbir şey, hiçbir meşgale bana yazılarım, o perişan, hata âlut, pür elem yazılarım kadar muhit mi, kainatımı unutturmadı; yorgun dimağımdaki

faaliyet-i mütezayide ancak onunla. O teselliyet-i yegâne-i ruh ile kesb-i sükûn eder ve hiç olmazsa, yazdığım müddetçe, beni bana unutturdu. Şimdi en evvel nefsimi itiraf etmek elemi hissediyorum ki: “Zinde bir ruh zinde bir cisimde bulunur” ve size karşı olan tereddüdüm yazmak istemediğimden değil yazmaya âdem-i muvaffakiyet endişesinden mütevellittir.

“Niçin yazmıyorsunuz?” İşte dört haftadan beri kırk defadan ziyadedir muhatap olduğum sual. Fakat müsait şerait-i hayatiye içinde bulunsam acaba bu suali irada mahal kalacak mı idi? Beni dinlemek isteyen mürüvvetmenden mutaliine teşekkürlerle bu fırsatı iğtinam etmez mi idim?

Senelerden beri asabım beni harap etmektedir ve benim yerimde biraz hisseden, biraz düşünen her kim olsa bundan masun olamazdı. Hâl böyle iken size nasıl ciddi bir vaatte bulunmaya cesaret ederdim? Mamafih büsbütün meyas olmak istemem, muntazam değilse de ara sıra hizmet edebileceğimi ümit ederim. İşte, azizim, size en samimi bir hasbihâlîm. Gazetenizin devam-ı intişarını kemal-i samimiyetle temenni ve gayretinizi tebrik ederim. Kâfi addederseniz bu hasbihâlîmi ilk nüshanızda neşredebilirsenez; aksi takdirde arzu ettiğiniz manzumenin bir suretini takdim ederim, efendim. Şimdi şedit bir soğuk algınlığı ile de mustarip bulunduğum için bundan ziyade yazamayacağım, bilhassa takdim-i muhalasat ederim.

Nigâr bint-i Osman

Küçük Hikâye

BEKLENMEYEN BİR HEDİYE

-Roni biraderlerden mütercem-

Linda, “noel”in yaklaşması beni adeta deli eder, diyor. Fransa ve İngiltere hikâyenuvislerinin bunun hakkındaki yazdıkları bütün vecd-aver hikâyeler benim sürur u heyecanımın pek dununda kalır. Benim için devre-i saadet 24 kânunuevvel akşamından başlar ve ertesi güne kadar imtidat eder. Bu latif saatlerde kimseye bir şey reddedemem. Emin olunuz bu, sebepsiz değildir. Az kimse eyyam-ı sebavetlerinde benim geçirdiğim gibi güzel noeller geçirmişler ve şüphesiz yüz milyonda bir kişi bile, benim yirmi beş yaşında geçirdiğime müşabih bir noel görmemişlerdir.

(11)

Bu sırada Jacqueline Kailos’a nişanlanmak üzere idim. Tabiat bu genç kıza, dünyada en ziyade hoşuma giden bir cehre bahşetmişti. Münavebeten, içlerinde gül

maisiyle sema maisi parlayan gözleriyle bir su perisi gibi sarı, ilkbahardaki meyve bahçeleri gibi şaşaalıydı. Ve son derecede nazik, hassas olan güzelliği ince bir nükte-i ferasetle süslenmişti. Aşkta ben bir sadedilim. Hayalim şiddetli fakat mahduttur. Sevmek benim için bir kere olabilirdi. Jacqueline'in yanında yaşamak, aheng-i harekâtıyla mest olmak, onun ve çocuklarımızın arasında yavaşça ihtiyarlamak! Ah! Bundan daha iyi bir tâli tasavvur edemiyordum.

Bu saadet bana bahşolunacaktı. Nişanlanmanın 24 Kânunuevvel 1895 gecesinde Kailosların kış ortasına kadar ikamet ettikleri ve Vinperol şatosunda icra olunacağını kararlaştırmıştık. Evet, bu saadet bana bahşolanacaktı. Fakat geri alındı. İş hususunda birçokları gibi, sadedil ve beceriksiz olan pederim parasının yatırılmasını ve temettüünü emniyetli bir adama tevkil etmişti. Şunu da söylemeli ki aileden menkul bir âdeti takip ettirmekten başka bir şey yapmıyordu. Üç nesilden beri Torel ve Şürekası Bankası servetimizi idare ediyordu. Kimsenin haberi olmaksızın Torellerin son vekili harabını kendi kazmıştı. 22 Kânunuevvel sabahı mesele şuyu buldu. Torel'i asit preoksinle vurulmuş buldular. Diyo'nun matlubatı na-kabil-i tamir bir surette batırıldığını öğrendiler. Köyde bahilane bir surette yaşamak için bize bazı emval-i mevruseden başka bir şey kalmıyordu... Ve artık nişanlanmayı hatırdan çıkarmalıydı!

Şüphesiz Kailoslar açgözlü değildiler. Fakat cihazların mütekebil olması hakkında tam bir fikirleri vardı. Hevesatında afif, bi-garaz, alicenap olan Pierre Kailos bir pederin çocuklarının huzur ve rahatına dikkat etmesi lazım olduğu itikadında idi. Ebeveynim ve ben bunu pek doğru buluyorduk. Mösyö ve madam Kailos'a hâl-i harabımızı haber vermek ve sözlerini iade etmek için kalbim bir hâl-i nevmidi içinde Vinerol şatosuna gittim.

Azim bir müddet dostane ile kabul olundum. Hususiyle Mösyö Kailos felaketimizden son derece müteessir göründü. Gözlerinde yaşlar vardı. Lakin sözünü iadeye geldiğimi itiraf ettiğim zaman hiçbir itirazda bulunmadı. Yalnız bir tavr-ı tasdik ve terahhümle, sakitane elimi sıktı. Ve bu tarz-ı cevap bana söylenecek cümlelerden daha nazik göründü.

Mamafih şatoda noel sabahına kadar oturmam için rica etti. Jacqueline'i ebediyen terk etmeden yanında yaşamaya o kadar büyük bir arzum vardır ki bu teklifi reddetmek cesaretini hissetmedim. İmrar etiğim bu iki gün garip ve latif geçti. Jacqueline'in hüznü ve kederi benimkini tazyif ediyordu. Yaşlarla buruşmuş göz kapakları, acı bir teessür(le) küçülmüş dudaklarıyla günde birkaç kere hıçkırıklarla ağlıyordu.

Bizi baş başa bırakmıyorlar, fakat bir birbirimizi görmekten de men etmiyorlardı. Âşıkane ve mustarip nazarlar teati etmekte bir müsaade-i tâmmiz vardı.

Gece taamı hususiyle sıkıntılı oldu. Latifeleri pek müziç olan adı, geveze, kaba birkaç köy komşusu bulunuyordu. Üç saat bizi gevezeliklerine, münasebetsizliklerine mahkûm ettiler. Nihayet gece yarısından biraz sonra gittiler. Mösyö Kailos derhal gidip yatmama müsaade etmedi. Şampanya ona biraz neşe vermişti. Başka bir zamanda belki hoşuma gidecek bir neşe, bir ruh gösteriyordu. Çünkü parlak bir ferasete malikti. Fakat şu dakikada bana büyük bir ıstırap veriyordu. Nihayet çekiliyor gibi göründü. Fakat çekilmeden:

— Herkes şömineye konduralarını koydu mu? diye sordu.

Bu, hanesinde bir merak, bir âdetti. Noel gecesi küçük, büyük, misafir, hizmetkâr şatoda kim varsa hepsinin bu eski âdete ittiba etmelerini isterdi. Kendi bile iştirak ederdi. Benim de, şatonun büyük yemek salonundaki şömineye bir çift potin koymamı arzu etti. (Potinlerim ağır yol kunduralarıydı). İşte yalnız ondan sonra bana izin verdi.

Vahşet-âvâr bir gece geçirdim, son nefesimi beklemekte olsaydı felaketim bundan daha büyük olmazdı. O kadar latif hülyalar ettiğim, üç gün evvel günlerimi beraber ikmal etmekten emin olduğum onunla, Jacqueline’le ebediyen ayrılmak bir nevi ölüme mahkûmiyet değil midir? Nihayet nasıl uyuyabildiğimi bilmiyorum. Yalnız şurasını biliyorum ki gözlerimi açtığım zaman epeyce sabah olmuştu. Çabuk tuvaletimi yaptım ve Vinerol’ün büyük yemek salonuna gittim. Ev sahipleri orada bulunuyorlardı. Mösyö ve madam Kailos’la sabah selamını teati ediyor ve şömineden gelmiş olan acibelere karşı hayret içinde kalan iki çocuğu kucaklıyordum. Meserretleri beni fena etti. Sevgilime doğru hazin bir nazar çevirdim ve 1894 senesinin latif noeli hatırasıyla hüviyetimin eridiğini hissettim:

Mösyö Kailos vakitsiz bir beşâsetle:

— E bakalım kimse noelin kunduralarımıza ne koyduğunu aramıyor mu? diye bağırdı. Gözlerimi şömineye doğru indiriyor fakat kunduralarımın eser göremiyordum. Mösyö (12) Kailos tebessüm ediyordu. Jacqueline pembe ve endişeli gibiydi. Birdenbire bir nevi hayret hissettim. Jacqueline’in etekliği altında saklanan küçük ayağın etrafında kolaylıkla dönen kaba bir potin görünmeye başladı. Anlaşılmayan bir latifenin tesiri, mühim ve kati bir şeyin sevk-i tabiisiyle şaşırdım kaldım. Mösyö Kailos’un sesini bir rüyada iştir gibi duyuyordum:

— Ne bakalım, demek ki hediyenizden memnun değilsiniz.

Deli oluyorum zannettim. Fevkalâde bir şeyin meserreti vücuduma istila etti. Kalbim taşlara doğru dökülen bir sel suyu gibi akıyordu... Mütezelzil, Jacqueline'e doğru ilerledim... Küçük sarı baş omuzum üzerine terk-i nefis etti ve saadetten ağlamaya başladık... Sonra Mösyö Kailos'un üzerine atıldım. İhtiyar çehresini buselerle örttüm, bu mükemmel adam:

— Pekâlâ! Pekâlâ! diyordu. İtiraf ediniz ki Latife bundan daha ince olsa bile bundan daha iyi olamaz.

Server Cemal

Kısm-ı İlmî

ÇOCUK TERBİYESİ

-Kızım masume Selma'ya-

Kavanin-i tabiiye ahkâmına nazaran yek diğeriyle akd-i rabıta eyleyen erkek ve kadın birbirine karşı yalnız bazı vezaif-i mütekebile ve hususiye ile mukayyet olmayıp bu izdivacın netayic-i tabiiyesinden olarak dünyaya gelen evlatlarına karşı da vezaif-i müştereke ile mükelleftirler. Henüz mevhum olan bir mahlûk için bu kadar taahhüdatı deruhte etmek teşkil-i ailenin en ulvi makasidini ve izdivacın en kutsi ve muazzez âmâlini ihtiva eder. Bais-i hayatı olduğu bir kimsenin doğduktan sonra ne olacağını düşünmez veya o nezdade bir muhabbet ve samimiyetle merbut olmayarak sırf sevk-i tabii ve telezzüat-ı nefsanıye ilcaatıyla dünyaya gelmesine vesile olursa -kanun-ı tabiat nazarından birçok mesuliyeti mütakeffil ve zâmin olan insan-mahlûkatın en süfli derekesine tenezzül etmiş olur.

Efrad-ı beşerden birinin hayatına vesile olmak onun tahsil ve terbiyesini tekeffül etmeyi ve hilkatinin kavanin-i mutlakası namına yeryüzünde hamisi olarak bilcümle felaketlerden himaye etmeyi kuvva-yı tabiiye ve fikriyesinin tenmiyesine gayret ederek onu ileride kendi kendini idare edecek ve bütün meşak ve mezahim-i hayatı iktiham edebilecek bir surette yetiştirmeyi taahhüt etmek demektir ki bu da bir vazife-i vicdaniyedir. Bir fidanı diken bahçıvan kendi nefisine karşı ona bakmayı da tekeffül etmiş demektir. İşte zevç ile zevce çocuklarını büyütme ve terbiye etmeye ve ileride cemiyet-i beşeriyeye, memlekete hadim hüsn-i ahlak sahibi insan etmeye mecburdurlar. Çocuğun terbiyesine ana ile baba bir müşareket-i tâmmeye ile itina etmeli, kadın fezail-i ahlakiyesini erkek malumat ve müktesebatını çocuğa telkin etmelidir.

İzdivaçta evlatların terbiye-i cismaniye ve ahlakiyesi ailenin başlıca şerait ve revabit-ı esasîyesini teşkil eder, fakat bu şeraitin lazım-ı gayr-ı mefarıkı olan asıl bir

üçüncüsü vardır ki o da mesele-i verasetidir. Bu hürriyet-i şahsiye ve hakk-ı hayata doğrudan doğruya taalluk eden bir mesele-i sıhhiye ve içtimaiyedir. Kadının en mühim vazifesi valide ve sağlam, afiyetli, tend-rest, bütün manasıyla tammü's-sıhha bir valide olmaktır.

Memba-ı feyz-i hayat olan kadınlar evlatlarını yalnız doğurmak ve irza etmekle vazifelerini ikmal etmiş olmayıp onların tahsil ve terbiyesi ile de mükelleftirler. Evlatlarının zekâ ve vicdanlarının mader mihrabanı ve terbiye-i fikriyelerinin inkişaf ve ittisama hadim bir mürebbisidir. İşte şahsın ve milletin istikbali bu gibi ihtimamata mevdu bir vazife-i mukaddesedir. Kadınlar cemiyet-i beşeriye ve aile arasında kadınlık, validelik itibarıyla en muhterem (13) ve adi vazifeyi tekeffül etmiş bir bulunur ki o da çocukların terbiye-i maddiye maneviyeleri ile hüsn-i imtizaç ve refah ve saadet-i ailenin istikmalidir.

Bu irza ahlakı çocukların terbiye-i cismaniyeye ihtiyacı nispetinde valideler için de mecburidir. Çocukların ilk mürebbi-i ahlakı olduklarından onlara terbiye-i ahlakiyeyi okuyup yazmak ve sayı saymak gibi malumat-ı iptidaiyeyi, öğretmeye mecburdurlar ve bu vazifeyi her şeye tercih etmeleri lazımdır. Nabe-mevsim olarak telkin edilen terbiye-i umumiye ailede alınan bu terbiye-i iptidaiyenin yerini hiçbir vakit tutamaz. Meşhur Frobel der ki: "Valide çocuğun terbiye-i iptidaiyesinin dehayi-i kemalatı olmalıdır". İşte bu söz kadınların mükemmel bir tahsil ve terbiye ile perverşiyap olmaları lüzumunu sarahaten gösterir.

Bir çocuğu dünyaya getirdikten sonra terbiyesini ihmal etmek onu doğrudan doğruya bir zembile koyarak cami kapısına bırakmak cinayetinden pek de farklı değildir. En hakiki yetim hakk-ı tabii-i medenisi olan tahsil ve terbiyeden mahrum bırakılmış çocuklardır. Kendi evladını terbiye etmemek nefesine karşı da fenalık etmek demektir. Çünkü vukua gelecek aksülamelden mutazarrır olacak yine ebeveyndir. İşte kendi tahsil ve terbiyesini ikmal etmiş peder ve validelerin en mühim vazifesi evlatlarını ihtiyacat-ı beşeriye muvafık bir surette yetiştirmektir.

Selim Sırrı

MUSAHABE-İ TIBBİYE

Dünyanın her tarafında ve herkesçe teslim olunan mevattan biri de hastalara, o muhtaç-ı tedavi ve teselliyet-i biçarelere kadınların erkeklerden daha iyi baktığıdır. İşte buna mebni değildir ki memalik-i mütemeddinenin birçoğunda hastahanelerde rahibeler istihdam olunmakta ve bu fedakâr kadınlar da müşekkel vazifelerini

alelumum kemal-i muvaffakiyetle memnuniyeti celp edecek bir surette icra etmektedirler.

Bizde ise düşüncecek olur isek hanımlarımızın, o şefkatli ve muhterem vücutların her birisi kendi muhitinde rahatını terk, uykusunu feda ederek gerek ailesi efradından hasta olanlardan başı ucunda ve gerek ehibbadan hatta komşulardan muhtaç-ı tedavi ve himmet olanların yanı başında hastalıkla, maa't-teessüf her eve girmesini menedemediğimiz o menhus, müziç kâbusla uğraşmaya her zaman hazır olduklarını kimse inkâr edemez.

Diyebilirim ki icra-yı sanat esnasında gün geçmez ki bir hasta için celp edildiğim zaman “Allah razı olun ehibbamızdan veya komşumuz filan hanım, çoluğunu çocuğunu bıraktı da yanımızda bulunuyor. Rica ederim, doktor, alacal istimalini kendisine tarif ediniz de o yapar” gibi hanımlarımızın hissiyat-ı insaniyetkârânelerini ispata kâfi sözler işitmiş olmayayım.

İşte Osmanlı hanımlarının müteaddit vazife-i mukaddeseleri arasında ekseriyetle meçhul fakat mevcut ve mukarrer olan bu gayr-i muayyen vazifelerini nazar-ı dikkate alarak kendilerini ve etraflarındakileri mümkün mertebe hasta olmaktan muhafaza ve men-i sirayet-i emraz için ne gibi tedabir-i muhikka ittihaz ve ne gibi kavaid-i sıhhiyeye riayet etmeleri lazım geldiğini teşrih ve tarif etmeye gayret edeceğim.

Alelade tesadüf edilen hastalıkların her gece görülebilecek arazatından bahsedeceğim ve bu hastalıkların müddet ve suret-i sirayetlerini kendilerine misallerle göstereceğim. Rahatsızlık hissedildiğinde o rahatsızlığın uzvi bir hastalığın zuhuruna mı delalet ettiğini ve bu takdirde ne vakit ve ne gibi ahvalde bila efate-i vakit bir tabibe müracaat edilmesi lazım geleceğini kendilerine anlatmaya say edeceğim. Ne vakit kadın ilaçları ve ilaçları tabir olunan ilaçlara müracaat edebileceklerini ve bu ilaçlardan hangilerinin nafi ve hangilerinin muzır olduklarını kendilerine bildireceğim.

Zira fenn-i tıbbâ intisabı olmayanlar bilmelidirler ve hiçbir vakit unutmamalıdır ki bir tabip, hekim olmadan evvel herkes gibi bir çocuk, sonraları bir delikanlı idi. Onun dahi bir validesi, bir büyük validesi var idi. Evvela bunun için o dahi hanelerinde kullanılan kadın ilaçlarını ve o ilaçlarını müteaddit defalar kullanmış ve içmiş olmak hasebiyle pekâlâ tanır ve bilir, diğer cihetten tahsil-i tababet esnasında nebatî, kimyevî, hayvanî küre-i arzda mevcut olan kâffe-i mevattan tababette şimdiye kadar hangileri kullanılmış ve havass-ı şifaiyeleri nedir bunları öğrenmiş olmak

hasebiyle yine tabii bu mevat meyanına dâhil olan o kadın ilaçlarını bila kayd-ı şart ve usul kullananlardan elbet daha iyi bilir.

Bu sözlerden maksadım her gün ve vukuunu görmekte olduğum birçok tedbirsizliklerin önünü almaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Müşahedatıma nazaran diyebilirim ki alelumum tabibe karşı halkımızda bir âdem-i itimat, bir emniyetsizlik görülmektedir. Bu ise hiçbir vakit caiz olamaz, kalkmalıdır. Tabiidir ki tabib-i müdaviye malik olmayan bir aile ilk defa olarak evine girmekte bulunan doktora karşı muhteriz bulunabilir. Fakat herhâlde yine ya o tabibi celp etmeli veyahut müracaat edildiğinde kemal-i emniyetle dediğini yapmalıdır. Tabibin kemal-i dikkatle muayeneden sonra yazmış olduğu ilacı almayıp da komşusu filan hanımın tarif ettiği veya kurşuncu filan kadının (14) tertip ettiği ilaçları içmek müracaat edilen doktora karşı emniyetsizlik değil de nedir?

Tabibe müracaat vuku buldu ve bir ilaç yaptırıldı, bu ilaç hekimin muhtasar tarifî üzere nasıl istimal olunacaktır. Mesela reçetede doktor her iki saatte bir çorba kaşığı içilecektir diye işaret etti. Bunu da eczacı şişenin üzerinde tekrar etti. Pekâlâ fakat sizin hanenizde çorba tahta kaşıkla içiliyor; bir diğerinin hanesinde biraz büyücek maden kaşıkla içiliyor ve bir üçüncünün hanesinde biraz daha küçük kamış kaşıkla içilmektedir.

Hâlbuki zavallı doktor tıbben tahmini on beş gram istiap etmesi lazım gelecek çorba kaşığını nazar-ı dikkate alarak ve her kaşık başına şu kadar ilaç isabet ettirmek üzere ve o miktar ilacın hastanın vücuduna her iki saate bir dâhil olmasını hesap ederek reçetesini tertip etmiş. Şimdi sizin çorba kaşığınız ancak on bir gram istiap ediyor, diğerinin kaşığı ise on yedi gram mayi alıyor. Hâlbuki bu ilacı uyku ilacı farz eder isek birinci hasta kâfi miktarda ilaç içmediğinden asabı sükûn bulup uyuyamayacak ve ikinci hasta ise fazla ilaç almış olacağından bazı rahatsızlıklara maruz kalacaktır. İşte bunun için hastalara bakmak arzu eden hanımlarımızın bu nazik vazifenin esna-yı icrasında ne gibi şeyleri bilmeleri lazım ise kendilerine öğretmeye gayret edeceğim. Bundan başka her hanede bulunması lazım gelen ilaçlar hangileridir ve suret-i istimalleri nedir? Ehemmiyetsiz gibi görünüp de ufak bir mülahazadan sonra ne kadar ehemmiyeti haiz olduğunu herkesin anlayabileceği bütün bu şeyler ve daha hangilerinin bilmesi lazım gelen birçok şeyler musahebat-ı tıbbiyelerimize zemin olacaktır.

Tabib-i müvellit ve emraz-ı nisaiye mütehasısı

Operatör Doktor

Hikâye**Fransızcadan****KISSA-İ GARAM****1****Şecer-i Zerrin**

Enginleriyle, ormanlarıyla, denizleriyle, sarımtırak, yeşil, mavi renklere boyanan bir memlekette bir imparator hüküm sürüyordu. Hakîm ve halim olan bu vücut o kadar sağlıklıydı ki kendisi ile aynı günde doğanlardan şimdi havabide-i mezar olmayan hiç kimse kalmamıştı. Artık o da tebasına sık sık görünemiyor, yalnız nadiren vukua gelen merasim-i mahsusada yine ikلیل ve kisve-i zürriyetini labis, esasını hamil olarak bir az çıkıp gözüküyor, sair zamanlar sarayı içinde mütefekkir ve gayr-ı merî yaşıyordu.

Bu garabet-âlut ikametgâhın yeşil, durgun sular, meczum hikâyeler, çılgınca yetişmiş otlar ve merde ağaçlarla mâli bir parkı vardı: üzerinden gündüzleri bir cenah-ı bati ile kargalar uçuşur, geceleri derunundan yalnız şikayetskâr kurbağaların enin melulü duyulurdu. Yabani otlar ta harlilere kadar müstevliydi. Bütün daireler, boyaları sıyrılmış tavanlardan, bozulmuş parkelerden, kurtlanmış eşyadan, alevleri içinde semenderler raks eden harap ocaklardan başka bir şey irae etmezdi. Mukim ve ikametgâh hakikaten hemhâl ve ahenktiler. İmparatorun yirmi sene evvel oğlu vekilini on üç ay süren bir müddet-i hükûmetten sonra yalnız dünyaya bir evlat bırakarak ölmüştiler. Bunu diğer felaketler takip etti: Çocuğun tali-i hayatını keşfe uğraşan Geoffrey'ye saika isabet etmiş, süt ninelerinden üç tanesi tecennün eylemişti. Su, zehir, ateş hayatını birkaç kere tehdit etti. Ber-hayat kalışı hakikaten mucize teşkil ediyordu. En müteheyyiç, ihtimamat en narin ve rakik eğlenceler, en âlim ve hakîm muallimler, en nevşin sahaif-i kıraat... İmparatorun enva-ı ihtimamla ihata ettiği çocuğa bunların hepsi ibzal edildi. Mamafih Nevzat daima bir ağacın zir-i sayesine sığınmış bir nebat-ı zayıf gibi büyüyordu: Az söyler, çok düşünür, ziyade okur ve pek nadiren dışarı çıkardı. Kürsü-yi hükûmete kuuduna bir sene kalmıştı. En çok sevdiği kendi nısf-biraderi Menar'dı; sürüden tevellüt etmiş, çocuk gözlü ve azimü'l-cüsse Menar bütün riyazat-ı bedeniyede sahib-i meleke bir hayvanat-ı vahşiye sayyadı idi. Ve mukabeleten o da genç ruha bütün kalbi ile merbuttu. Herkese dehşetskâr olan bu mahlûk çocuğun önünde zayıflaşır, onun her hevesine bir inkıyad-ı mutlakta (15)

bulunurdu. Kardeşini böyle bitap ve cılız gördükçe onu ava götürmek, hayvanla gezdirerek eğlendirmek ister ve bu suretle vücud-ı zaife iştiha, uyku ve sıhhat kazandıracağını ümit ederdi.

Bir sonbahar sabahı ormanda beraberdiler. Ozanların eflatun sesleri güneşin ziyaları altında eriyordu. Hava güzel, berrak ve soğuktu. Sabahtan akşama kadar nefirler ötüyor. Aksisadalar çarpışıyor, beygirlerin ayakları altından mürde yapraklar birer kuş şeklinde uçuşuyorlardı.

Beş canavar, müteaddit geyikler, karacalar vuruldu. Prens her tarafta ellerinde kırbaçlarıyla, boyunlarında çantalarıyla koşuşan, hayvanlarını oynatan senyörlere biddikkat ve dalgındı. Siyah aygırını iki beyaz tavşan arasından alabildiğine koşturuyordu.

Bir saat kadar istirahat için toplandılar. Henüz hizmetkârlar yemekleri, yemişleri, şarapları hazırlamışlardı. Herkes yedi içti. Yalnız prens buna iştirak etmedi. Ötede beride kokusuz menekşeler topluyordu. Derhal Menar yanına gelerek ne düşündüğünü sordu. Prens cevap verdi:

— Mühennez yapraklarına herifin bir reng-i nehhasi verdiği şu kavak ağacına bakıyordum. Ziyasını aksettirdikleri güneş şu evraka nasıl sihr-âmiz bir kisve ziya giydiriyor! Kırık ayna parçaları gibi hepsi şeraraler saçıyor. Ve biraz silkinince şecer-i zerrinden binlerce zümrütler, inciler, ahter pareler dökülüyor.

— Fakat, güneş ihtifa, rüzgâr firar, yapraklar teaş ediyor. Hepsini bitap sukut ve perişan bir kasırğa içinde yuvarlanıyorlar!.. Aa... Ne oluyor? Hiçbir tanesi kalmadı. Her şey bitti ve şu ağaç şimdi bir iskeletten başka bir şey değil. Bizim senin hayatımız da tamamen böyle, kardeşim. Mütenevvir ve melih olmakla beraber o kadar muhtez, şecer-i hayata o kadar az merbut ki ilk nefha-i memmat hepsini döküveriyor.

— Ne dersiniz avdet edelim mi? Kendimi pek yorgun buluyorum.

Herkes hayvanlarına bindiler; avcılar esir-i taab, Menar bir sürü hiss-i kable'l-vuku altında zebundu. Prens sararmış ve mütefekkindi. Çamurlu, müteaffin ve üzerinde mantarlar bitmiş, bir kenarında kılıç gibi parlak bir hatt-ı mai görünen meçhul bir yol tuttuğu görülerek önünün nehir olduğu ihtar edildi.

— Geçerler! dedi.

Herkes, hatta Menar bile suyun yüksek ve her türlü geçidin mefkut olduğunu bildiği için itiraz etti. Fakat Prens birden bir sada-yı âmirane ile bağırды:

— Dört nala arş! Borular çalsın!

Mahmuzları hayvanının karnında olduğu hâlde daha şimdiden epeyce uzaklaşmıştı. Menar kendini mümkün olduğu kadar yakından takip ediyordu. Ve arkalarından bütün diğer avcılar koşuyorlardı.

Nefirlerin feryatları, diğer seslerin hepsini bastırıyordu. Nehir büyümüş, feyezannetmiş, koşuyor gibiydi. Herkes içine kendini attı. Birçoklarının çıkamamasına ramak kalmıştı. Üç kişi boğuldu. Prens bunların ihtizarını görüyordu.

Genç prens birinci olarak nehrin öbür tarafına geçince bi-hayat bir hâlde aniden düştü. Menar kardeşinin üstüne atılarak zayıf vücudunu kolları arasına almıştı. Bütün insanlar, hayvanlar üzerine bir sükût-ı batî çöküyor, dehşet ve hayret kendilerini birer heykel hâline getiriyordu. Prens biraz kendine gelince bir ağaç dallarından yapılmış bir mahmil içine koydular. Dişleri birbirine çarpıyordu. Hafif bir sesle:

— Hiçbir şey, hiçbir şey değil, dedi; sonra elim bir tebessümle devam etti. Emin ol ki bu diğer ağaçlar gibi bir ağaç değil... Bir şecer-i zerrin, Menar! Ve bütün yaprakları uçtu!..

Hafidinin bu hâl-i matemidesini gören imparatorun elem-i kalbini yalnız, teessüründen saçlarını sakallarını yolan, ölmek isteyen, Menar'ın şiddet-i ıstırapı tanzir edebiliyordu. Filhakika Menar gece gündüz hastanın başında bekliyor, kardeşini kendisinden almak için uğraşan mevtle mücadele etmek istiyordu.

Prens ancak on bir haftadan sonra aklını başına toplayabildi. O vakit yatağının içinde uzanmış olduğu hâlde prens, sevimli kedileriyle oynayabiliyor, musahib-i mudhiki (Milest)in anlattığı masalları dinleyebiliyordu. Nihayet bir gün kalktı. Fakat bu nekâhet-i sarf-ı zahiriydi. Kendisini için için yiyen bir maraz-ı muzlim yavaş yavaş büyüyor ve biçareyi her türlü eğlence fikrinden teb'it ediyordu.

Nevmit imparator en meşhur hekimlere müracaat etti. Şimdi tabipler her taraftan feyezannediyordu: Parşömen gibi kuru ve sarı İspanyollar, gazup İtalyanlar, kızıl İngilizler, birçok Alman ve Bohemyalılar... Bunların hepsi birçok esrarengiz devalar biliyorlardı.

(16)

Cümlesi bir kongre teşkil ederek prensin mahkûm-ı memmat olup bir seneden ziyade yaşayamayacağına, fakat “dâü'l-prens” Mal du Prince namı verdikleri nazırı görülmemiş, yekta bir maraz-ı acîp ile öleceğine karar verdiler. Bu haber bütün memlekete yayılmış, henüz mevki-i iktidara geçmeye muvaffak olmayan bu genç, güzel prensin şu uful-i tâb-hengamı herkesi müteellim etmişti. Hâlbuki o, hekimlere teşekkür ettikten sonra kendilerine altın, gümüş, yakutla dolu üçer kese verdi ve o

günden itibaren dehşet-i akibeti bilerek yaşamayı tereddütler içinde imrar-ı ömürden daha kolay görüyormuş, büyük pederiyle kardeşinin âlâmını tahfif etmek istiyormuş gibi o yeisperver tabını tamamen terk etmiş görünüyordu. Artık tatlı bir tebessüm dudaklarından asla ayrılmıyordu.

Kalben hemen ölüvermek istiyordu, hayatından kendine kalan son günlerine elim bir istihza-yı nasipti, ne yapacaktı? Bu bakiye-i ömrü nasıl kullanacaktı? Diğerlerin fikri prensi muhtelif şeylerle işgal ederek eğlendirmek ve bu suretle dimağındaki meşüm fikr-i sabiti teb'it etmek idi. Bu maksada binaen ordu generali meşhur ihtiyar, prence Türklerle harbin tehlike ve şerefinden, sefih adliye nazırı taamından, şarabından, sefahatinden, ihtirasından, prensin eski mürebbisi olan âlim bir papaz Cenab-ı Hakk'ı tahatturla bir manastırda ikameti lazım geleceğinden bahsettiler. Ve nihayet imparator tahakkümün zevk ve azametini kendine tattırmak için terk-i saltanat etmeyi istedi.

-Mabadı var-
Fazıl Ahmet

KARİAT VE KARIİNİMİZE

Sözünde duran ilk gazeteci olmak için birinci "*Demet*"imizi bugün meşam-ı dimağımıza takdim ediyoruz. İtiraf ederiz ki *Demet*'imizin çiçeklerinde değil fakat tarz-ı tanzim ve revabıtında nekayıs var. Ve eksik çiçekler çok. Lakin biz onları o kadar acele topladık ki birçoklarını unuttuk ve düşürdük. Nail olacağımız rağbet bizi terakki ve tekâmüle sevk edecektir.

Emelimiz pek saftır. Kadınlarımızın tenvir-i fikirlerine hizmet etmek, onlara haftada bir kere birkaç an-ı edebi ve ilmi imrar ettirmek istiyoruz.

Gazetemiz edebi, ilmi ve siyasidir. Ara sıra eğlenceye dair zarif resimlerde bulunacak ve muasır olan her şey toplu iğnemizin nazik darbelerine hedef olacaktır. Maa't-teessüf bu hafta siyasi ve mizahi kısımlarımız yetişemedi.

Menafi-i neseviyeye taalluk eden her şey mesleğimiz dâhilindedir. Yalnız mesleğimize tevafuk etmeyen bir şey varsa o da sahaif-i ceraitte görülecek itirazata cevap vermektir. Bunun için gazetemizin münderecatını tenkit etmek isteyenlerin fikirlerine yine bizim sayfalarımızın bir muakis-i sadık olması arzusunu kariat ve kariinimize izhar ederiz.

Arka iç kapak

İLAN

MEHASİN

Hanımlara Mahsus Aylık Mecmua

Gayet nefis resimlerle müzeyyen ve en muhterem erbab-ı kalemimizin asarıyla malî olarak yakında intişar edecek olan bu mecmua-i bediayı bütün kariatımıza tavsiye ederiz.

KARDEŞ SESİ

Celal Sahir Bey'in ilan-ı hürriyet üzerine inşat ettiği bir manzumededir. Mütalaasını kariatımıza tavsiye ederiz.

Merkez-i tevzii Gayret Kütüphanesi'dir

Fiyatı: 2 kuruş

TÜRKÇE SARF VE NAHİV

Muharriri: Hüseyin Cahit
Lisanını mantıkî usul ve kavaide tatbikan öğrenmek isteyenlere yegâne kitap olmak üzere şayan-ı
tavsiyedir.
Merkez-i tevzii Kanaat Kütüphanesi'dir.
Fiyatı: 10 kuruş

KÂNİ İPEKÇİ

Hüsn-i İntihap Mağarası
Köprübaşı'nda Hürriyet Meydanı'nda
İpekli, Bükülü, Kadife Kumaşlar
Basma, Patiska ve Saire
Hazır Ağır Esvaplar ve Bluzlar
Dantela Harc-ı ve Saire
Büyük terzhane

Sayı.2

Nüshası 2 Kuruş
Haftalık Musavver Mecmua
Hanımlara Mahsus

DEĞER

Ön iç kapak**MÜNDERECAT**

İfade	-	Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Serpuhi Düsap Paşa	Legofet Fuat
Marmara'ya Karşı	Hüseyin Siret	Küçük Hikâye: Ölüm Korkusu	Ahmet Samim
Dağlı Şarkısı	Mehmet Rauf	Muharrerat: İmzasız Bir Mektup	-
Baykuş Babacığım	Faik Âli Mehmet Emin	Kadınlarımız ve Maarif Terbiye-i Nisvaniye	İsmet Hakkı Âtifet Celal
Papatyalar	Fazıl Ahmet	Hüsni-i Ahlak	Süleyman Fehmi
Hilkatin Yâdı Niçin mi	Celal Sahir Celal Sahir	Hanımlara Hıfz-ı Sihat: Hava ve Ziya Biraz Hande: Bir Sahne	Galip Atâ F. Z.

RESİMLER

Fas Kadınlarının Mazagan'da Vapura Binişleri
Madam Colette Yver
Levha: Nevzad-ı Emel
Temaşa-yı Havai

İHTAR

Geçen nüshamızdaki “*Deli*” makalesinin imzası “Hüseyin Macit” iken yanlışlıkla “Hüseyin Cahit” dizilmiştir.

Gazetemize ihda-yı asar eden kariyat ve kariinimize — Teveccühlerinizden mütehassisiz. Eserlerinizi sırasıyla neşredebiz. Bazı esbaba mebni neşri kabil olamayanların eshabına da muhabere kısmımızda cevap vereceğiz.

Bir Rica — “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı” altında din ve mezhep tefrik etmeksizin edebiyata ve uluma hizmet etmiş bütün fazilet-nisvanımızın tercüme-i hâllerini ve resimlerini “Müslümanların yalnız hatt-ı destlerinin fotoğrafisini” neşretmek arzusundayız. Rum kadınlarının meşahiri hakkında malumat almak üzere —teşekkül ettiğini gazetelere okuduğumuz— Rum cemiyet-i edebiyesine tahriren müracaat ettik, bir cevap alamadık.

Sırf Osmanlı kadınlığına hizmet maksadıyla olan şu teşebbüsümüzde bize teshil-i muvaffakiyet edecek vatanperverlere müteşekkir olacağız.

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere abonesi seneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşra için seneliği 120, altı aylığı 65 kuruştur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahz olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevi bir mecdiye fazla alınır.

İlânâtın satırından yüz para alınır. Mamafih ashab-ı ilan idarehanemize müracaat ettikleri takdirde şerait-i hususiye kararlaştırırlar.

İdarehanemiz: Babıali Caddesi'nde Hilal Matbaası'nda daire-i mahsusadır.

RİCA

Temmuz ayı içinde altıncı daire-i belediye ile Mekteb-i Sultani arasındaki mesafede bütün manzum yazılarımı havi bir defteri zayi ettim. Birçok kitaplar ve gazetelerle beraber bir paket içinde idi. Bulan lütfen idarehaneye getirirse hem bir mükâfat-ı nakdiye takdim edeceğim hem de “*Beyaz Gölgeler*” namı altında intişar edecek kitabı bir delil-i teşekkür olmak üzere namına ithaf edeceğim.

Beraber zayı olan Fransızca kitaplar da bulana terk edilecektir.

Celal Sahir

Nüshası 2 kuruş

Edebî

İlmî

Siyasî

Osmanlı kadınlarının
menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i
nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı
sanat kabul ve neşrolunur.
Neşrolunmayan asar iade olunmaz.

Muharriri: Celal Sahir
Musavviri: Server İzzet

DEMET

Abone Bedeli
İstanbul senelik 95 altı aylık 50 kuruş
Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş

Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver Mecmua
Çarşamba günleri intişar eder

İdarehanesi
Babiali civarında daire-i mahsusa

Adet: 2

24 Eylül, 1324 - Çarşamba

Sene: 1 — Cilt: 1

KARİATIMIZA

İlk “*Demet*” hem cesaretbahş bir rağbete, hem samimi birkaç tenkide nail oldu, her ikisi için müteşekkirimiz. İlk “*Demet*”imizin son sayfasında nakayısımızı biz zaten itiraf etmiştik. Ve şu yeni âlem-i matbuatı yakından tanıyanlar bizi mazur görürler. Evet ilk *Demet*’imiz meşam-ı nüsviyeti tatir edecek çiçeklere, yalnız onlara çerçeve olmalıydı. O kadar edebi yazılar arasında âdetâ kaybolan kısım-ı ilmî biraz daha geniş olmalıydı. Bir hanım gazetesi olduğuna nazaran hanım imzalarıyla dolu bulunmalıydı. Nedir o kap? Elleri boyuyor, bir gün evvel alınmış beyaz güderi eldivenleri kestane lekeliyor... Daha neler!..

Bilseniz ne kadar haklısınız? İşte bu hafta elimizden gelen ıslahatı yapıyoruz: Kısım-ı ilmimiz daha zengindir. Biraz da buy-ı inşirah ve neşat isteyenlerin de arzularını ihmal etmedik. Gelecek haftada kısım-ı siyasimiz başlayacak. Hanım imzalarına gelince bundaki serzeniş bize mi ait olmak lazım gelir? Kabahatimiz -bazı gazetelerin yaptığı gibi- sahte kadın imzaları altında erkek yazları neşretmemek midir? Gazetemizi neşretmekle zaten ifade etmiş olduğumuz bir ricayı şimdi açıktan açığa tekrar ediyoruz: Gazetemiz kadınların menafîini muhafaza etmek ve onların fikirlerine, yazılarına makes olmak üzere teessüs etmiştir. Mesleğimiz, vazifemiz yalnız budur. Ve bir kadının, kadınların ihtiyacatını daha iyi takdir edeceğine mutekidiz. Binaenaleyh bütün sayfalarımız onlarındır.

Kap? Gazetemizi gününde neşretmek ahas-ı âmalimizdi. Kap için mahsus sipariş ettiğimiz sanatkârane levhanın kaza bozulduğunu pazartesi günü haber aldık. İlk ifademizde dediğimiz gibi yalancı çıkmamak için acele bu kabı yaptırдық. Yüzümüz kızararak beyan ve itiraf ederiz ki ellerinizi kızartan eldivenlerinizi lekeleyen bu kaptan dolayı mahcubuz. Ve bunu affettirmek için şimdi musavvirimiz yeni bir levha tersimile meşguldür. Nihayet yedinci nüshamızı bir zarf-ı zarif içinde takdim edeceğiz.

Maksadımız büyüklüğü önünde kudretimizin küçüklüğünü her an hissediyoruz. Fakat meram ile hüsnü niyete sai ile sebat-ı refakat ederse ufk-u maksadı

da ber-i muvaffakiyetin tebessüm etmemesi mümkün müdür? Meramımız Osmanlı kadınlığının terkiyasına, şu suretle Osmanlı medeniyetin talisine hizmettedir, çünkü biz mutakidiz ki bir millette kadınların tarz-ı hayatı ve seviya-i efkâr ve hissiyatı o milletin mirat-ı terkiyatıdır. Acı bir misal fakat kuvvetli bir delil bu günkü halimizdir. Lakin meyus olmayalım. Efrada tahsil-i ilim için sen olmadığı gibi milletlere de medeniyette de terakki için erken geç yoktur. Başlamalı; geciktiğimiz için tuhaf ve esefe hasır edeceğimiz zamanların yeni bir gecikmeyi intaç edeceğini unutmamalı ve koşmadan —Çünkü sonra çabuk yorulmak var —yavaş fakat sağlam adımlarla ilerlemeli, daima ilerlemeli. Önümüze çıkacak haileler pek büyükse bundan meyus olmak iktiza etmez. İlk müşkülatta numidi zayıf ve aciz mevcudiyetlere yakışır, terakki ve temeddün gibi âli bir hedefe doğru ciddi bir azim ile teveccüh edenlere zaaf ve aczine ne kadar uzaktır. Fakat böyle büyük hailleri Birdenbire devirmeğe uğraşmak da tedbirsizliktir. Bilmez misiniz, bazı büyük ağaçlar vardır, onu bir fil dayansa deviremez fakat pek aciz bir kuvveti olan mini mini kurtlardan bir kabile onu yavaş yavaş yiyerek az zamanda yıkarlar. İşte o hail efkâr reciyet pervane ise fil teamül nâşinasane bir suret ile ona hücum edenler ve o mini mini kabile galebede tedbir ve itidal ile kuvvetinden hiçbir şey ve kurtulamayan zamandır.

Kadınlarımızın en acil ihtiyacı maariftir. En evvel çalışacağımız bu olmalıdır. “hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?” Diyen din-i maarifin en birinci hamiyesidir ve maarif sayesinde anisvan istenilen, istediğimiz münevveriyetle teavün edecektir, tecelli edecektir.

“*Demet*” bu maksad-ı mukaddesin aciz, fakat samimi bir hadim ve mürevvicidir.

“*Demet*” yakında bir tarih-i nesev-i neşrine başlayacaktır. Bunda kadınlığın en eski azmine tarihiyeden biri geçirdiği safahatı teşrih edilecektir.

“*Demetin*” mühim bir teşebbüs-i edebiyesi de Fransa edebiyat-ı neseviyesinde mümtaz bir mevki ihraz etmiş bir romanın tercümesidir fen prensesleri *Princsses De Science* ismindeki bu roman “Madam Kulet Ayudur” kadar. Paris’te münteşir “*Famina*” macmua-i neseviyesinin müsabaka edebiyesinde birinci mükâfatı kazanmıştır.

Bu romanı gelecek nüshamızdan itibaren tefrika edeceğiz. Bundan başka en muhterem sahabat-ı kalemimizden birinin bir romanı ile de tezyin-i sahaif eyleyeceğiz. Bundan sonra sırasıyla atideki romanlar neşrolunacaktır:

Şebab-ı Mesmum: Fazıl Ahmet

Yeni Kadınlar: Celal Sahir

(18)

“Demet” birkaç nüsha sonra Osmanlı kadınlarını en ziyade alakadar edecek bir mesele hakkında bir “istimzac-ı efkâr” tertip varit olacak cevapları o mesele hakkında yapılacak tetkikat-ı saire ile nüsha-i mahsusa suretinde neşreleyeceği gibi birinciliği kazanan varaka-i cevabiye sahibesine mühim bir hediye takdim edecektir. Bu istimzaca bila ve şart herkes iştirak ve hediyeye kesb-i istihkak edebilir, abonelerimize mahsus değildir. Çünkü maksadımız nail olduğumuz rağbeti değil -ona yalnız kalben teşekkür ederiz- ehliyet ve meziyyeti alkışlamaktır.

KIRMIZI BEYAZ KULÜBÜ MÜESSESAT-I MUHTEREMESİNE

Teveccühünüz pek kıymettardır. Ve bize bundan büyük bir müşevvik olamaz.

Mukaddes bir yelpaze gibi bize uzaklardan nesim kuvvet ve cesaret getiren iltifatnameniz müstahak olmadığımız takdirat-ı havi olmasaydı maa'l-iftihar derç edecektir.

Gazeteniz efkâr-ı münevverinize mâkes olmakla şeref ve mübahat kazanacaktır.

Gazetemizin intişarını tebrik eden bütün rüfeka-yı muhteremimize en samimi teşekkürlerimizi takdim ederiz.

Kısm-ı Edebi

Şiir

MARMARA'YA KARŞI

Şikeste, ağzı köpürmüş, gazûp bir engin
 Önümde kükreyerek senkisare solet eder.
 Ve vurur, vurur, çekilir... Akis kahrını dinler...
 Boğuk boğuk bağırır dalgalar, şikâyet eder.
 Bu şebb-i makabir umanda foc foc ecsâd,
 Boğazlarında kalan şahikalarla inlerler.
 Bakar menâzıra vahşetle hep nücûm-ı berrîn.
 Şu kale bir cenk üstünde dinlerim hâmûş
 Eder derûnumu giryende bir hitâb-ı hurûş
 Ne gözlersin şu burcu râsad-ı ummânda bir hülyâ,

Sen ey şeb-hîz-i derya-dil, ne beklersin tek ü تنها?
 Nigâh-ı sabitin eyler bu zulmetgah-ı istignâh,
 Senin bir katre geriye gele sükûn bulmaz telatımgah;
 Ne sen sen? Muzdarip bir heykel meflûç leyli iken.
 Benim feryâdım eyler mi senin âlâmını teskîn?
 Atıl agûşuma, sinendedir âmâl-i mağrûkun,
 Defin hufra kerdebeder, baki, işte maşukun!

Büyükdere 315

Hüseyin Siret

DAĞLI ŞARKISI

Bu dağlı bir çalgı ile dağlı bir kızın şarkısı idi.

Yabancı, yanık, dağlı cehrelerinden mürekkep bir çalgı ile dağlı bir kız şarkı söylüyordu? Çalgı vahşi bir meşimenin ile refakat ediyor, kız ayakta kıyafet garibesi ile esmer yüzünde açık ağzı ile elinde yabancı bir alet-i musikiye ile ve bir sedayı mecruh ile inliyordu.

O kadar yeni, o kadar yabancı bir şeydi ki kuş dikkatimi cezp ve teshir etti; dinledikçe bunun ancak bir feryad-ı aşk olacağına hüküm ediyordum ve onu asıl ilk defa sızlayan dağlı âşığı düşünerek bu bana iptidai bir enin ilk bir lahn-ı aşk gibi geliyordu: bizim pek türlü tahlilat ve emrazı kalbiyemizden bir haber, sade, dümdüz süt, ilk ve son defa son bir kalbin feryadı gibi...

O kadar medhuş idim ki bende öyleyim zannettim, evrada, yüksek dağların bir köşesine bozulmuş bir küçük köyde, sade, iptidai kalpli, bir köylü, iptidai aşkla, aşkı ilk defa tanıyıp onun bütün cazibesine meshur kalmış bir köylü zannettim...

ve zannettim ki bende seviyorum, bir küçük köyde, başka biri tanımayarak, bir köylü kızının yanında, başkasını sevmeyerek, aşkı sade kalbimin olanca kuvvetiyle ilk defa hissederek, onun için ölecek kadar seviyorum zannettim...

Teşekkür sana ah ey dağlı kız, birçok senelerdir müşevveş hislerle hayatı sönmüş, kalbi soğumuş olan buruşmuş ruhumu bulup titrettiğin, ona bir saniye olsun tekrarı hayat, tekrarı bir ilk aşk hayatı verdiğin için sana binlerce teşekkür.

Mehmet Rauf

BAYKUŞ

Bir ihtiyâç-ı sükûn hâkim tabiat iken

Bekayı vahşet ü decûre benzeyen bir ses
Hurûş eder mütekâsif sükût-ı zulmetten...

Hayâlinizde hurâfat uyandıran buse
Sürâdık-ı tabakât-ı leyal olur mukis;
Evet sizin de eğer kâni hurâfe ise.

O nazik, o ince ve hassas olan tabiatınız,
Bu ses gelir, ısırır adeta huzûrunuzu
Fakat hâyır, o derin kakhahâtı dinleyiniz

(19)

Leyal-i muzlimanın bir lisan-ı râzı gibi
Ve zulmet ile tebâh etmesin sürûrunuzu
Cehâlet-i beşerin bir netîce-i reybi.

Zunûn-u fâl ve şeamet-i yalan ve nâfiledir;
Ve aynı sâik-i his, aynı ihtiyâç iledir
O mürg-i zulmetin asvatı raşe bahşıyla
Revân gelişini handân-ı şevk eden nâle

Faik Ali

BABACIĞIM

Babacığım, her akşam dizlerine yatardım;
Seni tâmam bir saat lakırdıma tutardım.
Senden yemiş, Avrupa oyuncaklar isterdim;
Cân sıkıcı bir sesle haykırarak al derdim.
Sen, zavallı, elimden her gün âciz kalırdın,
Bana bir şey alırdın.
Lâkin bugün çalışan işçilere rastladım;
Her birinin bir baba olduğunu anladım.
Öğrendim ki her baba kanlı terler döküyor;
Bin zahmetle dişini tırnağını söküyor;
Bundan sonra ben senden öyle şeyler istemem
Bana şunu al diyemem...

Mehmet Emin

PAPATYALAR

-Bedi Refet'e-

1

Her sene papatyalar bir yer açarak mütehasir, muaşık kalplere yeni bir mevsim hülyanın mezde-i hululunu verilirken fakir genç kızlara benzettiğim bu narin mahlûklar bana gençliğimin hüznünlü bir macerayı sevdasını hatırlatarak gönlümü günlerce melül ederler.

Baharı beyaz tebessümlerle istikbal eden bu güzel çiçekleri bir zaman bende herkes gibi çekinirdim. Fakat onu sevdikten sonra ruhumla bu herkes tarafından unutulmuş mahlûklar arasında öyle bir sihriyet hâsıl oldu ki... bir sabah mühür abadeden inerken tevesifeli derenin ağaçlıkları arasında ona “biliyor musun, demiştim, seni nasıl presteş ederek seviyorum? Derhal kızardı yüzünün Pembeliğine yeni bir manayı hicab-ı ilave eden tabaka-i hürmetin. Nesimle öpüşmek için başörtüsünün iplikleri arasından kaçışan parlamaz saçlarına doğru yükseldiğini görüyordum. Genç kız hiç seni çıkarmayarak bir papatya kopardı. Binde papatyalar kadar saf olan bu narin mahlûku incitmiş olmak korkusuyla mustarıptım. Elinde müstane bir teselliyetle yapılan çiçeğin beyaz, narin kanatlarını birer birer kopararak muhteriz hane gülümsedi. Hemen anlamıştım. Demek ki, dedim, sözlerime inanmak için fala bakmaya hacet görüyorsunuz, öylemi? Fakat şubesiz papatyalar kız beni tekzip etmeyecekler.

Bir dakika sonra ben onun mini mini ellerini avuçlarımda içinde sıkarken o o güne bakarak yarım bir hicapla “kim bilir, belki de siz benimle eğlenirsiniz, diyordu, fakat benim papatyalarım ne kadar emin olduğumu bilseniz!..”

2

Onu teselli için: “haber, böyle ümitsizlik getirme” diyordum. Elbette yine birleşiriz...

Talihsiz sevdamızın ferda-yı melûli pek yaklaşmıştı. Mariz ruhlarımız hiçbir şeyle müteselli olmuyordu. Yine tevsikalı derenin yeşil sema-yı evrakı altında edik. Karşımızda nehan bir güneşin derd-i igtirabı ile sararmış bir ufuk. Akşamın cevfi esmerinde köye avdet eden sürülerin iniltilerinden mürekkep melal-i endut bir musiki dura dur vardı, o, o sevgili kuzularından bahsetmek isteyerek “Acaba Fazıl, dedi bir daha Karagöz ile Mezgan’ı beraber okşayabileceğimizi hiç zannetmiyorum hiç!” Ben küreyelerimi zabt için son kudretimi sarfa çalışıyordum. O yerden hasta bir papatya

kopardı. O zaman artık zapt edemediğim yaşlar arasından firari bir mazinin kendisi ile beraber kaçırdığı o mesut dakika ömrümü gördüm, kalbim amik bir yeis içinde “ah ya rabbi, diyordum, zaman ne acayip bir suretle uçup gidiyor” biraz sonra ondan her zaman için ayrılmıştım.

Şimdi her sene şen ve şumuh papatyalar birer birer açarak mütehassir, muaşik kalplere yeni bir mevsim hülyanın mezde-i hululünü verilirken tıpkı latif köylü kızla benzettiğim bu narin mahlûklar bana gençliğimin o hüzünlü macerayı sevdasını hatırlatarak gönlümü günlerce melül ediyorlar.

Sene: 1321

Fazıl Ahmet

HİLKATIN YÂDİ

-Vesensize-

Hilkatim, mavi gözlerinle bugün
Yine bir lahza hasbi hal ettim,
Şu uzaklarda sâkit ü muzlim
Parlıyorlardı, onların evvel gün

Bir nigâh-ı rakîk ü safî ile
Nazarım oldu sîne bir sîne
Yine toplandı beynimin içine
Bir yığın hatırât-ı menfa ile...

Ah senden niçin cüdâ olduk?
Ka’r-ı kalbimde ağlıyor kederim...
Şimdi sen yokmuşsun, zavallı çocuk?

(20)

Bu mukadder hakikate asla
İtikat etmek istemez fikrim,
Seni vâr sanmak isterim hâlâ!.

-1 Şubat, 1317-

Celal Sahir

NİÇİN Mİ?

Yumuşak toplarıyla küçük bir Van kedisine pek benzeyen yelpazenizi açıp kapayarak oynuyordunuz. Birdenbire bir çift siyah kehribar gibi parlayan gözlerinizi bana atfederek aklınıza hemen şimdi gelmiş tavrıyla:

— Niçin yaz mıyorsun?.. Diye sordunuz. Ben:

— Ah yazamıyorum ki... Diye sızladım.

— Öyleyse beni sevmiyorsun! Dediniz ve bunu söylerken gözleriniz hafifçe şimşeklendi ve dudaklarınızda koynunda, mütehevvir bir fırtına saklayan garip bir tebessüm irtisam etti.

— Bilakis takdis ettiğime eminsiniz, diye cevap verdim. Siz aynı tebessümle devam ettiğiniz:

—Eğer sevseydik aşkım elbette sana bir şey ilham ederdİ. Eğer sevseydik beni göremediğin zamanların tahassusat-ı elemine ki dimağında tekâmül edip birer levha olurlardı. Eğer sevseydik saçlarım, gözlerim, hepsinden ziyade kalbim müfekkire ki deste deste serairdeki heyecanlar verirlerdi ve sen onları sibal ve gerizan birer şiir halinde tespit ederek, niçin yazmıyorsun, eğer seviyorsan?!..

O gece sabaha kadar bir mücrim gibi sessiz müdafaasız sizi dinledim ve hakkınız vardı. Evet, sevgilim, aşkınız bana pek çok şeyler ilham ediyordu. Sizi görmediğim zamanlar zebun ve mustarip inliyordum. Ruhumu müebbet aşkınıza rapteden muazzez saçlarınız, çehrenizin en şayan-ı perestiş şiirleri olan leyl-i amiz gözleriniz, hepainden ziyade elim bir muamma olan kalbiniz müfekkireme deste deste serair heyecanlar veriyordu. Fakat bütün bunların memzuca ihsasatı şikâyet ve nale idi. Hâlbuki ben aşkımdan şikâyet etmekten o kadar muhterizim, aşka o kadar fedayım ki işte o ihtisasları, o siyah tahassüsleri hep çekerek, retik ve rayihasıyla yaşadığım bu müstesna çiçeğin dikenleriyle de yaralanarak yine sükût etmek istiyorum.

Oh aşk olsun da maraz olsun, azap olsun, aşk olsun da ölüm olsun diyorum, ah, çünkü bilseniz bu öyle bir ateş ki insanı yakarken mest ediyor, bir tırnak ki çizerken okşuyor, bir diş ki ısırırken öpüyor...

Ah, bu bir şey ki ruha ulviyet, muhabbet veriyor, bir şey ki bedbin dimağıma hayata tahammül etmen için metanet veriyor, ve aynı zamanda hayata esir yapmıyor. Bir şey ki kendisinden başka her şeye karşı bir istiğna veriyor, ah bu bir şey ki... Fakat bitirmeyeceğim!

Makriköy

30 Eylül, 1317

Osmanlı Meşahir-i Nisvanı**MADAM DÜSAP PAŞA**

-Resmî gelecek nüshamızı tezyin edecektir-

Madam Sırpuhi Düsap Paşa (1842 / 1258)de tevellüt ve (1901 / 1317)'de vefat etmiştir. Muma ilha Fransızca lisanına tamamıyla vakıf olup, iptidaları bu lisanı edebiyatıyla uğraşmış ve yine bu lisan (21) ile bazı eserler vücuda getirmiştir. Sonra maruf musiki muallimi Düsap Paşa ile izdivaç etmiş ve “1880 / 1296” tarihinde Ermeni lisanı hakkında tetebbuat ve tetkikat havi neşrettiği küçük bir eseri müteakip yine Ermenice (Mayda), (1882-1298) Siranuş (1884-1300) Araksiya (1877-1293) tam romanları yazmıştır. Bizde feminist efkâr-ı Muruc ilk eserlerden madut olan bu üç kitapta madam Düsap Paşa sevilen bir hakikatin telkin ettiği mukni bir lisanla nisvanın muhafaza hukuk ve serbestisi davasını müdafaa etmiştir.

Madam Düsap Paşa hayalat-ı ve hissiyat-ı şairaneden ziyade efkârı hakikiyeye meftun olduğundan edebiyatı bir sanat-ı nefise suretinde değil, efkâr ve mülahazata bir vasıta olmak üzere telakki ederdi. Bunun içindir ki tahlilat-ı ruhiye ve tasvirat-ı şairaneden ziyade büyük bir iktidar göstermemiş, ve romanları sade açık bir üslup ile yazılmış mevzulardan ibaret kalmıştır.

Bununla beraber kendisi Ermeni edebiyatında muhterem ve sevilen bir nam bırakmıştır.

Madam Zabel Asadour, mümaileyhten bahsederken diyor ki “onun nazarında hayat, kalp ve fikrin en âli ihtilatlarının cilvegâhıydı. O cilvegah ortasında efkârı için, hissiyatı için, kederleri için yaşadı. Ve bu üç ateşli unsur içinde ruhu yanarak kıvrılarak daha ziyade kesb-i ulviyet ve necabet etmişti.

“Fikri amiyane bir fikir, hayatı amiyane bir hayat olmadı. Para ve şöhret için yazı yazmadı, ve kadınlık şeref ve haysiyetini daima muhafaza etti. Bütün hemşirelerine karşı ruhu merhametle coşan idi; onlar için yazar, onlar için söyler. Onlar için çalışırdı. Kadınların sefaleti zihnini hırpalayan ıstıraplardan biri idi. Fakir, metruk, iğfal edilmiş, düşmüş kadınları görerek müteazzi olurdu. Onların zaafı, hataları, müsavinin yetişemediği manevi bir yükseklikte yaşayan o edebiyeyi pek delhun ederdi.

“İngiliz hükemasından Hobbes (merhamet, başkalarının felaketi karşısında bir gün bizimde öyle olabilmemiz korkusudur.) demiştir. Hobbes'in bu sözü belki

hakikattir. Fakat işte asıl bu nokta nazardandır ki Madam Düsap'ın her türlü fikir menfaatinden muarra olan şefkat ve terahumunu pek âli, pek şayan-ı tekrim buluyorum.”

Madam Düsap Paşa'nın romanlarından iktitaf olunmuş birkaç mülahazatı burada tercüme ederek muhterem edibe-i müteallik şu muhtasar satırları itmam edeceğim.

Legofet Fuat

İnsanın büyüklüğü fikriyle, ulviyeti hissi iledir. Hiss-i muhabbet ise en ziyade bir kadın kalbinde kesb-i nezaket ediyor. Evet, kadın kalbi öylen bir aleti ahenktar ki muhabbet sadmeleri altında lahuti namelerle titrer. Saf bir muhabbete maruz olmayan ruh, güneşsiz bir âlemdir. Her türlü falakaların yuvasıdır.

İzdivaç iki ruh beyninde bir ahdi mukaddes, birbirinin saadetine, tahfif-i âmale çalışmak, birbirini sevmek üzere her türlü fikir menfaatinden arî bir kefalet mütekabiledir. Fakat izdivaç bugün bişakka bir tarik takibine başlamış, adi bir muamele ticariyeden ibaret kalmıştır. Faaliyet gösterecek yerde zengin bir kadınla teahül ederek onun serveti üzerine bina-i refah ve istirahat etmek hayale düşüyorlar. Bugün izdivacın şart-ı azami hüsnü ahlak değil. Paradır. Ölünecek kimsenin nasıl adam olduğu sorulamaz, ne kadar parası bulunduğu sorulur. Şahsın maneviyatında ehemmiyet yok, iş mahiyetindedir. Hal bu merkezde iken artık bu günkü izdivaçların muvaffakiyetsizliklerine, tabiiyetlerin yeni değeriyle imtizaç edememesine; emellerin, maksatların birbirine uymamasına niçin taaccüp etmeli? İttifak yerine nifakın, muhabbet yerine lakaydı, hatta munaferetin kaim olmasını niçin tabii görememeli?

Kadınların ulviyet, ismet, hüsnü ahlaki gibi şeyleri, kendilerine kadınlık namına taşımaya leyaket-i kespittiren bunları hissetmemeye başladıkları dakikadan itibaren insanlığın en süfli derecelerine tenezzül ederler, yalan söylerler, tasniatta bulunurlar, yaltaklanırlar, okşarlar, temin menfaatlerine müsait bir saha bulabilmek için her tariki ihtiyar ederler, her nekabı tanıtırlar; hatta, sayesinde ihtiraslarını, hıyanetlerini, haksızlıklarını gizlemek üzere, fazileti bile taklit ederler. Bir kadın ahlaksızlıkta ne kadar ileri giderse, muhterat şeytancaranesi o nisbette tenevvü eder.

Makberler hayatın en büyük, en çok hikâyelerini; aşk ve kahramanlık hikâyelerini mühtevidirler. Haydutlar, merdler, su-i ahlak, fazilet. Küçüklük, bütün bunlar mezarda kendi arzularından, hayallerinden, serenlerden, hırs-ı cahlarından tecerrüt ederler, mükevenata karışarak tabiatın zeval-ı nabzıdır bir cüzi halete girerler.

(22)

Küçük Hikâye**ÖLÜM KORKUSU**

Muharriri: Anri Lavdan

“Quartier Latin”de talebe bulunduğum zaman her gün yemeklerimi Saint Michel caddesinin yukarısında maktu fiyatlı bir küçük lokantada yer idim. Buranın müşterileri arasında kır ve uzun saçlı, biraz kanburlaşmış, yazın mevsim şitada gibi paltosunun yakası kalkık bir adam nazar-ı dikkatimi celp etmiş idi. Onu kişisinde bile kendine mahsus garip bir tavrı olan bu sükût-u perver adamın bir gün nihayet sükût müanedini ihlale muvaffak oldum. Hoşuna da gitmemelik etmedim. Bazı beni “dostum” diye çağırır idi. Elli dokuz yaşında, isminin Oktav Mişo, bekâr, çocuksuz olduğunu, varidatıyla geçindiğini öğrendim. Onu yalnız yemek vakitleri, daima yalnız olarak görüyor idim. Tıraşsız, mağmum çehresi acı bir düşünce, daimi bir ıstırab-ı deruni izhar ediyor idi. Birkaç defa kederinin sebebini sordum...

— Kadınlar mı?

— Hayır.

— Pare ailesi mi?

— Hiç değil

— Ya ne?

Bu son sualime başını kulaklarına —mermer gibi beyaz, yasası, kocaman kulaklarına —kadar gelen paltosuna sokuyor ve içini çekerek cevap veriyordu: “Ah işte!..” Sonra gözleri uzakta duran bir cisme ilişerek sabit kalıyordu.

Bir akşam taamından sonra beraber çıkmış idik, o bana sıkı sıkı sordu: “bana kimlik ister misin, Konuşuruz?” kabul ettim. Bir araya çağırdı ve arabacıya şaneze lizade bir adres verdi. Yolda ağzını açmadı. Araba pencereleri kapalı bir güzel otelin önünde tevaküf etti. Bir duvarın üzerinde serin, hafif bir meltem ile sallanan dallar, sarmaşık asmaları balkonların demir parmaklıklarına doğru sarkıyordu. Acele sordum: “neredeydiniz?”, “bizde.” dedi. Girdik; “geniş bir merdiveni çıktıktan sonra mutaadit salonlardan geçtik, bunların muhtemelen tefriş edilmiş olduğunu karanlıkta fark ediyordum. Halillerin topları, kumaşların kabarıkları yüzüme dokuna dokuna bir kapının önüne geldik. Buraya kadar elimden tutmuş bana rehberlik etmiş idi. Durdu,

bir mum yaktı, içeri evvela beni sokarak “işte odam.” Dedi. Burayı on sekizinci asrın şuh ve mutantan zırakları tezeyyün ediyor idi. Solmuş çiçek ikillileri döşemeler üzerine yayılmış, büyük küçük abineler hemen kaçacak bir kadın gölgesini kapmaya muntazar... Havada o asır-ı gidişatının bilmem nasıl, fikr-i teşviş eden bir rayıhası dolaşıyor idi, bunlarla beraber bu adam sadece “mişo” diye çağırılıyor, üç firenkle taam ediyor idi!.. Ona dikkatle baktım. Bu çukur gözlü, soluk çehreli, kansız adam bir koltuğa oturmaktan ziyade gömülmüş, yine mahzun görünüyordu, yanına oturmamı işaret etti. Bütün kapılar kapalı idi. O vakit sükûnet içinde kendini ihata eden pek şeye dikkat bile etmeyerek yavaş yavaş ağlamaya başladı:

—Yeisimin sebep-i hafiyesini birine anlatmalıyım. Senelerden, senelerden beri hayatım fasılasız bir ıstıraptan başka bir şey değil. Niçin bilmiyorsunuz? Söyleyeceğim...—şehadet parmağıyla alnına vurarak —bu işte şuraya değilmiş bir fikir ve hiç kımıldamıyor, yerleşmiş.

Eğilerek omuzlarımdan tuttu, muharemane söyleyeceği şeyden hicap eder gibi yavaşça fısıldadı:

—Ölümden korkuyorum!

Titredim, o bu müthiş sözü zihnime daha iyi yerleştirmek için her heceyi ayrı ayrı dinleyerek yeniden başladı:

—Ö..lüm..den..korkuyorum!..ne kadar bedbahtım şimdi anlıyor musunuz?

Bunu kendine acınmasını isteyen hasta bir çocuk tavrıyla itiraf ediyor idi, sözünü keserek:

—Yalnız siz değilsiniz, dedim, herkes yaşamaya tercih eder. Ve çok zaman için!

Başını sallayarak cevap verdi:

—Hayır, anlayamadınız! Bendeki aşk hayat değil, hav-u memat..

Ölüm korkusu. Her şeye razıyım, fakat ölüme gelince! Yok... Buna hiçbir zaman karar veremeyeceğim, bu dehşet bana nasıl, nereden geldi? Bilmem... Sen bulduğumun ilk senelerden beri bunu hissederdim çocuk iken, daha sonra gençleştiğim vakit, hâsılı bu azap bütün hayatımda temadi ediyor. Bu fikr-i sabit bana bir dakika bile rahat vermez. Kalkarken, giyinir iken, yemek yediğim vakit, daima, her yerde, dayanıncaya kadar ölümü düşünürdüm. Bu bana gece yorgun, uyumak için biraz müsaade ettiği zaman rüyaya hücum eder. Ah! Bu pek mulim bir şey... kendinizi benim gibi farz edin, iki, üç yüz lira kadar varidatım var mühim bir servet! Bu para bana onu hiçbir zaman hatta bir çare pek olsun unutturamadı... Bütün eğlenceleri en

garip çılgınları bile tecrübe ettim. Karar veremedim şeyleri daha yapmadan tecrübelerimin faydasızlığını hissedirdim. Bu bir illet yahut cezamdır? Fikrinizi serbestçe söyleyerek... fâkat ben divaneyim. Siz bunu benim gibi anlayamazsınız, işte (23) dudaklarınıza gelmeye hazırlanan sözü ben gözlerinizde okuyorum: Aşk! Ah aşk!

Onu da aradım, buldum, buldum fakat gâip ettim. Birkaç maşukam var idi, hem de pek güzel!

Bana peresteş eden bir kadınla olundum. Fakat maşukaların kullarında, muhterem zevcenin kalbi üzerinde o... her zaman o düşünce, o ebedi düşünce devam etti. Evli miyim, bu mutallaka olacak. Herkes oraya gidiyor. On senede, yirmi senede benimde nöbetim gelecek!.. Belki de yarın!.. O vakitler bile düşündüklerimi görüyor musunuz? Etrafımda sanki bir fotoğraf makinesiyle alınmış resim gibi parlak, birden pek şey görüyorum: sakalım kas katı kesilmiş...

Tabut odanın bir köşesinde... Beni rüzgârın savurduğu tozlarla kirlenmiş bir arabaya götürüyorlar.

Bütün bunlar beni tedhiş ediyor. Fakat artık devam etmek istemem, sözlerimin sizi sıktığını görüyorum. Benim gibi olmanızı da arzu etmem. Bu ıstırapı pekiyi bilirim. Şimdi size teahül ettiğimden bahsediyordum. Zevcem oldu. İki çocuğum var idi; bol vaza ne yav, onlarda vefat etti. Taallukatıma gelince, zavallılar öleli pek çok zaman oluyor. İşte hayatım. Yalnızım, ne bir bildiğim, nede ailem var. Yemeklerimi tesadüfen nerede olsa yiyorum. Gece buraya o kâbusumla, mümkün olduğu kadar geç avdet ederim. Durun, şimdi sizinle konuşur iken ölüm odamda, işte yanımda... Allah'a ısmarladık genç adam, bırakınız beni... gidiniz, gidiniz...

Kalktı ve kapıya kadar bana refakat etti. Orada onu havuf ve dehşetiyle bıraktım. Kendisine tesadüf ettiğim lokantaya bir daha gelmedi ve mururu zaman ile unuttum. Siyahat ettim.

İki sene sonra, bana dehşetinin sebebini itiraf ettiği haneyi görerek titredim. Zavallı hastamın ne olduğunu anlamak istiyordum. Kapıyı çaldım. İhtiyar bir uşak geldi.

—Mösyö Mişo? Diye sordum.

—Geçen sene vefat etti, mösyö.

—Bu arada, bu evde mi?

—Evet mösyö. Ben doktorla beraber yanında idim... ah! Yalnız değil idi... halet-i nezdinde daima “ vah nisan, korkuyorum vah nisan.” Sözlerini tekrar ediyor idi

sonra bir aralık Birdenbire kollarımdan kurtuldu; gözleri alt üst olmuş idi. “ işte ölüm bundan başka bir şey değilmiş!” dedikten sonra vefat etti.

Ahmet Samim

Muharrerat

İMZASIZ BİR MEKTUP:

Gazetelerde kısa kısa fasıllarla veli eden ilanlar bende “*Demet*”inize karşı bir intizar uyandırmıştı. Ara sıra bu intizar kuvvetini gâip etmeye başladıkça beni bir ilan yetişiyor ve ben yine sabırsızlıkla bu günü bekliyordum.

“*Demet*”i yalnız matbuatımızın terkiyası namına gayr-i endişasına bir his ile karşılamıyordum; iki hemşireme, bir zevceme “ alınız, okuyunuz, ezberleyiniz ve istifâde ediniz” diye cesar-i kalp ile bir gazete ithaf etmek emelide fikri hamiyete bir hissa menfaat ilave ediyordu. Hatta onlara “*Demet*”ten bahsetmişim: “erkeklerin dünyada yalnız kendileri varmış gibi sırf makasıd-ı ricali takip için yazdıkları bütün bu çarşafklar kadar gazeteleri bir alaka kafiye ile okumamakta haklısınız, diyordum. Bunları elinize almasanız bile sizi takip edemem. Zaten öyle beceriksizce, öyle acemice karamalar ki hürriyete müteallik söz işitmek ihtiyacı olmasa bende okumayacağım. Siz bekleyiniz. Size ayrı ayrı üç tane “*Demet*” alacağım, biriniz okurken öbürünüz mahrum kalmaz ve koleksiyonunuz da ayrı olur. Lakin onu dikkatle, devamlı mutala edeceğinize dair vaad isterim.

“Ve vaat almıştım. Ben onlar için, onlar kendileri için, derdimizde “*Demet*”e müntazardık.

Şimdi “*Demet*” elimde! Daha onların haberi yok: akşam benden soracaklar.

Fakat ben onlara ne diyeceğim? Ne okutacağım?

Elimdeki sahifeler_ en en lahudarane bir tasvir ile_ bir kadının istifadesini mucip şeylerden o kadar arî ki işte ben hemşirelerimle zevceme “*Demet*”i göstermemeye karar veriyorum. Hem ne kadar teessüfle, ne kadar da sualler altında ezilmekle bilseniz! Fakat ne yapayım? Düşününüz ki bu! Vazifem! Evet, onlara” *Demet*” i okutmamak vazifem!

Aşklardan, tutulmayan hayallerden, hüznünüz tetkikat-ı ruhiyeden, heyhat! Bizim kadınlarımızın seviye-i irfan-i fevkinde kelimeler ve düşüncelerden mürekkep bir demet! Hakikaten çiçek! İçine, sanki tesadüfen_ taciz ve mustahkar iki buğday başağı gibi_ “ Çocuk Terbiyesi” ile “Musahaba Tıbbiye” karışmış. Bunlarda diğer

muhteviyatın hayali perverliği, havailiği arasında o kadar yabancı, o kadar kaba kalmışlar ki!

İntizarlarımın, emellerimin bu elimi inkisarı bana İngiliz ve Fransız edebiyatını, iki milletin edebiyatı ricaliye ve nisaiyesine mukayese ettirdi. Ve düşündüm ki:

Eğer ben şayan esef bir tesadüfle, yahut ahenktar bir arzunun sevkiyle ta senelerce evvel Fransızcayı—bu derece lüzumundan fazla —mevki itibarda tutacağımıza; İngilizceye, bu şık, bu zarif ve nezih, bu ahenktar ve temeyus lisana azıcık ehemmiyet vermiş olaydık, bir nesil yetiştiren otuz beş sene tarafında erkeğimiz kadınıımız daha ciddi, daha metin ve —korkmadan söyleyeceğim—daha haluk olurdu. Şimdi de “*Demet*” ki muhteviyatı şu fani ve malayani_ evet, bizim kadınlarımız başka derslere o kadar muhtaç ki işte “malayani” o gurultulu, fakat desisekar, fettan lisanınıza bize neler (24) fısıldadınız! Ne bilmediğimiz rakik mesaviyin bize esrarını ifşa ettiniz! Seviniz, ey şuh-u Fransız kadınlarını ki Osmanlılık heyeti içtimaiyesinin nısf-ı latifada size benzemeğe namert! Seviniz, çünkü insan kendi felaketine, kendi mesavisine başkalarının iştirakından acı bir teselliyyet, gizli bir meserret toplar.

İşte, efendim, sızlayan kalbimle size bu samimi sözleri yazarken biraz İngiliz ceraid-i nisaiyesine atfi nazar buyurmanızı rica etmek istiyorum; kadınlarımızın bir “şey”r halinden çıkmasını arzu ediyorsanız maksadımızın muhtaç olduğu malzemeye İngiliz resailinde bulacaksınız. Yoksa emin olunuz ki “demet” ve _yakında çıkacağını tebşir buyurduğunuz. Lakin mudaracatın aynı numunede olmasından korktuğum _”mahasin” bizim kadınlarımızı “şey”likten çıkarabilirse “insan” yapmak için değil; koklanır sevilir, sırrı taç edinilir, fakat nihayet kokusu ve revnakı zail olunca atılır, evet atılır bir çiçek yapmak için çıkaracak! Ve o çiçeğin narinliğiyle, solmaya istidat seriiyleyi, daima bir ziya-i nermin ve nevazeşkare ihtiyacıyla, kerem ve serdi zarureyeye biganeliğiyle o kadar bedbaht ve nahif olacak, o kadarda faidesiz görünecek ki “demet”le “mahasin” bu yaptıkları şeye ve kendilerine acıyacaklar.

Ah, ben kadınları böyle mi görmek isterim? Siz böyle mi görmek istersiniz?

Ne kadar ince düşünseniz, ne kadar tecahül etseniz yine inkar buyuramazsınız kadınlar akıbeti zevce ve valide olmak için yaratılmışlardır; bunun haricinde ne varsa —ne kabil imtisal müstesnalardan kati elnazar—hepsi mahrumiyyet, hepsi makHürriyet ile biter; hem de mutlaka felaket, mutlaka mahrumiyyet, mutlaka makhuriyyet!

Eh, Şimdi sorarım, devri hürriyyetin ilk kadın risalesi olan “*Demet*”te bir zevceyeye, bir valideye hangi müfit sahifeleri göstereceksiniz?

Umarım ki, hakikate mahsus unufu ve huşunetini tadile çalıştığım, sözlerim sizi gücendirmez. Siz gücenmeyiniz, zira risalenizi bir İngiliz risale nisaiyesi kıymetinde çıkarırsanız bize çok, pek çok hizmet edebilirsiniz. Şiirlerinizi, miszai ile bitmeyen işsiz, güçsüz erkeklere okutmak için başka gazetelere yazınız. Açıklı, faydasız ve mebzul fıkralarınızla, hikâyelerinizle, zaten küskün ve mahzun kadınlarımızın kalbi hassasete değil, katı erken yüreklerinin nasırlı katmerlere hücum ediniz. Siz benim zavallı hemşirelerimi, zavallı zevcemi ağlatmaktan ne haz alacaksınız? Hem onlar _ bilmeyerek_ o kadar ağlıyorlar ki sizin zahmetinize hacet yok.

Elhasıl, efendim, biraz daha maddi, biraz daha İngiliz olmanızı temenni ederek müziç, belki de sizce mustankal mektubuma hitam veriyorum. Şahsımı bilmekten _ne sözlerimin kıymetince, nede sizin harekâtınıza tesirce_ hiçbir fayda olmadığı için, müsaadenizle, lüzumsuz bir kelimedenden mektubumun nihayetini masun bırakacağım.

17 Eylül, 1324

Hamiş — Gazeteniz münderecatını intikat etmek isteyenlerin fikirlerine sahifelerinizin mukis sadık olacağını vaad buyurmuyor musunuz? Onun için bu kâğıdı doğruca size göndermeyi his bi tarafa muvafık gördüm, efendim.

DEMET

Mektubunuz bizi cidden memnun etti. Biraz müfritane mütalaatı havi olmakla beraber o kadar samimi ki bilhassa teşekkürle kendimizi borçlu görürüz. Gelecek hafta bu husustaki fikrimizi yazacağız. Zira bu hafta yazılarımız çok. Yalnız şunu söyleriz ki imzasızlık mektubunuzun yegâne tasavvurunu teşkil ediyor. Lütfen ispat-ı hüviyet buyurunuz.

Kısm-ı İlmi

KADINLARIMIZ VE MAARİF

1. İkbal Hanımefendi “Barika-i hakikat müsademe-i efkârdan çıkar.” hikmet-i celilesiyle bana müsaade bahsettikleri cihetle mutabir ikdamın 16 Ağustos tarihli

nüşhasında kemal memnuniyetle okuduğum makalelerine karşı birkaç söz arzına cesaret aldım.

Evet, kemal-i memnuniyetle... Zira bu gibi kadın hayat içtimaiyesine müteallik mubahisin hanımlar arasında mucip münakaşa olmasını menafimize muvafık bulduğumu arz etmiştim. Değersizliği nispetindesamimi sözlerimin açtığı şu pek yeni. Pek ruhlu çevrede meselenin layık olduğu ehemmiyetle telakki mazhariyeti elbet surur ve iftiharımı okşar.

Bu meselede Osmanlı nisvanını müslim, gayr-i müslim diye iki kısma ayırmak mecburiyetini tasdik edemem. Gayr-i müslim Osmanlı nisvani şuhra terakki ve maarifinde az çok bir yol takip ettikleri için zaten onlardan bahsetmen istemediğim tabi idi. Saha terekiede yol almayan kavim, yalnız bizler, nisvan-i İslamın, burada, tekrar ederim, _hanımefendimizin afularına mağruren _aleyhimizde bir silah gibi fikirlerimize de taşıdığımız “Anın-ı feminizim” mesleğinden ileri gelir. “şimdiye kadar bundan ne zarar görüldü” deniliyor. Fikr-i acizanece çok, pek çok, arz ederim:

Evvela hayatı aile öyle zanönolunduğu gibi akvamı garibe tarafından nazarı gıpta ve setayışla görülecek bir imtizaç içinde geçmiyor. -hüsnü muaşeret maksadından uzaktır- bilakis mütebayın fikirlerin mubahasatında daima ruhsuzluk temayan olur. Evin hanımı muttasıl mevattan, idare-i beytiyeden -farz edelim- (25) dokuduğu halıdan, ördüğü dantellerden bahseder, daha doğrusu edecek bahis bulamaz, erkeği de siyasetten, memuriyetinden, meclisi vükelanın programından “nice”nin felsefesinden bahsederse onuncu Babil Kalesi’nden farklı kalır mı?

Demem ki siyaset-i hazıramız bizi, müallime, muharira, rassam, musiki ustası olmaktan menediyor. Fakat aramızda siyasetimizin mubah kıldığı bu mesleklere müntesip kaç kadın, kaç muallim, kaç muharrir, kaç resim ve musiki ustası sayıla bilir. Bir, iki, nihayet üç... Hâlbuki istisnaların umumiyeti ihlal edemeyeceği iddia olunuyor.

Halı dokumak, dikişçilik, dantelcilik, etmekte yalnız bir sınıf ahalinin mevkileriyle tevafuk eder. Ya evvelce daha başka, daha vasaetli bir hayat içinde yaşamış bir kız sonradan bakes, bi-neva kalırsa ne yapsın?

Her hususta zamanla beraber yürümek ister. Merhum büyük büyük validelerimizin ördükleri gömlekleri biz kime biz ki dokumak külfetine girelim. Fabrikalar niçin icat edildi? Terakkiyat-ı medeniyetten bu kadarcık bir istifade de aramayacaksak hem Türklüğümüze, hem kadınlığımıza yazık.

Dokumacılıkla kol yoracak zaman geçti, artık ameli işlerden usandık. Bir parça zihinlerimizi işletelim.

İğne ipliğimizle beraber biraz fikirlerimiz, kalplerimiz de yorulsun. Fikri âcizanemce bir kız az çok her fetki her ilmin kavaidi esasiyesini okumalı, öğrenmelidir.

Bir kimyager olmayacaksa bile fen kimyanın hiç değilse kısmı iptidaiyesini öğrenmeli. Bir kadının mühendis olmasını tasvip etmesek bile hendesiye az çok vakıf olmalı, hulasa doktor, avukat olmadığı hâlde ilmi hukuktan, kavaidi hıfzı elsihadan büsbütün bir haber bulunmamalıdır. Demek istiyorum ki tahsili umumiyesi erkekler gibisi kadar kuvvetli itinalı olmalı, kadınların ihtiyacat-ı zaruriyetilerinden olan el işleri ile beraber fen derslerine de çalışmalı, arz üzerinde cereyan-ı vakayın kafesi hakkında bir fikir edinmelidir.

Tabii tarzı maişet nizamında olur, ihtiyaç sıkıştırmışsa kadınların evden uzaklaşması, idare beytiyeyi ihmal etmesi pekiyi bir şey olamaz. Hatta bunun içindir ki memur olmaya politikaya ya müdahaleyi _ fakat uğraşmaya değil _pek o kadar münasip bulamam. Lakin doktorluk, artistlik gibi kimyagerler, hususi mesleklerin tahsilinde mahzur görmediğim kadar bundan istifade beklerim. Evet, bir kadın boş zamanlarında dar-u eliştigale çekilir, birkaç saatler kendisi değişse, eserine, tablosuna, notlarına, tahlillerine, hulasa mesleğine vakıf ederse, söz etmesiz, istifadesiz bir hayat geçirmiş olmaz zannederim. Bir kız da tıpkı bir erkek gibi en parlak bir hal ve mevkide bile temini maşiyet mecburiyetini düşünerek tahsilini, terbiyesini ona göre almalı, çalışmalıdır.

İyi ki mesavi-i kuvvet, neden bir musadame daimeyeyi intaç etsin? Demek âlim, fazıl iki erkeğin ve kadın da bir araya gelince mübahaseleri hep münakaşa, münazara suretinde cereyan edecek. Hâlbuki ben zannederim iş bir akistir, boş bir zihne meram anlatmak bir parça müşkül olur. Bu bir takım imtizaçsızlıklar tevlit ediliyor. Fakat sahib-i kemal bir kimse farzı muhal olarak bazen gayr-i makul mülahazatta bulunsa bile aklane muhakeme ile kusurunu daha çabuk anlar, tashih eder. Böylelerin münakaşatından da daima bir hakikat (26) parlak bir hakikat çıkar, iki mütevazı küvetin itihadiyle tehaddus edecek kuvveti elbette daha büyük olur. “*Elricalu kavamuna ala elnisai*” ayet-i kerimesi erkeklerin kadınlar üzerine taban kuvvetlerini göstermez. Bu olsa olsa umuru idare ailede riyasetlerine, daha doğrusu taksim-i vazayıf emrinde daha ağır, daha mühimmelerini dar-u ahde etmelerine mukabil kendilerine verilen bir cemiledir.

“Biz erkeklerle iddia müsavata edecek yerde bizim binde birimiz kadar vasait-i tahsiliyeye malik olmayanlara yardım etmeniz.” buyuruluyor. Bu pek doğru, bilhassa bunun için, bu bizden daha aciz, daha hakir hemşirelerimizin menfaati için yazalım, onları da düşünelim, teşvik edelim, odamız da nur-u mârifin nüfuz edemediği kuvveti köşeler kalmışsa hatırlayalım. Fakat olduğu yerde de daha fazlasını aramak lüzumunu unutmayalım.

Memleketimizde sırf kadınlara mahsus darülfünunlar, dar-ı elsanaiyer tesis edilince Fatma Sabiha hanımefendinin ikdamın aynı nüshasında bihakk-i serdetiği “niçin, niçin”lere hacet kalmayacak. Evet, bugün soralım: niçin kadınlar istedikleri sevdicek kalmasındaki mahzuru bilemesin, niçin salıverilen bir cismin hivaye değilde yere düştüğünü öğrenmesin, niçin ailelerindeki erkeklerle arzın aynı medeni kıtası üstünde yaşadıkları garplı refikalarıyla konuştukları zaman onların mutaadit munakaşatına iştirak edemesinler de yalnız onları takliden biçtikleri elbiseden, daima modadan bahsetsinler?

Modanın aleyhinde değilim. Maneviyatımızın bir inikâs-ı latifi olmak lazım gelen maddiyatımızı de terakkıyat-ı fikriyemize yakışır bir şekilde sokmayalım da üzerimize layetegayyar bir şekilde ondan iyiliği, düz fistanlar giyelim, başımıza oyalı yumnalar bağlayalım, inci elmas değil de büyük babalarımızın tasarruf ettikleri liraları bila tebdil boynumuzda taşıyalım demem, para paradır, ziynet değil. Ziynet isteyen yirminci asırda yakışır surette süslensin, istemeyen de sade giyinsin. Sade bir şominet düz bir etekle iktifa etsin, fakat madam “diyolafua” gibi yalnız bir perdede bulunur... hususuyla bugün erkekler bile bir vakit giyinmiyorlar.

Ne diyordum... modanın aleyhinde değilim, yalnız musahabatımızın sadece moda hududu içinde inhisar etmesini istedim.

Garplıların “vuud” davalarından bahsederken “feminizim”in bu kısmını bugünkü istidamının pek uzak buluyorum, demişim, evet. Bundan evvel düşünecek daha çok eksiklerimiz var. Hele askerlik en sona kalır. İşte öyle iken Fatma Aliye Hanımefendi hazretleri nisvani İslam arasında öyle muharebede top patlarken kurdayal arayacak askerlerden değil, zevcelerine, babalarına kardeşlerine süper olan kadınlardan bahsediyor fi-elhakika “vatan”lar, cezmiler, “tarık”lar, bizde kahraman kadınlarda olabileceğini pek ala gösterdi.

Mamafih bugün askerden evvel iyi zevce, iyi valide olmak istenilse bile cidden iyi refika olacak, zevcenin bütün düşüncelerine fikren iştirak edecek, doğru muhakematıyla muavenet edebilecek zevceler, çocuklarının hiçbir suala karşı kızarıp

sukut etmeyecek valideler bulmak içinde o istihkar edilen darülfünunlara ihtiyaç şedit vardır. Evet, henüz erkeklerimizin hukuku siyasilerine tamamen iştirak edemezsek, hatta bu ümit hiç olmasa bile onlarla bu hususta mübadele fikir edebilecek, sırasında aklen muavenet edecek âkil kadınlar olalım.

İşte acizane tenkit etmek istediğim bir cihet daha! Erkeklerin fitratan, aklen kadınlara recehanı neden iddia ediliyor? Çünkü onlar daha iyi tahsil ediyor, zekâ-yı fitriyelerini sanat, fen ile tekmil ediliyor. Bu hâlde henüz aynı takayudu görmeyen kadınları, onlardan aşağıdır diye tahkir etmen pek munsifane olamaz zannederim. Hususıyla bu isnat hem nülerinden sudur ederse acı bir hayreti mucip olur. Madam” Kore” bugün “Soroyon”da ders veriyor, Fransa hukuk, tıp mektepleri erkek kısır kadın talibe sayıyor. Pek beğenilen İngiltere de “Suferazet”lerin şiddet measetleri pek büyüktür. Bunlar bize ayanen göstermiyor mu ki kadınlarda erkekler kadar terakki ve tealiyeye müstaittir. Emin olmalı ki böylelerini okudukça işittikçe insanın bilirim iddiasına düşmesi şöyle dursun, cehaleti, hiçliğini pek acı bir surette hissetmesi kabil olmuyor. Pratik mahrumiyetiyle unutulmuş Fransızlarımızın esasen bize bunlardan, bu hissi neseviyemizi okşayan, hubb-u melimizi kanatan havadislerden başka bir öğrettiği var mı?

Böyle iken biz, nisanı İslam, son asırda mahkûm edildiğimiz iki kat esaretle niceleşerek, o ağır, sevil yükün altında bir hatva andık. Bunu inkâr edemem. Ve işte bu sayede bilgimizi az bulmada öğrendik. Bilhassa fikren terakkiyemizi, malumat-ı fenniye cehtinden pek yüksektir. Evet, istidadımız var, eksikimiz: bu ihsanı elemiyeye gayretle meziç etmen, ondan istiade eylemektir. Tekrar edeyim: zaten adımız. Fakat insan kâmil olmak o zekâ ve istidadın istifade etmek ister, ta ki bundan sonrada da kadınların fitratan erkeklerden dun olduğu iddia olmasın.

Şuracığını da ilave etmek isterim ki insan vehleten doğru (27) bir sokağa sapmayabilir, fakat şehirlerinde tesadüf edeceği rehberlerden göreceği muavenet sayesinde her hâlde mahal maksude vaslolur.

Selanik - 25 Ağustos, 1324

İsmet Hakkı

TERBİYE-İ NİSVANİYE

Mademki bilcümle mahlûkat gibi insanlarda cinsinden, yani erkek ve kadından müteşekkildir, mademki bunlar bir aile, bir cemiyet, bir heyet dâhilinde müştereken yaşamaya mecburdurlar. Ömrünü tahsili ilim ve kemale hasır etmiş

malumat vesia sahibi bir zât hiçbir şey bilmeyen bir cahil ile ünsiyet ve refaket edemez. Mecbur olursa bedbaht olur. Binaenaleyh erkeklerimiz terbiye ilmiye ve fikriyece yükseldikçe kadınları da kendi seviyelerine takrip etmelidirler. Onlar okurlar, her şeyi öğrenirler, bizi cehil visadatı içinde bırakırlarsa kendi mesudiyetlerini ihlal etmiş olurlar.

İnsanlık yalnız erkeklikten ibaret olmayıp kadınlarda artık bu tam meclise layık görebilecekler ise seviye irfanları muteferit olmak icap eder.

Erkekler kadınlara mevki-i bâlâ-yı tekebbürden nazar-ı inzar istihkar olmakla izhar kuvvet etmemeli, onlarda kendi buldukları mevkiye çıkararak terbiye insaniyeyi ikmale gayret etmelidirler. Erkekler okusun, erkekler öğrensin, erkekler anlasın, düşünsün imalı fikir ede bilsin, kadınlar cahil, akılsız muhakemesiz kalsın bu hâlde ne erkek ne kadın yeni değerini anlayabilir. İkisi arasında muşarakat-ı efkâr ve hissiyat mümkün olamaz. Birinin makul gördüğünü değeri hezeyan addeder. İnsaf olunsun bir arada yaşamaya fitrat mecbur ve mahkûm olan şu iki cins mahlûk arasında bu derece tefavuta nasıl razı olunur?..

Ben erkeklerle kadınların her hususta müsavi olmalarına taraftar değilim. Hususıyla bizde kadınlara kadınlıkları dairesinde kalmaya muhtaç ve mecbur olduklarını takdir ederim. Kim olduğunu hala anlayamadığım Feride hanımın fikrini katiyyen terviç etmem. Bu gibi fikirleri kadınlık için tecavüz addederim.

Kadınlar memur olsun, mebus olsun, hâkim olsun, gitsin, Tepebaşı, Taksim bahçelerinde otursun, demiyorum. Böyle diyenlere de acırım. Ancak kadınlarda öksüz, öğrensin, imal-i fikre, mütalaa ve muhakemeye kadir olsun, evinin idaresine bakabilsin diyorum. Ve insan olduğumuz için bu matalibin muhik. Pek muhik olduğunu iddia ediyorum.

Mekteplerimizin şimdiki hali bu arzularımızı ikmal edecek derecede değildir. İğase mahsus en büyük mektebimiz dar-u el malumattır. Bu mektepte okutan ve öğretilen şeyler okunması, öğrenmesi lazım olanlara nazaren pek cüzidir. Bu mektebin derslerini bidayetinden nihayetine kadar takip etmiş idim. Mektepteki muallim ve muallimelerden kısmı âzamanın vazifelerini iyfa için cansiperane çalıştıklarına şahadet ederim. Ayda yüz yüz elli kuruş maşla sabahtan akşama kadar yüzlerce çocukla uğraşanlar takdir edilmek icap eder. İçlerinde mesela hesabın en muğlik tenasüp mubahesi pek sühuletle hal ve izah eden, tarihe, coğrafyaya ait erkeklerce bile bais-i gurur olacak derecede malumatı vesieye-yi haiz olan muallimeler nadir olmadığını temin ederim. Bazılarının iktidarı nakıs ise kabahat kendilerinde değil, nakıs

öğretenlerde, noksan malumatları meydanda iken muallimeliğe tayin edenlerde olmak lazımdır.

Bazı hanımefendilerin iddia etikleri vechile darümuallimat ahlaksızlık ocağı değildir. Fikrimce bir müesseseyi ahlaksızlıkla fenalıkla itham etmek gülünç olur. Oradaki kızlar başka memleketlerden toplanmıştır, bizim içimizden ayrılmıştır.

Heyet-i umumiyeimiz ahlaklı isek mektepler de ahlaklıdır, değilsek değildir. Her şeye kusur bulmaktan ise kendi kendimizi ıslaha çalışmak daha faydalı olur zannedirim.

Kadınların tahsili için en evvel yapılacak şey mükemmel bir darümuallimat vücuda getirmektir. Bunun mükemmeliyetine ne kadar çalışırsa istikbalde açılacak, inas mekatibinin intizamı o derece temin edilmiş olur. Mektepler için her şeyden hatta mektep binasından, sıra ve hesap tahtasından daha ziyade lazım olan hocadır.

Hocalar dülgere, doğramacıya sipariş ile tedarik edilemez, senelerce kırılmaz bir say-ı medit ile çalışarak vücut bulur. Onun için her şeyden evvel hoca tedariki çaresine bakılmalıdır. Darümuallimat programlarının suret-i ıslahına dair bir fikir beyan etmek nice hadnaşinaslık olur. Maarif Nezaretinin tecrübeli memurları, matbuatın hamiyetkâr muharrirleri bu bapta lazım gelen mütalaatı beyan ederler.

(28)

Müdüriyet için bir Amerikalı yoksa sirabotyalyı mı münasip olacağını, mektepte Türkçeden başka mecburi olarak İngilizce tdrisi lazım gelip gelmeyeceğini, mektebin müddet-i tahsilîyesini, sureti tanzimini elbette ihtiyacımıza muvafık bir dârümuallimât vücuda getirilmesi rica eder ve suvar-i icraiyesini erbab-ı ihtisasın rayı sahiplerine havale eylerim.

Salı - 16 Eylül, 1324

Atıfet Celal

HÜSN-İ AHLÂKÎ

Bir kadın kendisiyle teşrik-i hayat eden refikanın nazarına hoş görünerek ruhu aile olan ahengi imtizacı temin etmeğe mecbur olduğu için hüsn-i madiyesinin ikmaline çalışması zaruridir, fakat hüsn-i maddi, hüsn-i ahlaki ile tetviç edildikçe ruh üzerine büyük bir teasür icra edemez, ruh ile beden arasındaki irtibat pek kuva olduğundan ahval-i ruhiye simaya inikâs ederek başka bir ada başka bir mana verir.

Saf fikirler, simaya başka bir revnak, gözlere başka bir letafet bahşettiği gibi ihtirasatı kalbiyede vücudu beşerde mevcut olmayan çirkinlikler peyda eder,

binaenaleyh kimsenin müstağni olmayacağı hüsn-i ahlaki, mahasini madiyahi ile etiği cihetle nisvanı için zaruridir. Diyebiliriz ki hüsn-i ahlaki ile mutarafik olmayan maddi güzellikler, kokusuz çiçeklere benzer, bu hüsn-i ahlaki ne suretle temin edilebilir? Bir taraftan kalbi lekeleyen çirkinlikleri izale, diğer taraftan meziyeti irfanın tezyidi ile beraber hissiyat-ı kalbiyenin ılasına, hasaili maneviyanın ıslahı ve terbiyesine gayret etmekle. Mamafih bundan kadınların temini hüsn-i ahlaki için fen ve sanat hakkında amik ve medit tetabüate muhtaç oldukları idtidlal olunmamalıdır. Çünkü bir kadın için âlem yahut huzur olmak zaruri değildir. Alıverir derece kâfidir bir tahsil görsün. Bir kadın tahsili zaruriyesini ikmal etikten sonra tefekkür ve teamül ile, güzel mutalalara hasaisi maneviyesinin mumaresini temin etmekle beraber kendisinde mevcut olan fenalıkları, lekeleri, hulasa bütün nekais-i ahlakiyesini mütemadiyen tetkik ederek tahrip ve imhaya çalışmamalıdır. Kalbinde ıslahı nefis etmek hırs maşrunu hisseden bir kadın. Vaziyet ve mevkisi ne olursa olsun, güzel bir terbiyenin, sihri inanız bir aşva bazılığın esasi olan itiyadatı rakikanın iktisabına son dereceye kadar çalışır, çünkü bu hasail ve itiyadatın mahrum bir kadın erkeğe çok benzer. Bu itiyadlar ise kadının göze çarpıp hoş gitmeyen şeyleri imha etmesinden, kendisini latif, sevimli gösteren şeyleri meydana çıkarmasından ibarettir. Zarafet, eda, hüsn-i atvar başka suretle iktisap edilemez.

Hoşa gitmek, sevmek isteyen her kadın, daima incelemeye çalışmalıdır. Çünkü kaba yani manen ve maddeten mahrum-ı rikkat ve zarafet bir kadın, kadın değildir.

Hülasa sima, ruhun ziyalarıyla münevver olmadıkça güzel olamaz, ruhun münevereti ise ismet ve safvat ile kaimdir. Zekânın temin edildiği güzellik de sevilir, fakat en büyük zarafet asalet ruhtan tevellüt eder. His-i eda ve zarafet atvarın tesirâtı o derecede der ki mahasini madiyaheden oldukça mahrum nisvanın pek ziyade sevildiği daima görülmüş şeylerdendir.

Lord Chesterfield, temin-i terakki için istimal edilecek vesait hakkında oğluna yazdığı meşhur mektuplarda oğlu için: “ne kadar sevimlidir! Ne iddiaları, ne zarafetleri vardır! Ne sanat cezp ve tashiri vardır!”. Dinlemesini temenni ediyordu. Lord yazıyordu ki “cezp kalp etmen sanatı, mutenavi bir takım küçük şeylerden ibarettir. Atvarı zarife bir nazar manidar hafif bir dikkat, mavkiye münasip bir kelime, eda, tevalut, ve bunlar gibi gayr-i kabil tarif daha binlerce güzel şeyler “cezp kalp sanatı “ teşkil ediyor, hayatımda birçok büyük adamlara tesadüf ettim ki nazar dikkatimi celp etmediler, çünkü onlar, hoş gitmeni temin eden bu binlerce vesaitten

mahrum edilir zaten dehasından emin olanlar, bu gibi şeyleri istihfaf ve ihmal ederler. Güzel değil fakat adeta zarafetten yapılmış, bu tavsif edilemeyen huslatı haiz bir kadını pek severim.”

Hulasa sabahat vechiyesi olmayan kadınlar, zevcelerinin muhabetinden kati ümit etmemelidir. Çünkü bir dereceye kadar kabil iktisap olan zarafetin kalbe öyle bir hüküm ve nüfuzu. Öyle bir tesiri sahiri vardır ki, hüsn-i madiyahesi nakıs olan ve hatta meziyet fikriyesi pek yüksek olmayan kadınların, bu hasa efsunkâr sayesinde tashiri kulübe unfitleri emsali adide ile sabit olmuş bir hakikattir. Her kadın zevcinin muhabbet ve saadetini temin etmekle mükellef olduğundan müstesna bir his ve melahate malik olsa bile bu hasa dilerbanın iktisabına çalışmalıdır.

14 Eylül 1324

Süleyman Fehmi

(29)

Hanımlara Hıfzıssıhhat

HAVA VE ZİYA

Hava ile söze başlamanın, adab-ı musahabaya müvafık olmadığını evvelden beri söylerler. Bununla beraber, hava ilk ve en mühim gıdamızdır, daimi muhitimiz olduğundan hıfzı sıhhat kitaplarında ilk faslı hava bahsine tahsis etmek mutattır. Çünkü tıp ne kadar müterakki olsa tabiplerine “muhafaza gelir” olmaktan vazgeçmezler. İlk neşir edilen hıfzıssıhhat kitabı ilk faslında havadan bahsettiği için ondan beri gelip geçecek hıfzıssıhhat kitaplarının kaffesi bu adete itibaa kendilerini mecbur addederler. Bir tabip için de eslafın eserine tebiyet, adabı musahabeye muvafakatten daha mühim olduğu için bendenizde evvela havadan bahsedeceğim.

Şu kadara, hıfzıssıhhat kitapları hep yazıyorlar diye, havanın kana derce lüzumunu, teneffüsün suret-i cereyanını söylemeğe, havayı ifsat eder zehirleri sayma, birçok rakamlarla karialemimin zihnini yormaya niyetim bu kadar. Bunlar hep iptidai malumat olduğundan karialemimin malumu olacağına şüphe etmiyorum.

*

Şimdi hava içinde en mühim ad edilen meselelerden biri şehirler içinde ve kurak yerlerde havanın farkıdır. Galebelerin bir şehirde oturan soluk benizli, kuvvetsiz, hazmı bozuk bir adam ile kırmızı yanaklı, güçlü kuvvetli, hazımdan hiç

şikâyeti olmadığı için midesinin nerede bile olduğunu bilmeyen bir köylü arasındaki fark her vakit görülür. Bunun başlıca sebebi şehirdeki havanın köydeki gibi saf olmamasıdır.

Köy havasının daha iyi olmasına sebep olan müvellidü'l-humuza denilen ve teneffüse asıl lazım olan gazın köyde daha çok bulunmasıdır. Çünkü insan teneffüs etikçe havanın müvellidü'l-humuzasını alır ve onun birine hamdı karbon denilen gayet muzır, bir madde çıkarır. Kalabalık bir şehirde bitab-i teneffüs edenlerde çok olacağından havanın müvellidü'l-humudasına iştirak edenler ve onun birine muzır maddeyi verenlerde daha ziyade olur. Tabir ahirle şehir içinde insanlar birbirlerinin nefesini teneffüs ederler.

Bu müvellidü'l-humuza azaldıktan sonra, fakat ondan mühim olarak, bir şehrin havasını bozan şey tozlar ve bu tozların içindeki mikroplardır.

Eskiden soğuğa, cereyan-ı havaya atfedilen hastalıklardan birçoğu hakikatte havadaki tozlardan ileri gelir. Kalabalık bir şehirde havası layıkıyla tecdit edilen bir oda içerisinde havanın bir santimetre mukabinde on bin, yirmi hata otuz bin mikrop olduğu hâlde kirde, dağda, yahut deniz kenarında hemen hiç yok gider... bu rakamlar tozun havada dağıldığı halete göredir. Safi tozun bir gramında ise iki milyon dört yüz bin daha mikrop bulunduğunu söylerler.

Verem, kızamık, kızıl gibi birçok hastalıkları nakleden sirayet ettiren hep bu havadaki tozlardır. Denilebilir ki dünyada insanın en büyük düşmanı tozdur. Nezleyi evvelden soğuğa, cereyanı havaya hamlederlerdi. Hâlbuki buda havanın tozları içindeki mikroplarla gelir. Eğer hakikaten soğuktan, cereyanı havadan gelseydi bir oda yeri nezleye tutulunca, herkes birden cereyan havaya maruz kalmayacağı için tekmil o halkına sirayet etmezdi.

Şehirlerde havayı ifsat eden sebeplerden biri de sobalardan ve sairî vasait teshiniyeden çıkan zehirli gazlardır. Fabrikaları, şemendöferleri, buharlı tramvayları çok olan şehirlerde bunlardan çıkan dumanlar da hava için birer zehirdir.

İstanbul'umuzda -şimdilik- böyle şeylerden şikâyete hakkımız yok ise de bizde de limanı dolduran ve öbürlerin çıkardıkları duman birçok fabrika kadar havayı ifsat eder.

*

Bir şehir havasının muvafık-ı sıhhat olmamasına diğer bir sebep de şehirlerde güneşten köylerdeki kadar istinare ve istifade edebilmesidir. Biraz evvel söylediğim fabrika, şimendifer, vapur dumanları, sonra İstanbul'da olduğu gibi, bazı mevsimlerde

zuhur eden sesler güneşin ziyasına hail olur. Mesela Londra şehri tabiattan hızasına isabet eden ziyayı şemsin ancak yüzde yirmi üç kısmından istifade edebilir. Paris bilnisbe daha az sesli olduğundan bu şehrin güneşinden istifadesi yüzde otuz altı nispetindedir.

İstanbul için bu gibi hesaplar henüz yapılmadığından bizim hissamıza düşen ziyanın ne kadarı bize gelebildiğini bilemiyoruz. Vakıan buraya yeni gelen Frenkler daima şarkın sema-yı safından bahsederler. Bu bizim onlar kadar dumanlı görmediğimize delil olabilirse de hiç duman içinde olmadığımızı da ispat edemez.

Ziya insana hava kadar lazım bir şeydir. Ziyadan mahrum çiçekler nasıl solarsa insanlarda ziyasız birde öyle renksiz kalırlar. Eski bir teşbih şairaneye tazeleyerek, denilebilir ki, insanıyetin (30) çiçeği demek olan kadınlar için ziyanın lüzumu nebati çiçeklerin ihtiyacından daha ziyadedir.

Bulutlu, mağmum bir günde zihnimizi istila eden kederli fikirler ile güneşli, berrak bir günde ses etiğimiz zevk ve neşe ziyanın lüzumunu ispat eder.

Bu lüzum tahavvülat-ı havaiyeden herkesten ziyade müteessir olan spikerler, yani hanımların kafası için _çünkü bendeniz sınırlı olmayan yahut “sınırlı değilim” diyen bir hanım tasavvur edemiyorum_ pek aşikârdır. Güneşi sitir eden küçük bir bulut dar-u akıp o titrek altında bir buruşuk peyda eder _tabiri af buyrunuz, bu sözüm sınırlı erkeklere aittir, sınırlı hanımlar için: magmumiyetlerine sebep olur_ bilakis kapalı bir günde güneşin birkaç şuai onları Birdenbire neşelendirir, ihya eder.

Bu ziya bahsinde birazda siyasi düşünmek pek de bu mevsim düşmez. Kanun-ı Esasi'nin ilan edildiği gün alafranga Temmuz'un yirmi dördü olduğuna dikkat edenler Fransızların ilan-ı hürriyet eylemleri Temmuz'un on dördünde, Amerikalılarınki dördünde olduğunu tahattur ederek böyle üç mühim vakanın hep Temmuz'a tesadüfünü bir tesir-i maneviyeye atfediyorlardı. Bu gibi işlerde manevi bir tesire atf-ı ehemmiyet-i vaka hoş a giderse de tayıplar, eski adetleri mucibince, bu tesadüfü daha ziyade Temmuz güneşinin şiddetli harareti ile, şiddetli ziyanın tesiri madiyahesine hamlediyorlar. Çünkü ilan-ı hürriyet gibi büyük bir faaliyet ancak kaf-i hararet ve ziya ile kabildir. Bu iki şartta en ziyade temmuz ayı içerisinde temin edilir, güneşin bedeni takviye, kanı tezyit etmek, hulasa vücuda faaliyet vermek hususunda hüsn-i tesiri o kadar mücerreptir ki kansızlar, henüz hastalıktan kurtulmuş kuvvetsizler için (güneş banyosu) diye bir usul tedavi icat edilmiştir.

Buraya kadar söylediğim şeylerden kırılık, köylük yerlerin havaca şehirlere faik olduğu anlaşılmalıdır zannediyorum. Yine biryan bu hıfzıssıhhat musahabelerinde ilk tavsiyem kış, yaz, kırılık, açık, saf havalı bir yerde ikamettir. İstanbul gibi tabiatın en ziyade müsaadesine mazhar olmuş, saf havalı güzel mevkileri pek çok bir şehirde bu tavsiye sıhhiyenin tatbiki müşkül bir şey değildir. İstanbul'da insan, işi ne kadar çok olursa olsun, işini muntazam tutarsa _gazetecilerle hekimler gibi sanata muntazam yaşamaya mecbur olanlar bundan müstesnadır. İkametgâh ittihaz edeceği mevkiyin şehre uzak olmasından şikâyet edemez. Havası pek saf olmakla beraber şehre pek yakın yerler çoktur. Alehusus vasaiti nakliye _ümit eylediğimiz gibi _ tekâmül ettikçe mesafelerde azalacak demek olacağından kışın günlerin kısalığını yol için vakit kalmayacağını bahane ederek şehir içine gelmeğe sebep yoktur.

Vakıa erkekler yazın köye gitmeye razı olsalar bile işlerinin kesretinden, sabahleyin yolun uzayacağından bahsederek kışın şehir içine avdet etmek isterler. Fakat bu ikametgâh meselesinde kadınların hakkı şüphesiz daha ziyadedir. Ekseriyen sabahtan akşama kadar evde kalan, evin tozlu, mikroplu havasını teneffüs eden onlardır, bundan maada kış yaz nakl-ı hane üzüntüsünden kısmı azami onlara muhavvil olması onların bu işte rayına daha ziyade kuvvet verir. Hatta o meselesinden kadınlar yegâne rey sahibi olmalıdırlar.

Erkekler ne kadar ilan-ı hürriyet etseler, mebus, belediye adası intihabatında kadınları ne kadar bir taraf etseler bu bahadrlıkları hep evden dışarıdadır. Evin içinde hanımın hükümet mutlaka ve müstebiddesine tabi olmaya mecburdular. Çünkü sulhu hane bu şartla kaimdir. Bunu pek az erkeğin itiraf ederse de, emin olunuz ki, hepsi bilir. Onun için kuvvetinizden emin olarak ikametgâh meselesinden fikrinizi kabul ettirmeğe çalışabilirsiniz, şu kadar ki bu meseleyi bir müzakerede hal edemezsiniz. Erkekler nihayet mağlup olacaklarını pekiyi bildikleri hâlde, evvela birçok sebepler bulurlar, fikrinizi cerh etmeğe çalışırlar, bunların hepsine mukavemet etmelisiniz.

Kışın şehir içinde havanın sayfiyede kinden daha sıcak olacağına inanmayınız. Çünkü bu gaz içinin rüzgârlı yerleri istisna edilirse Kadıköy, Anadolu ve Rumili şimendiferleri bu nice sayfilerin ve adaların havası kışın şehir içi havasından daha sıcak olduğu malumdur.

Onların serdedebilecekleri ciddi bir mahzur tasavvur edilebilir ki bu da çocukların mektebe gidip kelimeleri meselesidir. Vakıan çocuk için erkenden kalkarak soğukta uzunca bir yoldan mektebe gitmek bir yorgunluktur. Fakat netice sıhhiye itibari ile şehrin havası bozulmuş, rutubetli, karkır bir hanesinde oturarak yoldan

yarım saat, bir saat kazanmaktan ise, havası, güzel, bahçesi vasi, güneşe maruz bir hanede yarım saat hata bir saat feda ederek o yolu ihtiyar etmek tercih olunmalıdır. Sıhat uğrunda sarf edilen vakit zai olamaz.

Bu zamana mahsus diğer bir ciddi mahzur da “tensikat-ı beytiye” meselesi olabilir. Umumi tasarrufun eve de tatbiki lazım olduğunu, (31) yol masrafının ziyadece olabileceğini bahane addedebilirler.

Buna da diyebilirsiniz ki sıhhat uğrunda feda edilen nakitte zai olmaz. Bu mutalaları da kabul ettiremezseniz nihayet en son silahınızı, yani istibdadınızı istimal edebilirsiniz çünkü efendim, kadının istediğini erkekte istemelidir.

İkametgâhın kış yaz daima kırlık, açık bir perde olmasına karar verilince bunun deniz kenarında yahut biraz yüksek yerde intihabi meselesi kalır ki buda biltabi biraz tesadüfe daha ziyade zevke, en doğrusu mizaca göre tahavvül eder.

Doktor Galip Atâ

Biraz Hande

— BİR SAHNE —

— Temmuz: 13, Müzeyyen Hanım, on sekiz, yirmi yaşında bir genç kız, göğsünde elli beyazlı kurdele, boynunda al kravat, oldukça muntazam mefruş bir odada. Sürgündeki amcasıyla Avrupa’ya firar eden kardeşinin hulasalarını bais olacak aff-ı umumiyetin ilanına dair pederinin getireceği habere sabırsızlıkla müntazir. Alında bir ikdam gazetesi, koltukta oturur. Bu esnada kapı çalınır. —

Müzeyyen Hanım (telaşla kapıya koşarak)_ kimdir gelen?

Hizmetçi (aşağıdan seslenir) Sitayiş Kalfa Hanım geldi efendim.

Müzeyyen Hanım (yüksek sesle) — Safa geldin, bacı.

Yukarıya gel. (Biraz sonra Sitayiş Kalfa içeriye girer.)

Ayol, bu iyi günlerde niçin gelmedin bize?

Sitayiş Kalfa (Müzeyyen Hanımın memülen gayrı ağlayarak pek belli bir Çerkez şivesiyle)_ ah...ah, ne günler, bu günler, kıyamet kopacak, ah bize hayır göstereyim, sokaklarda patırtı gürültü, kıyamet gibi, herifler barışıyorlar...

Müzeyyen Hanım (gülerek) âmân, bacı, ne oluyorsun? Herkes gülerken sen ağlıyorsun.

Sitayiş kalfa— elbette ağlayacağım; gülecek ne var.

Müzeyyen Hanım (kahkahalarla güler— bacı, sen bozdun mu ki bu günlerde keder ediyorsun.

Sitayiş Kalfa (sebepsiz bir hiddetle) — istemem kuzum; ben sana bir şey söylemem. Büyük Hanımefendi nerede?

Müzeyyen hanım— hah, yerini bulduk, haydi baş başa, verinde dertleşin içeride.

Sitayiş kalfa— dur, dur, yolumdan çekil, çekildim, oturacağım.(çıkar.)

— İçerideki büyük Hanımın odası, uzun, üstü kırmızı yünlü kaplı bir minder, kenarlarında arkan şilteleri. Büyük Hanım minderde oturur. Yanında dikiş çekmecesi, içinde tütün kâsesi, tabela ve kibrit sıralanmış bir serabın tepsisi. Hatice Hanım, büyük Hanımın çocukluk arkadaşı, odada gezinir, Sitayiş Kalfanın içeriye girdiğini büyük Hanım görünce harveşe gelir.

Her ikisi birbirine sarılarak ağlaşır. Bu dar aguşta büyük Hanımda emektar bir adamına karşı ne memul bir iltifat gösteren bir Hanımefendi tevaz-i mahsusı, Kalfada büyük bir şerefe nail olmaktan mütevellit mahcubiyet hali vardır. Nihayet büyük Hanım derâğuşi bitirir. Sitayiş dizinin dibine oturur. Hatice Hanım mindere ılışır, sitayiş muharebeden dönen gazi bir asker çavuşu, birçok şeyler gördüğü uzun siyahatlerinden avdet eden bir siyah vaziyetle söylemeğe, büyük Hanım duyacağı şeylerin garabeti oldun takdir edenlere mahsus bir dikkat fevkalade ile dinlemeğe hazırlanır—

Büyük Hanım — neyi, söyle bakalım, sitayiş, dışarıdan geldin sokaklarda neler var?

Sitayiş Kalfa— aman, Hanımefendiciğim, görseniz sokaklar iğneyi at, yere düşmez hiç, aççılar yapraklar yerlerinde koşuyorlar. Küçük çocuklar kırmızı beyaz kurdeleler almışlar. Kırmızı çahatlar, huvirat, musibet, Adalet Hanım ufunet etmiş diye bağıyorlar. Arabaların üstüne herifler çıkmış, İstifanan kurtulduk, hura olduk. İstiyoruz, istemiyoruz diye bağıyorlar. Olacaksınız diye bağıyorlar. Canda da bir takımlar oldurmayınız, gūnahtır, yaşasınlar, yaşasınlar, barışıyorlar, istifanı tutunuzi parçaya parçaya yediniz, ayrılmayınız diyorlar. Hepsi birden vah, tah, diye bar bar bağışıyorlar. Benim ödüm koptu. Bura gelmek için arka sokak sandım. Çantada karşmaya bir kalabalık geldi, hammallar, filan, artık ayak baş hep bir.

Büyük Hanım— A kız, neler görmüşsün! Ne mutlu sana? Kim bilir o adalet Hanım kimdir?

Sitayiş kalfa— bir herife sordum, bu huveyrat musibet Adalet hanım kimdir diye, (.....) ki karısı dedi.

Büyük Hanım— AAAA... üstüme iyilik sağlık, düşman sözü, sakın sen söyleme, başına bir şey gelir.

Hizmetçi kalubu (o aralık içeriye girerek Rum şivesiyle)

(32)

— Zannım Hanımefendi, ben söyleniyor, sen inanmıyor, o gün ki korkuyorduk, artık bitmiş, şimdi bağıyorlar ki bütün o adamlar ki olcadan çok büyük idiler, hepsi edepsiz, fena adam... ne kıyamet, ne kıyamet...

Büyük hanım (nahuşnot— haydi haydi yarım dilinle sende lafa karışma.

Kalbu bi— sence kalfa hanım neyi söyler.

Büyük Hanım— küçükten beraber büyüdük, ben onunkini anlıyorum.

Kalyu bi— pekâlâ, pekâlâ, siz ne iyi bilir ne fena.

Büyük Hanım— baksana, Sitayiş, işte bunlar bütün hürriyet, artık saygı kalktı.

Hatice Hanım— ilahi hanımefendi, sanki eskiden sayarlar mıydı? Hep böyle, şimdi rağbet gençlere kuzum, gençlere, yaşlılara diz...

Büyük Hanım (hırçınlaşarak şaşkın)_bendende onlara viz... Artık bizim çocuklar da Memiş Paşa gibi göğüslerini teneke nişanlarla, âlalı, beyazlı kurdelelerle doldurmuşlar.

Sitayiş Kalfa (esrar söyleyecekmiş gibi gayet yavaş sesle)

— Aman sus...O bendede var, bak, hırka içinde koydum.

Hatice Hanım— Allah iyiliğini versin, ayol o nedir? Sendemi taktın?

Sitayiş Kalfa— mülayim ve memnun — yavrum, benim oğlanda Erzurum'dan gelir mi?

Hatice Hanım — Aman evladım, kardeşimin oğlunu mektepten alıp götürdüler. Zavallının hiç bir suçu yoktu. Şimdi gazetedeymiş, acaba oda gelir mi yavrum?

Müzeyyen Hanım — Eğer sağ iseler, mektup alıyorsanız hepsi gelir. Üç ihtiyar birden_ yaşasın hürriyet, adalet.

Büyük Hanım — Aman kızım, o kurdeleden bize de ver.

Sitayiş Kalfa — (hırkasının içindeki kurdeleyi göğsüne takarak) Bende var işte.

Bu esnada Müzeyyen Hanım büyük validesine, Hatice hanıma birer al kurdele taktıktan sonra ellerine de birer küçük bayrak verir—

Müzeyyen Hanım_ hiç olmazsa sofaya kadar çıkınızda sokak üstüne pencereden “ yaşasın hürriyet” diye bağırınız.

— Büyük Hanımın dizleri ağrıdığı için Sitayiş Kalfa ile Kalyubi kollarına girerler, Hatice Hanımda onları takip ederek sofaya çıkıp bağrışirlar: yaşasın hürriyet, yaşasın hürriyet...

F. K.

Temaşa-yı Havai!

“Kıssa-i Garam” hikâyesinin mabadi gelecek nüshada neşrolunacaktır.

Matbaa-i Âmire

Sahib-i İmtiyaz: Hakkı

Arka iç kapak

İLAN

MEHASİN

Hanımlara Mahsus Aylık Mecmua

Gayet nefis resimlerle müzeyyen ve en muhterem erbab-ı kalemimizin asarıyla malî olarak yakında intişar edecek olan bu mecmua-i bediayı bütün kariyatımıza tavsiye ederiz.

KARDEŞ SESİ

Celal Sahir Bey’in ilan-ı hürriyet üzerine inşat ettiği bir manzumededir. Mütalaasını kariyatımıza tavsiye ederiz.

Merkez-i tevzii Gayret Kütüphanesi’dir

Fiyatı: 2 kuruş

TÜRKÇE SARF VE NAHİV

Muharriri: Hüseyin Cahit

Lisanını mantikî usul ve kavaide tatbikan öğrenmek isteyenlere yegâne kitap olmak üzere şayan-ı tavsiyedir.

Merkez-i tevzii Kanaat Kütüphanesi'dir.

Fiyatı: 10 kuruş

KÂNİ İPEKÇİ

Hüsn-i İntihap Mağarası

Köprübaşı'nda Hürriyet Meydanı'nda

İpekli, Bükülü, Kadife Kumaşlar

Basma, Patiska ve Saire

Hazır Ağır Esvaplar ve Bluzlar

Dantela Harc-ı ve Saire

Büyük terzihane

ÖN Dış Kapak

Sayı 3

Nüshası 2 kuruş Nüshası 2 Kuru

Haftalık Musavver Mecmua

Hanımlara Mahsus

DEMİT

Ön İç Kapak

MÜNDERECAT

Esef ve Hayret	—	Sergüzeşt'e Dair	Süleyman Nazif
Hanımlarımız İçin	E. Ulviye	Ahlakî Fıkralar: Esrarengiz Çekmece	Fatma Müzehher
O Sabah Dakikaları	Nezih	Biraz Hande: Hasna Hanım	Selim Sırrı
Selam-ı Aşınay	Faik Âli	Serair-i Hüsn ü Ân: Buruşuklar	Abdullah Davut
Zehir Katreleri	Fazıl Ahmet	Muharrerat: Kırmızı Beyaz Kulübünden Mektup	—
Bostancı'da	M. Rüştü	İmzasız Mektup Sahibine	—
Sevda-yı Şeffaf	Raif Necdet	Hikâye: Kıssa-i Garam	Fazıl Ahmet
Demet	Tahsin Nahit	Muhaberat	—
Matmazel (K)ya	Celal Sahir	Tashih	—
Gedikpaşa Tiyatrosu	Ahmet Esat	Resimler	
Kadın Muharrirler:	Asaf Nef'î	Krizantem Memleketinde	
Madam de Sevigne		Buruşuklar Makalesine Ait Levhalar	

* * *

İHTAR

Gazetemize ihda-yı âsâr eden kariat ve kariinimize — Tevecühlerinizden mütehassisiz. Eserlerinizi sırasıyla neşredeceğiz. Bazı esbaba mebni neşri kabil olmayanların eshabına da muhabere kısmımızda cevap vereceğiz.

* * *

Bir Rica — “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı” unvanı altında din ve mezhep tefrik etmeksizin edebiyata ve uluma hizmet etmiş bütün fazilet-i nisvanımızın tercüme-i hâllerini ve resimlerini (Müslümanların yalnız hatt-ı destlerinin fotografisini) neşretmek arzusundayız. Rum kadınlarının meşahiri hakkında malumat almak üzere -teşekkül ettiğini gazetelerde okuduğumuz- Rum Cemiyet-i Edebiyesi'ne tahiren müracaat ettik, bir cevap alamadık.

Sırf Osmanlı kadınlığına hizmet maksadıyla olan şu teşebbüsümüzde bize teshil-i muvaffakiyet edecek vatanperverlere müteşekkir olacağız.

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere aboneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşra için seneliği 120, altı aylığı 65 kuruştur. 52 nüsha bir senelik itibar olunur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahz olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır.

*

İlânâtın satırından yüz para alınır. Mamafih ashab-ı ilan idarehanemize müracaat ettikleri takdirde şerait-i hususiye kararlaştırılır.

İdarehanemiz: Babıâli Caddesi'nde Hilal Matbaası'nda daire-i mahsusadır.

* * *

RİCA

Temmuz ayı içinde altıncı daire-i belediye ile Mekteb-i Sultani arasındaki mesafede bütün manzum yazılarımı havi bir defteri zayi ettim. Birçok kitaplar ve gazetelerle beraber bir paket içinde idi. Bulan lütfen idarehaneye getirirse hem bir mükâfat-ı nakdiye takdim edeceğim hem de “Beyaz Gölgeler” namı altında intişar edecek kitabı bir delil-i teşekkür olmak üzere namına ithaf edeceğim.

Beraber zayi olan Fransızca kitaplar da bulana terk edilecektir.

Celal Sahir

Nüshası 2 kuruş	Edebî	İlmî	Siyasî	Osmanlı kadınlarının menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve neşrolunur. Neşrolunmayan asar iade olunmaz.
Muharriri: Celal Sahir	DEMET			
Musavviri: Server İzzet	Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver Mecmua Çarşamba günleri intişar eder			İdarehanesi Babiâli civarında daire-i mahsusa
Abone Bedeli İstanbul senelik 95 altı aylık 50 kuruş Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş				
Adet: 3	1 Teşrinievvel, 1324 - Çarşamba		Sene: 1 — Cilt: 1	

ESEF VE HAYRET

Vicdan-feribane bir riya-yı mülevves ile gayret-i diniye kisvesine bürünerek milletin hayat ve saadetine kastetmeye uğraşan birtakım erazil -güneşten korkan yarasalar gibi- karanlık tedbirlerle birkaç saf ve gafil fikirleri kandırmışlar, ötede beride münasebetsiz bazı harekâta sevk ediyorlar. Bu harekâttan en evvel mutazarrır olanlar da kadınlarımızdır. Bu hafta içinde tecavüzlerin birkaç kadının çarşafını yırtmak derecesine vardığını duyduk. Acaba bu mütecavuzlar düşünmüyorlar mı ki yırttıkları çarşafı Müslüman kadınlığının sitr-i mukaddese iffet-i ve hayâsı, parçaladıkları o kadınların babalarının, kocalarının, kardeşlerinin, evlatlarının yürekleridir. Tecavüz ettikleri namus-ı millettir. Böyle menfur bir harekette bulunanlar akşam evlerine döndükleri zaman analarının, karılarının, hemşirelerinin, kızlarının yüzüne nasıl bakıyorlar? O gün tahkir ettikleri ihtiyar kadının, reda-yı ismetini kopardıkları genç kızın hayal masumları gözlerinin önüne gelmiyor mu? Ve demiyor mu ki, bugün bana ve acı tahkiri fırlatan ağzını açıp bir şey söylem ki o sözlerin hala dudaklarında duran zehrini aman hissedip senden nefret etmesin ve benim baki yüzümden kopardığın peçe ile kendi kara yüzünü ört, saklaki kızın bu günkü vahşetinin hala gözlerinde kalan ateşini görüp senden korkmasın?.. ve bu adamlar utanmıyorlar mı?..

—Biz kadınlarımızı esir etmek için mi hür olduk sanıyorlar? Zalim olmak için mi mazlumluktan kurtulduk zannediyorlar?

Kadınlar maddeten zayıf ve aciz olsalar bile manen kuvvetlidirler, şayan-ı hürmettirler, zira kadın valide-i millettir. Validesini tahkir edenler kadr-i şayan-ı hakaret kim vardır?

Kısm-1 Edebi**Şiir****HANIMLARIMIZ İÇİN**

-Halide Salih Hanımefendi hemşireme-

Beşerde tâb-ı tahassüs ne rütbe elzeme
 Mükevvenata kadınlar da öyle lâzımdır.
 Bütün cihân titrer müşfikâne bir lemse
 Kadın; hayat-ı tesellilerle nâzımdır.

(34)

Siyâh bir odanın ka'r-ı matemisinde
 Sükûn-ı leyli yararken safir-i serd-i şitâ
 Rakîk, pest ü hazîn-i niyetini söyleyen o seda
 Beliğ-i natikalardan büyüktür elbette

Eder suud u teâla kadınlarıyla beşer
 Bu memleket bize muhtâç iken niçin devr-i elem
 Kadınlık âlemini cehdedip uyandırırım

Bizimdir ân-ı terakki değil mi hemşire?
 Şu hakkı etmeli ilka vatanda her fikre
 Ki: "Mehdi sallayan eller cihâna hükmeyleyler"

-18 Eylül, 1324

bintü'l-Asım

E. Ulviye

USANÇ DAKİKALARI

-Celal Sahir'e-

... Küçük bir bahçe, bir kenar-ı ezeliyenin zulmetleriyle öpüşürken, öbür tarafı ebediyetin dumanlarında siliniyor, dağları var ki semalarına mütenâhiliğinde uçuyor, uçurumlarında nazar ilelebet gâip oluyor. Fakat bu küçük bahçe, bu namütenâhi âlem, şimdi dümdüz, ne bir tepe, ne bir hufre. Hep düz; öldürecek,

öldürmeden yaşatacak, yaşatmadan bıktırarak, hep usandıracak kadar düz ilelnihâye düz, düz değil: çukur hep çukur, na-mütenâhi çukur...

...Kirli, soluk, donuk bir aydınlık, aydınlık değil, hayat değil, fakat karanlık, siyah karanlıkta değil: sincabi bir karanlık, hep gül gibi, düz, dümdüz, yığınık, çukur bir solukluk hep sincabi hep gül...

... İnce, râtıp, daimi bir yağmur, yağmur, hayır, neşe değil, şevk-i ve emel değil, fakat kalın, bu Fâni, bol, yıkan öldüren tufanda değil ıslak bir yığınıklık, soluk bir düzlük, hep çukurluk, gül gibi, hep sincabi, hep karanlık, hep donuk, dümdüz, ince, sanki bir toz, titreten, üşüten, titretmeden donduran, üşütmeden donduran bir yağmur, nüfuz eden bir sincâbilik, bir hiçlik, hep hiçlik...

... Hep boşluk; fakat bütün genç kızlarla, genç kadınlarla dolu. Genç kız değil, genç kadın değil: hep iki kat, hep alil, ah birer çocuk, yaşamadan büyümüş, büyümeden ihtiyarlamış, canlı fakat ölü, sağlam fakat mariz birer mahlûk, birer emel, birer duman, birer hiç, hep hiç... şimdi her köşede bunlardan bir kabile, fakat mutehaccir, fakat mütefekkir ve cereyan. Bir girye ki akıyor şimdi, namütenahiliğin her köşesinde bunlardan bir inilti, fakat sâmit dağılmış, bir toz, bir hiç, bir sincabi... her tarafı inleyen bir tufan-ı feryat fakat ses yok, hepsi düşmüş, hepsi yorgun, kalkamayacak, bağıramayacak. İnleyemeyecek kadar ölmüş bıkmış, hep bıkmış... Fakat bütün bu kıvıldamayan ölümler, bütün bu tehâccür eden kabileler hep geziyor, bir baran-ı cvelan, bir sincaplık refrefesi bir düzlük temevvücü, bir rüzgâr ki hep durgunluk, hep rutubet, hepsi fütur ve rehabetin yabansızlığında mebhut, hepsi bir hareket, hepsi yorgun, bütün semt, bütün yorgunluk, bütün bıkkınlık: bütün ruhum...

Bir fırtına olsa, fakat bu fırtına değil. Bir herç-i ve merç. Bütün gıyabi mevcudiyetin vahşi ve siyah kollarını azsa birbirleriyle boğuşsalar, bütün kâinatın üzerine siyah bir nefes ateşin ve şedit üfleyerek her şeyi yıkan ettikleri sırada dağları koparıp birbirine atsalar; zelzeleler hiddetlense, bildirimler kudursa semalarla denizler çarpışsa, ve volkanlar koparsa, nehirler taşsa, yerler çökse...

Fakat hayır, güneşler neşelense, semalar mavileşse, rüzgârlar okşasa, yalnız, sen, ey bana, vaktiyle hayatı sevdirmiş olan yavrum, sen yine gülsen bir kerecik ah gülsen...

-Gece: 10 Eylül 317-

Nezih

SELÂM-I ÂŞİNÂYÎ

Zalâmlarla konuştum, leyâl ile yürüdüm

Bu oldu felsefenin ruhuma tecellisi.

Abdulhalim Memduh

Esselâm ey zalâm ile konuşup

Esselâm ey leyâl ile yürüyen

Bu kıyâmet, bu mahşer aşip

Varsın olsun erike-i sâyen.

Ben hayâlen cihânda hemzâdım

Gîrüdâr-ı mukadderâtınla;

Ve azmimde attığım her adım

Uçurumlarda eyler istilâ

Oh, yüksel bu toprak alçaktır;

Yaşamak: Cezb-i rûh eden yüksek

Bir kemâl-i hayâle koşmaktır,

Böyle tedricen irtikâ ederek.

Git, felâketten evvel muacili-çin:

Beşer, âmed-i şedd-i sininle değil

Kerd-bâd-ı şunun içinde büyür.

Git o muzlim muhit-i bi-sâhil,

Müteheyyiç, büyük zekâlar için,

En derin kürsi-i tefekkürdür.

Bursa: 27 Kânunuevvel, 1315

Faik Âli

ZEHİR KATRELERİ

1

İnkâr ediyorsun öyle mi? Hani deniz kenarındaki o kuytu yuvacığın sığındığımız gece insanların yalancı. Tabanı yeminlerinden, vaatlerinden nefret ederek sade giryeli bir sükût ile söylediğin bütün o kalbi şeyleri şimdi inkâr ediyorsun öyle mi?

Fakat unutuyorsun ki o bir meal-i sükût ki, en harim yeminlerden daha vaatkâr yaşlarını gören ebedi şahitler vardı, evet, bir sema vardı ki milyonlarca yıldızlarıyla sana bakıyordu, bir kamer vardı ki ufkundaki tüm perdelerin arkasına seni dinlemek için saklanmıştı. Nihayet bir deniz vardı ki kumlarını okşamaktan bile ihtiraz ediyordu. Bunları unuttuk mu? Ve nasıl? Ve ne çabuk?

Sen ki beşerin bugünkü fakır itminanını biliyorsun, insanların, kendilerine kularını uzanabilecek şefik bir aguş-i fevk-i elarz artık bulamayacaklarını hissediyorsun; görmüyor musun ki bu bikes beşeriyete badama yalnız o aldatmayacı, teselli-bahş giryelerden başka bir şey kalmamıştır?

Ve bunlardan en baki zannolunanları bile bizi ferda-yı vaatlerinde yine bila insaf aldatacak olurlarsa, bilemem ki hayatta şimdiden sonra nasıl teneffüs edilebilir, nasıl yaşamak kabil olur?

12 Ağustos, 1324

Fazıl Ahmet

“BOSTANCI”DA

Sâf ü râkit deniz.. Uzakta cibâl;
Bir açık mâi renk ile manzûr,
Kumlu sâhilde köhne bir sandal;
Uyuyor sanki pür- sükûn u huzûr!

Bir ılık nefha-i hayat-ı efzud;
Öpüyor rûh-ı şiir eşyâyı,
Okuyor kâh bir nuhufete mesrûd;
Zemzemât-ı bahâr-ı şeydâyı!
Gülüyor her şükûfe-i nâzan,

Gülüyor bir hazârat-ı uryân,
Gülüyor âsumân-ı minaretin!

Bir çınar gölgesinde dinlenerek:
Bütün öksüzlüğümle yapayalnız,
Seni yâd ettim ağladım ey kız!

Erenköy, 7 Nisan, 1323

M. Rüştü

SEVDA-YI ŞEFFAF

Bulanık Aşklara:

Beşeri aşkların en ulvi ve saf, en lahuti ve şeffaf zannedilenlerinde bile maddiyet ve menfaatlerini, menfaatsiz lekesiz bir aşk görmekten meyas olan nazar-ı mefturumu safha-yı hayattan saha-ti tabiata girdim ..saf ve mahmur sema ile mest-i rukudet denizin bi-şaibe muateme sakiteleri bana bir sevdayı şeffaf hissini verdi; ve işte her hisle şüphesiz vücut buldu:

Sema, fili medeniyetin levs-i ve riyasıyla kirlenmemiş bir güzel köylü kız, köylü gibi, saf ve matra... yalnız fevk-i ufkunda, uful eden güneşin bakaya-yı iltimaatıyla ateşdar bir iki kütle-yi sahab var...kenarları altın hatalarla çizilmiş, meçhul ve bir esrar bir iklim şiir ve şefka-yı ait zannedilen bu münevver, bu mezhep bulutlar sema-yı nezihin ruh-i Saffet ve taravetine bakir bir zeyli zerrin ihda ediyor, bütün bu ulvi ve mai bir yabanlığa gelenin bir vakarla ateşin şiirler ithaf eyliyordu...

Artık bilinemez nasıl bir nefha ile, bu ziyadar bulutlar aheste aheste teverrüm ediyor, sunyor, sunuyor; esiri pembelikler, müphem renklerle pirayadar hat münhani ufuk kenafeti herdem ziyadeleşen sisler, gölgeler arasında nazarlardan siliniyordu... Şimdi, mest ve bitabi bir safvet ve rukudetle uzanmış sevdavi deniz, nevar inciler, pırlantalarla süslenen... titreyen semaya her türlü maddiyet ve menfaatten, hima-yı levs-i ve ihtirastan azade şeffaf bir aguş-i prestiş açıyor; ta uzakta afif, vakar bir muhabbetle yükselen kamerin zerrin ve jülide saçları bu nermin ve dilbeste sema-yı müstevi üzerinde yıkanıyor!...

- Heybeli ada -Eylül, 1323

Raif Necdet

Demet

_Celal Sahir Bey'e _

Bir çiçek kız... Menekşe bir çarşaf...
 Bir kamelya likâ-yı şiiiriyet..
 Yâsemîn bir edâyı neseviyet..
 Ve siyâh gül o zülûf-i zî-altâf.

Kuyu herca-yı gözleri verven..
 Bir gelecek dehân-ı rûh- aver;
 Konuşurken, tebessüm eylerken
 Serpilir hep küçük karanfiller.

Şimdi hoş bir demet edâsıyla
 Süzülen bir hayâl-i neseviyet,
 Sonra bâkir, manolya bir rikkat..

O beyâz kânatlı zambak ellerle
 Eteğinden tutup hubûp ediyor;
 Sanki leylak..Uçup, kaçıp gidiyor.

Tahsin Nahit

(36)

MATMAZEL(K)' YA

Bazı billûr merdivenlerden
 İnce elmaslı terlikle inen
 Nâzlı bir mûsîkî ilâhisinin
 Sadâ-yı pâyı gibi
 Şakırdayan, bazen
 O kadar inleyen ki bî-kuvvet
 Bir enîn-i marîza-ya benzetilen
 Sesiniz bende bilseniz ne derîn
 Bir tahassüs bıraktı; verilerinden,
 O dehâ-yı sefil ü ulviyeden
 Pek büyük bir muvaffakiyetle
 Kırâat ettiğiniz
 Mukadder ü asî

İki şiirin meali mahzûni
 Lebanızdan hayât ve his alarak
 Çıkan alfâz içinde ağlarken
 Nasıl benim de zehirlendi bilseniz ruhum;
 Ağladım bir dakîka kalbimle
 Dolaşırken yüzümde bir hande,
 Nasıl bulutlu havada doğarsa tırasire...
 Diyor ki bul pürze
 Mâvi gözler şefik olanlardır;
 Fakat inanmıyorum ben ki pürserenin sözüne
 Siz yarın başka bir muhîte doğar
 Yeniliklerle eğlenir avunur
 Ve kefenlersiniz bu mâziyi,
 Fakat ben öyle değil, ooh emin olun sizden
 İlelebet kalacak gözlerimde bir gölge...
 Ve sâmi'amde o hülyâ- nevâz olan sestem
 İlelebet kalacak bir tanin-i dûrâdûr.

2 Kanunisani, 1318

Celal Sahir

(37)

GEDİK PAŞA TİYATROSU

Önünden geçtikçe bir hiss-i muhabbet beni mazilere götürdü. Mutantin bir surette oynanan vatan tiyatrosunun safhat-ı muhayyilesi, İslam Bey... Abdullah Çavuş... Sıtkı Bey... hep bu şahıslar fikrimde birer müddet hayat bulur ve nihayet (Paşa Kemal)diye işittiğim bir sesin saadet-i latifiyle yaşamak isterken üstüne basılan bir köpeğin avavesi beni hakikate sürükledi: çamurlu, mülevves bir sokağın atacıları üstünde o her günkü yakınsak rolleri tekrar ederek yoluma giderdim.

O harabenin rüyeti bana daima bu şeyleri ihsas ederdi. Sokaklar تنها ise hayalatime devam eder, gizli pek gizli ağızlardan işittiğim vakayı düşünürdüm: Kemal Nefi edilmiş... tiyatro medreseye tahvil bahanesiyle yıkılmış... bahçıvanlara kiraya verilmişti...

Bazen tesadüf beni taltif ederdi: Tefekkürat-ı sabıkam arasında bu türlü külahlı bahçivana rast gelirdim.. Bu, benim için İslam Bey demektir. Tiyatronun sahneleri beş enzarımdan geçer. Karşıdaki pencereden bakan bir kadın fikrimdeki Zekiye rolünü ikmal ederdi... Bazen bir dilencinin bitmek bilmeyen mutrad-ı tazallümleri beni bu hayat-ı muhayyileden mahrum eylerdi.. O vakit açık kapıdan bi kayd-ı bakar... Vücutları güde-yi han nisyân olmuş artistlerin teasürat-ı ruhiyyesini tebliğ için yeşillere bürünen o kadid-i fusuliye sıriklarını... Maziye mevdu ve veremli buselere benzeyen tek tük gelincik çiçeklerini görür. Hizalı hizalı yürürdüm.

Ve nihayet biraz ötede biri Nazif Sururiye'ye, diğeri tebhirhaneye ait iki mezbahanın önünden geçerken _fidye-i necat olarak _muhayyel dakikalarını.. Hürriyyet mikroplarını şehit ederdim.

Her gün böyle idi ..her gün kalbimin için için sızladığını hissederek gider gelirdim...

Ramazanın dördüncü günü eve geliyordum: O iki bina yine eski haliyle duruyordu. Birinin peşine gayzımı, diğerin önüne istibdat mikroplarını andıktan sonra tiyatro harabesine gelmiştim. Birdenbire garip bir manzara karşısında kaldım. O yıkık kapı bayraklarla donatılmıştı.. etrafına birkaç fener asılıyor.. civarında toplanan bir alay çocuk _bilmem ne için _gülüşüyorlardı..

Acaba, diyorum, istibdadın mezalimini göstermek için her türlü nevazişten mahrum bu harabe üzerinde “Vatan” mı oynanacak?..Uzakta ki Bulgar bahçıvan yine İslam Bey sergüzeşti ihsas etti. Artık dayanamadım sordum:

—Burada oyun mu var?

—Evet, beyim: Karagöz, bu akşam bekçinin hıyanetini oynayacak!

Pazar 21 Eylül, 1324

Ahmet Esat

Kadın Muharrirler

MADAM DE SEVİGNE

(hayatı)

Madam de Sevigne 1626 sene miladiyesinde tevellüt etmiştir. Bedri Baron Doşantal 1627 de (re) adasında İngilizlere karşı ve neva gelen bir muharebeden menkul olduğundan yedi yaşına kadar validesi tarafından büyütülmüş fakat onunda vefatıyla büyük validesinin, nihayet amcasının cenah-ı şefkatine ilticaye mecbur olmuş idi. Madam de Sevigne evvela pek sakin ve latif geçen hayat-ı tufuliyetinden sonra tam bir kız için melke-yi hissiyenin husule başladığı bir zamanda akrabasının birbirini takip eden ziyaları onun hayatında pek mühim teessürat husule getirmiştir ki kızı hakkında evvela ibraz ettiği muhabbet ve şefkat ve sonra onu hırçınlıklarıyla bizar etmesi bunun delilleridir.

Amcası tarafından pek müşfikane büyütülen madam de Sevigne o zamanın modasına muvafık ve bilhassa edebiyatta olmak şartıyla erkeklerin bile fevkinde bir terbiye-yi fikriye verilmiş idi. Dimağını tenmiye eden muallimleri içinde cidden ilim ve faziletle müştehir adamlar vardı. Latince, İspanyolca ve İtalyancayı kendi lisanı derecesinde bilir ve onların edebiyatında tetkikatta bulunurdu.

Henüz on altı yaşında iken devam etmeye başladığı en Dotrişin sarayında en latif çehrelerden biri olmuş idi. 1644'te Pritay'ın ailesinden Marki Henri De Sevigne ile izdivaç etmesini müteakip hayatında bir devre-yi azap ve felaket başladı. Zevk-i ve sefa amellerinde puyan olan (38) Marki hayat-ı âvaresinde ailesiyle meşgul olmaya vakit bulamazdı. Nihayet bir düelloda aldığı ceriha-i bais mevdi oldu.

O zaman yirmi beş yaşında olan Madam de Sevigne iki çocuğuyla dul kaldı. Ve artık hiç kimse ile izdivaç etmemeye karar vererek bütün hayatını çocuklarının talimi ve terbiyesine hasır etti. Kocasının sefahatiyle büyük bir rahneye uğrayan aile bu bütçesini düzeltmek ve çocuklarını tahsil ettirmek için muktasidane hareket etmeğe mecbur olan zavallı dul hiç kimse ile ihtilat etmez ve her türlü israfattan kendini muhafaza ederdi. Sonra yavaş yavaş bir müddetten beri terk ettiği ve daima zekâsı, hüsni ve âniyle mazharı takdir ve hürmet olduğu siraye devama başladı. Ara sıra otel Duru Amboyuya'ya gider, zamanın hayat-ı edebiyesinde namedar olan zevatın mübahasatına iştirak eder ve orada kurnayın tarafını iltizam ederdi.

Mamafih kızını talim ve terbiye onu ilim ve marifetten vasi surette nasibedar etmek için her türlü ihtimam ve takayyütte bulunurdu ki sonraları yegâne müşgile-i hayatiyesi bu olmuş idi. Yeğeni Buses Rabuten Madam de Sevigne ile arası pekiyi

olmamakla beraber bu hakikati ketime muvaffak olamıyor ve diyor ki: “Kızını ciddi bir surette talim ve terbiye etmekle öyle bir hazine-i irfanı vücuda getirdi ki hatta hükümdarlar bile ekseriyen çocuklarını bu dereceye isâde muvaffak olamazlar.”

Descartes’in felsefesini mükammilen tedaris etmiş idi. Sonra genç kız o kadar mütebahhir erildiğine istintacat-ı felsefiyede ibraz ettiği cesaretle validesini tevhiş etmeye başladı. Validesi onu Fransa’nın en güzel kızı ad ederdi, ve böyle ibraz ettiği fart-ı takdir ve muhabbet nihayet ona bir edayı gurur vermiş idi. Madam De Sevigne işte bu sebeple dest-i izdivacını talep eden birçok kimselere cevap ret verdi. Nihayet oldukça çirkin fakat pek asil, pek namuskâr bir adam olan Mösyö Duğrinbani Ağuş muhabbetine kabul etti, fakat izdivacı müteakip memuriyetin icap ettirdiği bazı mühim ve müstacel hususat-ı zevcini muvakka memuriyeti olan bir unuse azimete mecbur etti.

O zaman hasta olan Madam Doğrunyan bir sene kadar validesinin yanında kaldıktan sonra 1671’de zevcine mülaki oldu. Bu mufarakat Madam de Sevigne için bir darbe-yi elem oldu. Fakat bu mufarakat ki Fransız binayı çedebiyesinin en muhteşem sütün istinadlarından birinin teasüsüne sebep oldu. O zamana kadar Madam de Sevigne pek çok okumuş fakat pek az yazmış idi. Yalnızlığın sıkıntılarını defî, elamini tahfif etmek ve kızını eğlendirmek maksadıyla şehrin ehemmiyetli ehemmiyetsiz hadisatından bahis her posta yorulmayarak cerbeze ve tufanı talakatle mali olan o uzun mektupları gönderdiğine bu mektuplar on yedinci asrın nısfı ahiri hakkında bir vesika mühimme ve aynı zamanda birinci derecede bir eser-i edebi oldu.

Madam de Sevigne her tarafta takdir edilirdi. Hatta ara sıra saraya gittiği vakit kraliçe ona daima hafidesini sorar ve onun büyük validesine benzemesini temenni ederek hakkında her zaman iltifat ederdi. Bilhassa kral onun dehasından o kadar emin idi ki o zamanın muhiti edebiyesinde pek büyük aksi sedalar husule getiren eserler hakkında onun fikrini istimzaç eder ve bu hususta onu herkesten ziyade fikir takdire malik ad ederdi.

Meşhur mütefekkir Laroşfo Kavlin o ervahi Necibe’nin samimiyetiyle meşbu havasıyla muhat olan salonunda, asrın o beygüle-i latifinde birçok meşahir ile marife peyda etmiş idi. Kardinal Duruç ona yavaş sesle hatıratından bahseder, Madam Dulafayt ile ahlak ve edebiyata dair mubahasalar ederdi.

Daima ihtiyar kadınlar için oğullarını müteahhül görmek bir surur olduğu gibi Madam de Sevigne nihayet oğlunun Baron Domurun’un kızıyla izdivaç ettiğini görerek bahtiyar olmuş idi. Fakat aynı zamanda eski ahibasının, Laroşfokul’un Racın,

Madam de Dulafayatin ziyalarıyla mukadder idi. Zaten oda bir zamandan beri sıhatını mütezelzil görüyordu. Nihayet 1696' da çiçek hastalığına tutularak vefat etti. Vefatı yalnız ailesini değil irfan ve dehasının, nezaket-i hissiyyesinin hayranı olan herkesi müteessir etmiş idi.

*** TABİATI***

Pek halim ve müşfik idi. Huysuz zevcini, hudbeyin ve bazen nankör olan çocuklarını, bütün ahıbbasını onun kadar hiçbir kadın sevmemiştir.

Asrın en insafsız heceviye nevisi olan yeni bu ses Rabuten'e neşrettiği bir kitapta Madam de Sevigne'yi tahkir ettiği hâlde yine onu afetmiş idi, Rabutan'ın eserinde ona hasır ettiği sahifeler pek fena kalpli bir adamın bir lahzay-ı gadabında adaâveti olan birine isnat edebilmesi mütasavvir olan müftereyat ile dolu idi. Madam de Sevigne'yi muktasidane yaşamaya mecbur iden esbabi asla düşünmeyerek, yahut düşünmek istemeyerek istihzalarıyla onun kalbini cerihadar etmekten çekinmemiş idi. Hâlbuki daima vücud-i sıhate ve o nispette selamet-i fikre ve hissiyat-ı Necibe'ye malik ve ifayı vazifeye mukaddem olan Madam de Sevigne her manasıyla mükemmel. Nemune imtisal olmaya laik bir kadın idi.

****MADAM DE SEVİGNE'NİN MEKTUPLARI ****

Madam de Sevigne mektuplarını neşretmek maksadıyla yazmadığı için bir kısmı gâip olmuş idi, fakat en mühimleri yine muhafaza (39) edildi, zaten on yedinci asırda taati olunan mektuplar eğer bir kıymet-i edebiyeye haiz ise hıfzedilir ve bir salonda birkaç kişi toplanıldığı vakit elden ele gezdirilerek okunur ve muharirin kudret-i edebiyesi hakkında beyan-ı takdirat edilirdi. Kendisi kızının mektuplarını mühibilerine okuduğu gibi kızının da kendi mektuplarını bir Prons hanımlarına okuduğunu bilirdi.

Lafonten'in, Poallo, Rasin, Rabuten'in mektuplarının neşrini müteakip Madam De Sevigne'nin mektupları da neşredildi. Ve bu asrın âlemi edebiyatında bir hadise-yi mühimme olmak üzere telakki edildi.

Madam de Sevigne mektuplarında bütün sefahat-ı hayatiyesini, siyâhetlerini, ziyaretlerini, zamanın hadisat-ı mühimmesini, hatta mutâd âleminin dedikodlarına varıncaya kadar mülâhazat-ı ve hissiyâtını tasvir etmiştir.

Etrafında herkes konuşur, fakat o kemal-i dikkatle dinleyerek mükâlemenin mevzuna göre mahzuz veya müteessir olur ve kalemi bütün meşhudât ve hissiyâtını

zapt ederdi, eğer Madam de Sevigne mektupları bazı defa kalbimizi okşamazsa bu kabahati ona atıf etmeğe hakkımız yoktur, çünkü o mektuplarını bizim için değil kızı için yazmıştır. Madam de Sevigne üslubunda ekdar-ı ve elâmı ve uzun süre kızından ayrı yaşaması pek mühim tesirât icra etmiştir. Üslubundaki o ateşin ifadat-ı ve ihtiras-ı ve asabiyeti bu hale atfetmelidir.

Mektuplarında bir taraftan hayat kibaraneden diğer taraftan siyahat ettiği yerlerin manazırından, ormanlarından ve mesela tesadüfen ziyaret ettiği bir demir haneden sonra bir tanyanın o asırda da ağaçlarının serin selilerinden, nâgihân gelen yağmurdan, kadınların ıslanmış etekleri birbirine dolaşarak firarlarından, Raniyaletin manazır-ı latifesinden öyle bahsederek karı mest olur. Fakat Birdenbire orada Fransa'nın en büyük ailelerinin vaktiyle ecdatlarını gaip ettiklerini düşünür, ve böyle üslubu da geçerek kesb-i şiddet eder, ahenk daha amik olur ve kesik cümlelerde gizli bir elem ve şikâyet, ta kalpten koparak bir ukde ile boğulmuş bir hıçkırığın vücudu hissedilir.

Hulasa mektuplarından bedbahtlar için ne kadar merhametli, sâiye ne kadar âşık ve hayatın ne tahammülsüz acılarına duçar olduğu anlaşılır ki bütün bunlar hayatında heyecan âvar bir sesle-i vakayıdır.

Üslubuna gelince: Vakıan Madam de Sevigne on yedinci asrın en büyük sairi değildir, fakat herhâlde en şayaânı dikkat olanlardan biridir. Zaten on yedinci asır âsar-ı edebiyesi vuzuh nezahet beyan-ı ve fikri tamamıyla musavvir ifadatıyla meşhurdur.

Madam de Sevigne üslubu kendinden bir asır evvel gelen Momtanik üslubuna pek müşabihtir. Biz bu tarz tahriri birde Jean-Jacques Rousseau da buluyoruz. Herhâlde onun gibi yazabilmek için onun meziyyat-ı fikriye ve hissiyesinin malik olmak lazım gelir. Yoksa âdem-i muvaffakiyet muhakkaktır.

Asaf Nefi

SERGÜZEŞTE DAİR

“Yedi sene evvel yazılmış bir makaleden mufriz”

Hayatın edvarı muhallefesinden bazı isimlerin birer devre-i hâkimiyeti varittir. Muhayyelinin husul-i istiabine sığabilecek bütün mahasin ve kemalat-ı cami bir isim ki sahibi yalnız ruhen değil, cismen de bizden farklı, başka ırka, başka cinse, başka âleme mensup imiş gibi zayıf ve mütereddit hayatımıza daima haşyetle karışık

bir hayret hissi ilka eder. Ondan bahusus onun hayat-ı hususiyesinden, bahsolunurken ilk çıkardığımız nida en saf ve en büyük bir takdirin şekli samimiye-yi mutehayyeri olan şu cümle-i istifhamiyedir:

—Karıcık, siz onu tanır mısınız?...

Ve bu adamın o büyük mahlûku tanımış olduğuna hiçbir suretle kail olmak istemeyiz. İşte Sami Paşa Zade Sezai beyde birçok seneler benim için böyle oldu!..

Buğün bana çocuklukta görülmüş bir rüya kadar uzak geliyor. Mamafih bütün teferrüatiyle hatıramdadır:

Bir Ramazan günü —bu galiba bin üç yüz beş senesinin ramazan-ı mübareke idi—Babîâli caddesinin o tarihte birer muhaffel üdeba olan kütüphanelerinde, hep bir mevzuda dair olmak üzere pek hararetle bir bahis cereyan ediyordu. Sezai Kemal (Sergüzeşt)’i o gün neşr olunmuştu. Tarih-i edebiyatımıza kemal-i ihtimam ile kayıt olunmağa lâik vekaiden olmak üzere bu haberi alan her adam kitabın tâbi Arakel efendinin kütüphanesine şitap ediyordu.

Arakel efendi mühtevelyatını öğrenmeden muvaffakiyetine emin bulunduğu eserin yüzlerce nüshasından müteşekkil bir yığın bu Sergüzeşt yığını karşısında iri cüssesi, siyah redingotu, mütehakkim çehresiyle haşin ve mütefekkir bir tavır almıştı. Eserin müellifiyle tâbi arasında ne büyük fark!.. Arakel efendi hüsnü kabulünden ziyade istiğnayı gösterir bir ibtisam-i itiyadi ile simasına bir meal-i nezaket vermeye çalışarak Sergüzeşte uzanan eyadiye-yi rağbet ve tehalındaki iki mecdiye mübadele ediyordu. Mevki tedavüle konulan (40) nüshalar destekle tabi ve temsilden yeni çıkmış olduğu için henüz kurumamıştı. Şimdiki şübbani mütehassısayı bilmem, fakat —hala matbuat-ı hazırada sürüklenmeğe terk olunmuş bazı enkaz ve bekayısından anlaşılacağı gibi _o vakit ki gençler sanatı bir beka-yı medit ve mutradadan ibarat-ı zannederlerdi.

Çiçekler sihrin cerihası, şebnemler çiçeklerin gözyaşları idi. Tulu, gurup, sema, derya bütün tabiat onların nazarında ağlardı. O mudhik eserleri, ağlayarak ve tabiat eşyayı ağlatarak vücuda “Buruşuklar” makalesine ait Getirilince her eser-i edebi dami ve hun ile muharrer ve her kahramanın tinet ve terbiyesi hüsn-i sevda ile muhammer idi. Bu sebeple idi ki sergüziştin yevmi intişarında gösterdiği taravet mukineden de istişmami rıkkat sevda olunmuştu.

İsmi hepimizin bir istibdai hayali olduğu hâlde hiç birimiz Sezai beyi şahsen tanımıyorduk. Her hayal temas-ı hakikatle söner. O vakit tecrübeden ziyade teheyüce maruz olan rakik, mustait inkisari müfekkiremize Sezai Bey meçhul ve muhayyel bir

âlemin esir ve revaeh-i ilhâmını iysal eden bir Sitare-i dura dur gibi yalnız iltima-i eseriyle görünüyordu. (Sergüzeşt) neşr olunur olunmaz meşhur, na-meşhur birçok edipler birçok sözler söylediler. Hele birisi _ki en cesuru idi _eseri bimahaya ve saraya tezyif ediyor, şairi azam Abdülhak Hamit Bey de bütün bu muarızlara aksa-yı garptaki gerisi istiğrakından “sergüzeştin bir kusuru varsa oda çok güzel olmaktan ibarettir” terdid-i latifeyle cevap veriyordu.

Sergüzeştin bugünkü efkârı ve ihtiyaç huzurundaki mevkisi burada tayin etmek istemem. Fakat o zamanın taba-yı nezihesi sergüzeşt hakkında reva görülen istihfafları nefretle telakki ettiler bu yolda herkesten ziyade ileriye giden uçurumlu bir zekâ, zavallı Abdül Halim Memduh Babîâli caddesinde tesadüf ettiği aşınalarını durdurarak sergüzeşt muhaliflerinin yalnız zevki ve izanından değil, ahlakından da şüphe edilmek lazım geleceğini iddia ediyordu. Hâsılı evet o zamana kadar büsbütün meçhul bir lisanî şiir ve edeple hitap etmiş olan Sezai Bey bir sınıfı halkın asabı hissi ve idrakinden garip ve medit bir cereyan geçirmişti!...

Süleyman Nazif

Ahlaki Fıkralar

Fransızcadan

ESRARENGİZ ÇEKMECE

Zengin bir Madam umur-i idaresinde her gün bir zarar duçar oluyor ve refah hali seneden seneye azalıyor. Bu zararların önü alınmaz, umur-ı beytiyesindeki intizamsızlığa nihayet verilmezse harabiyenin muhakkak olduğunu, sefil ve perişan olacağını anlar, fakat ne yapması icap ettiğini, nasıl hat hareket tayin ederse böylesizliklere hanıma çekileceğini bilemediğinden bu hususta istişare etmek ve bir rey almak üzere kurluk bir mahallede kalbe musî ufacık ötede münzeviyane ihtiyar ikamet eden müdür, malumatlı, şayanı tazim bir ihtiyarı ziyarete gider. İşlerindeki âdem-i intizamı ve haletin vehametini bir lisan-ı sözeşle anlatır” umur-ı idaremdeki böylesizlikleri pek tabii bulmuyorum. _der_ bana sihir yapılmış olmak ihtimali hatırata geliyor. Bu zayıata karşı hissi tedbir bulur. Bir ilaç verebilir misiniz?”

Şen tabiatlı olan ihtiyar Madama birkaç dakika beklemesini rica ederek odadan çıkar, biraz sonra elinde kapalı küçük bir çekmece ile tekrar girer, (bu çekmeceyi üç defa gece matbaha, kırlara, ahıra, hulasa evinizin her tarafa götürürseniz işlerinizin az zaman sonra yoluna gireceğini ve pek muntazam devam edeceğini size tebşir ederim .” der.

Kadıncağz bu esrarengiz çekmecenin tesiratına kemali-i ümniyetle hanesine avdet eder, ihtiyarın ahtarı üzerine bu küçücük şeyi evinin her tarafında dolaştırmaya başlar. Ertesi gün (41) çekmece ile kilere indiği zaman Sayıs bir şişe şarap aşırırken yakalar; gece geç saatte matbaaya indiğinde hizmetçileri ocağın etrafına oturmuş pasta ve şekerleme taksimi ile meşgul bulur; ahırları dolaşırken inekleri fışkı içine gömülmüş, parkerlerin önüne yulaf yerine kuru ot konmuş ve daha tımar olmamış bir hâlde görür. Bu suretle evinin her köşesini dolaşarak her gün meni icap ettiğini bir hal, muhtaç ıslah pek türlü kusur bulur.

Sene nihayetinde çekmeceyi alarak münzeviyeye gider ve mesrur bir tavırla: “şimdiki hâlde idare beytiyem yolunda, pek muntazam devam ediyor._der_ lakin çekmecenin bir sene daha nezdemde bir iklimesine müsaadenizi istirham ederim. İçindeki devanın tesirat-ı şifa bahçesine hayret ettim.

Bu mutlak esrar nevinden bir şey olmalı.” Bu söz üzerine ihtiyar gülmeye başlar. “çekmeceyi sizde bırakmam lakin tesiratını bugün bizzat ispat ettiğiniz ve esrar-ı farz ve kıyas ettiğiniz çekmecedeki ilaçtan size takdim edeyim” diyerek küçük bir anahtar ile çekmeceyi açar. Madam içinden çıkacak ilacı görmek için sabırsızlanırken “ umur-ı beytiyenin muntazaman icrası sahibe-yi hanenin en ufak bir intizamsızlığı bile nazarından devir yutması ile hâsıl olur cümlesi yazılı küçük bir kâğıt parçasından başka bir şey zuhur etmediğini görünce mutaacip ve mütehayyir kalır.

Fatma Müzehher

Biraz Hande

Hikâye

HASNA HANIM

Evkaf-i nazaret-i koyun kalemi müdürü Aşır Efendi'nin haremi Şaziye Hanım Eyüp Sultanda mukim halesi Bedriye Hanıma ramazanlarda, kandillerde gider ve bir hafta kadar orada misafir kalırdı. Halasının kapı bitişik komşusu defter-i hakani muhasebe kalemi mümeyyezi Ali Haydar Efendinin haremi Hasna hanıma da o vesile ile orada tanışmış ve nezaket hasbiyle (siz de bize buyurun) demişti. Hasna Hanım bu (siz de bize buyurun) sözünü bir davet gibi telakki etmiş ve bir Pazar sabahı dul kerimesi Hamdun'a ve torunu beş yaşında Hayri Bey ve emektar Sebahi Sadakat Bacı'yı alarak Üsküdar'da Çenbeli'de ikamet eden Aşır Efendi'nin evine gitmek üzere sabahleyin Eyüp'ten dört vapuruna binmişlerdi.

Hasna Hanım köprüye çıkınca hazır İstanbul'a inmiş iken Mahmut Paşa'ya kadar çıkıp bazı ufak tefek iştirah etmeyi de düşünmüştü.

Üsküdar'a altıyü çeyrek geçe seferini icra eden 41 numaralı vapur hareket etmek üzereydi. Gayet şişman alı al moru mor kırk beşlik bir hanım yanında diğer bir hanım, bir çocuk ve bir Arap halayıkla iskelede memur Cemal Efendiye (Allah aşkına vapuru durdur, sonra vapurlar bağlanır, köprü üstünde iki üç saat bekleyecek halim yok, açlıktan öldüm bayıldım! Biraz ufak tefek almak için Mahmut Paşa'ya uğramıştım) diye bir taraftan bilet alıyor bir taraftan da bab-ı musahabatı açıyordu. Bu Hasna Hanım idi. Cemal Efendi (valide yetişemeyeceksin, yürü.) dedi.

O sırada iskele alınmış, vapurda istikamet matlubeye-yi almak üzere tavirnestan etmişti. Hasna Hanım kızı, torunu, arabayla iyice müşkülâtlarla vapura alındılar. Kadınlar tarafı hınca hınç dolmuştu hatta birkaç hanımda ayakta idi. Hasna Hanım şöylece etrafa bir göz gezdirdi, nihayet bir kanepede iki Madamla iki Hanımın biraz yaygınca oturduklarını görerek yanlarına kadar gitti (kuzum Madamlar, şöyle biraz sıkışın da bende ilişayım. Öldüm bayıldım. A dostlar) dedi. Hanımlar lisan-ı hal ile böyle yüz yirmi kiloluk bir mülhim vücudu istiap edecek yer olmadığını anlatmak istedilerse de Hasna Hanım buna ehemmiyet bile vermeyerek kısmen hanımların kucağına oturmak suretiyle oracağıza çöküyordu. Bacasını kaldırdı, mendilini çıkardı, yüzünü güzelce sildi.

Birkaç kere ki girerek defî merak ettikten sonra pek ziyade ezilip büzülen hanımlara (galiba sizi biraz rahatsız ettim)dedi. Hanımlardan sağ tarafta oturan ve elindeki İkdâm Gazetesi göz gezdiren gözlüklü, yaşlıca bir hanım kemali nezaketle

(estağfurullah efendim! Siz rahatsız oldunuz) dedi. Madamlardan birisi kamarotadan bir iskemle rica etti; Ve Rumca yanındaki madama bir şeyler söyledikten sonra yerini değiştirdi. Hasna Hanım bu defa madama hitaben (hay Allah razı olsun. Oh! Şöyle biraz geniş nefes alayım) dedi ve güzelce yerleşti. Kızı, torunu (42) ve Sadakat ayakta kaldılar, sigarasını tellendirdi; bir iki nefes çekti, yine sağ taraftaki hanıma hitaben (Hanım hemşire kızım) dedi. _hayır, kızım. _maşallah güzel taze koca demi?_ hayır efendim, daha kısmeti çıkmadı. _Allah helal süt emmişe rast getirsin. Ah! Nerede şimdiki kocalar hep kendini besletecek yer arıyorlar, hepsi zunurt! Hepsi cebi delik!

Bizim zamanımızda delikanlıların cepleri çık çık lira ile dolu idi. Benim bir oğlum var, Allah her kimin varsa bağışlasın aslan gibi deli kanlı oldu. Eyüp reşidiyesini bitirdi, babası yazısını pek beğenirdi. Kendi kalemini aldı. Şimdi bir senedir babasıyla gidip geliyorlar. Çarçabuk maaşa geçti. Ayda yüz yirmi beş kuruş alıyor ama inci gibi yazısı var. Ah ölmeden bir baş göz etsem... Kapı kapı geziyorum. Şimdiki nazları bir türlü gözüm tutmuyor. Hepsi fıkır fıkır oynuyor. Aman geçen gün sultan tepesinde bir binbaşının kızını sağlık verdiler. Gelini çapkındır, oğlun iç görgüsü girerse rahat eder. Dediler. Ben ne bileyim kalktım ta Eyüp Sultan'ın Tepesi'ne gittim. O yokuşları bayıla bayıla, tıkana tıkana çıktım. Bilmediğim, tanımadığım yerler. Sora sora nihayet evi buldum.

Keşke bulmaz olaydım. Kapıyı bir bücür kız açtı, buyurun dedi. Bizi bir odaya aldı. Birde içeriye gözü tazelikte kalmış açık başlı, beyaz saçlı bir hanım girdi. Kızın anası imiş. Bir türlü gözüm tutmadı. Birde biraz sonra içeri sahibini tepesine topuz yapmış, belini korsa mıdır ne cenderedir onunla kokuna gibi sımsıkı tambura gibi sıkılmış, acayip kıyafetli bir küçük hanım girip temna edip karşımıza geçip oturmaz mı? Babil gibi her lakırdıya karışıyor.

Anasından çok utanıyor, muttasıl gülüyordu. Annesi güya kızını medhetmek istedi. Bir evlat, efendim, hiç sıkmadım. Babası pek serbest büyüttü. Rüştiyeden birinci olarak şehadetname aldı. Kendi kendine şairliğe hevesetti. Babasıda teşvik ediyor gazetelere bile yazıyor. Bu sabah yeni bir şey yazmış, bana gösterdi babasına okudu. Hadi İsmet, sabah ki yazdığın şiiri getir, hanım teyzene oku dedi. Küçük hanım koynundan çıkardığı kâğıdı okurken ben yerlere geçtim, neler yok, neler yok! Aklımda kalmadı, birkaç sözünü anladım: güneş batıyormuş, karanlık oluyormuş, her vakit buluştukları tepeye çıkmış, beklemiş, beklemiş, sevdiği gelmemiş, o yerler ona ıssız görünmüş, boynunu bükmüş, karanlık iyice her tarafa çökmüş, gözünden yaşlar aka aka eve dönmüş. Yüzü hiç kızarmadan bütün o kâğıt parçasındaki şeyleri okudu.

Ah böyle kızların ömrü kızarsın, anası da kızım var diye iftihar ediyor. Sokağa kendimi dar attım, içime fenalıklar geldi!...

O sırada vapur Üsküdar'a yanaşmıştı. Kendisini kemal hayretle dinleyen gözlüklü hanım elinde tuttuğu İkdam gazetesini okuyamadan bükerek koynuna soktu. İskelede hayli pazarlıktan sonra Çeniliye Çarika razı ettiği tek anlı arabaya kızı, torunu ve Sadakat bacı ile bindiler. Bir takım dolambaçlı sokaklardan geçerek araba aşır efendinin kapısında durdu.

Kapıyı çaldılar. Çıplak ayaklı uzun, kuşaksız, düz etekleri giymiş, saçını bir örgü yaparak arkasına sallandırmış on iki on üç yaşlarında Salime misafirleri görür görmez buyurunuz diyerek yukarı kaçtı. O gün Pazar olmak münasebetiyle Aşır Efendi kaleme gitmemiş refikasının orada mangalın kenarında bol yoğurtla yaptığı cilbirle bir taratordan ibaret olan öyle tamını ikmal etmek üzereydiler. Misafirler teklifsizce merdivenlerden çıkmaya başladılar; Efendi toplanmaya vakit bulamayarak hırkasının bir eteğini yukarı kaldırıp başını da duvara dönerek durdu. Refikası da buyurun buyurun diyordu. Bir aralık Hasna Hanım tereddüt etti.

Şaziye Hanım (açınız, efendim, o bakmaz, dünya güzeli olsa görmez) diye kocası hakkında teminat veriyordu. Misafirler yukarı çıktılar. Şaziye Hanım pek bozulmuştu. Sizde bize buyurunuz inşallah beklerim dediğinin cezasını çekiyordu. Soyundular, dökündüler, keyif soruşturdular. Sahibe hane kahve pişirmek bahanesiyle dışarı çıktı. Şimdi karı koca telaş içindeydiler. Hiç şüphe yok ki misafirler açtı. Matbahta hazır kıyadan başka yemek namına bir şey yoktu. Zavallı Aşır Efendi o gün birer işten nefes almış, güya odabaşını dinlemeye çıktı. Kızıyla matbaha indiler; Salime kahveyi sordu, babası kıyma sahnını ateşe koydu... Karşıdaki bakkaldan üzüm getirdi; evin içinde bir telaştır gidiyor.

Hasna Hanım uzun sedirin bir köşesine kıvrılmış, camı açmış, oh küfür küfür esiyor diyordu. Bu sırada Hayri, o mini mini afacan kirli bütünleri ile beyaz yaygıları iyice kirletmiş, pencerenin önündeki fesleğen saksısını aşağı düşürmeğe çalışıyordu. Büyük validesi etme, eyleme Hayri, ilahi gör evvel! Oh gidersen inşallah bastırmanı çıkarayım diyordu bir aralık Şaziye Hanım geliyordu. Hayri annesine vırlamaya başladı; kadın çocuğun kulağına bir şeyler fısıldadı, çocuk hırıltıyı erteledi.

Nihayet Şaziye Hanım istifsara mecbur oldu _ne var? Efendim, çocuk (43) Sıkıldı mı? Haydi oğlum istersen biraz bahçeye in! _hayır, hanım teyzesi hiç böyle yaptığı yoktu ama biraz içi bayılmışta ... _şimdi efendim hazır oluyor. Teşrifinizi hiç mamul etmiyordum da... Salime kapıdan gözüktü. Annesi gözüyle kaşıyla yemeğin

hazır olduğunu anladı. Şaziye Hanım misafirlere (buyurun, efendim, bir iki lokma bir şey yiyiniz, misafir umduğunu yemez, bulduğunu yer. Elbette kusura bakmazsınız) dedi. Onlar da (aa... ne demek efendim, estağfurullah öyle iş mi olur, teklif mi var) diyerek yemeğe indiler.

Yemekten sonrada iki saat mürur ettiği hâlde misafirlerde avdet alaimi görünmüyordu, Hasna Hanımın oğlunun hikâyeleri artık ruh sıkıyordu. Efendi bu aralık kızına (anana ne söyle Hasna Hanım biraz daha yüz bulursa gecede kalmak ihtimali var, ona göre hareket etsin) dedi; kız bunu annesinin kulağına söyledikten sonra bir tedbiri musip olmak üzere Sadakat bacının ayakkabılarına toz koydu. Babasının bu ihtarını sofada gezenin Sadakat duyarak Hamduna Hanıma anlattı; oda anasına fısıldadı. Hasna Hanım birden yerden fırladı. Efendim sizi rahatsız etmeyelim diyerek çarşafı biraz çehreleri bozgun olarak kapıdan çıktılar.

Sadakat Bacı kaloş kondasının yürürken gıcirtısından içinde bir şey olduğunu hissederek kondurasını çıkardı. Birde içindeki tozu görünce kıyameti kopardı. Vay kaltaklar! Kondurama toz koymuşlar! Biz sizi insan zannettik de ta Eyüp gibi yerden geldik! Ne olacak sonradan görmüşler!... Neler neler, işte bu suretle bir daha görüşmemeğe yüz yüze gelmemeğe çembelden aşağı inerken yeminler, ahitler ediyorlardı.

Selim Sırrı

Serairü Hüsn-ü An

İngilizceden

BURUŞUKLAR

İnsanın yüzünde mevcut olan buruşukluk iki mütefavit kısma tefrik olunur. Birinci kısmı asli ve tabiidir. Hatta güzel bir çehreye de letafet ve cazibe verir. Lakin değer kısmı çirkin olduğundan dolayı anıları her hâlde yüzden refi ve bir taraf etmelidir. Herkesin tecrübe ettiği teasüratı muhtelifenin âsarı olan bu hutut-ı vechiyenin adedini evvela yankati çalışan en geç zaman seneden seneye ilave ve tezayüt eder.

Saadet-i dünyeviyeden ve ezvaki hayatiyeden istifade etmek arzusunda bulunan bir hanım _ bir hanım ki yaşar; sever; çalışır; tahsil eder_mutlaka çehresi gördüğü layuat tecrübelerinin alametlerinden hali olmaz. Hiçbir boru ve şikka malik olmayan birer hasar acaba ne kadar tuhaf ve bi-mana olur! Vakayı zamana ile

mücerrep olmayan genç bir çehre müstesna olmak üzere bütün yaşlı insanların yüzünde bir takım eserler vardır. Sürurun ve kederin teasüratı cehrenin üzerinde bir takım alametler tabi eder. Binaenaleyh çehresinde bu intibaatın mevcut olmaması bir kadının nakisat-ı elhis olduğuna ve kudurati zamaneden mütehassis olmaya pek az istidadi haiz bulunduğu delalet eder. İptisam ve gülmenin icat edildiği, ağzın her iki cihetinde ve gözlerin etrafındaki o hanedan buruşuklar, mürur-i eyyamı ile derinleşir, derinleşirde ne sahiplerine ne güzel vedalara bir melahet verir! Lakin durfemdeki elam izleri ve nasiye üzerindeki kederin çektiği hatlar, nahoşnotluk ve hudberistlik hatları gittikçe derinleşerek, tekâmül ederek en güzel bir yüzü ne dereceye kadar çirkin yapar!

Güzellik bütün kadınların bir kenzi mahfisidir. Onu muhafaza etmesini isterlerse evvel emirde ikinci kısım hutut-ı vechiyenin mevcudiyetini daha başlangıçta meni etmelidir.

Tamizacılık bütün bedende olsun, mahsus bir nesiç (TİSSU) de olsun daima buruşukluğu tevlit eder. Zaten maraz adale (MUSELE) de âdem-i muvazeneden ibarettir. Bununda sebebi nesicin sıhhat-ı mükemmeliyesinin noksanıdır. Adaleyi sitir eden ve üstünde satıh olan bir dahili deri buruşur ve boş kalır. İşte buruşukluğun sebebi. Bununda çaresi pek kolaydır. Oda et ve şahmi vücuda götüren gıda ve erzaktan çok miktar tenavül etmekten başka bir şey değildir. Dâhili namız açlıkları dâhili maniler ile ve dâhili müaleceler ile tedavi etmeyince hariçten icra ve istimal edilen mesaj ve kremler ve sair mualeceler büsbütün semeresiz kalacaktır. Sebeb-i marazi içeriden kati etmelidir. Vücuda tamamıyla sıhhatın iadesi elzamdir. Zira sıhhat vücudun hayatı ve rengidir. Sıhhat beden olmayınca çehrede de renk ve ruh kalmaz.

Bu gibi dâhili ilelden başka yüzün rengine hanel getiren diğer bir illet daha vardır: oda âdem nazafetten ibarettir. Bu garip bir hakikattir ki çehrelerini iyi yıkamaya muktedir ve muvaffak olan kadınlarımız pek nadirler. Her türlü tozlarla dolu olan büyük şehirlerimizdeki sokaklarımızın havası biltabi kadınların açık yüzlerini ve ellerini kirlenir; mesamatın ağızlarını kapatıp ikfal ve hareketi cildiye meni ve sadeder. Buna şüphesi olan kadın yalnız şunu tecrübe buyursun: bir kere Londra sokaklarına çıksın ve bir saat gezdikten sonra avdetinde hemen çehresini beyaz ve temiz bir mendil ile silsin. Havada (44) pervaz eden o göze görünmeyen zerrat ve tozların mevcudiyetini mendil üzerinde derhal teşhis edip şüphesini izaleye muvaffak olacaktır. Eğer âriz olan bu gibi pislikler refi edilmezse tabiidir ki hârekatı cildiye selamette dram edemezler. Binaenaleyh çehrenin de renk ve ruhu kaçıp bizlerde ve mayup olacaktır. Bundan da hiçbir kadın memnun olamaz! Bunun çaresi gayet

ehvendir: su, akan temiz su ile yıkamaktan ibarettir. Suyu kaynattıktan sonra münasip bir suretle istimal olunur. Yulaf dakiki bir torbanın içinde atılırsa suyun mahiyetini Tadil ve ıslah eder; bir hafta kadar Yulaf torbası kendi faydalı hassiyetini muhafaza etmekte muktadirdir. Şimdi kadınların mütemadiyen ısrar ettikleri suale gelelim: Nasıl su kullanmalıyız, sıcak mı, soğuk mu, yoksa ılık mı “buruşuklar makalesine ait” olmalıdır.

Bu suale henüz kati ve kanaat bahş bir cevap verilmemiştir? Lakin biz şunu tavsiye ederiz: gezmeden sonra çehrenin üzerindeki toplanan tozlar ve kirlileri tathir etmek için sıcak suyu daha münasip ve reva görüyoruz. Mamafih diğer evkattada her türlü sorulardan istimal edilmesine ve herhangisini tabiata daha ziyadesiyle muvafık ve nafi gelirse onun kullanılmasına da muhalefet edemeyiz.

Şayan hayret bir şey varsa oda güzelliğine bu kadar meraklı olan bizim bu kadıncağızlarımızın kısmı âzami yatağa gitmeden evvel el ve yüzlerini yıkamazlar: zaten tatlı ve mustarih bir uykuyu istihsal etmek için mükemmel bir banyo pek vacip bir vasıtaadır. Mamafih çehrenin güzelliğinin ve renginin muhafazası içinde her gece yatmadan mukaddem yıkamak elzemdir.

Evvela çehreyi on on iki kere terin süngerıyla temizlemeli: baduhu kokusuz sabun ile ellerin içinde rida gibi hâsıl olan köpük ile yüzünü ovmalı ve yine sünger ile sabun köpüklerini sildikten sonra birde sabunsuz taze suyla yıkamalı. Elbet ellerin mukaddimen yıkanmış olması lüzumu anlaşılır. Nihayet-i elemir: çehreyi yumuşak ve temiz bir havlu ile yavaş yavaş kuruladıktan sonra kremler ile mesaj icrasına amade ve hazır bir hale getirmeli.

Kremler parmaklar ile bi-derbi, fakat mülâyemetle sürmeli; ta ki kısmı azami derinin içine idahal ve infaz edilsin; fazla kalan kısmı da ipek yahut yumuşak bir mendil ile silindikten sonra yüz yulaf pudrasına amade olacaktır. Zaten pudra yastığı kirletmemek için istimal olunur. Şunu ihtar edelim ki bu kremler muamelesini ara sıra icra etmelidir. Mesela kışın bürudet şita çehrenin cildini çatlatır ve yazın güneşin harareti onu yakar: o hâlde kremler ile mesajın icrası pek müsmir ve fayda ment olur. Sabahları da yıkanmak aynı tarzda icra edilir; yalnız sabunu yüzünden tamamen yıkadıktan sonra artık sıcak su değil belki soğuk su ile çehreyi yıkamak icap eder: zira soğuk su mesamleri kapatır ve deriyi bir uzun vakte kadar pek ve mutahhar saklar. Birde dikkat etmeli ki cilt pek mülâyim masaj edilsin, zira aksi surette deriyi kaba ve nesici kalın yapar. Bazı kadınlar sabah ve geceden maada birde gündüz yüzlerini yıkarlar. Bununda pek müfit olduğuna şüphe bu kadar lakin meşagili yevmiyeden

sonra ve onu da ılık su ile icra etmen icap eder. Sabun ve soğuk su istimal edilsin. Akşam taamından evvel çehreyi yıkamak lazım gelir; fakat sıcak su kullanmamalı. Mevzu bahsi olan diğer bir meselede şudur: yüzü su buharına tutmak caiz mi?

Bu meselenin halli cildin vadi ve ve tabiatına mevkuף ve tabidir; lakin her hâlde ara sıra çehreyi su buharına tutması faydadan hali değildir. Bu muamele için yalnız yüzünü sıcak su ile tuli bir leğen üzerinde havlu ile başını örttüğü hâlde tutmalıdır. Lakin bunu nadiren yapmalı: zira kirce mesamayı tathir eder mamafih eğer adet edilirse nesiçlerin harekâtını gevşeltir ve iptal eder.

Bazı nisvanın cildi ve çehreleri o kadar ince ve narindir ki su onu daima sert yapar. O hâlde azıcık saf ve soğuk kremli bir parça yumuşak deri üzerine koyarak yahut parmaklar ile yüzünün her yerini ovmalı. Baduhu pamuk ile yulaf tozunu yüzlerine serptikten sonra tekrar parmaklar ile mesajı icra etmeli. Bir kadının cildi vechiyesi dihni olduğu hâlde artık kremin istimaline hacet kalmaz. Yalnız yıkama ile beraber pudrayı bir mutat istimalde devam etsin.

Diğer taraftan eğer yüzünün derisi (45) kurumaya ve sertleşmeye mail olduğu anlaşılırsa kremin istimalini pek nefi bulacaktır. Soğuk havalarda cilt vecihleri sert olan nisvan-ı gündüzdeki yüz banyoları için aselbent (cavı) ile kel âbeden terkip edilen mâhlüle birkaç damla ispiroto karıştırarak bir parça bez ile istimal etmelidir. Bir kere ovmanın masaj usulünde izah ve beyan edelim: _daima buruşukları enine yani hututu vechiyenin tahtinden fevkine ve keza yukarıdan aşağıya doğru ve ovmalı, kaşın üstüne, gözlerin etraflarını buruna doğru, çenenin ve yanaklarını aşağı ve yukarıya doğru ve parmaklarla mulayımane bir suretle ovmalı. Gecedeki mesajlar gözlerin devrelerinde bulunan buruşukları tedriciyyen bir taraf ve izale eder. Velhasıl masaj usulü icrasıyla çehrenin bu menfur ve mayup cedavili izale olunur.

Boyunda dahi buruşukluk vücuda gelir. Bunları da o yüksek ve sıkı yakalar icat eder. Hatta görenlerde beyaz ve krem kadınlar üzerinde siyah lekeler tevlit ederler. Mucip istikrah olan bu gibi güzellik düşmanlarının idam ve imhası için masaj usulünden alik bir ilaç yoktur. Bir limonun usarası içinde miktarları müsavi olmak şartıyla mecidiye çarıkının üzerini dolduracak kadar burat dusut ile şeker tozlarını eritmeli. Baduhu mayei bir mendil üzerine sürdükten sonra mendili tuluna bükerek boğazına bağlamalı. Sabaha kadar mendil boyuna bağlanıp kalmalı. Mendili yumuşatmak için biraz soğuk su ile ıslatması fena olmaz. Eğer kollarda bir hümret alameti görülürse onları da pek ziyade sert olmayan bir parça (lufah) yahut kaba havlu

ile fırçalamak netaic hasene hâsıl eder. Bu kırmızılık öğlemeden vücuda gelir; zira masaj cereyanı deme müdahale edip onun harekâtını az çok meni eder.

Sonra yumuşak bir parça deri ile icra edilen bir dahit vasıtasıyla hayreti bahş bir surette çehreye, kollara ve omuzlara mucella, parlak bir renk gelir.

Çehrenin üzerinde ara sıra nagehan zuhur eden ihmizar bazı kadınları mustarip ve müteazi eder. Bunun esbabı şüphesiz ki midenin bozukluğudur. Zaten esna-yı tamıda ya ekseriyen yemekten sonra hemen Birdenbire bir kısım kadınların yüzlerinde nemayan olan el renk dediğimizi ispat eder. Ekil ve şurup midenin hazım edebileceği miktarda olursa daima vücudun sıhatına hadim olabilir, fakat aksi surette müzir ve muhil olduğuna hiç şüphe yoktur. Şu hakikate binan nagehan ihmizara hedef olan kadınlar bir azıcık yemeklerine nekhizan olan sahavetlerini tenzil ve tankis etsinler; bu sayede hem karınları hem de çehreleri fevaidi azimeyeye mazhar olacaktır.

Bazı insanlar gayet suretle ekil ederler. Taamın kuvveti beden olduğunu nisyan edip onu mükemmel surette çekinemezler. Böyle acele ile tenavul ve belli edilen mekulat bitabi nisfan hazım edilir. Ve pek bir zamanda karın açlığı hissederek tekrar yeni ve daha senin bir bar biçare midenin üzerine vazi edilir. Tamların arasında yemek şayan teasüftür. Böyle bir âdete müptela olan kadınlar onu hemen terk etmelidir. Eğer resmi tamlar beyninde yemeği adet edilirse böyle fucai ihmizarattan taaccüp etmelidirler.

Bazen olur ki hararetin şiddetinden bu gibi nagehan kırmızılıklar hâsıl olur. Bunların defî için biraz _ içinde “buruşuklar “makalesine ait Burat du sud arıtılmış _süt ile çehreyi yıkamalı. Soğuk olduğu veya sert rüzgâr estiği zamanda yüzünü örtü ile örtmeli. Zira tesettür havanın bürudetinden çehreyi muhafaza ederek sıcak saklar. Eğer humrat küçük damarların terakum deminden huşula gelirse o vakit iltihap var demektir. Bu iltihabi hemen izale ve bir taraf etmeli. Bunun için zirde tarif olunan solüsyon (solution) tertip edilsin. Bir çay kaşığı dolusu burat du sud ile beraber bir kadeh takdir olmuş ve ya süzölmüş suyun içine bir çay kaşığı da o dev kolunu (Eau de cologne) yahut ila tuvalet sirkesi (Vinaigre de toilette) karıştırmalı.

Tuvalet sirkesinin terkibide bildirelim: şişenin bir sülsini ihtiva eden o dev kolunu içine biraz sade aselbent (Teinture de henjoin) ilkasından sonra şişeyi en iyi sirke ile doldurmalı; bu terkibi iki üç hafta günde bir kere çalkalamalı. Baduhu gayet dikkatle sünger kâğıdı vasıtasıyla süzöldükten sonra en güzel (46) ve küvetli tuvalet sirkese meydana gelir. Bu biraz da su ile tahlit edildikten sonra tuvalet için srebostane kullanılabilir.

Şimdi yukarıda tarif eylediğimiz sulu syundan _yani borat, su ve o dev kolunu_ ufak ve yumuşak sünger ile çehrenin mutahammir yerlerine sürmeli; sonra bırakmalı, derinin üzerinde kurusun. Bu solüsyon hem serinlilik hâsıl eder, hem de iltihabı az bir zamanda izale ve bir taraf eder.

Abdülehat Davut

MUHARRERAT

Selanik: 25 Eylül, 1324

“*Demet*” gazetesini ser muharirliğine

Fransa meşahir muhareratından Marcel Proust’un“*Françoise’a Mektuplar*”ı (Letlers a Françoise, jeune fille) kadın hayat-ı hakikası hakkında birçok efkâr ve mutalat mufideye-yi muhteva olduğundan daima kadınlığa, onun terakki ve taalisine hizmeti meslek esas-i ittihaz edeceğine ilk nüshasıyla bize tebşir eden gazetemize tefrika suretiyle derecini teklife cesareti yap olduk. Fikrimiz mazhar hüsn-i kabul olursa her hafta muntazemen tercüme edeceğimiz birer mektubu enzar-ı kariane takdime muvaffakiyetimizi ümit ederiz.

Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri

DEMET

Refakat tahririyeniz gazetenize şeref bahşolacaktır. İntihabınızı pek güzel bulduk. “*Françoisea Mektupları*”n ne güzel bir kadın romanı olduğunu anlamak için muharirin “Marcel Proust” olduğunu bilmek kâfidir. Evvelce ilan ettiğimiz romanı tehir ile buna hemen başlamaya tercih ettin. Gelecek hafta ilk mektubu neşredeceğiz. Teşekkür ve hürmetlerimizi takdim eyleriz.

İMZASIZ MEKTUP SAHİBİNE:

Bu hafta içinde kim olduğunuzu bildirmenize intizar ettik, bir haber alamadık, vadimiz vecihle cevabımızı yazacaktık. Fakat “karielerinizden biri” imzasıyla aldığımız bir mektup yazmak istediğimiz şeylerin pek çoğunu ihtiva ettiği cihetle onun bir kısmını neşretmeğe daha münasip gördük:

Geçen haftaki “*Demet*”mizde gazetemizin mesleğine itiraz olunduğunu gördüm. Bu itiraz yalnız gazetemizin mesleğine ait değil; Fransız edebiyatına, terbiyesine de ait. Ben küçükten beri Fransızca yazılmış pek çok kitaplar, mecmualar okuyorum. Hele “*Femina*” ile “vay oruz”ı muntazaman okuyorum. Ve bunları o kadar ciddi buluyorum ki bütün bir milletin terbiye nisvanıyesine dair mutala yazılırken fikre hâkim olması lazım gelen hak endişelikten hayali perver bir ifratın kanatlarıyla ayrılarak yazılan mektuba hayret ettim. Bütün bitarafılığımlı toplayarak tekrar “*Famina*”nın son nüshasını gözden geçirdim. Mutala edenleri felakete, makhuriyete sevk edecek hiçbir şey bulamadım. Ve keşke, dedim, memleketimizde böyle bir kadın gazetesi çıksa bilecek bir hale gele.

Fakat işte asıl ruh-i mesele burada. Acaba memleketimize böyle bir gazete çıka bilir mi? Yaşaya bilir mi? Çünkü gazeteler ne kadar hüsnü niyetle çıkarsalar yine memleketin umumi seviye fikriyesinden mukayese kadair bir derecede yükselmezler; ona tabidirler. Onun için kadınlığımıza hizmet etmek isteyenler öyle en yüksek hedef terakkiyeye bir anda vasıl olmak istememeli. Daha bizde maarif-i neseviye ne kadar geri olduğunu düşünmeli. Ve batı olduğu kadar sağlam hatvalarla derce derece terakki ve tealiye uğraşmalı.

En evvel uğraşılacak şey kadınlarımıza mutala merakını uyandırmaktır. Bu, öyle zannederim ki, en güç iştir. Hele okumak arzusuna, anlamak iktidarına sahip olan kadınlarımızın yüzde doksanı Fransızca bildiği, Fransız tarz terbiyesinin, kitaplarının, edebiyatın memleketimizde pek ziyade münteşir olduğu pek vadih bir hakikat iken öyle mübalağa ve ifrat ile yıldızlanmış kelimelerle medeniyet yolunda en çok ilerlemiş akvamdan beri olan Fransızların terbiye neseviyesini en haksız bir tenkide hedef etmek hiç doğru olamaz. Kadınlarımızın hiç diyecek kadar az bir zümre-yi kalilesini teşkil eden bu zavallı müfreze-i medeniyede ezmeme. Zaten kendi milletimizi muhafaza, adati milliyemize ittiba etmemek şartıyla alacağımız ecnebi terbiyelerinin hiç birinin bize faydası olamaz, ve onun muhafazası şartıyla ise bütün terbiyelerin bize zararı dokunamaz. Medeniyette ilerlemiş kavimlerin hepsinden bir şey alırız, hepsinden bir türlü müstefit oluruz.

“*Demet*”imizin birinci kusuru belki biraz fazla edebi olmasıdır. Fakat dikkat etmeli, büsbütün edebiyatsız olsun demiyorum; çünkü_ şark vatan şiir ve hayal olduğundan mıdır, bilmem? Edebiyatı hepimiz severiz. Mektup muharririn ehemmiyetsiz gördüğü iki makale pek güzeldi. İkinci “*Demet*” ise doğrusu bu hususta daha kıymetli idi. Biz hepimiz onun terkiyesini temenni ediyoruz. Ve onu okumak bizim vazifemiz, eksiklerini söylemek, terekkibesine hizmet etmek bizim vazifemiz diyoruz...

(47)

Hikâye

Kısay-ı Garam-2

MEVASİM BAHAR

İlkbahar, bir genç kızdan daha taze ve şadap, hüsn-i kelnüneti mini mini derelerin âyına-i şeffafî içinde seyir ederek cama evrakının hayatdar dantelleri altında bir taravet titriyor, ziyabar güneş, yeşil ve zerrin ormanlar ruhi hülyalarla, siyahetlere davet ediyorlardı... Yalnızca gezmeye çıktığı bir gün prens yolunu gaip etti. Dolaşa dolaşa kendini etrafı duvarlarla sarılmış büyük bir parkla muhat olan bir “şato” önünde bulmuştu. Bütün bu duvarların üstüleri sarı şebublerle mütetevvic görünüyordu. Lakin hiçbir kapı ve parmaklık manzur olmuyordu. Prens taşlara elleriyle ayaklarıyla tırmanarak bir hırsız gibi içeri atladı, yeniden hava bir feryat haşyetiyle yırtılmıştı: prensin ayaklarının önünde baygın bir masum yatıyordu. O kadar bir verde naz bir mâhluk ki derhal, hariri saçları, nazik inciler üzerinde keşade ağzı, ufacık ayaklarıyla, prensin hayretini mucip oldu. Baygın çocuğu yeniden hayata davet için prens derin bir şefkat ile kendine seslendi. Şakakilerini ıslattıktan sonra biçareye emlah-ı arabiyeden bir madde koklattı, ve kendisini kucakladı, yeniden dudaklarda bir meyli iptisam; ve kız uyandı.

Ah diyordu_ ben zaten sizi muntazirdim, iskambil kâğıtları sütnineme bir prens tarafından söyleyeceğimi haber vermişlerdi. Adım “*Alez*”der. Hiçbir şeyim eksik olmayarak _yaşyorum. Emektar hademler işlerime bakıyor. Hiç kimseyi kabul etmiyorum. Bu memleketin havası benim için pek latiftir. İhtimal ki bişıkka bir yerde olsam yaşamazdım. Çünkü o derecelere kadar narin ve zayıfım ki _işte size itiraf ediyorum_ ufak bir heyecan beni öldüre bilir.

Sonra büyük bir zarafetle elini prense uzattı. Ve prens bu yedi nazikeyi buseleriyle okşadı. İhtiyar bir kadın kemal-i hiddetle üzerilerine doğru koşarak geliyordu. Bir takım hediyelerle hiddeti teskin edildi. Ve ucu birden köşke doğru

teveccüh ederek kahve aleti etmeye gittiler. Prens biraz daha istirahat etikten sonra geldiği yoldan avdet etti.

O günden itibaren her sabah kuşlar güneşe karşı bir neşidi sihir okurken leyleklerin, hanım ellerinin muattar nefesleri havayı tatir ederken o hayvanını ele bildiğine sürerek gelirdi.

Bir taraftan bağdadiler yetişiyor, diğer cihetten çayırklar üzerinde katre katre sürülehelere billur parçaları şeklinde iltima ediyordu. Prens şatoya vasıl olur olmaz atını bir ağaca bağlayarak duvarlardan sışırar ve sevgili “Aliz” yine daima kendine muntazar bulurdu. Kırık şatoda “Alezi” ki bebeklerini, resimlerini, “klavson”deki maharetini görerek, kırık bahçede tenezzüh esnasında “isbudul”ler, tavşankulakları, inci çiçekleri toplayarak yaptığı buketleri sevgilisine takdim ederek gayet leziz ve nuşin dakikalar geçirirdi. İki de tıpkı çocuk gibi bonbonlarla, tatlılarla karınlarını doyururlar, salıncaklarda sallanırlar, başka birçok oyunlar oynarlardı. Biraz yorulunca hem ağuş-i visal iki daldan vücuda gelen bir dağın altına sokulurlar, yahut kümese giderek etraf dideleri bir daire ahmarla muhat beyaz tavşanlarla bakarlar, eğlenirler, mavi ördeklere, eninkar kumrulara, mühtez kuyruklarının mervaha elvanini sallayarak dolaşan büyük tavuslara yemler serperlerdi. Bilhassa miyuh bahçesini her şeye tercih ederlerdi. Buradaki hariri otların zemin zümrüdünü menekşelerle mukevkip, latif ağaçların üstü bir baraf muattarla müstevritti: şeftali ağaçlarının kelgün, kirazların beyaz çiçekleri birbirine karışıyor, erik, elma, armut, ayva ağaçları bütün arılara, kuşlara bir ziyaretgâh bir ezhar oluyordu. Mamafih “Alezi”in yanında bulduğu zevkin bütün cesametine rağmen prens kendini tamamen bahtiyar göremiyordu. Geceler iyice kısalmış olduğu hâlde ama şimdi pek uzun görünüyordular, çünkü kendisi hiç uyumuyordu. Derin bir melal ruhuna çöküyor, hayatta çare tatminini bilmediği hevsatı şebap, kalbini kemiriyordu.” Alezi” dedi aynı tebeddül meşhududu: ekser sararır, sonra birden kızarırdı. Artık eskisi gibi gülmüyordu. Şekaklarına bir ağrı çöküyor, kalbinin şedit çarpıntılarını teskin için elleriyle sinesine basıyordu.. Ve zaman geçtikçe kendilerinin elemli üzüntüsü tekesür ediyordu.

Baharın son günü, prensle “Alezi” ötede bir de saatlerce gezindikten sonra akşamın tabiat üzerine nüzule başlayan heras ve melal verici esmerlikleri içinde miyuh bahçesine giderek sakitane biraz dolaştılar. Prensın gözlerindeki mana-yı acip “Alezi” titretiyor, aşk artık bu iki genç vücudu acı bir raiha gibi sarhoş ediyordu.

Prens (Alezi!) diye mırıldandı. (48) Oh, yalnız derin bir vehim tahassüsle şimdi ellerinin sıkıldığını, nazarının karardığını duyuyordu.

Har ve müştak bir ses tekrar etti:

_Alez!

Ve prens birden vahşilenerek bu sayyat elinde boğuluveren natuan bir koşacağız kadra bi-tab-ı vücuda narini hale-i aguşunda tadyik etti.

Bir enin kadar perişan ve mutazalim bir nefes son eseri hayat oldu. Şimdi ufuk mahlûkun küçük kalbi durmuş, zayıf, vücudu baygın ve ılık, yıkılı vermişti.

Güneş gurup ediyor, havuzların suları içindekilerin aksiler yıkanyordu.

Prens “ya rabbi!”dedi. ve bi-hayati vücudun önünde zanuzede, uzun uzun ağladı ağladı, nihayet genç kızın, hiçbir nidayı istirhamına cevap vermeyerek ebediyyen uyuduğunu görünce, alüdde-i cünun ve zebun dacret, kalktı. Ve duvarın üzerinden bir sarik gibi atlayarak kaçtı.

Zavallı çocukcağız orada, çimenler üzerinde kalmıştı. Her akşam kıyısı çiçekleri üzerine bir paraf ezhar rikkatiyle bir şemim dökülüyor, bülbüllerin sevildiği neşayit memat, bu baran muattara meriyeler ilave ediyordu.

SAYF

Prens, netice-i nümidi olarak kendini huzuzat-ı sefihaneye atmıştı. Ve bütün bu ezvak ne kadar kesb-i unf ve dehşet ederse oda o kadar mütelezziz oluyordu. Başına birçok genç sefihler, kâselisler toplamış, ayşi ve nuşin bütün safahat-ı ibtilanızdan geçmeğe başlamıştı..etrafında kadınlar birer bester muzhir içinde, terem ve maşguf, yatarlar, gülerler,çılginlaşırldı..Fakat bunların hiç birisi onun kalbine tesir edemezdi. Lakin bunlardan hiç olmazsa birini intihap lazım gelince “Zafira”ya marbut oldu. Zafira büyük beyaz, kumral – turuncu saçlara mâlikti gözlerinde en şeffaf bir su incileri zümrüdünü görülür, cildinde portakal kokuları duyulurdu. Prensın bütün hevesatına mudahane etmek için her şeyi yapardı. Prens onu alarak görgüsüz kayıklarla dereler üzerinde gezer ve”Zafire” aşığının zirpayine yanarak şarkılar söyler, gitar çalardı.

Prens oltasını atar, zerrin ve musaddaf polleriyle şerare baş balıklar tutardı. Geceleri bahçede balolar verirdi. Ve müziği, tanin mütemevicini ta uzaklara götürür, bütün ziyalar miyah içinde teressüm ve tadauf ederdi. Sabahları koruda hayvanlarına rakiben yan yana gezerler. Ekseriyen kari bir pavyona kapanarak orada demektar olurlardı. Fakat henüz temmuzla ağustos geçmeden prens yabansız bir hissi nefret-i istila etmişti. Sararmış, vaktinden evvel solmuş bir hâlde artık sayfın hararetini bile hissedemiyordu. Arz-ı güneşin batı harareti altında ağırlaşırken o, gelerek inkişafi nazar nevazine, müyüllerin renk ve letafetine, içlerinde mini mini yumurtacıklar

büyüyen âşîyanların sarairine, böceklerin acip istihalelerine karşı soğuk ve bi-his dolaşırdı. Tarlalarda yulafların biçilip biçilmediğini, bağdadilerin zerrin başaklarını bükük bir biyon gibi akıp akmadıkları onun nesine lazımdı? Saatlerin, dakikaların firari aculi onun tabi ruhunu yalnız tezayüt ediyordu. Artık hiç kimseyle görüşmüyordu. Bütün rüfeka-i sefâhetini kendinden tebiit etmişti. Şimdi kendisinin yegâne eğlencesi ayçiçeklerinden, yaseminlerden büyük büyük buketler yaptırmaktı.

_ Mabadı Var _

MUHABERAT

Fatma Güzin Hanımefendi'ye _ Muavenet-i tahririyenize kemal-i memnuniyetle intizar ve tevecühlerinize teşekkür ederiz.

İsmail Behçet Beye _ Eser-i âlinizi okumadan neşredip etmeyeceğimizi nasıl tayin edebiliriz? Mesleğimize muvafık âsar sahifelerimiz her zaman açıktır. Bahusus ahlakiyata müteallik yazılarla gazetemizi tezyin etmek en birinci emelimizdir.

TASHİH

Geçen nüshamızdaki (Hüseyin Siret) Beyefendinin (Marmara'ya Karşı) unvanlı şiirlerinin son iki mısraı şöyle olacaktır:

Atıl aguşuma, sinemdedir âmal-i magruken,

Defin-i hufre-i girdaptır, bak, işte maşukan!

Aynı nüshamızda (Faik Âli) Beyefendi (Baykuş) unvanlı şiirlerinin “evet, sizinde emri kani hurâfe ise” mısraı “Evet, sizin’de eğer kâni hurafe ise” olacaktır.

Maa'l- itizâr toshih olunur.

Matbaa-yı Âmire

Sahip-i İmtiyaz: Hakkı

İLAN

Neşriyat-ı Müfide:**Hıfz-ı Sıhhat-ı Asap**

Muharrir: Doktor Galip Ata

Sinirlerinden rahatsız olan karilerimiz okusun.

Beni Okuyunuz

Muharriri: İlyas Macit

Gâyet nezih bir üslup ile yazılmış mensur şiirlerden mürekkeptir.

Münderecâtının kıymetine tabinin nefaseti indimam eden mütevazi

karielerimize”tavsiye ederiz.

Lehçetü'l- Hakayık

Muharriri: Âli Bey merhum

Nafiz bir nazar-ı istihzanın mahsul-i tetkiki olan bu ince ve güzel eseri

Mizah-ı edebi meftunlarına tavsiye ederiz.

Neşide-i Milli Notas

Bestekâr: M. Nuri Melek

Musikiperest Kârielerimizin hürriyet perver

samialarına takdim ve tavsiye ederiz.

Sherlock Holmes

Gayet meraklı mütercem bir tiyatro piyesidir,

Merkez-i tevzii Servet-i Fünûn idarehanesidir.

Kardeş Sesi

Muharriri: Celal Sahir

İlan-ı Hürriyet üzerine inşat edilmiş bir

manzumudur.

Kani ipekçi

Hüsnü intihap mağarası

Köprübaşında Hürriyet meydanında

İpekli, bükülü, kadife kumaşlar

Basma, batiska ve saire

Hazır ağır esvaplar ve bluzlar bluzalar

Dantila harç vesaire

Büyük terzhâne

Sayı.4

Nüshası 2 Kuruş

Haftalık Musavver Mecmua

Hanımlara Mahsus

DEĞER

Ön İç Kapak

MÜNDERECAT

İstasyonda	Faik Ali	Kızımın İsmi	Ahmet Samim
Bebek Yahut Hakkı Karar Köy	Mehmet Akif	Niçin İhtiyarlıyoruz?	Doktor Nuri Bekir
Tahasüsleri: Mart Akşamı	Sırrı Cemal	Raihalar	Mahmut Cemal
Penteon	Mithat Cemal	Zabıta ve Kadınlarımıza Muhafaza Hukuku	-----
Leylak	İlyas Mecit	Fransızca Mektuplar	Kırmızı Beyaz Külübü Müessesleri
Denize	Ali Zeki	Hatırat Beyaz Kedime	
Buhran	Celal Sahir	Resimler .Madam Serbuhi Dusap paşa	Harim Şefkat Serapum Kadınları
Genç Kızlar Arasında	Kırmızı Beyaz Külübü Müessesleri	Kadınlar Moda	Tekir Kedi

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idare haneden alınmak üzere aboneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşara için aboneliği 120, altı aylığı 65 kuruştur 52 nüsha bir senelik itibar olunur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşara bedeli ahiz olunur. Gazetelerini makvaboru durunda kırılmadan almak isteyenlerden senevi bir mecdiye fazla alınır.

İlanatın satrından yüz para alınır. Mamafih ashabı ilan idare hanemize müracaat etikleri taktirde şart hususiye kararlaştırır.

İdare hanemiz: babı âli caddesinde hilal matbaasında daire mahsusadır.
“Demet” in mektup kutusu

İdare hanemize ait evrak alınmak üzere “Hilal Matbaası” methaline talik edilmiştir.
Gazetemizin merkezi tevzii babı âli caddesinde cemiyet kütüphanesidir.

Kariyatı ve Kariinizden Rica

“Osmanlı Meşahiri Nisvani” unvanı altında din ve mezhep tefrik etmeksizin edebiyata ve uluma hizmet etmiş bütün fazilet nisvanımızın tercüme hallerini ve resimlerini (Müslümanların yalnız hat destelerinin fotoğrafisini) neşretmek arzusundayız. Rum kadınlarının meşahiri hakkında malumat almak üzere teşkil etiği gazetelerde okuduğumuz Rum cemiyet esebiyesine tahiren müracaat ettik. Bir cevap alamadık.

Sırf Osmanlı kadınlığa hizmet maksadıyla olan şu teşebbüsümüzde bize teshil –i muvaffakiyet edecek ve tamburlara müteşekkir olacağız.

Temmuz ayı içinde altıncı daire belediye ile mektebi sultani arasında ki bütün manzum yazılarımı hari bir deftere zai ettim. Birçok kitaplar ve gazetelerle beraber bir paket içinde idi. Bulan lütfen idare haneye getirirse hem bir mükâfatı nakdiye takdim edeceğim, hem de “Beyaz Gölgele” namı altında intişar edecek kitabı bir delil teşekkür olmak üzere namına ithaf edeceğim. Beraber zayı olan Fransızca kitaplarda bulana terk edilecektir.

Celal Sahi

Nüshası 2 kuruş

Edebî İlmî Siyasi

Osmanlı kadınlarının
menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i
nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı
sanat kabul ve neşrolunur.
Neşrolunmayan asar iade olunmaz.

Muharriri: Celal Sahir

DEMET

Musavviri: Server İzzet

Abone Bedeli
İstanbul senelik 95 altı aylık 50 kuruş
Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş

Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver Mecmua
Çarşamba günleri intişar eder

İdarehanesi
Babiâli civarında daire-i mahsusa

Adet: 4

8 Teşrinevvel, 1324 - Çarşamba

Sene: 1 — Cilt: 1

Kısmı Edebi**Şiir****İSTASYONDA**

Her akşamüstü gelir, beklerim bu mevkifte
Bu intizâr garibâne bence âdettir;
Hayır, vazife ve hatta bu bir ibâdettir.
Keşade ceşem hayalim bir ufuk-ı ümide

Gelir, penah ederim hat buyunda kölgelenği.
Şu bir sükûti o evden aks eden safir-i verd,
Olur benim leb-i ruhumda bir surud-ı derûd.
Odur hilkati bir mevce-i kerem belki

Bulduğum bu kenâr bir intizâre asar.
Ümit eder, dururum, böyle beklerim..ve tren
Gelir, fakat ne gelen var, ne bir haber getiren.
Ve muzmahil kalırım bir zamân...Güneş de batar

Ümîdimin şu ufuklarda bir misâli gibi.
Sarar mebâdî-i deycûr ovayla küh-sârı;
Ve ben bu maşerin elâm-ı hecr-i âsarı
Omuzlamış kara bir tayıf-ı infîâli gibi,

Cidâr-ı sâyil-i deycûra çarparak yürürüm.
Atar yazar yine bir günde eksilen ömrüm
Leyâl-i mâteme bir nağme-i yetime daha,

Sinin-i hasrete bir leyle-i elîme daha.
 Her akşamüstü bu mevkifte beklerim, tenhâ;
 Cenevre'den, Roma'dan Londrayla Paris'ten
 O hüsne başka güzellekle başka bir manâ
 Veren memâlik mesûde-i enâfisten

Birer bedia-yı hâmil tren, muhip ü bülend
 Gelir.. ve yalnız olunmaz.. ve bil ki hiçbir gün
 O necm-i gâip bâlâ, o hüsnü bi-mânend
 İnip de doğmayacaktır bu rûh-ı bir hüznün

Bir evc-i aşk olan âfak-ı intizarında.
 Evet, bu böyle her akşam ..ve sonra her gece ben
 Yatakta ateş-i hummâ içinde inlerken,

Melek kadın yine yalnız hayâli muhteremin
 Gelir, sükût ile ağlar bütün melûl u gamîn,
 Ümîdimin serpiyen ihtizârında.

Bursa _Brus Halt: Mayıs 1320

Faik Ali

Safahat-ı Hayattan

BEBEK YAHUT HAKK-I KARAR

Bizim Cemile Feride'yle bir sabah gelerek
 “Unutma beybaba, akşam birer hotozlu bebek
 Getir kuzum ..”dediler. Bende kızların keyfi
 Kırılmasın diye reddetmedim şu teklifi,
 Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli iki
 Edâlı buseme getirdim, aman o akşamki

(55)

Sürürü u şevkini bir görmeliydi yavruların!
 Durup oturmadılar hiç. Dedim:”yatın da yarın
 Bütün gün oynayınız”.. Nerede! Kim yatar? O gece,

_yemekte sızmaya me’luf olan _ Feride’nce
 Kabul olunmayacak söz olursa yatmaktı.
 Yatar mı hiç? O nasıl hisli bir yumurcağı!
 Feride dördünü doldurmamış, Cemile idi
 Yaşında yoksa da cidden hânım tavırlı idi.
 Büyük kız oynadı bir parça sonradan yattı;
 Küçük sabâha kadar hep bebeğini hoplattı,
 Ne ninniden müteassir, ne öyle hopladan..
 “Işıl ışıl bakıyor bak bebek değil afacan!”
 Sabâha karşı tükenmiş mecâli yavrucuğun:
 Mışıl mışıl uyuyor.. Değmeyin aman uyusun.

Benim bulunmadığım bir zamanda kız uyanır,
 Bebeği uyutmak için evde üç sâat kapanır.
 _Aman da pek yaramaz uyku sıçramış başına!
 Bakın beşik de getirdim, bakın yatar mı şuna?
 Yatar mısın seni hınzır! kaparmısın gözünü!
 Acık da dinlesen olmaz mı ananın sözünü?
 Kapandı işte gözün.. Oh! Şimdi artık yat!
 Bebek ne yaptı bilmez ki sonradan pat pat
 Tabak sedaları aks eylemiş öbür odaya.
 Güzel güzel uyumuş olsa kız da dövmez ya!

Gelince ben o akşam, Feride pek düşkün
 Göründü. Ablası ben sormadan atıldı: _bu gün
 Ne yaptı, pek baba, bilsen zavallıcık bebeğe?
 _Ne yaptı?
 _Döktü bir a’lâ sonunda kırdı.

_Niye ?

_Bilir miyim ona sor.. Kız getir bebeğini hadi!

Feride kaçtı yanımdan getirmek istemedi.

Çiçek çıkarmışa dönmüş getirdiler ki yüzümü

Birer kafes gibi kalmış o kuş bakışlı gözü!

Başında saçtan eser yok. Ayak topal, kollar

Omuzdan oynamıyor kim bilir ne illeti vâ!

O kanlı canlı bebek olmuş adetâ kötürüm ..

_ Bu ölmüş artık ayol al götür de bahçeye göm!

Feride kaldı bebensiz, Cemile'ninki fakat

Güzel güzel duruyor. Olmuyor ne kör, ne sakat.

Günün birinde beraberce oynarlarken

Alıp Feride-yi hazin bir niyazi tavrı hemen

Bebeğini ver acıcık oynayayım kuzum abla..

Demez mi; kız buna dünyada gösterir mi rıza?

_ Verir miyim sana hiç ben bebeğimi, yağma mı var?

_ İnâtlık etme kızım ver

Alırsa sonra kızar.

_ Nasıl kırar a canım? Etme oynasın veriver.

_ Olur mu beybaba?

_ Elbet olur

_ Kırarsa eğer?

_ Yarın sabâh sana başka bir bebek alırım.

Bizim müdahaleden sonra “oyna al bakalım!”

Diyip Feride'ye kurhen uzattı kız bebeği

Feride'nin yüzü gülmüştü baktım iyiden iyi.

Sevindi, oynadı, lakin bu musteâr sürûr

Süreksiz oldu..

Ver artık!

-Acık daha ne olur?..

_ Bakıldı mı beybaba?

_ Kız ver de sonradan yine al

Mal olmaz insana âdet değil emânet mal.

Tekrar etti birazdan Şu yolda aynı ricâ:
 _Bebeğini ver yine olmaz mı oynayayım âblâ.
 Ben iltimâsı derig etmedim ikinci sefer
 _Çok oldu beybaba yâ! Sonra her zaman ister!
 _Demin de aldı hemen verdi sen de gördün ya
 Sen ablasın ne kadar olsa

_Başka vermem ama.

Çabuk verirsen eğer al da oyna kız haydi..
 Feride'nin bu sefer keyfi pek yerinde idi
 İyice dandiniler yaptı, hayli hoplattı.
 Bebek kolunda hasırlarda bir zaman yattı.
 Fakat ne çare gelip çaldı vakti istirdâd.
 Kızın nazarları beyhûde etti istimdad.
 Cemile istedi ısrar edip emanetini,
 Çocukta verdi fakat görmeliydi hiddeti!
 Büyük kızın az yordu mu gurur-ı masumu
 Bebek elinde gezerken, Şu tıfil-ı mahrûmu.
 Karân gelir ona elbet bu hale sabır etmek.
 Sokuldu ablasına ben dedim ricâ edecek,
 Cemile vermeyecek bende eylemem ibrâm
 Hâyır değil bu edâ bir edâ-yı istirhâm:
 "Bebeğimi ver!" Demesin mi üçüncüde kıza?
 Meğer hukukta bilirmiş bakın Şu saygısıza!.

Çarşamba 29 Mayıs,1324

Mehmet Akif

Köy Tahassüsleri

MART AKŞAMI

İlık bir lodos rüzgârı öğleyin biraz estikten sonra artık durmuştu. Şimdi hava o kadar durgundu ki en ince, narin dallar bile kımıldamıyorlardı. Ben balkonda, uzakta kendilerini büyük bir utlatla sakın Marmara'nın sinesine teslim eden yelkenlileri seyrediyorum. Gül renkli gölgeleri onlarla beraber kayıp süzülüyordu. Dumanlı bulutların arkasında ara sıra esmer bir ŐaŐaa ile görünen (51) Güneş, karşıda, kınalı

ve boğaz adalarının koyu bir yeşillığe karışık moryemsi zirvelerini parlatıyor, diğer tarafları gölgede kalıyor, sonra kapanıyor, adaların üstünde batı hareketleriyle bulut inikâsları geziyordu. Bu sükûnette dumanlar bile gezmiyorlar, uçamıyorlar, parçalanmıyorlar, havaya muallâk gibi hafif esniyorlardı, hayırsız adanın önünde görünen bir vapur siyah ve kalın dumanlarını yavaş yavaş bırakıyor; deniz, bazen güneşin bir iltifatıyla gümüş bir safha gibi parlıyor, bazen bulutların bir inadıyla karanlık, ruhsuz uyuyordu. Derinden bir lokomotif kesik ve sivri sesiyle bağıyor, bağıyor.. sonra susuyordu. Kuşlar, bu her zaman hayat ve tabiatı terennüm eden mini mini şeyler, ağaçların arasında cıvıldıyorlar. Ağaçlarda görünen tomurcuklar sanki açılırken, büyürken, bitişirken bir ses çıkarıyorlar ve hiçbir ses olmayan bu akşam saatinde, bu köyün sinesinde sanki yeni bitişen hayatın feveranı, galeyanı bir ses veriyor. Her şey çalışıyor, yeni doğacak bahar için her şey hazırlanıyor. Ve deniz sakin, bulutlar düşünceli, güneş saklı, ağaçlar hareketsiz; batı ve olgun bir manzara bir manzara beş nigâhıma serpiliyor.

Şüphesiz ki bu ağaçlar, bu çiçekler, bu otlar, bütün bu tabiat yenidi. Kurumuş yapraklardan, otlardan, çiçeklerden, ağaç gövdelerindeki eski kapuklardan başka ihtiyar bir şey yoktu. Her şey gençleşiyordu, tazeleşiyor, yenileşiyordu; her şey değişiyordu! Her şey kanun ebede-yi tahavvülata tabidi! Ve bu kanundan hariç kalanlar koruyorlar, ölüyorlardı. Ebkem devaran bütün şu nebatatın içinde tehavullar oluyordu! Bunların arasında ne hastalar, ne ölümler, ne biçareler vardı! Bu tahavvül azim-i tabiat içinde ne vücutlar can buluyor, yaşıyor, ölüyorlardı! İnsanların seslerini bu akşam saatinde tabiat fikre ne iyi nüfuz ediyor, ne iyi his olunuyordu!

Artık güneş, ufukta, iki bulutun arasından ara sıra görünerek yavaş yavaş iniyordu. Biraz .. biraz daha .. Batacağı. Dumanlar pembeleşiyordu. Bulutlardan sıyrılmış, nısfı sularda yıkanıyordu. Bir nokta-i ateşin kalmıştı. Birden, pembe suların üstünden sıyrıldı, sıyrıldı, gaip oldu Şimdi yine hafif bir rüzgâr başlıyordu. Sema kararmaya, yıldızlar görünmeğe başlamıştı. İçeriye, oh giriyor ve düşünüyordum ki tabiatta, kâinatta her şeyin bir vazifesi vardı, her şey çalışıyordu. Bütün tabiat zi-hayat-i işliyordu! Fakat kördü. Yalnız zavallı beşeriyet, biçare kitle, mazisinden korkarak, halinden gayr-i memnun, istikbalinden şüpheli ve kederli yürüyor. Tabiat ise rüzgârlı, denizleri ile inliyor. Kuşları çiçekleriyle gülüyordu. Fakat ıstırap ve meserrattan habersiz, kör yaşıyordu, çalışıyordu! İnsanlar, şüphe âmaal içinde inliyorlar, ölüyorlardı!

PANTEON

pâyende uyanmış duruyor bir koca millet,
 Koynunda giran-háb rical-i ebediyet;
 Yok leyle-i pür zulmeti bir başka cihandır,
 Her kabze-i hakkinde birer şems-i nihandır!
 İnsanların enkazını tutmuş da elinde
 İnsanlığı te'bid edebilmek emelinde..
 Sanduka-i emvât değil şahikalardır.
 Emvât-ı derûnunda yânâr sâikalardır.
 Her makbere bir burç-ı sihrengi zeminin,
 Emvat birer huzmesi şems-i ezelinin.
 Anka gibi medfenlerin üstünde birer nam,
 Eflake kadar yükselerek etmede âram.
 Mürgan-ı sih-çehresi şebiresi mefkut,
 Fosfor gibi bir lema-i arâresi mefkut,
 Emvâcına düşmüş gibi leyl-i şübühatın,
 Makberlere girmiş uyuyan bunca dehânın,
 Eczâ-yı serinden oluyormuş gibi sâdır
 Fosforları makberlerinin nûr-ı zekâdır!..

Ey garb-ı tâbındaki yüzlerle cihânın,
 Ey şâhika-i na-mütenahisi dehânın,
 Efkâr-ı beşer hâkine düşmüş mütehayyir;
 Makberlerin -münkesif olmuş gibi nir-
 Dîdâr-ı siyâhinde nihân bin ebedî nûr.
 Efkâr-ı şerer başı türabın ile mestûr
 Birçok hükemânın, üdebânın, uzemânın.
 Ervâh da fevkinden inip sanki semânın
 Zirinde hurûşân.
 Şimşeklere benzer zulemâtında hakâyık.
 Zulmetlerinin nûr-ı siyeh denemeğe layık
 Ondan da dıraşân
 Bir reng-i semâvîsi nümayan ki semâvât
 Bir mükis nacizidir... Ey âlemi emvât,

Ey heykel-i zîrûh,
 Sînende bekâ âlemi, gaybi âlemi meftûh!
 Gelmezse hayâtı ebediyenin sana kâfi,
 Sinende ki her makbera bir rûh izâfi.

Mehmet Cemal

(52)

LEYLAK

Mine gibi menekşeli baharlara karşı açılır... Öyle perevin ve müştak nazarları vardır ki ince varakaları titrer... Güzelliğine mağrur anları olur ki meftunlarını öldürür... Ve onu hiçbir nafha solduramaz. Hayata, karanlıklara o kadar biganedir ki koklanmamak için ebediyet bulutları arar...

Sevmek değil sevilmek, sevile seville ağlatmak ister... bu vefasız, seri elzaval çiçek kalbine eğleyen o kadar âşıklar, saf ve masum âşıklar vardır ki...

Ve o gaddar bulut, bigâne nazarlar karşısında o kadar hırçındır ki birden yapraklarını kırar, usaretini tırmalar. Sonra hüngür hüngür sukut eder... O zaman, ah o zaman bilirim ki ruhumun genah-i emeli için yeni bir "kuvveti ray" besteleniyor.

20 Ağustos, 1315

İlyas Macit

DENİZE

Ey mevce-yi beyzâ, mütehâcim, mütelâşi
 Söyle bana mahfi
 Gördünse bir sitede mi enginler içinde...
 Sorar bahr-i sefide
 Gördüyse geçerken
 Bir sair-i esmer ki uzaklaştı bu yerden
 Bensiz;
 hâfi gibi bildir bana, ey mevci hafâ-rız,
 Ah hangi akıllar
 Hülyamı kucaklar!..

Ey mavce-yi beyza, ona git söyle ki herdem
 Senden onu ister,

Git söyle ki hep nâfile mektubunu bekler,
 Mahzûn ve mukadder, dırı bir zıllını görmem.
 Git söyle bu elamımı, ey mevci semenfâm,
 Mektubunu alsam!..
 Ey mevce-yi beyzâ ona git söyle ki gelsin;
 Peşinde ararken beni bilmez ki peyinde
 Hep semt-i nihanisine matûf, elemenin
 Durmakta negahım... fakat ey mavc-i rubûde
 Her dem nedir üstünden uçan refref-i simin?..
 Ondan bana bir şey mi getirdin?..
 Ey mevci-i lerzân, yine dönmüşse o sair
 Hasretine siminine bir kstre-i tâir
 Söyle bana ah ağlayayım sathına mail
 Senden onu sail;
 Yok şimdi de oldunsa eğer, mevce-i nâyâb,

Umkunda kalan rûhuna bir hâbına âp
 Artık bu sevâhilde müezzi yaşamaktan
 Rûhum yine olsun ona umkunda nümâyan!...

Ali Zeki

BUHRAN

Üç gündür hayatıma çiçekler serpiyordun; üç gündür mesuttum üç gündür
 bütün hayatımda ki ıstırapları, mazinin tehasürlerini bedbinliklerini unutmuştum, üç
 gün! ah ne kadar yazık ki yalnız üç gün sürdü. Sonra gittin, sonra kaçtın, uçtun, gurup
 ettin. Keşke sen gideceğine bütün başkaları gitseydi seninle yalnız kalsaydık, ah sen
 kaçacağına aklım kaçsaydı, sen uçacağına ruhum uçsaydı, sen gurup edeceğine
 hayatım sönseydi...

Yalnız üç gün bir çiçeğin bile daha çok hayatı vardır. En geçici bir hevesin
 bile daha çok hayatı vardır...

Yalnız üç gün! Fakat bilir misin ki bu kısa zaman benim için senelerden fazla,
 bütün ömürden fazla, ebediyetten fazla kıymete haizdir. Çünkü ruhumda hala onun
 lezzatı, hala onun bana verdiği saadetin, ümitsizliklerime, öksüzlüklerime döktüğü

teselliyetlerin tesiri vardır; ruhumda hala o var, elbette var. Olduğu için yaşıyorum, olmasaydı... Eğer şimdi sorsalar bana hayatımda elemsiz yalnız bu üç günü aray edebilirim; eğer sorsalar şimdi bana yalnız üç gün yaşadım derim. Öteki eski günlerimi, o sahte sevadetlerle dolu, devam etmeyen lezzetleri olan günleri inkâr ederim...

Fakat niçin, niçin yalnız üç gün doğdun, aydınlattın, ısıttın? Evet, güneş gibi, tıpkı onun gibi zavallı kalbimin karanlığını nurunla, soğukluğunu ateşinle izale ederek bana hayata tahammül etmek için tabı ve takat verdin; bana hayat verdin...

Nazarlarım muhitasındaki bi-renk ve pek ahenk ruhsuzluktan bunaldıkça gözlerine iltica eriyordu. Ruhum senin ruhunu yakınında hissettikçe cesaret ve kuvvet buluyordu. Sevgili senin mevcât-ı biluresi kulaklarımda çınladıkça bu buse-i tinanın tesiriyle gaşi oluyordum...

Şimdi sen gittin. Bana yalnız yâdın, gölgen, hayalin kaldı. Senin caziben, senin şiir hüsnün yok ki... Onlarda senin mulkane masumiyetin, onlarda senin merhametkar kalbin yok ki... yâdın bana başka şeyleri de hatırlatarak ruhumu telim ediyor, tahrip ediyor... gölgen, hayalin kaçıyor, uzaklaşıyor; bazen bir tebessüm (53)

İstihza ile bir an için yaklaşarak beni teshir ediyor; sonra uçuyor, siliniyor, tabdit oluyor...

Hâlbuki, ah, sen varken ben hiç başka şey düşünmüyorum. Hatta senin benim olmadığını, senin beni sevmediğini, hatta senin benim sevdiğimi bilmediğini bile düşünemiyordum. Ben seninmişim gibi, sen benimmişsin gibi kani, rahat, mesudum...

Şimdi sen yoksun, bütün acı mahrumiyetlerimi, bütün zavalıklarımı düşünüyorum. Kendi kendime acıyorum, onların hiçbiri beni kurtarmıyor; kurtaracaklarına öldürüyorlar. Ah ben onları sevmiyorum, onlarda beni sevmiyorlar. Kuzum, sen gel de, sen yine gel de onlar gitsinler, gitsinler... sen bütün bütün gel de onlar da bütün bütün gitsinler, emi.. Kuzum?...

Gece!... dışarısi karanlık... dün akşam aydınlandı. Sema gülüyordu. Bulutlar musanna, nazar garip harelerle gökyüzünü süslüyorlardı. Kamer nurani çehresiyle bize bakıyor, yumuşak, ipekli, ne kabil temas nigahi gözlerimizi okşuyordu. Yıldızlar titreşiyorlar, parlıyorlar, mütemadiyen bize göz kırpmıyorlardı. Tabiatın şehir âbini vardı... yanımızdaki enin ağaçlarındaki bülbül, sevdiğin kuş ara sıra âtişinan bir lahin gereyan ile sükûnu amikî leyli yıpratıyor. Uzakta kurbağa, sevdiğim hayvan bazen ona refakat ediyor, hazin, melalberur asvatı bana ruhani istiğrak ve bir meyelani tefekkür

veriyordu. Şimdi, bu gece her yer karanlık... gök gürlüyor; yağmur yağıyor; ara sıra pembe bir yangın gözlerimi hırpalıyor: bir şimşek... kamer yok.

Yıldızlar yok, dün akşamki güler yüzlü sema yok...

Ve sen yoksun... hepsi olmasın, fakat sen niçin yoksun? Niçin, niçin. Niçin yoksun? Bari sen olsaydın, yalnız sen, hiçbiri olmasaydı da yalnız sen olsaydın...

Kızıl Toprak, 23 Mayıs, 1319- Celal Sahir

Küçük Hikâye

GENÇ KIZLAR ARASINDA

Odada üç kişiydiler. Aralarında Canın vecdalılara sebep olan bahsine tazelenmiş ve her yeri kendi fikrinin kabul edilmesi için birçok sebepler, nihayetsiz meseller sert ettiği hâlde bir türlü—her zaman olduğu gibi _ bahse hüsn-i netice vermemişler, kimse fikrinin tervecine muvaffak olmamıştı. Şimdi iki üç dakikalık bir sukuttan sonra nezihenin bir sözü yine birçok itirazlara sebep olmuş, onları coşturmuştu o: —Bilmem, dedi niçin her şeye böyle lüzumundan fazla ehemmiyet veriyorsunuz; çalışmaktan gâye emel insan kâmil olmak ise neden mutlak bir meslek sahibi olmak için bu derece ısrar etmeli?

Rahşan daha ziyade dinlemeğe sabır edemedi:

—Rica ederim nezihe, dedi, böyle yalnızca kendi mevki içtimaiyemizi düşünerek mutalatomızı da o yola da yürütmemeli? Evet, sen yalnız nefsinin müstefit olmasıyla iktifa edebilirsin, fakat niçin maddeten de istifade etmen mecburiyetinde olan bu kadınlar bu mahrumiyet mecburiyet elimesi ile sefalet içinde yaşamalı? Hem doğrusu bende sayemden istifade etmek isterim. Lakin herhâlde bu günkü halimizde ondan evvel düşünülecek neler, neler var... ve işte şimdi beni müteessir eden efkârımızdaki tahaluf değil fakat asıl ruh mesele hal edilmeden evvel böyle lüzumsuz munakaşat ile uğraşmamızdır. Eğer çalışmaya en müsait bu fırtınalı, buralı uzun kış gecelerini böyle bi-lüzum munakaşat ile geçirirsen yaz bütün letafetleri, asudegisi ile gelince her gün bize mahrumiyet ve acimizi hissettirirken. Öyle...

Nekhet hatta onun cümlesini nihayetine kadar dinlemeye sabredemeyerek: rica ederim, dedi, bize mahrumiyetimizi hissettirecek bazen parlak tuvaletleri, kahvelerde gazinolarda serbestane oturacak aileler mi olacakmış? Peki, lakin balolarını, tiyatro konserlerini unutuyorsunuz, ya sonra o kışın cemiyetlerde ispat-i

vücut eden aile ögelelerinin o bitmek tükenmek bilmeyen hikâyeti, muhteşem tevalanların, zarif kostümlerin yarım yamalak tarifati, ve daha neler... buna bedel bizde ne var? Ben kendimizden bahsetmek, umum eğlence namını verdiğimiz topluluklarımızı bütün hiçliği ile kendi kendimize teşrihten bile çekiniyorum. Fakat yaz.. İnsanın yalnız ondan beklediği sade tenezzüh, saf hava değil mi? Bundan bizde hissemizi alıyoruz. Her şeyde kendisine bir vesile kakhaha bulan, daima neşesi şu halfi ile en yeis-engiz musahabelere bir katra-i neşve serpen nezihe:

—Yuh... Etti. Ne kadar bedbinsiniz. Yaz, kış, bizim mahrumiyetimiz ağlamalar, inlemeler öyle mi? Lakin sizin mahrumiyet namına verdiğiniz bu şeylerde ben bir fevkaladelik göremiyorum doğrusu. Usulü muaşeretimiz, ahval-i milliyyemiz bizi şöylece daha münzevi bir hayat geçirmeğe mecbur ediyorsa biz muhakkak bedbaht mı (54) olmalıyız? Umumu akvamın tarzı hayatı pek diğerinin aynı olmaz A. Bizde kendimize muvaffak eğlenceler bulalım. Bizde fikir mucidane yok mu?

Rahşan biraz şiddetle cevap vermekten kendini menedemedi:

_ Rica ederim Nezihe, saçmalamayınız. Bütün bunlar söylenmesi kolay laflar. Lakin icrasına gelince birden mesele değişiyor. Fikir mucidaneler, eğlence arzuları insana birazda muhitin tesiriyle gelir. Bundan başka ben kendimi onlara o kadar az layık görüyorum ki... işte hemen de boş geçirilmiş bir sabavet ve ilk devre şebabet, bunları telafi etmek lazım değil mi? Şimdi size mahrumiyetimizden, aczimizden şikâyet ederken siz bilmem ne için eğlenceleri, seyranları düşündünüz. Hayır, hayır.. ne park tenezzühleri, ne kışın tiyatroları, konserleri.. ben bunların hiç birisine arzuneş değilim, mahrumiyetimiz, diyorum. Evet hiçbir âli mektebe girememek, her türlü mesail-i ciddiye, mantıkıya, ilmiye, fenniye ve edebiyenin cereyâ-i edebileceği meclislerde ispatı vücut edememek. İşte asıl almasuz mahrumiyetler. Şimdi kışı tercenin esbabını anladınız zannederim. Gece odanıza çekildiğimizi arzu ettiğiniz gibi çalışacak derin tetabbuata bulunacak uzun saatler var.

Nekhet _ o niçin o? Dedi, yazın da çalışmak kabil değilmiş? Bilmem ki sende neden bu derece yalnızlığa, asudegiye müncezipsin. “Mahrumiyetimiz” kelimesini tarz talkime itiraz ediyorsun. Evet, bilinmez nasıl bir hisse kapılarak bahsi değiştiririm. Fakat ben de mazurum. Son zamanlar tiyatrolar, konserler, eğlenceler, sade onlarla o kadar çok uğraşıldı ki ilelân o buhar ile meşhun olan zihnim beni gayr-i ihtiyari yine o bahse avdet ettirdi. Hem doğrusu ben tahsili sevdiğim kadarda tabiatı, kuşları, çiçekleri velhasıl bütün cici bicileri pek severim.

Ve fikrimce insan çalışmağa kuvvet bulmak, tahsilden lezzet almak için biraz ruhuna keşayış verecek değişik âlemler görmeye muhtaçtır. Bu yazın herkes için kabil. Mesela bir mesire mahalline giderseniz, işte birçok halk, işte şık tevaletler, işte herkes. Daima aynı çehreleri görmekten yorulan nazarlar burada bir şok ve şadi gâh zarif bir köstüm, müstesna bir tüvalet, gâh şık bir çarşaf üzerinde dinlenerek beş nîgahında yeni ufuklar açılır. Böylece yorgun zihinler eski istirahatını, ruhtar eski neşesini, mufekire eski kuvvetini, bütün mevcudiyetinizle birlikte çalışmak için eski hava hoşunu bulur. Şimdi artık birçok günlerinizi istediğiniz surette istimâle muktedirsiniz ooof... Lakin kış ...Hele bir defa rüzgârlar, mütemadi yağmurlar şıptırları başladı mı insan bir inziva-yı mecburide yaşıyor.

—O... Kâfi... Kâfi... Anlaşıldı sizin felsefeleriniz. Eminim ki şimdi muktedir olsanız bütün tabiatı değiştirmeye kalkışacaksınız. Fakat bir defa düşüneceğinize hayatın bunlara değeri var mı? Onlar geziyor, şunlar tahsil ediyor, öyle mi?

—Bir iki saniye tevakuften sonra biraz müstehziyane ilave etti_ fakat nihayet? Hatta niçin geldiklerini, nereye gideceklerini, asıl akıbetin ne olduğunu bilmeden sönüp gitmek, değil mi? Tıpkı bizim gibi. O hâlde bu kanun tâbii vela yategayurdan müteassür olacak kadar budala iseniz kendiniz için değil bütün beşeriyet namına ağlayınız... Bana gelince ben bu gibi düşüncelerle vâkıf zaman etmeği izaatu vakit addederim. Her şey olacağına varır, herkes ne olacaksa ben de o olacağım. İşte benim için manayı hayat. Mademki geldim, elimden geldiği kadar hoşça bir zaman geçirmek, mümkünse hiç müteasür olmamak isterim. Mademki her şey seri-u elzavaldır. Eğer bana Tevfik hareket ederseniz mesut değilse bile müsterih yaşarsınız. Yaz, kış... Bunları da birini ötekine tercih etmen biraz tuhaf. Her mevsimin kendine mahsus hassaları, letafetleri var. Hem bilir misiniz, yetiştirdi bu felsefeler güya bir “müsamere musikiye” ye gelmiştik. Emin olunuz ki böyle bir mübahaseye, tutulacağımı bilseydim sizinle erkenden gelmene hiç razı olmayacaktım.

Lakin ne oldu, bu küçük hanımefendilerde neden bu kadar geciktiler sanki?.. Haydi, haydi.. Kalkınız piyanoya rica ederim.

Nekhet meclise tatsızlık vermemek için ona itaat ederek yerinden kalktı. Lakin şu sözleri söylemekten de men-i nefis edememişti:

—Ah.. İnsan yalnızca kendi arzusuyla hareket edebilse.. Şimdiye kadar sukut etmek için kendini müşkülât ile tutan Rahşan coştı:

—Evet, yalnızca kendi fikriyle hareket edebilse ben de şimdi sizleri piyanoya, musikiye değil kadınlığın terakkisi namına pruzeler tertibine davet ederdim. Kadınlığın terakkisi... Oh buna ne kadar muhtacız. Bir aralık ümit var olurken işte şimdi şu muhtaç olduğumuz zaman maelteasüf hep o ümitler sönüyorlar, açık bir sahada koşmak isterken kesif bir sis işte en mesut bir dakika da önümüze yayılan o ufk-ı münevver üzerine müthiş siyahlıklar, zulmetler yağıyor. Biz bütün bunlara mâni olmalı değil miyiz? (55) İşte, kardeşim, demin neşeni kaçırmamak için cevapsız bıraktığım sözlerine şimdi bütün mevcudiyetimle bütün kadınlar namına cevap veriyorum. Asıl sen, o boş fikirlere zihnini işgal etme. Onları terk et. Yalnız sen değil hepimiz o bi-lüzum ve vakitsiz şeylerle uğraşmaktan vazgeçelim de yek değeriyle piyanoya, konsere değil kadın mektepleri, kulübeleri, dar-ı elsinaaları teşkiline davet edelim. Bu şimdi bulunduğumuz nazik dakikalarda fikirlerimizi daha ciddi şeylere işgal ederek yeni hayat-ı milliyemize, bu şaraiti içtimaiye-i numune hazırlanmağa çalışmalıyız.

Birden kapı müthiş bir taraka ile açıldı. Odaya bir harç ve marc-i latif içinde atılan birçok genç kızlar bir telaş yek değeriyle ile öpüşüyorlar, ikişer, üçer fırkalara ayrılanlar ufak tefek yarım cümlelerle konuşuyorlar, kahkahalar arasında kimse kimseyi anlamıyordu.

Birden piyanoda son derece şiddetle çalan bir marş hepsini piyano etrafına topladı. Öbür iki dakika evvel odanın hava-yı muhitinde hükümferma olan tezepzübe bedel şimdi kendilerine has bir şive, ile refakat eden seslerin mugşi teranumat latifesi sır biliyor, bayılıyordu.

Kırmızı Beyaz Kulübü Müessisleri

Eylül 1324 Selanik, 23

KIZIMIN İSMİ

Üslup ve kaide-i zamana riayeten ister iseniz ben de, herkesle beraber olmak için, iki buçuk aydan beri her gün, her an, her münasebet yahut her münasebetsizliğe söylene söylene.. Tekrarlana tekrarlana nihayet tecvidin “ geçen harf-i met...”lerine benzetilen “geçen dur-u istibdat..” Mukaddemesiyle başlayım, geçen, kaçan.. Her ne ise, o duru manhus istibdada ait fakat onun şaibe-i levsinden Müberra bir hikâye masume; bir küçük aile mudhikası!..

Size nakil edeceğim bu bir sene evvelki vakanın muhit veya madik macerası ile şu bugünkü hayat arasında o kadar baiid, adeta müstahil diye bileceğim bir fark ve tebeddül ve bu tebelütte o kadar seri, o kadar ani, gayr-i müntazar, zihinlerin birden ulfet ve istiap edemeyeceği bir şey, bir harik-i elâdelik var ki şimdi bu bir senelik hatırayı şüün ve vakayı hazıra ile mukayese edip düşündükçe bütün şu işittiklerimden, gördüklerimden..

Hâsılı bu iki aylık hayatın hakikat ve mevcudiyetinden şüphe eder gibi bir ümniyetsizlik, nasıl söyleyeyim, bir inanmamazlık hissediyorum bu tereddüt nasıl mahsus olmaz ki daha on iki ay evvel çocuğuna vereceği bir ismin belki bir cezayı cinayet celp edeceği korkusuyla bunu kimseye işittirmeden, hatta düşündüğüne, hatırına getirdiğine nadim ve pişman hemen tebdil eden bir baba gün, bir sene sonra _ne mucize ya rabbi !_ görüyor ki o isim birden herkesin olmuş; ve bu “herkes” umumiyeti içinde belki adını o cezayı cinayetle tehdit edenler var ki bu isimi şimdi kıskanç bir mubahat ile, bir vakar taşıyorlar..

Herkes onun, o ismin meclup ve meftunu, esiri, bir seteşkarı; o kadarki memleketin bütün boşluğu, samt-ı muhitatı birden yalnız onunla dolmuş inliyor. Gözleriniz semaya, etrafa, sağa sola, nereye çevirse mutlak onu görüyor; nereden bir ses, bir velvele yükselse mutlak onu işitiyorsunuz..

Bu hubhali uzatmayarak hikâyemi nakil edeyim: tam bir sene oldu. Bir türlü ilerlemek, geçmek bilmeyen günleri, aylar ile dokuz asırlık bir ebediyeti aktıran bir intizar –i giran içinde evvela onun mini mini gömleklerini, yumuşacık mendillerini, süslü serbuşlerini ta yeşil duağına, sarı ipek işlemeli kundağına kadar bütün levazim iptidaiyesini en saf bir aşk ve hevesle hazırladıktan sonra artık yapılacak, hazırlanacak bir şey kalmayınca bu ilk analık, ilk babalık hislerini o pek türlü o heveslikleri, televinlerini içinde gelecek yavrucuğuna birde isim bulmak istedik.

Düşünüyor idik, acaba ne olacaktı, pembe, sarışın bir kız mı yoksa altın başlı kör buz bir oğlan mı? Bunu keşfedebilmenin bizim için müstesna bir ehemmiyeti var

idi. Özendiğimiz kadar güzel bir isim intihabında ana baba o kadar müşkül bisenet ettik ki yalnız birini bulmak için belki dört ay düşünmeye, yorulmaya mecbur olduğumuzu söyler isem ikisine birden karar vermek için ne kadar yorulmak lazımdı artık siz tahmin edebilirsiniz. Bu isim o kadar müstesna. Öyle naşinide, fakat o kadar da munis ve semie nüfuz olacaktı ki beşiğin başında eğilip yeşil duağını açarak ona baktılar” bu güzel yavrunun ismi nedir?” diye sordukları vakit, biz, birer muhtarip vakar ve lakaydıyla, bunu söyleyiverince “oh, ne güzel.. Ne güzel!” diye ellerimiz sıkılacak, tebrik edecek idik.

Kız için şuh ve rakik, hasas ve hanedan bir isim.. Bir raihe, bir kafiye, bir renk...(56) hâsılı bir kelimedede bütün bu şiir ve ahenk bulunmalıydı; bir isim ki muhayyel ve mümtaz bir neseviyet mustakbilenin ruh-i rıkkat ve ismetiyle imtizaç edebilsin! Erkek için, bunda da öyle rannan ve âhenin bir şey aranmalı idi ki telaffuzunda iki keskin çelik parçasının musadamesinde duyulan bir tananiyet şarikayı mahsus olabilsin!.. Fakat bu isimleri bulmak öyle zannolunduğu kadar kolay bir iş değildi. Binaenaleyh iki defa yorulmamak için mantıki bir çare var idi: Doğacak bebek evvela muama-yı cinsiyeti keşfederek buna göre bir isim intihap etmek! Bakınız hele bu hiç kolay değildi; çare dediğim adeta bir çaresizlik idi; bu öyle muğlik ve muzlim bir muamma idi ki bütün desatiri fenniye senelerden beri araya miftah hallini bulup hala kimseye teslim edememişti.

Mamafih Birdenbire meyus olmayarak bazı nazarat-ı fenniyeyi tekrar tahattur etmek lazımdı. Mesela, malum olanlar içinde en meşhur ve bir dereceye kadar da makbul bir nazariye mevcutydi ki mabahis-i fenniyyedeki açıkça söylenebilir _kadınla erkenden hangisi daha kuvvetli bir bünyeye malik ise cenininde mutlak onun cinsiyetine, daima en kuvaya tabi olacağına hükmediyor idi. Lakin bu faraziye kabul etmeden bir kere hakikatle derece isabetini anlamak merakıyla etrafımızda misaller aradık.

Fakat mümkün değil, böyle bildiğimiz misallerle nazariyeyi bir türlü telif edemiyorduk; tatbikat bizi daha ziyade şaşırtmaktan başka bir şeye yaramadı. Mesela: Tanıdığımız bir genç hanım var idi; genç ve velut mübarek bir valide ki sert, rüzgârlı bir havada savrulmak, belki de kuru bir yaprak gibi uçmak korkusuyla sayfiyesindeki balkona çıkmaktan ihtiraz edecek kadar nahif, zayıf iken kocasının her gülmesi bünye-i kadar tenmutına rağmen, kaç tane biliyor musunuz, sıra ile tam sekiz kız validesi olmuş idi.

Vakıan her kaidenin bir müstesnası olabilir; fakat tesadüfte bizi böyle hep müstesnalara sevk ediyor idi. Daha sonra aile içinde hepimizin “Nana Menella” dediğimiz cılız, soluk, mariz ve natuvan bir zavallı dostumuzu hatırladık ki refikâsının kendi nehafetiyle gülünç bir tezat teşkil eden çene-i muheykelesi onu üç oğlan babası olmaktan hiç mahrum etmemiş idi. Ve aradıkça, maelteasüf, bu nazariyanın tamamen makusi bir silsile-i emsile gülünç nemuneleriyle göz önünde sıralanıyor idi. O hâlde?.. Çocuğun kız veya erkek olmasının keşfindeki şu imkânsızlığa karşı iki isim bulmaktan başka çare olmayınca, mütevekkil, aramaya başladık.. Evvela, okunmuş ne kadar roman, temaşa var ise bunların kadın erkek bütün kahramanlarını birer kere isimler ile hatırlamak lazımdı. Kütüphanenin tuzlu rafları içinde unutulmuş ciltlerin hepsini birer birer indirerek ve yine birer birer bütün hikâyeleri, temaşâları baştan aşağı karıştırdık.. Güzelleri, hem pek güzelleri yok değildi; fakat birimizin kulağına memnun eden bir isim diğerine hoş gelmiyor, adeta tırmalıyor, sinirlendiriyordu, ana baba bir isim üzerinde mümkün değil ittifak edemiyorduk.

Ve bir de bunların hep olaca okunmuş, işitilmiş şeyler olmalı mahzuru var idi. Biz bu taharriyat ve münakaşat içinde bir şeye karar veremeyerek düşünür, arar iken günler geçiyor, geçiyor, geçiyor, nihayet birer ay yeguni çıkıyordu. Böyle romanlarla tiyatro kitaplarından, tehi dest, hatta bir isim bile bulamayarak ayrıldık. Ne yapmalı, bir aralık koca bir kâmusun ta elifinden başlayarak son harfine kadar her sahifesini gözden geçirmek istedim bu da pek çılgınca bir şey olacaktı. Yine vazgeçtik.

Ve kitaplarda bir şey bulmayınca, o zaman ne yapalım. Gözlerimizi bir kere de semaya çevirdik! Fazaların sâbit ve seyyar, kuyruklu kuyuksuz ne kadar yıldızları var ise, hatırlayabildiğimiz kadar birer birer hepsini devir bin taharriden geçirdik. Yine nafi.. Düşünüp bulamadıklarımızı bir harbata-i sema üzerinde aradık, nihayet biri çıkıp da bize (57) yıldızların şeametinden ihtiraze davet etmese idi belki bu harita üzerinde daha pek çok zaman düşünüp yorulacak idik.

Birinin üç çocuğu olmuş, üçüne de birer yıldız ismi koymuşlar; zavallıların hiç biri dört beş aydan fazla yaşayamamış.. Hurafatın en keskin düşmanı olmakla beraber bu söylenende öyle bir ihtimâl hâkikat teslim ediyor idim ki, hâtta en hani, en muzlim ve sefilesinin bile her gün bir iki değil... İki yüz, üç yüz belki binlerce canın girdab-ı hun ve izmihlali olduğunu bilir iken artık tereddüt bile caiz değildi. Ve hemen tebdil fikir ederek tekrar kitaplarımıza avdet ettik.. İşte tarih! Evet, onunda en belent ismerlerini birer birer saydık; her birinin sergüzeşti, âhengini günlerce söyledik, dinledik.. Yine beyhude! Daha sonra kırların, vâdilerin, mufrih bahçelerin, zengin

limonlukların en nadir ve zarif çiçekleri, yaprakları içinde dolaşarak bunlardan bir şey çıkarmak; bir usara rengin almak istedik nebatat kitaplarında her çiçeğin ismini ayrı ayrı okuduk. Hiç hiç bir şey çıkmıyor idi.

Acaba bostanelerin miyulerinde, sizlerinde? Yok, bu hiç bulamaz idi ve düşünmedik bile! Nihayet bu isim intihabı o kadar karıştı, bizi öyle şaşırttı ki artık, nereye müracaat edeceğimizi de nümit ve mütehayyir, bunun üzüntülerini birbirimize isnat etmek isteyerek bütün şu tahariyatın hulasasından aramıza ufak tefek munazâlar çıkarmağa başlamıştık ki mühim bir iş için İstanbul'dan azimetim icap etti. On beş gün sonra dönebilecektim. Bu on beş günlük iş beni, emin olunuz ki, yine isim taharrisi kadar meşgul edemedi. Boş, yalnız kaldıkça hep onu düşündüm.

Bu adın beş gün içinde de iyi bir şey bulamamak endişesiyle elim boş, kolumu sallayarak dönüp geleceğimi düşündükçe siyahatten hediyesiz avdet edenlerin mahcubiyetini hissediyordum. Maelteasüf böyle, belki daha fena oldu. İstanbul'a döndüğüm gün vapurdan rıhtıma çıkar çıkmaz hiçbir tarafa uğramadan hemen evime koştum. Kliboliden hareketimi telgrafla bildirdiğim için o sabah geleceğimi biliyorlardı. Beni ve eşyalarımı getiren araba yokuşu çıkar iken, daha eve yaklaşılmadan, uzaktan beni tanıdıkları gibi kafesler arkasında beliren beyaz gölgeler çırpınmağa başladılar, biri, büyük validemin sesi idi, sabırsız, haykırdı:

_Mezde!...

Oh girince bu "Mezde!" sesleri çoğalarak hep birden merdivenlerden koşmaya başladılar. Artık şüphe yoktu... şimdi hepsi birbirinden evvel yetişebilmek için merdivenlerden uçuyorlardı. En son gelen dadım kucağıma bir kundak verdi. Şaşırdım ve bu ânı şaşkınlık içinde belki de memnun olmadım diyeceğim. Henüz bir isim bulunmadan.. Bu biraz acele etmemiş miydi? Kundağın beyaz katları içinde mini mini buruşuk, güzel mi, çirkin mi ne olduğu anlaşılmayan kıpkırmızı bir çehre görünüyordu. "kız!" Dediler. Oh, ne ala bir kız babası olmuştum.

Fakat isimsiz.. Evet, isimsiz ve itiraf edeyim ki o kadar sabırsızlıkla beklediğim şu dakika meserâtı henüz bir isim bulamamak zarureti biraz ihlal ediyor idi. İşte hiçbir şey hazırlamadan nihayet çocuk doğuvermişti.. Şimdi on taşlığında kadınlar etrafımda toplanmışlar, seslerin muhtelif ahenkleri birbirine karışarak, hepsi birden bunun tafsilatını veriyorlar, biri başladığı cümlesini daha bitirmeden değeri ondan evvel anlatmak için daha yüksek, gürültülü bir sesle başlıyor idi.

Bu mezdelerin hepsi iyi idi. Refikam afiyette idi.. Çok ıstırap çekmemiş idi.. Çocuk o gece doğmuş.. Şöyle olmuş böyle olmuş; ebe hanım bir kerede beni görmeden

gitmek için geceden beri yukarıda bekliyormuş.. Evet, hepsi iyi fakat isimsizlik?.. Artık o gece zihnimin en son bir hamle faaliyetini daha sarf ettim. Nafile, yine nafile oldu! Ertesi gün. Bir gün daha böyle bir numara geçti.. gündüz, gece boş kaldıkça hep bir isim saydedebilmek düşünüyör, düşünüyordum.. bir sabah bu isim mudhikâsına artık (58) bir nihayet vermek zamanı geldiğini bana ihtar etiler. Bu son ve kati bir ultiमतom idi.. Yoksa, karar vermişler idi, öyle bir isim koyacaklardı ki bu her mahallenin her çocuğunda bulunur, haydi, müptezel bir şey olacaktı. Asabiyetimden, hayretimden bazı dudaklarımı dişliyordum.

Ne yapmalı ya rabbi! O gün Rezide, masanın başında dalgın, bilmem hangi kaçakçının tesviye hesabıyla meşgul iken, birden nasıl, hatırama nerden layih oldu, bilmiyorum.. “Nihayet!” diye haykırdım, oh, nihayet... Nihayet bulmuş idim. Arşimet gibi bir hamamda bulunsa idim belki onun gibi “Buldum! Buldum!” diye haykırarak çıplak dışarı çıkabilir idim; o kadar memnun, ne güzel! Diye seviniyor, kendi kendimi tebrik ediyor idim. Artık bir âzim-i kuvve ile karar verdim, bu küçük kızın ismi “Hürriyet” evet Hürriyet olacaktı. Ne güzeldi, bu kadar tadyiik ve istibdat içinde benim evimde mini mini bir Hürriyet doğmuş.

Ve o büyüyecek büyüyecek idi! Bunu hemen birine söylemek ihtiyacıyla etrafımda birini arar iken hatırama geldi ki bu isim ailesi içinde dört gündür babama henüz büyük babalığımı tebşir edememiş idim. Acele bir kâğıt yazıp gönderdim: “ Bir hafide kız doğdu; validesiyle afiyette. İsmi Hürriyet. Yarın gelebilerseniz pekiyi olur.” Akşama da eve avdet eder etmez ilk işim bir mezde gibi bu ismi herkese söylemek oldu. Evin içinde bu her ağızda birden dolaşmaya başladı:” Hürriyet, çocuğun ismini Hürriyet koyacaklar!” oh, şimdi ne kadar müsterih ve mugram idim. “Ne der? Ne der?” Diye soruyorlar, ben de mümkün olabildiği kadar ahenkli telaffuz ederek “Hürriyet!” diyor idim. Fakat garip, bu kimsede ümit ettiğim tesiri hâsıl etmiyor idi. Hatta biri “bu muydu?” gibi hafif bir işmizazla gizleyemedi. Bir diğeri bu cüreti dudak bükerek istihfafa kadar vardırı. Bir başkası da lakayt, yalnız bir “ya!” dedi.

En iyileri giden büyük validem idi. Onun için bu kelimedede o kadar garip ve vahşi, hatta çirkin bir mana var idi ki ikna edememek korkusuyla titriyor idim:

_ Duşun bir kere, Hürriyet! Kız çocuk için ne fena bir isim.. Sonra zapt edemezsin. Bir şey söylediğin vakit kokusunu kara kara sana “bin haram!” der ise o vakit ne yapıcaksın?. Bunları işittikçe gülemeyecek kadar sinirleniyor, titizleniyor idim. Mamafih bunun bütün o halkı tarafından âdem memnuniyetle telakki edilmesinden garip bir hazda demiyor değildim. Zaten her güzel şey vehleten

anlaşılmaz ve mutlak istiskal edilir idi. Tabii değil mi? Ne olur ise olsun sebat edip değiştirmemeye karar vermiş idim. Fakat ertesi sabah saat henüz on yoktu ki beni uyandırdılar..”kalkın, büyük efendi geldi kütüphanede bekliyor. “ Dediler. Biraz sonra giyinip aşağı indiğim zaman babamdan ellerini öperken beklediğim beşuş ve memnun çehreye mukabil bârit ve abus bir kabul görünce şaşırdım. O bana bir şey söylemeye vakit bırakmayarak:

_Ne yapıyorsun, deli mi olduk? Dedi.

Bu gayr-i muntazar bi-tabii suale cevap veremez idim. Anlamayarak, mütehayyir, bakıyor idim. O tekrar başladı:

_Deli mi olduk Allah aşkına?

Yüzüne dikkatle baktıkça altındaki terlerden, sık sık teneffüsünden, yüzünün hürmetinden tahmin ediyordum bu saatte buraya yetişebilmek için âdeta sokaklarda koşmuş idi. Gözlerinde öyle bir ifade heras ve tereddüt, bütün halinde öyle bir asabiyet vardır ki korkmağa başladım. Sarardığımı hissederek bir şey söylemiş olmak için yalnız bir “ne oldu?” diye sorabildim. Kendine, bana amca ki, kain pider ki.. çoluğuna, çocuğuna.. Hâsılı hepimize bir suikastın mı var idi a oğlum?.. Çocuğa hakikaten o ismi koyduğunuza nüfus tezkiresi filanda yapabiliyor mu?..

Hâlâ bu telaşın sebebini anlayamıyor idim. Böyle ani hiddetleri içinde sözünü pek de esirgemek bilmeyen babamdan bir “bedele!” itabı almamak için anlamış görünmeği taklit ederek, gayet tabii:

_Öyle ya, dedim, elbet yapılır.

O gözlerini bütün vesaitiyle açarak birden birden kalktı. Fakat öyle bir şiddetli ki bela ihtiyar bende kendimi ayakta buldum. O şimdi, geniş, gürültülü adımlar ile bütün camları sarsarak odaya arşınıyor idi.

_Rica ederim oğlum bu ismi değiştir. Bir isim bulamadık, bulamadıkta bu...

Artık benimde sigaralarımda bir tetizlik başlıyor idi.

_Yeni ama bunda ne varda beğenmiyorsunuz?

_Ne var diye hâlâ soruyor.._Gözlerini açarak_ bilmiyor musun, hepimizi kollarımızdan tutuklar gibi vizane kadar atıyorlar.

Ve bir lastik top fırlatır gibi sağ kolunu hiddetle sallayıp savrulurken tarif ediyor idi:

_Firer.. Haydi fizane...

Şimdi o yüksek sesle, gayet seri.. Hırsından biçare gelemecekleri dişlerinin arasında ezerek, çiğneyerek çocuğa bir tezkere Osmaniye alınacağını, bunun içine de

usulan mahalle amamine (59) Müracaat edilerek evvela bir ilim ve haber yaptırılacağını, sonrada da bunun şehir emanetinde bilmem nereye gönderileceğini anlatıyor idi.

_Haydi farz edelim imam farkına varmasın ve yahut talın namuslu bir adam olsunda bunu kendi hesabına telleyip pullayıp bir tarafa yollamadan şehir emanetine göndersin.. Fakat bir kere iş oraya düştü mü artık taş çatlasa kurtulmak ihtimali kalmaz. Arayıp arayıp bulamadıkları bir şigâr.. Öyle bir server nal zemini ki vay efendim vay.. Çocuğunun ismini bile “Hürriyet” koymuş diye yazıyı bildiler mi emin ol ki ne sen.. ne ben.. Hiç, hiçbirimiz burada kalmayız, hepimizi gönderirler. Öyle ya, Hürriyet’in sen babası.. Refikan annesi.. Hepimiz az çok bir şeyi oluyoruz.

Babamın kör, yüksek sesle uyanan o halkı birer birer odaya gelmişler idi. Bu “hep birden sorulmak, bir hamlede lastik bir top gibi birden bana öyle bir hücum ettiler, ve şüphesiz öyle haklı müahizat altında boğuldum ki ısrar etmek artık mümkün değildi. Bilakis hiç düşünmeyerek bütün bu zavallıların selametlerini, saadetlerini mübalağasız bir tehlikeye düşürmüş olmaktan utanıyor, deruni bir iza hissediyor idim. Ve nihayet bu hep birden bila insaf sorulmak ihtimali karşısında, küçük bir ailenin masum, bi-taraf, mini minicik bir hürriyetini bile çekemeyen kahrı istibdada yine hep birden lânet-i havvan olarak bu ismi tebdile karar verdik.

Fakat ikincisi?..Hayır, bunu söyleyemeyeceğim. Çünkü bu ilkinden sonra ikincisi şimdi size o kadar tehi ve bi-mana gelecek ki beğenmeyecek ki beğenmeyecek, belki de eğleneceksiniz.

İşte kızım, isminin böyle bir hikâyesi, tarihi vardır. Validenle baban müşterek bir kabrin aguş-i bir sükûnunda son huvvap vefalarını yine birlikte uyurlar iken senin ak bak saçlarına, raşene-i tak eller ki bakarak o zaman manasını büsbütün gaip edecek isminle genç ve güzel hafidelerin eğlenmek isterler ise onların ipek saçlarını _ bir azade bizi, bizim hissa tahassürümüzü düşünerek _okşar, okşar.. Ve ismin bu sergüzeşt garibi anlatırsın!

İstanbul 5 Eylül, 1324

Ahmet Samim

Kısmı İlmi

**NİÇİN İHTİYARLIYORUZ?
GENÇ YAŞAYAMAZ MIYIZ ?..**

Daima genç, daima taze, şebabin şiri ve âmali içinde daima ceyyit ve şen, vechi ve vücudun zevâl-ı nabızır nefâsetleriyle daima şâtır ve mesut yaşamak... Bunu kim arzu etmez.. İşte ömrün son devirlerine mahsus bir levh-i hayat: Saçlar bembeyaz olmuş; gençlikte eseri irtisamlarla hüsn-ü tekmil eden çizgiler, çizgicikler, o buruşmuş derilerin kendilerini koyuverici rehabetleriyle derin, uzun izler tevlit etmiş; bel bükülmüş; dişler çürümüş; asaba dest, size bir insan eskisi... Gençliğe karşı içinde kendini daima o muhitten uzakta durmaya mecbur edeceği, ifşa olunamaz bir haset, hatta gizliden gizliye bir adavet var.. Ölüm endişesi, ruhunun bitmek, tükenmek bilmeyen mutalabat-ı ezeliyesine ara sıra siyah sayılarını sallıyor... İnsan, değil bu levhayı görmekle, sal dide bir ağacın kertenkele rengini almış cizi, kırılmış dalları, yapraktan fakirliği karşısında bile bir tap ve fütur hisseder

Biz taap ve fütur hissederiz. Fakat tıp.. Bu hâdimi hayat olan mesleğin fedakâr mütefekkirleri hiç taap ve fütur hissetmiyor. İnsaniyeti rencide eden bir elem onların saik-i ibretidi Mecnikof... Rusya'nın Fransa'da server şiyap olmuş nüfuz-u nazar, daha sahibi arayıp, o ulvi âlemi düşünüyor ki insan acaba neden ihtiyarlar? İhtiyarlık tabii yoksa marazi bir halet-i uzviye midir? İhtiyarlık eğer bir hastalıksa esbabı nedir? Bu sebepleri anladıktan sonra ona bir ilaç bulunamaz mı? İnsan bu ilaca ihtiyarlık hastalığından kurtulamaz, daima dinç ve genç kalamaz mı? Hayret mi ettiniz? İnsanı daima dinç ve genç bulunduracak ilaç ölüme çare demektir!.. Bunu böyle de telakki edememekle beraber hep eminiz ki ekseriyet itibarıyla yetmiş yaşları hubutu hayat seneleridir.

Ekseriyetle o senelerde insan ihtiyarlıktan denilen hâl öyle olur. Hiçbir marazın müdahale meşumuna uğramadan ömür-i tabiiyesini ikmâl etti, ecelile gitti denilir (60) Fakat bu had pek erkendir. Bu senelerde ikmal-i hayatı neticelerinden ihtiyarlık tabii bir ihtiyarlık olamaz; mutlaka marazidir. Eski insanlar içinde 900 sene kadar yaşamışların eski kitaplarda söylenenleri var. Muhayyerül ukul olan bu tolu ömürdeki zehabı Henesler isminde Almanyalı bir doktor tashih etmiş; eskilerin her mevsimi bir sene itibar ettiklerini öğrenmiş; bununla o dokuz yüz bu kadar sene iki yüz, iki yüz otuz seneye kadar iniyor ki buda hâl hazırdaki bazı muşahadata göre hakikat telakki edile bilir.

Herhâlde ne kadar yaşanırsa yaşanılsın hayatın ihtiyarlık namıyla bir devri geliyor; ve nihâyet hiçbir hastalıkla malul olmasa bile insan bunun tesiriyle ömrünü tekmil ediyor. Erken veya birçok seneler yaşadıkdan sonra başlayan budur. Tahsili itibarıyla tabii değil marazidir. Bir kuvvet tahti tesirindedir.

O hâlde ihtiyarlık nedir?

Kanımıza kureyvatı beyza ismi verilmiş birçok hurda mini anasırı hayatiye vardır. Bu anâsır iki şekilde gözükürler. Birinci şekildekiler küçük olup bizi hariçten bedenimize dâhil olmuş bir takım muzır tufaylata karşı müdafaa ederler. Bunlar uzviyettin âlati müdafaasıdır. Mikropların tesirine karşı bunlar mukabele, onlarla mukatele ederler; eğer muvaffak olurlarsa o mikrobun tevlit edeceği hastalıktan bizi kurtarırlar. Bu nokta nazarından ehemmiyetçe pek büyük ve pek şayeste hürmettarlar. Bu aynı cins kureyvatın ikinci kısmını teşkil eden ve birincilerden daha büyük olan diğer kureyvat ise kanda ve ensice arasında bulunur. Bunların mevcudiyetinden söyleyeceğimiz gibi uzviyet mutazarir oluyor.

İhtiyarlığı tekvin etmekte bunların büyük rolleri var. Uzviyet birçok hücrelerden mürekkeptir. Birçok yine küçük, hurdabini, milyonlarca anasır yan yana gelerek, birleşerek bilfarz derimizi, etlerimizi, kalbimizi, damarlarımızı, karaciğerlerimizi hulâsa bütün mevcudiyetimizi teşkil ediyorlar. Bizim emles, yekpare herhangi bir noktamızdan, mesela cildimizden, kalbimizden, damarlarımızdan bir parça kesip mikroskopla baksak bir araya toplanarak o uzvı, o nesici teşkil eden bu küçük hücrelerin haytı, vazaifi, daire selamette cereyan ederse o uzvun vazifesi, sıhhati ve binaenaleyh hayatımızın sıhatı temin edilmiştir. Hayatın seneleri ilerledikçe bu hücrelerde yavaş yavaş bir zaif husule gelmeye başlıyor. Kureyvatı beyzaların yukarıda söylediğimiz büyük olan kısımları ensicenin, o hücrelerin aciz ve zafından istifadeye şitap ediyorlar; o huceratın aralarına giriyorlar; mevkilerini işgal ediyorlar; vazifelerini ihlâl ediyorlar; onların acizlerine karşı galebeyi zafer sayıyorlar.

Düşünmüyorlar ki bu zafer kendilerinin de mahvine sebep olacaktır. Uzviyetin en samimi haclegahında bir kanın mahsullarında, bir hayatın teferruatında bile yan değerini ezmek, öldürmek emel hudbesendanasi var. Bu vakanın cereyan ettiği mahal bu suretle eskilemsileğini veremiyor; katlaşıyor. Damarlar sertleşiyor; kalp sertleşiyor; deveranın eski suhuletine hanel geliyor; ensice evvelgi gibi iyi beslenemiyor; hücrelerin zaafi daha ziyade ziyadeleşiyor; bu, o kureyvâtın işgalini daha ziyade arttırıyor. Saçların cilt içerisindeki nosa-yı mütehalarında rengini verecek yine aynı suretle bir takım hucuratı muvallidi ellevin bu kureyvata yerlerini terk ediyor; bu suretle saçlar da beyzalaşiyor; işte ihtiyarlığın sureti husulü. Burada esas, vücudumuzu teşkik eden hücrelerin zaafından istifade ederek o kurevatın yerlerini işgal etmesi. Acaba hucuratı vücudiyemizin böyle aciz düşecek bir surette iktisabi

zaaf-ı etmesine sebep ne? Bunun sebebi vücudumuzda tekevin eden bir takım zehirler...

Bu zehirler yediğimiz yemeklerin mahal hazmı olan bağırsaklarda tekavvun eder. Son dakikate göre bağırsaklarımız tahminen yüz yirmi sekiz trilyon mikrop besler. Bu mikropların bir kısmı bizim için nafidir, hazmın tamamı icrasına medarı vardır. Fakat değer büyük bir kısmı da son derece muzırdır, ifraz ettikleri, tevlit etikleri madelerde hayatımıza tesmim edici bir mâhiyet vardır. Bu tefassuh mikroplarının kana karışan hasılatı hazmı yolunda, sıhhi bir tarzda devam eden insanlarda az olur; bu suretle bu hâsılatın mazerratinı imha edecek uzviyet ki kuvvete tesiratını azaltır.

Frengi hastalığıyla dai elkenul bilhassa uzviyetin bu zehirlere karşı olan mukavemeti tankis edici iki hastalıktır. Medeniyetin insanları erken ihtiyarlandıran amrazı maddiyesi sırasında bu iki hastalık en büyük iki mikroptur. Bunlardan anlaşılıyor ki hucurati vücudiyemizi acze düşüren, kurevatı beyzaların ikinci kısmının istilasına âmade bırakan sebep bağırsaklarda hâsıl olup kana karışan madelerdir; bu madelerde hayat ve hazmımız için muzır olan o mikroplardan hâsıl olur. Bağırsaklarda mevcut olup da hazma yardımcı olan, uzviyetimize nafî olan mikroplar bazı şart dâhilinde kuvvetlerini tezyit ederler. Öteki mikropların mazeretlerini pek ziyade tankis ederler.

Evet öyle tayyüş o muzır hâsılatı tezyit ederek dolayısıyla insanın vaktinden evvel ihtiyarlanmasına sebep olduğu hâlde evet öyle taayüş bilakis şartı muvaffaka dâhilinde ihtiyarlığı uzaklandırır. “kefi (61) vücudumuza nafî olan mikropların kuvvetini tezyit ederek mazarların mazerratinı iptal eden en müessir bir meşruptur. Bütün hastalıklarda hastalara sud, kefir içirilmesinin bir mühim nokta nazarı da budur.

Mahnikof ve kendisine yardım eden madam Macinkofun tetkikleriyle meydana çıkıyor ki firenki, meşrubat-ı kuhuliye, evet öyle tagazzi ve sui hazımları vaktinden evvel ihtiyarlanmağa intaç ederler. Hucurati vücudiyemizin kureyvati tarafından işgal olunmasına, vazife hayatiyelerine helal gelmesine bir an evvel sebep olurlar. Vaktinden evvel ihtiyarlanmak için şu konuda riâyetkâr olmakla beraber daha ziyade emin, akıbetten daha ziyade mutmain olmak için söylediğimiz huçeyratı uzviyenin yerlerini tutan, vazifelerini iptal eden kureyvata karşı durmakta var. Mesela kuşpalazına serum sirengede ediliyor; bununla hasta kurtarılıyor. Böyle bir vasıta tedavi bulunamaz mı ki kana karıştırılsın da hayata hükmümüzü elimizden almaya çalışan, hayatından vazgeçmiş o kureyvatin harekâtı muntahirası mefluç bırakılsın. Onlar

bize bel bu kaderciklerine biz onlara boyun eğdirelim.. İşte Mecinkof'un hedef-i âmâlî bu.. İhtiyarlık illetine bir ilaç, kana karıştırılacak bir suçağız bulmak...

Doktor Nuri Bekir

—RÂYİHALAR—

—Fransızcadan—

Râyiha nedir?

Bunun esasen ne olduğu malumumuz değildir. Yalnız bildiğimiz şey, ecsam-ı muataradaki son derece küçük cüzü-i fertlerin havaya intişar edişidir. Bu eczai sagiranın derece riketini tasavvur bile bizim için muhaldir. Bununla beraber bu parçacıkların her birinde kendilerini değerlerinden tafrik ettiren bir şahsiyeti mahsusa vardır. Zaten en narin, en rakik ihtisasatımızı şu hiçbir lisanda ismi olmayan _şeyi meçhule_ borçlu değil miyiz?

İptidaları kokular doğrudan doğruya nebâtat-ı ıtrıyadan istihsâl olunurdu. Fakat bu suretle elde edilen ıtriyat o kadar gali idi ki bu tarz istihsal bulmak için kimyanın vesâtetine ihtiyaç hissedildi. Bir merama usul ve intizamla vusul çarelerini öğreten fen, ıtriyat hakkındaki bazı müphem ve esrar alut noktaları da tenvir etmiştir.

Günden güne tezayyüt eden ihtiyacatı ıtriyamızın temini için bugün fetki mâden kömürü kataratına arzı ihtiyaç ettiğini söylesek kim bilir ihtiyar büyük validemizin ne kadar mucip istiğrabı olur! İtriyat-ı akvamı kadimenin cümlesi nazarında bir mevki mümtaz işgal ederdi. Bütün şark-ı ıtriyane son derece meyil ve muhabbet göstermiştir.

Yunanlar, vücudun her noktası için bir râyiha mahsus-yi düşünmüşlerdi: saçlar için zenguş, boyun için zahter berri çiçeği, yüz için limon ruhu istimâl olunurdu. Atina'da, vücutlarına ihtimamda ifrat eden genç kubera büyük ziyafetler esnasında, seferlerin üzerine, mayiâtı muattara içinde batırılmış kumrular salıyorlardı; bu suretle kuşlar o çarkın meşbu revayihî kanatlarından medüların üstüne bir şebnem şemim yağardı.

(62)

Şimdi bu vazifeyi "Polu Rizator" lar ifa ediyor. On üçüncü asırda kadınlar ıtriyat yastıkları yaparlar, yünleri dolaplara sandıklara elbise aralarına vazi ederlerdi. Bu yastıkçıkların mühtevatı: gül yaprağı, karanfil, kuru portakal çiçeğinden ibaretti.

Kokulu pudra içine bir pamuk parçası batırmak ve sonra bunu ufak ince ipek torbacıklara vazı etmek suretiyle de bu yastıklardan ihzar edilebilir.

ıtriyat istimalide bir nevi modaya tabidir.

Kurunu vusta nihayetine doğru ve amberle mina çiçeği pek makbul idi. Bilahare turunç çiçeği ile ve enilya rağbet buldu. Birkaç sene mukaddimde Malezya, Antil ve Zamain atalarında neşu ve nema bularak tayyar ve latif bir mayi hâsıl eden (ilang_ ilang) pek mutabir olmuştu.

İngilizlerin, (ne ve monhay)ı, bu evet kokusunu andıran rayiha on on iki sene mukkaddem pek makbul iken şu son zamanlarda itibarını yavaş yavaş gâip eyledi. Mamafih, tarlalardaki revayih tabiiyeyi andıran bu kibar koku bazı Avrupa kadınlarının nazar rağbetinden düşmemiştir. Bolu aralarda tesadüf olunan sarışın, narin aktrislerin de bu raihayı istimal ettiklerini misal olarak gösterebiliriz. (misk)in rivaye tahrik hissiyata, (seranyorum)ın taravete, (banzevan)ın hayalete, (gel) in aşka , (karanfil)in terahume saik birer mahzara olduğunu ihtar ve (veruven sitrunel) istimalinin sanatkârlığa bir işaretini mahsusa teşkil ettiğini ilave edelim. Kokulu yastıkçıklar kullanılanlar tarafından itiraf edilen bir hakikat vardır ki oda bu husus için müstakbel kokular fiyatının gali bulunmasıdır.

Makalemize ıtriyatın en dun fiyatları hakkında bir liste ilave etmeyi fâideli adederiz: lavanta ruhu: 24, pergamut: 30, mine çiçeği: 40 franktır. Yalnız baculi:120, naruli: 550, ve itiver: 320, ilang ilang: 800 franktır, gül ruhuna gelince litresi 100 franka kadar çıkar.

Mahmut Cemal

Kısmı Siyasi

ZABITA VE KADINLARIN MUHAFAZA-İ HUKUKU

Gazetelerin cumartesi günü nüshalarında görülen zaptiye nezareti tebligatı pek ziyade dikkatle okundu. Çünkü hepimizde dökülmeye fırsat arayan şikâyetler vardı! Zevcelerimizin, hemşirelerimizin, kızlarımızın eleminden biz de hisâmızı almıştık. Zaptiye nezareti bu resmi beyanatıyla üç hadisenin vukuunu tasdik ediyor: çarşıdaki ve Ayasofya'daki vakalar...

Herkesin ve bilhusus zaptiye nezaretinin bilmesi icap eden bir şey vardır: Kadınlar cemiyetinde müstesna bir mevki işgal ederler; onların muhafaza hukuku her şeyden akdemdir. Bir sürü halk takip etmişler, bir asker tecavüzatta bulunmuş.. bütün

bunlar, beşerin nısfı muhteremi olan kadınlara yapılmış, onların nazik kalplerine hauf ve haşyet vermiş.. Daha ne yapılınsın?..

Hem bu tebligatın sıhatına nasıl inanmak kâbil olur ki mesela beş on gün evvel birkaç hanım şehzade camiinde bazı kimselerin ellerinde çakı bulunduğu hâlde kadınların çarşafalarını parçaladığını görmüşler! Üç dört gün evvel Beyazıt'ta bir kadın duçar hakaret olmuş! Bu nasıl olur? Şurada, burada kadınlara her gün tecavuzat –ı lisaniyede bulunuluyor. Zaptiye nezareti âliyesinin kuş dikkati acaba bunları işitmiyor mu?

Himaye mütekabile esas aslısına müstenaden teşekkül eden cemiyat-ı beşeriyede acaba kadınların fazla bir hakları yok mudur? Onların değer vazaif-i ulviyesi bu fazla haklarının boşluğunu acaba maa elziyâde doldurmuyor mu?

Birtakım kalpsizlerin bu gibi harekâtı tecavüz kâraneleri zavallı hanımlarımıza kadar tesir ediyor. Senelerce mahzun olarak köşelerinde kapalı kalan mevcudiyetleri hâlâ mahpus mu kalacak? Müslüman kadınlarını sokağa çıkmaktan meni eden şeri ve nizami hiçbir mecburiyet yokken dinin süper ulviyeti arkasında gizlenerek örfi hükümlere herkesin ortasında iffeti neseviyeye tahkir edenler cezasız mı kalacaklar? Artık buna sukut etmeyecekler, onlarda kalemleriyle, fikirleriyle müdafaa nefis edecekler. Sevgili vatanımızın istikbali bir ümidine büyük çehreler

(63)

Yetiştirecek kadınlarımızı biz böyle mi muhafaza edeceğiz? Onların ahlâka mugayir bir hareketleri görülüyorsa nasayihi hayır huva hanede bulunarak hissiyatı rakikalarını okşamak, ve mantıkla, insanlıkla onlara sui hareketlerini anlatmak dururken bir takım boş gezenlerin malabesi mi yapacağız? Asayiş beldenin daha ziyade muhtal olmasına ait teşekkürü ekseriyet ahalimize takdim etmelidir. Bundan kendisine bir hissa azime çıkararak zaptiye nezareti bunun sebebini sorarsa oda ahalimizin umumiyetle saf kalpli olmalarından mütevellittir. Daima bir takım şeytan desiseleri düşünerek her fırsattan istifade edebilecek olan çapkın ahalimiz olsa ne yapacağız?

Herhâlde asrı hazırın alca ati tabiasinden beri olan muhafaza hukuk nisvani cemiyat-ı hazırının akdemi vazaifidir. Ve kadınlarına ehemmiyet vermeyen bir millet daima boş bir millet olacaktır.

Zaptiye nezaretinin en mümtena vazifesi kadınların muhafaza arzı ve canlarını iken bunu yapamazsa ve ehemmiyeti kadınlara nispetle büyük olan vakaları küçük şeyler gibi telakki ederse nasıl olur?

Zavallı kadınlarımıza ne kadar çalışsak hiçbir vakit ödeyemeyeceğimiz o kadar çok borçlarımız varken bunların üzerine yenilerini nasıl ilave ederiz? !. Sonra onların bâki ve muhterem çehreleri o güne nasıl kızarmadan çıkarız. Bütün Osmanlı kadınları namına zaptiye nezaretinin dikkatini rica ederiz.

FRANCOİSE'A MEKTUPLAR

Mütercimleri: Kırmızı—Beyaz Kulübü Müessisleri

Mukaddime

Francoise, size pansiyonunuzun son sınıfında iken on beşinde bir gönderdiğim mektupları burada müctemi bulacaksınız.

Bu mektupların en yenisi hemen de dönendir. Hâlbuki ben ise birincilerini okurken pek eski hatıraları tahrik ediyorum hüsne kapılmıştım. Bunlar geçen asrın dinleseler bile ondan pek de uzak değildir: çünkü onları aldığımız zaman sergi parsı da yirminci asrın o illeti teşhir ve tasvir ediyordu. Ve sergi, değil mi sevgili yeğenim, bu şimdi bize ne kadar uzak, ne kadar eski görünüyor?

Böyle birkaç ay içinde seneler tesiri veren o faaliyet izlerini kalemimin ucuyla çizerek mahu etmek benim için pek kolaydı. Fakat o zaman size teşhir etmeğe çalıştığım hakikatler, verdiğim nasihatler her mevsime, her zamana muvaffak olacaktır. Benim gibi müziç bir amcanın uzun nasihatlerini dinlemeye şâyan-ı hayret bir sabır gösteren bir iken daima böyle utanç verici fikirler toplamaya mahkûm olur.

Ve onları mevsimine göre” Bilandina’ya Mektuplar” yahut daha yakın, bir yüz sene evveli: “Silveye’ye Mektuplar” diye tesmiye edeceklerdi.

Lakin sizin o kadar latif ve milli Fransız namınız bir memleket, bir zaman ihsas ettiği gibi bunu takip edecek sahifelerin ihtiva ettiği nasihatlerde “o şari, Bilandin” ve yahut “Silvi “gibi bilhassa yirminci asrın evasıtında ikmâl-i tahsil eden bir genç Fransız kızını lüzumunda mustafit edebilir.

Yirminci asır! Siz yaşta bir müfekkire için bu üç kelimenin ne büyük cazibesi var. Şair “Manto”nın “Çocuk” tevlidini terennüm ettiği zamanda olduğu gibi bir tarz nevin isllahat başlıyor. Bu şedit keşmekeş daimi ile işlenen milletlerde eski, fikir tashir ile yeni, fikri adalet: bu iki mütebeyyin kuvvet daha berrak bir kisvede arzı çehre ediyor...

On dokuzuncu asırda küre-yi arzı her birimizin görebileceğimiz bir tarza getiren fen, şimdi bize hava-yı nesimi ufuklarını da açtı... mesutların bedbahtlara karşı

vazifesi bir hiss-i merhametinden başlayarak yavaş yavaş bir kanunda karar kılıyor. Nihayet ve bilhassa! Kadın ki prenses “Duli”nin söylediği gibi “Erkekler kanun tanzim ederken o, itiyadatı tahkim eder” kadın, cemiyet müstakbelde mevkinin tevsî arzusunu daha daha şiddetle izhâr ediyor. Evet, şüphe etmeyelim, hiç beklenmeyen en büyük zemin tahavvülatı onlarda göreceğiz.

Yine onlar bütün bu tahavvülatın en çalışkan bir işçisi olacaklardır. Çünkü bu hayat nevinliğe siz bir ümit ile fevkalâde bir azmi kuva getiriyorlar. Onlar, milletin yorgun sinesinde büyük, yeni bir komadalar. Son asrın genç kızı hem onun hayatı müstakbelini keşif, hayata girmek üzere olduğu dakikada murebileri için muğlâk görünen şeyleri tefrik eder; anlar ki bu an tarihi ehemmiyetlidir.

Bilhusus birçok asırlardan beri hissölünacak derecede tadil görmemiş sistemlerle tâlim edilmiş genç Fransız, tahsiliyle hayatı içtimaiyedeki vazifesinin, münasebetsizliğini pek çabuk görür. Hayatını bir manastır hayatına benzeten sesler arasında büyüyen onca kamaşmış gözleri açılır. Saha hayatı genişler, aynı zamanda ihtiyacat-ı tabiasını daha büyük bir vuzuh ile görmeğe başlar. Zannolunur ki bir fecri safi onu istila eder; ufuk yayılır ve en yakın eşyanın muhitlerini tayin eder.

Ne zaman, Francoise, sizinle ümitlerinizden, kol yaralarınızdan, tereddüt ve endişelerinizden konuşsak bu fecri safi gözleriniz içinde görürüm. Eğer bunu takip edecek sahifalara ondan bir şule aks ederse o bunların en gezide zineti olacaktır. Sabahın ilk infilak fecrinde çakıl taşları üzerinde kuruyan kaba bir balıkçı ağı bazen sırma işlenmiş bir kumaşa benzer. _Mabadı var_

(64)

BİRAZ HANDE HATIRAT

—Beyaz Kediye—

Hürriyetten sonra bu şanan tufan-ı matbuatın satır selleri arasında seni, suratı kabarmış, gözleri mesrur, kuyruğu şevk ile sallan gösteren imzanı görünce bilir misin ne kadar şaşladım? Bu hayretimde senelerle mensî kalmış _ unutulmamış fakat kalbimde uyumuş _eski, kadim bir âşinaiyetin birden uyanan derin muhabbetleri vardı. Hemen koşmak, kokulaşmak, ezvki ruhiyemizin pek ahenk bir tercümanı olan sadri mırıltılarla sana şimdiye kadar ayrı geçmiş senelerin bir yendirdiği hicranı biraz

dertleşmek isterdim. Bunu yapamadım. Seni hemen derâguş hilcanı mariz kalbime bir fecia getirir diye korktum. İşte bunun için ilk sevincimi şu mektupla yenmek istiyorum.

Neydik; ne olduk? Bu yan yana yaklaşmamış iki kelime arasında ne feci; ne havle-ingiz uçurumlar var; değil mi, ah benim gözleri tebessümlerden yapılmış sevimli, güzel, mini mini idik. Hatıratının dimağında terk ettiği izler, o kadar pâyidârdır ki senelerden sonra, işte bak, nasıl ilk defa tanıştığımızı hatırlıyorum. Fakat bunda_ ne yalan söyleyeyim_pek eski gidişatların muhayyileyi vehme düşürdüğü bir tereddüt hüküm var. Bilmem, aynı mahalledeki ondan çıkıp bizim evin civarına doğru gezmeye gelmiştik; yoksa garip ve mülteci anaların gizli yerlerde, yok içerilerinde doğurduğu yavrulara, biraz büyüyünce reva gördükleri muameleyi insafata gibi seni bir sepete koyup kapımızın önüne bırakmışlardı?.. Herhâlde ben onun taşlığında dolaşırken senin dışarıdan gelen ince sesini işitmiştim. Bekledim, kapı açıldı. Sen de içeriye girmeye, ben de buyurun demeye bir tereddüt vardı. Başlarımızı uzattık; anlaştık. O birkaç buse-i şemi senden bana, benden sana hiss-i nâkilerle bir seyyale asabi sevk etti. Bilir misin; yek değerine temas eden mevcudiyetler, iki elektrik cihazının birer kutbu gibidir. Eğer o ilk temas, muakis olursa arada da gözlüğün şarara manevi biri diğerden tebit eder. Hâlbuki bizdeki o ilk temas müspet oldu. Seviştik; kaynaştık.. Devreyi tufuliyetimiz yorulmak bilinmez bir melabe daime içinde geçti. Sabavetin muhita karşı olan gaflet mutlaki içinde; koştuk; oynadık.. İçinde bulunduğumuz aile, sigade, bana olduğu gibi son derece nevazişkâr davranırdı. Melabemizde bizim gibi çocuklar değil, büyüklerde topla. Nerede. Makaralar, küçük lastik toplar yuvarlardı. Tufuliyetin bilhassa bizde inkişaf ettirdiği oynama hissiyle parçalanırcasına yünler arkasından koşar; yakalar; yatar; dider ve sonra birden hiçbir şey olmamış gibi bırakır, kaçardık. Önümüze atılmış bir ip yavaş yavaş çekilirken sen bir köşeye bozulur; bununu yere yaklaştırır, uzanır; kulaklarının iç tarafı on tarafa doğru çevrilir; gözlerin bir harika takip ediyormuş gibi çekilen ipek püskülleri ucunda tespit eder; yerde uzanmış kuyruğunu bir ihtizaz seri ile titretir, titretir birden fırlardık. Ben de aynı ehemmiyet ve hırs ile epey zapta muterakipken senin bu galibiyetini çekemez, üstüne atılırdım, boğuşur, didişir, ayrılırdık.

Ah, okuturken seni yoruyorum; fakat ben sebavetin bu hazlı zamanların tekrardan büyük bir lezzet alıyorum; büyüyorduk. Vücudumuzun çöplüğüne terakki etmiş senelere mahsus bir vakarlağır geliyordu. Lakin bu vakarlağır, sana evet sen icabı – altında gizli ve çılgın, dur endişeden bizi uzak yaşandırıcı, bir hırs ve emel,

mecnun bir gençlik saklıyordu. Ah, o esfar fevk elsakıf... Evimizi unutup avdetimize manalı, manalı ise ve bildiğimiz günler...

Artık gittikçe büyüyor; bir yandan da çalışıyor; geldiğimiz için pek fazla gelecek belkileri dimağımıza temsile uğraşıyorduk, bu temesülat bizi değiştiremiyor, başkalaştırıyor, artık muhitimizden zevk aldırıyor, bize, bizim gibi başkalaşmış giderler aratıyordu. Bunları bulmakta güçlük çekmedik. Ve bu bulmakta güçlük çekmediğimiz kediler cemiyetini anladık ki maksadı, bizim gibi, umumiyeti başkalaştırmakmış!.. Bu umumi başkalaşmağa mani, biliyorsun ya, bizden üstündeki mahallede oturan o büyük ve en kadimi idi. Bunun siyah, sarı, karalı beyazlı; soğuk, yılan gibi süzülen, bağırın birisi tabii vardı. Ah, nasıl söyleyeyim? Biliyorsun ya orası, o büyük ve Van kedisinin oturduğu yer; kabl-i eltarih rivayetin hüviyeti tethiş eden hurafâtından vücut bulmuş bir sırlı ikametgâh, bir kale, hayır bir mağara idi. Kuş uçmaz, kervan geçmez diye tasvir edilen vahşi ıssızlıkların fushat-ı bedeviyesi içindeki bu mağara, derinliklerinden esen o gürültülü sarsarlarla mahiyetinde tenebbut etmiş eşcarın hazan dip de evrakını tarumar eder, savurur; secdelere kapanır, yerlere süründürürdü. Oraya bakılamaz; bakan, fırtınalarla dağılan, toplanan bir herci ve merci sahabı arasında dişlerinin tıkırtısını işittiği bir iskeletin rüyetiyle titrerdi. Fakat neler yazıyorum? Yazarken, soğuk bir nefesle saçlarımın üflendiğini, bir pençenin üzerime uzandığını hissetme havfiyle birden dönüp arkama bakıyorum. Oh... Bu nice hiyulay istibdada aittir. Değil mi, beyaz kedi? Seni benden senelerle ayıran o hiyulay istibdat nabedit olmasa, sen böyle senelerin karartamadığı sefid-i safınla tufanı matbuatın satır selleri arasında kabarmış bir köpük gibi meydana çıkar mıydın? Böyle kaleme alır mıydık? Oh... bana resmini yolla, sesini işittim; tasvirini de göreyim ki seni öpmeye geldiğim zaman hissedeceğim hulcanı bu bir tahassür kalbi tavgif etmesin...

Tekir Kedi

Kıssa-i Garam “ Hikâyesinin mabadi gelecek nüshadadır”.

Sahibi İmtiyaz: Hakkı

Matbaa-i Amira

Arka İç Kapak

MUHABERAT

İmzasız mektup sahibi pey efendiye _mektubumuz ve bu husustaki mutalamız gelecek nüshada intişar edecektir. Samimiyetinizin müteşekkiriyiz.

Şeyun Peride hanımefendiye _ şiiriniz gelecek nüshada neşr olunacaktır.

İltifatınıza teşekkür ederiz.

Nahide Hurşit hanımefendiye _ iltifatınıza teşekkür etmekteki teahurumuzu affediniz. Teveccühünüz en kıymetli bir muşaviktir.

H.VF. İbcal hanımefendilere _ âsarı sairenize intizar ederiz. Gazetemize ihday-ı asarı edenlere “Demet” erkek yazılarını da neşrettiği için kadın isimleri altında ketmi heviyete sebep makbul göremiyoruz. Binaenaleyh bu yolda gönderilen âsarı neşrinde mazur olduğumuzu beyan ederiz.

İLAN

Neşriyat-ı müfide :

Meşher

Genç erbabı kalemin mukis asarı olmak üzere haftada bir defa intişar eder edebi, ilmi ve siyasi bir macmua müfidedir. Mutalası tavsiye ve devam intişarını temeni ederiz.

Hıfz-ı Sıhhat-ı Asap

Muhariri: Doktor Galip ata
Sinirlerinden rahatsız olan karilerimiz okusun.

Beni Okuyunuz

Muhariri: İlyas Macit

Gayet nezih bir üslup ile yazılmış mensur şiirlerden mürekkeptir.
Münderacatının kıymetine tabinin nefâseti indimam eden bu eseri karielerimize tavsiye ederiz.

Lahcetü'l Hakayı

kMuhariri: Âli pey merhum

Nafiz bir nazar-ı istihzanın mahsul-i tetkiki olan bu ince ve güzel eseri Mizah-ı edebi meftunlarına tavsiye ederiz.

Neşid-i milli Notası

Bestekârı: M.Nuri Melek

Musiki perest kârielerimizin hürriyetperver samilerine takdim ve tavsiye ederiz.

Sherlock Holmes

Müellifi

Biver Dokursal

Mütercimleri

Hasan Marzuk _eseri

Gâyet meraklı mütercem bir tiyatro piyesidir; merkez-i tevzii Servet Fünün idarehanesidir.

Kardeş Sesi

Muhariri: Celal Sahir

İlan-ı hürriyet üzerine inşat edilmiş bir manzumedir.

Arka Dış Kapak

DEĞER

Nüshası 2 Kuruş
Haftalık Musavver Mecmua
Hanımlara Mahsus

Nüshası 2 Kuruş

Ön iç kapak

MÜNDERECAT

Beyaz Düşünceler Aşk ve Göz Yaşları Senin İsmi İki Hemrah Kış Gecesi Telhi-i Leziz Pir Kart Postayla Cevap Matmazel N'nin Kart Postal Mecmuasına Kadın Muharrirler Madam Roland	Rahsan Nevvare Şeyun Peride Jülide Faik Ali Tahsin Nahit Sabih Ali Zeki Celal Sahir Asaf Nefi	Şehirli Düşünceler: Muharebe Fonograf Gazal-ı Hurriyet Temaşa Tenkid-i: Milli Tiyatro Ne Hâldeyiz Ne Olacağız Hikâye: Françoise Mektuplar Resimler Moda: Musamere Libası Şık o elbisesi Zarif Bluzler-Levha: Ana Şefkati	Mahmut Sadık Ahmet Samim Sırrı Cemal Hakkı Behiç Kırmızı Beyaz Külübü Müessesleri
--	--	---	--

KARİELERİMİZE TEBŞİR

Gazetemiz gelecek hafta nefis bir kabı içinde intişar edecektir.

Gazetemiz gelecek haftadan itibaren edibe-i mühtereme “ Halide Salih” Hanımefendinin “*Raik'in Annesi*”ismindeki romanını tefrika edecektir.

Gazetemiz gelecek hafta meşhur hikâye nuvis “Madam Zabel Yesayan”n resim ve tercüme halini ve güzel bir hikâyesini ihtiva edecektir.

MU HABERAT

İmzasız mektup sahibi beyefendiye _mektubunuzun neşrini gelecek hafta, tehire mecbur olduk. afvinize rica ederiz.

A.Ulviye Hanımefendiye –şiiirinizi gelecek hafta neşredeceğiz. Teşekkür ederiz.

Muhammet Ali Beyefendiye _eserinizi gelecek hafta neşredeceğiz.

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere abonesi seneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşra için seneliği 120 altı aylığı 65 kuruştur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahz olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır.

İlânâtın satırından yüz para alınır. Mamafih ashab-ı ilan idarehanemize müracaat ettikleri takdirde şerait-i hususiye kararlaştırılır.

İdarehanemiz: Babıâli Caddesi'nde Hilal Matbaası'nda daire-i mahsusadır.

RİCA

Temmuz ayı içinde altıncı daire-i belediye ile Mekteb-i Sultani arasındaki mesafede bütün manzum yazılarımı havi bir deftere zayi ettim. Birçok kitaplar ve gazetelerle beraber bir paket içinde idi. Bulan lütfen idarehaneye getirirse hem bir mükâfat-ı nakdiye takdim edeceğim. Hem de “*Beyaz Gölgeler*” namı altında intişar edecek kitabı bir delil-i teşekkür olmak üzere namına ithaf edeceğim.

Beraber zayi olan Fransızca kitaplar da bulana terk edilecektir.

Celal Sahir

Nüshası 2 Kuruş	Edebî	İlmî	Siyasî	Osmanlı kadınlarının menafi-i umumiyesine hâdim ve sanayi-i nefiseye dair her türlü muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve neşrolunur. Neşrolunmayan asar iade olunmaz.
Muharriri: Celal Sahir	DEMET			
Musavviri: Server İzzet	Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver Mecmua Çarşamba günleri intişar eder			İdarehanesi Babiâli civarında daire-i mahsusa
Abone Bedeli İstanbul senelik 95 altı aylık 50 kuruş Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş				
Adet: 5	15 Teşrinevvel, 1324 - Çarşamba		Sene: 1 — Cilt: 1	

DEMET

Muhterem karilerine bu ilk hur bayramı tebrik eder

Kısm-ı Edebî

Şiir

BEYAZ DÜŞÜNCELER...

Ne olurdu?!

Ah ne olurdu; ruhumuzda sema gibi olsaydı... Kederler, elemeler, fırtına bulutları şiddetli bir sığınaktan, devamlı bir yağmurdan sonra nasıl dağılırsa ruhumuzdaki sahaib-i kederde hazin bir bekadan, mukit bir aradan sonra öyle dağılsa... yine eskisi gibi saf ve mai, berrak ve nurani handariz tebessüm olsa...

Ah ne olurdu; kaderlerimiz bulutlar gibi olsaydı... Zaman geçtikçe, biz onlardan kaçtıkça onlarda bizden uzaklaşsa, yükselse, yükseldikçe açılma, açıldıkça şeffaflansa, dağılsa, hiçbir eser kalmasa... Ruhumuzu hayatımızı çirkin askerleriyle gölgeleyip, yorgun, meftur, harap ve bizmerde, fersudeleştirmese...

Ah ne olurdu; kalbimizde güneş gibi olsaydı... Her türlü kuvvetin fevkinde, her türlü bir kederi dağıtacak bir kuvvete... muzlim elemelerimizi, nurun zulmeti sildiği gibi silse, zaraban-i naşıkayı altında buhara kalp etse... o siyah kederleri musaffa bir gare-i gelegon gibi dağıtsa...

Ah ne olurdu; biz de çiçekler gibi olsaydık... kışın barit ellerinde didiklene mevt-i aludi nefsi altında kuruyup kadit olduktan sonra güneşin aguş-i muhabbetinde hâri tebessümleri sayesinde yeniden nasıl hayat buluyorsa biz de her şeyi unutarak bizim için yalnız, yalnız bizi sevdikleri için, uğrumuzda fedayı hayatı saadet bilenlere raptı kalp ve tevdii can ederek mesut olsaydık...

Ah ne olurdu; biz de kelekler gibi olsaydık... Nuru kanadili zeruh bir çiçek, bir tebessüm, sebatsız bir kelek gibi... daima bir havayı muhabbet içinde lerezan,

her zaman Őuh, her zaman neŐe-i garam... Daima sermest sevda ruhu Ően ve bir hűlya,... Memnun ve bahtiyar, gűlűp sűylesek, gezip eĐlensek... yalnız, yalnız eĐlensek...

Ah ne olurdu; ruhumuzda sema gibi olsaydı.. Hiçbir elem, hiçbir keder onu siyah bulutları altında karartmasa, korkunç bildirimleri, muhvif raid ve varakalarıyla tahrip etmese... daima saf ve mai, daima berrak ve nurani Őulelerimiz tebessűm olsa!...

1323

Rahsan Nevvare

AŐk ve GűzyaŐları**ŐİMDİ SENSİZ...**

Őimdi sensiz muhűt-i zârında
 Őmrűműn gizlidir nukât-ı elem,
 AŐkımın rűh-ı kararında
 Műtemevviç-i terennűmât nedem.

Sevgilim, çűnkű ah sen yoksun,
 Őimdi her Őey yetűm ű bir efgân,
 Sen de, bak sen de bir hayâl oldun
 Uçarak sűne-i garamımdan.
 Őimdi sensiz tahassűsâtımda,
 Őimdi sensiz bűtűn hayâtımda
 “Gűlmeyen bir leb-i merâret var.”
 Ah ruhumda bir derin feryâd,
 Nâr-ı fikrimde műnkesir bir yâd,
 Yine kalbimde hep muhabbet var.

Şeyun Peride

(66)

SENİN İSMİN

Ah senin ismin, hiç işitilmemiş ismin bir genç kız kadar güzel, bir necm-i seher kadar parlak, bir bülbül nağmesi kadar ahenktar...Ah hele tarzı telaffuzundaki letafet, hiç işitilmemiş, hiç bilinmemiş bir musikinin en hazin, en rakik tarab-ı nuasine müşebbeh... ya manası baharın bütün güzel kokularını, hassas kalplerin, bütün ince duygularını, mavi, nuşin bir kadın nazarının bütün iadesini, hâsılı dünyanın bütün mahasinine cami... ah senin isminin yazılışı, görünüşü bile başka; o sade, noktasız ismin kalbin gibi sade ve saf! Ey genç sevgilim, ismin bu kadar güzel, ya kendin? Ya kendin acaba nasılsın? Fakat ben seni tanırım, ey hayali muazzez, ey nahbe emel! Sen benim küçükten beri enis ruhum, sevgili hayalimsin...

12, Nisan, 1320

Jülide

İKİ HEMRAH

Size ben her tesadüf ettikçe
Arkanızdan sükut içinde yürür,
Giderim... Rehgüzarınız bence

Bir hıyâbân-ı pür tahassüstür.
Ölürüm her dakika ben mülhem:
Hilkatin fecr-i bikir en müphem
En uçuk mevc-i ihmîrârıyla
Reng-i simâ-yı şiiirinizde güler.
Ah o elvân bî-karârıyla

Fecr-i dûşîze-i mahâsinde
Mevce mâhitâb pür-hânde,

Mâhitâb-ı müzâb olan gözler.
Gideriz aynı yolda... Siz lakin
Bu tarîk tahassüs eninin

Bir ber-i şükûfe-bârı gibi
 Gülerek, şâd u hürrem, eğlenerek,
 Bense bir zümre-i gubârî gibi
 Düşerek, kalkarak, sürüklenerek...

Tepebaşı—1 Nisan, 1319

Faik Âli

Nazım-ı Serbest:

KIŞ GECESİ

—Emin Belenda—

Bir kamersiz gece.. Her yerde sükûnet, zulmet...
 Bir karanlık gece... yıldızlar hep
 Sanki ezhar-ı zehep...
 Yalnız esrarı leyali bu sükûnetleri dinler gibidir;
 Ve gelir,
 Ve gelir karşıma bir şiir hakikatle mırıldar mutekaddir, mahzun!
 Ey büyük şiiri sükûtî! Acaba sen hangi
 Asabî,
 Ve mariz
 Bir hayâtın şiir bi-nağme sesin..
 Ve sesin
 Acaba hangi ufuklarda kısılmış, ölmüş.
 Gece bazen mahzûn
 Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum...
 Senin efgânını ben her gece dinler, dinler,
 Bazı ağlar ve güler.. Bazıda inler, inler
 Dururum...
 Senin efgânını dinlerde büyüklük bulurum!
 Ey karanlık, ey şep!

Ben hep
 Senin efgân-ı siyeh fâminı dinler de muazzeb, mütেকaddir olurum; ah!
 O zaman.. Ah o zaman sen bilsen!..
 Ben kalben

Bu büyüklükle ezilmiş susarım,
 Ve yarım
 Bir duâ kalbimin üstünde gezerken.. Ey mâh,
 Sen ufuktan nagah
 Yükselirsin.. O zaman..
 O zaman âh o zaman..
 O zaman hasta-i isyân olurum!...

Ey kamer ben sana hemşîre-i yesim diyemem,
 Sana ben eğilemem,
 Sana ben ağlayamam.. lâkin ah!
 Ey sükûnet ve riyâh...
 Ey sükûnette esen nafha-yı sâf-ı ervah...
 Eyvâh!
 Ne için ben böyle
 Asabiyim söyle?!..
 Ne için ben böyle
 Hep onun yâdı hayaliyle karanlıklara, yıldızlara yalvarmadayım?..
 Ne için hep böyle
 Hasta, şefkat-zedeyim?
 Bilmiyorsun bunu sen, ey kamer lâl-ı leyâl!
 Bilmiyorsun bunu, ey zulumet, sen
 Bilmiyorsun niye ben
 Böyle hülyâ-zedeyim?!..
 Bilmiyorsun bunu ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!
 Ey esrar!
 Sâde sen bilmediysen zannedirim!...

(67)

Şimdi zulmetlerin üstünde kutuplardan esen buzlu soğuklar esiyor,
 Şimdi ay sesleniyor, sesleniyor, sesleniyor...
 Şimdi yıldızlar uzaklarda birer gizli emel
 Gibi müphem müphem
 Parlıyorlar...

Sen gel
 De beraber gecenin ruhu ezen zulumet-i mağmumunda
 Ezilip haşrolalım.
 Sen gel
 De beraber ebediyetlerin âmakında
 Rûh-ı sevdalara karışmış kalalım.

Tahsin Nahit

Bir kart postala cevap

ZELLA

Geçmişe o âmalı semâvimizin, ey kız
 Üç gün bizi mesût eden eyyâm u sinnîni,
 feyfâ-yı nigâhından uçan sehm-i elem-rîz
 Hep ömrüme terk ettiği zehr-âp ile bakî.

Artık yedi yıl sonra ne olduk bilemezdim,
 Silmişti temâsilini kalbimden o mazi;
 kâfiydi diriltmek seni kalbimde fakat “m”,
 Bir harf ile gönderdiğin efsûs-i mukassî...

Ancak bu gelen harf olamaz renk hayâlin,
 Belki o zehir, bir uçacak lemha nûşîn
 Zîrâ o zamândan, o semâdan bile mahcûr;

Şimdiyse ki bir sitre-i nisyân ile hâmûş
 Hülyâmızın en son huzemâtı bile ölmüş
 Deycûr-ı hayâlatta makrûn tebellür!.....

Ali Zeki

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri

TELHİ-İ LEZİZ

O gün arkadaşımın kütüphanesinde oturuyordum. Karlı, tepeli bir hava idi. Derin bir mett ü cezir-i teneffüsle ısınmaya çalışıyordum. Camlı dolaplarda mahpus, taşıdığı kâinat-ı sevdanın kıyametlerini birkaç ketum sahife içinde gizleyen edebi kitaplarla dolu, şarkın, garbın, kutupların uzak ve âşina çehrelerini şu köşede kucak kucağa takdim eden küçük dükkânda ben de bunlar gibi susuyordum.

—Âmori.. Aleksander Dumas'nın... diye bir kitap arayan bir müşteri geldi.

Arkadaşım arayayım teklifiyle biraz müsaade talep ederken, o, anlatıyordu:

—Alil, ihtiyar bir komşum var. O istiyordu da... Kendi kemanîdir. Ben okurum, o, dinler.

4 Teşrinievvel 1324

Sabih

MATMAZEL “N...”NİN KARTPOSTAL MECMUASINA

Bütün âheng-i şi'r ü hüsnüyle
Rûh-ı malûlüme tebessüm eden,
Ve bütün şâirâne-i sanatkâr,
İnce, hassâs rûhunuzla sizi
Bana takdîm eden bu mecmûa
Benziyor bir cihân-ı hülyâya!

Ohh, onun sînesinde her şey var:
Şurada gondollarıyla, şûh ve muzî
Safha-i âsumâna karşı gülen
Ve ne demek, bence aşk u âmâle
Mehd olan şehr-i hâtrât-engiz!
Bilseniz, ben bu şehri pek severim.
Ve doğar her tefekkürümde onu
Pîş-i çeşmimde bir güzel sîmâ
Geh güler gözlerinde bir hülya:
Jorj San (George Sand), karşıda mariz ve elim
Düşünen bir hayal-i mâhzunu
Gösterip parmağıyla kakhaha-rîz!...

O hayal-i hazîn: Zavallı Müse (Musset),
 Geceler şâir-i semâvîsi...
 Ne kadar hem nasib-i ömrümse
 O kadar âşnâ-yı ruhum olanxcv
 Bu dehâ-yı muazzezîn meftûr,
 Mutazallim bir âh-ı dura-dur
 Duyarım ka'r-ı handesinde bile;
 Bulanık, hasta bir semâ hissi
 Verir eşârı hep melâliyle,
 Ohh, gül rengi bir semâ-yı hazân...
 Başı eflâke yaklaşan San Marc,
 Muhteşem Saint Mâri, hüzün-perver
 Gül, -onun sinesinde, her gece âh
 Uzanır bir kadın gibi mehtâp,
 Onu tenvîm eder feşâfiş-i âb.-
 Şi're, esrara ruh-ı aşka penâh
 İhlamurlarla süslenen müzehher
 Ki hayalata rûhu eyler gark,
 Mest ü râkit Grand Canal... Her yer,
 Bu büyük şehrin en küçük cüzi

(68)

Nerde görsem bana hikâye eder
 O büyük şairin felaketini...
 Ne diyordum, evet, bu mecmua
 Benziyor bir cihân-ı hülyâya!
 Ve onun sînesinde her şey var:
 Şurada şarkın semâ-yı rengîni,
 O kadar çok münevver ve sehhâr...
 Tatlı bir mûsîkî pür-hüznü
 Mevcâtında gizleyen, rûhu
 Mavi hülyâya, mavi âmâle
 Rabt eden Bosfor'un (Bosphorus) güzel denizi...
 Şurada esrâr u câzibeyle dolu,
 Âşina-yı melâl olan kokusu...

İnziva-yı garama peygûle
 Adalar şurada, sîne-i şûhu
 Çamların hüsn-i nekhet âmizi
 Öyle bir renk ü şiir olan adalar...
 Şurada emsâli olmayan Paris,
 Her zamân taze, her zaman bîdâr...
 Şurada İsviçre, ohh, Lakrolaman...
 Ve cununi Fransa sâhilinin
 pür taravet, sıcak ve sihri-enin
 O muazzez şehirleri: Fani, yeis
 Daha pek çok biladı meçhûle
 Ve mahâsin: çiçek, çocuk, nisvan...
 Yalnız eksik sınırlı bir nâle!...
 Evet şiirlerim eksikti, matmazel, yalnız.
 Ve siz, nasıl asabi bir merâk ile bilmem?,
 Yetim Linda hazin bir neşid-i matem
 Dâima ağlayan rebâbımdan
 Bir şiir, bir terâne isteyerek
 Münkesir telleriyle oynadınız.
 Size bir lahzacık müşevvik olan
 Bu muazzez merâk için gerçek,
 Müteheyiç ve müptesim, masûm
 Bir teşekkürle titriyor rûhum.
 Bütün bu nüde-i ahenk ü hüsn içinde muhât
 Yakışmıyor bu soluk gölgeler fakat heyhat!...

24 Kânûn-ı Sâni, 1318

Celal Sahir

Kadın Muharrirler

MADAM ROLAND

Saat üzerine tezyinat yapmak sanatıyla iştiğal eden bir hakkakın kızı olan Mari Jeanne Phlipon (Madam Ruland) 1754 sene-i miladiyesinde tevellüt etmiştir. 1780 de Mösyö Rolan isminde biriyle izdivaç etmesini müteakip iyalattan birine çekilerek orada ihtiyar-ı ikamet etmiş ve ancak hayatının son zamanlarına doğru Paris'e avdet etmiştir.

Madam Ruland'da fikr-i masarifi tevlit eden ve onun hayatı tahrيره dâhil olmasına sebep olan Jean Jacgues Rousseau'dur.. On sekizinci asırda muteaddit âsarıyla, belagat ve fasahatiyle, âlem edebiyattaki cereyanı ilim ve irfanıyla ve Voltaire gibi bir dâhinin bile kendisine hasım olmasına sebep olan Jean Jacgues o zamanın efkârı üzerinde büyük bir tesir ve nüfuz icra ediyordu. Rosseau'nun velvele-i şuhretiyle meftun kemalatı olan Madam Roland o kadar prestiş ettiği dâhiyeyi görmek arzusuna mukavemet edemeyerek oyuna kadar gitmiş fakat kemal-i nezaketle kabul olunmayarak meyusen avdete mecbur olmuş idi. Ahibbasından birinin kendisine hediye ettiği Rousseau'nun âsarını alarak hemen o gece sabaha kadar okumuş ve sabahleyin oturduğu koltukta kendisini döktüğü sarışın âleme mustagrik bulmuş idi. Jean Jacgues Rousseau diyor ki "Madam Roland çamaşırını ne kadar temeyyüz ve itina ile yegâne hükümete ait hususâtı da tesviyede o kadar sahip-i meharettir."

Madam Roland'ın efkâr ve hissiyatı, hayati mesaisi hakkında bir fikir hâsıl edebilmek için hatıratından bahsetmeden evvel izdivacından mukaddem Mösyö Rolano ile üç sene her türlü ahval ve vakayı içinde taati ettiği mekatibi tadvik etmek muvaffaktır. Çünkü o mektuplarda tabiatındaki şiddet ve tehavvur, efkârındaki sebat ve mukavemet, hissiyatı, hulasa ahvali ruhiyesi bütün ananatiyle tezahür eder.

O kadar büyük bir belagatle yazılmış olan o mektuplarla evvela Madam Roland'ın Fransa'da hürriyet taraftarlarının bırkan ihtilali feveran etmeden evvel ne kahraman ve ne romantik bir ruha mâlik olduğunu anladığımız gibi yine o mektuplar sayesinde ikisinin de daire-i mahrumiyetine nüfuz ederek günden güne ihtisaslarının nasıl tebeddül ve nihayet simayî ahlaklar. Bunun nasıl tessebbüt ettiğine vakıf oluyoruz. Bizden evvel vukua gelmiş hadisatın mahiyetini tayin edebilmek için o hadisatın (69) Zamanımızda husula getirdiği netayici tetkik etmek kâfidir. Fransız edebiyat hazırasının safhatını tetkik ettiğimiz zamanda Madam Roland'ın nüfuzu derhal

nazarımızı cezp eder. Hatıratını 1792 senesi Eylülün üçünde vukua gelen o dehşetli kıtaların sahne-i fecaye-i olan âbeyi hapishanesinde bulunduğu vakit yazmıştır. On iki sene evvelik hayatından sonra bir başkasının mihrak ihtirasında tutuşarak artık zevcini kemal-i nefretle görüyordu. Daima bir zaman sevmediği o adamın lane-i izdivacında saadete muntazar olmadığını, bilakis izdivaca muvaffakat etmekle kendini feda ettiğini söylerdi.

Hâlbuki hakikat bu mediyyetin büsbütün makusi idi. Çünkü Mösyö Roland evvela aniden endişesiz (70) Madam Roland'la izdivaç etmek istemiş ve hatta bu tasavvurdan feraget etmek istediği hâlde bilakis Madam Roland hiçbir mânia tasavvur etmeyen inadı ve ısrarı, hırçınlığıyla izdivacı talep ve bu sûretle asabi âmali neseviyesiyle, daima şubuhat içinde kararsız bir adam olan Mösyö Roland'a tahakküm etmiş idi.

Muhaberata başladıkları vakit Roland kırk üç ve Mari Phlipon yirmi üç yaşında idi. O zaman refikalarına gönder. Dini mektuplardan Madam Roland'ın erkekler hakkındaki efkârının tamamıyla tayin etmiş olduğunu anlıyoruz. Bu mektuplarda her şey hakkındaki efkârını tam bir sadelikle izah ediyor ki bütün bu muharrirat fevkalade haiz kıymet bir takım vesaiktir. Fransız edebiyatında bütün meşahir-i nisvanın mektupları ya kadınlık ve ya kızlık hayatında yazılmıştır.

Fakat hiçbir zaman henüz bir genç kız iken yazdıkları mektuplar yoktur. İşte bu nuksanı Mari Phlipon ikmal etmiştir. Bu mektuplarla on sekizinci asrın nihayetlerinde Tabaka-i adiyeye mensup bir genç kızın, bu hakkâk kızının hayatını nasıl geçirdiğini, mutala ve idare-i beytiye ile nasıl iştigal ettiğini, musiki ve resim ile iştigalatını, akrabasını ziyaretlerini, nasıl Paris civarında icra ettiği tenezzühleri, akranlarıyla toplanarak gitar çaldığını ve bütün bu şeylerin efkârında ne gibi tesirâtı husula getirdiğini bir katiyyet tamme ile öğreniyor ve bu sûretle, bütün bu şeylere genç kızların sima-yı ahlakiyesini teşriha muvaffak oluyoruz.

Mari Phlipon en ziyade şayanı dikkat olan cehet faaliyet-i fikriyenin feyazanı, ve bu hayatı dimagiyenin matalibi mufritasıdır. Bu, ürpertici dimağlardan biridir ki daima gıdaya, daima kuvvetli ve mebzül gıdalarla anzarı iştihasını açmıştır. Bu faaliyet-i ruhiye kendine bir meşgale bulmayınca onun için bir azap, bir ıstırap oluyor. Ve bu faliyat-ı ruhiyeyedir ki o kağlıyan dahilesiyle düşünmek ve yazmak, efkâr ve mülâhazatını izhar etmek ihtiyacını veriyor. Ve yine bu sebeple mutalaya sonderece de hava hoşgör olduğu gibi bütün bu mutalatta fikri üzerinde büyük bir tesir ve nüfuza icra etmiştir. Yalnız kaldığı vakit alana tesadüfen geçen her kitabı, fikrinin o dakikada

mütemayil olduğu bir eseri okuyuverir. Mutala programını asla öylece tanzim ve okuduğu şeyler içinde kalbe ve kuvve-i hayaliye müessir olmayan şeyler onu memnun etmezdi.

Bilhassa romanlarından son derecede müteneffir idi. Fakat on dokuz yaşına kadar şevk ile okuduğu asar tarihiyeden sonraları usanmış ve âlemi medeni ve siyasiye kâfi derecede tanıdığına kani olarak onu da terk etmiş idi. En ziyade tercih ettiği asarı fenniye ise ilm-i heyette, fiziğe, hendeseye mutallik olanlar idi. Pilot kartın pek ziyade tahti tesirinde bulunur ve telemaki kemal ihtiramla okurdu. Ve Voltaire'in zevki selimini takdir ve onu büyük bir şair olmak üzere telakki eder, fakat siyasiyat ve felsefe hakkındaki efkârını benzemezdi. Bilakis Biyel, Royunal ve Jan Jacques Rousseau'dan hayret ve meftuniyetle bahsederdi. İçinde bulunduğu asrın terakkiyatı fikriyesi efkârı diniyesinde de büyük bir tahavvül husule getirmiş idi.

Madam Roland kendisine verdiği ve yalnızlık saatlerinde takviye ettiği bu terbiye-i fikriye ile içinde doğup büyüdüğü muhita kâmilen yegâne olmuş idi. Etrafını ihata edenlerin ekseriyesi onun kemalatı ilmiyesini, dehasını takdir edemedikleri için efkârından bir şey anlamazlardı. Madam Roland muhitinin bu zillet dimagiyesinden mustarip olur, mamafih bütün bu beceriksiz, cahil adamlara anzar-ı nefretini çevirmekle beraber onlara ve içinden “off”bu hayvanlara meram anlatmak ne güç şey!” der, ve hayat-ı yevmiyenin böyle pek türlü işkenceleri nihayet onu daima aynı neticeye sevk ederdi: kendini bu insanların fevkinde bulmak!.. Ve böyle kendini daima haiz recahan görmek izzet nefsinin okşar ve onu hodbinliğinden muhafaza ederdi. Kibar fakat mutazzam bir kadını ziyaret mecburiyeti, on altı katında hem kiler hem yemek odası ittihaz edilmiş bir küçük odada ailesiyle yediği yemek, sonra versaya giderek orada gözleri kamaştıran tezyinatın en kıymetsizine bile malik olmadığını düşünmek, velhasıl şarait-i hayatiyesinin ne kadar aşağı olduğunu görmek kıza tahammülsüz bir ıstırap, tevlit ederdi.

Fakat bu şarait-i müziceden nasıl kurtulmalı? Nasıl zamanından ve bu cahil hem cinslerden halas olmalı? Ah, niçin bir Ispartalı veya Roman olarak doğmamış idi? Ah şüphesiz eğer ervaha beden halk olunmadan evvel hangi vücudu istedikleri sorulmuş olsa idi dünyada zayıf ve kabiliyetsiz bir cins bulunmazdı. Daha pek genç yaşta iken kadınların hayat-ı tabiiye ve içtimaiyede (71) işgal etmeleri lazım gelen meratibi düşünmüş idi. O kadar çok çalıştığı hâlde yine zamanın bir büyük kısmının lüzumsuz şeylerle geçtiğinden şikâyet ve bu hal onu meyus ederdi. Kendisinde mahal istimali bulunmayan bir hazineyi-i melekatin vücudunu hisseder ve derdi ki “güneşin

altında daima yanıp tutuşan Afrika'dan getirilerek kafeslerinde teşhir edilen hayvanlar gibiyim...

Zihnim ve kalbim her yerden maniâlarla, itikadat-ı batılanın demirleriyle mutasadam; beyhude yere zincirlerimi koparıp atmak için bütün kuvvetim mahu oluyor." Ve böyle müteassif oldukça amali daha ziyade teassüs eder ve hayalatı o kadar kesp ve siat eylerdi ki hatta saadeti umumiye için çalışmağa kadar varır, efkâr-i hürriyeti mecalatında muzaffer etmek ister ve bütün insaniyeti ekvam arasındaki hududu nazara almayan bir aşk bi-payan ile der-aguş ederdi. "büyük Aleksander fethetmek için başka dünyalar istemiş idi; ben ise o dünyaları, onları sevmek için istiyorum." Derdi. Fakat hiçbir şey yapmamak katiyet elimesi içinde âğır, na-kabil tahammül bir sikaletle onu ezen bir muhalefet altında kalbinden taşıp da bir mahal huruç bulamayan mevceyi âmal ta boğazına kadar gelir ve böyle kuvvetsiz, mahrum bir aciz ve meskenet içinde boğulur gibi olurdu.

Mamafih kendisindeki bu ihtirak-i fikri asla mantiki olmamıştır. Hatıratında hemen her vesile ile vücudunun sağlamlığından, hissiyatının teşvişinden, hayatı mahrumiyetinden bahsetmiştir.

Kendini aşka ve sevdaya pek az mütemayil görür ve onu şairlerin hayalhanelerinde vücut bulmuş bir şey olmak üzere telakki ederdi. Ve aşk hakkında mantıktan yahut hendeseden bahseder gibi bir fikir dermeyer ederdi ki onu hiç bilmediğine delalet eder. Onun hayatı izdivacında temenni ettiği şey mutabakatı efkârı üzerine müessis bir dostluktan başka bir şey değildir. Hayat madraneden de pek mütahassis değil idi. Kızı için derdi ki: "sevimli bir kızım var, fakat itiraf etmeli ki biraz soğuk; durgun ruhu, faaliyetsiz dimağı kalbime ümit ettiğim mahzuziyeti vermiyor." Genç kızlık hayatında âmaline muvafık bir zevç bulamayacağından şikâyet ederdi, fikrince teahül edeceği genç ve ya ihtiyar, kumral veya esmer, ne olursa olsun her hâlde asil bir aileden doğmuş, iyi büyümüş, münevver el-efkâr ve iyi bir mevkiye malik olmalı idi. Ve Matmazel Phlipon'un şarait-i hayatiyesini nazara alarak böyle bir adamın kendini hiçbir zaman tezeviç etmeyeceğine hüküm ederdi.

Nihayet pek mahcup ve beceriksiz bir adam olan Roland ile muhabarata başlayarak ve bilahire onu tezevvüç etti. Evvela pek sakinata cereyan eden muhaberat Birdenbire faciâmiz bir şekil almış, hatta münasebat munkati derecesine gelmiş idi. Phlipon bir mektubunda "nasıl" zalim, beni terk edeceksin, öyle mi?" diye aşkının ne kadar şiddetli olduğundan bahsettiği hâlde diğer bir mektubunda gezdiğini, yürüdüğünü fakat vazifesini muntazaman iyfa eden bir makineden başka bir şey

olmadığını, hatta hayatı ondan nefrete tenezzül etmeyecek kadar hakir bulduğu söylüyor ve nişanlısının başka kızla izdivaç ve onunla bahtiyar olmasını temenni ediyor. Roland’da hayattan müteneffir olduğunu, hatta bu hal devam ederse bütün bu evvela insanı okşayan ve sonra zehirleyen beşer şeklindeki vahşilerden kurtulmak için hayatına hatima çekeceğini yazıyor. Fakat sonra bir tesadüfle Roland’ın ihtisasatı tekrar inşigal ederek Mari Phlipon izdivaç ediyor.

Madam Roland’ın muhabaratında iki şey görüyoruz: biri doğduğu muhittan nefreti, diğeri büyük bir sınıf içtimaiye irtika etmek hırsı. Fransa ihtilali bütün bu arzusunu tatmin etmiştir. Madam Roland hareket ihtilaliye de iyfa ettiği vazifa muhimme ile uzun müddetten beri birikmiş olan nefret ve husumetinin intikamını almış ve kendine tefavvuk eden her şeyi bir darbeye mahu ve perişan ediyormuş idi. Fakat nihayet bir gün harekâtında pek ileri gittiğini ve mevkinin, o kadar zahmet ve meşakkatle istihsal ettiği mevkiyin tehdit edildiğini gördü. Bütün müddet hayatında tabakatı adiyeden mensup olanlardan, onların lisanı ve adatından daima nefret etmiştir.

Nihayet harekât-ı ihtilaliyede efârı hürriyet perveranesiyle erkeklere bile tefavvuk etmiş olan Madam Roland 1793 de idam edildi.

Asaf Nefi

(72)

Şehirli Düşünceler

MUHAREBE —FONOĞRAF

Çetine 22 Teşrinevvel –Çetine kibar
 ailelerine mensup bir miting akıt edildi
 kadınlar ellerinde bayraklarla “Avusturya’ya karşı
 harp isteriz” edalarıyla sokakları dolaştılar.
 Ve yani 13 Teşrinevvel çetine sokaklarında
 kadınların harp nemayışları prenses Kısaniya
 ve prenses Varan’ın tertibi ile vuku bulmuştur.

Gazetelerimizden birinde silahçı dükkânlarında roooloar kalmamış diye bir fıkra okudum. Yalan mı gerçek mi bilmem. Böyle bir haber hoş gitmiyor. Ne var? Niçin böyle herkes silaha düşkün?.. Zihnimi bu meseleyi izah için yoracak yerde başka taraflara sevk etmeye çalıştım. Ticaretle hiçbir münasebetim yok. Silah, roooloar gibi o rüküneti veren hayallerden daha az korkunç, mümkün olursa hoş tasavvurat ile oyalanmamak istedim. İnsanın zihni bir an düşünceden hali kalmıyor uykuda bile

bazen hakikisinden pek acı, bazen de pek tatlı rüyalar görüyor. Fikirlerin evveli sonuna uymuyor. Fakat birinden öbürüne atlayabilmek için zihni bir rabıta arıyor. İşte bu haleti ruhiyenin tesiriyle çok satılan silahı düşünürken acaba bu heyecanlı zamanda daha ne türlü eşya çok satılabilir? Sualini kendi kendime sordum. İşte zihnim böylece ticaret meselesine saydı. Tahayyülat içinde bilmem ne kadar zaman geçirdim? Gah hur mesra-yı ismetin bir köşesinde bozulmuş, kalmışım gibi bir nezahet vicdan, bir hissi rakik ile titreyerek pek saf, pek ulvi levhalar gördüm. Gah vatan şarkiyesi çalınıyormuş, ey gaziler söyleniyormuş gibi teheyücat içinde kaldım... ne çare ki yine gözümün onundan silah hayalleri zail olmadı.

Kendi kendime teklif ettiğim mesele-yi ticariyenin peşinden gitmekten de kendimi alamadım... sözde meseleyi hallettim. (73) Hüküm verdim “pek çok fonograf makinaları, yalakaları satılacak!” dedim. Bakınız bu neticeye nasıl gelebildim: silah havadisinin hâsıl ettiği o rükünetiye karşı nefsimden mahcup oldum. Gözümün önüne sade, fakat hükümdarâne bir bana geldi, Çetine’de bir saray. Sarayın pek zarif düşünmüş küçük bir salonunda biri birine kıyafetleri de, simaları da müşabih iki kız, aralarında dört beş yaş fark bulunan iki hemşire bulunuyor. Küçüğü prenses Vara hemşiresi ilahi(İtalya kraliçesi) bir mektup yazmakla meşgul. Ablası Prenses Kısanya elektrik fanuslarının ziyası altında küçük bir masa üzerine açmış olduğu Karadağ haritasında, Karadağ bandarasını takliden yapılmış mineli bir kevki iğnesinin ucuyla hududu takip ediyor, bir tarafında haritanın yanında duran bir kitabın açık sahifasını nazarıyla tetkik eyliyor. Kitap: Berlin muahade namesi. Açık sahifesinde: 28 nahbi madde...

Siyasi gazete muharirlerinin, diplomatları hücre iştigalinde bu manzarayı görmek hayret veremez. Fakat bir genç prensin bu duarında?.. Kısanya Birdenbire ayağa kalkıyor. Güzel gözlerinden elektrik şuaatı muzlim gösteren şararalar saçılıyor, Vara mektubunu bırakıyor. Dam Donorlar çağrılıyor, gelip gidiyor, heacanamız sözler bir fikir cevvalin sahneyi hakikatte bir şekil almağa başladığını gösteriyor. İki gün sonra çetine sokaklarında binlerce kara dağlı, kahraman tavırlı kadınlar muharebe için nemayışlar yapıyor, ellerinde bayraklarla dolaşılıyor, harp şarkileri çağırıyor, hak bilmeyen Nemseye meydan okuyor, erkeklere canavarlık dersi veriyor... ah yine silah hayalleri!..

Çetine sokaklarının manzarası gözümün önünden gaip oldu. Şimdi İstanbul sokaklarını görüyorum. İşçilerin, hürriyet munadililerin hayalleri uçuşuyor. Düşünüyorum: böyle bir galeyan meli hâsıl olursa hanımlarımız nasıl izhar edecekler?

Yalnız, fakat yalnız kadın kalbinden doğan hissi hamiyeti, ana, baba, evlat, kardeş, zevç muhabetlerinin üstüne çıkan hubi vatani haksızlığın, tecavüzün, zulmün hassas yüreklere dokunmasıyla hâsıl olan tesirâtı nerede gösterecekler?

Nasıl duyduklarını, nasıl düşündüklerini, nasıl gördüklerini ne yolda gösterecekler? Nema yaşlarımı, mübteğalarımı, konferansları mı? Bunlar memnu. Gazetelerimi yazsınlar? Bu yazılar yine muharirlerin nazar-ı tatikinde geçmeyecek mi? Onların temeyyüz ve takdirine bırakılmayacak mı? İstediklerini derç etmekte, istemediklerini bitirip atmakta onlar muhtar bulunmayacak mı?...

Bu düşünceler arasında aklıma bir şey geldi. Hanımlarımız izhar etmek istedikleri fikirlerini birer fotoğraf kuvvetine söylerler de evlerinin orta katta bir tenceresinden makinelerin borularını sokağa doğru çıkarırlar, muttasıl fotoğrafları (74) işletirlerse!... Bir sokaktan geçerken iki taraflı hanelerin pencerelerinden, fotoğraf borularından “bizimde hakkımız var, fikrimiz var, hissimiz var. Terbiye umumiyyeden hürmet, riayet isteriz. Vatanını seveni severiz. Vatanın erkeklerini baba, kardeş, evlat biliriz. Mukabilinde tecavüz değil himayet, insaniyyet bekleriz ...” Nidaları yükselirse!... Tasavvura vasaat veririm, sokakların pencerelerden munakis bir galgale-i şikâyetle dolduğunu tehayyül ettim.

Bir sada, kadın sedası, yürekten gelen bir seda-yı şikâyet şöylece kulağımda çınladı:

_Eski zaman gibi hanelerimizin sokak yüzlerine ana duvarları çekerlerde bize büsbütün dünyayı gösteremezlerse!

Mahmut Sadık

GAZAL-İ HÜRRIYET

—Muhterem Niyazi Beye—

Dün gece direkler arasından geçerken burada ramazan akşamları kurulan pinayerin o ibhar-i muhiytadan bilmem hangisinde avlanmış “yarı insan yarı canavar” gurbeleri, Hint sahralarında tutulmuş “natural ve tabii” engerekleri, planları, nil sularında sayit olunmuş “sağ ve canlı” temsahları, âygırları” sırasında teşhir edilmekte olduğu taraf taraf ilan edilen “Gazal-i hürriyet” i, o zavallı esir Hürriyeti ziyarete gittim.

Bu bende adeta bir zaaf, bir hastalıktır. Çocukluğumdan beri ne zaman böyle esir bir hayvana muhbis olan demir parmaklık karşısında bulunsam kalbimin daima derin bir eza ile burukladığını duyar.. O biçarenin kim bilir nasıl hileli, hudalı tuzaklarla bu dam iğfale düşürüldüğünü tahayyül eder ve hasis birkaç pare tamiyle onların gasp ve feda edilen hürriyetlerine âcir, muazzap olurum.

Bunun için böyle temaşlardan her vakit müteneffir bir tahaşi ile çekinir, gitmez idim. Şimdi de Gazal-i Hürriyeti ziyaret etmek ve ona hepimizin borçlu olduğumuz din şükranı kendi hissama bende naçizane tediye etmiş olmak arzusuyla caddeden sayıp o tarafa doğru yürümeğe başladığım zaman ilk düşündüğüm yine bu oldu; belki bu arada da o biçare, mazlum ve esir hayvanlardan birini gösterecekler ve ben beyhude müteellim olacaktım. En iyisi kapıdaki duhuliyeye varıp onu hiç görmeden buradan çekilip gitmek idi. Fakat sonradan hatırama geldi ki Gazal-i Hürriyeti bu esir ve zelil hayvanlar derekesine indirip onlarla mukayese etmek, onlarla bir tutmak ve onların sergüzeşt felaketinden bunu da bir hissa hüznün ve musibat ayırmak hiç doğru olamaz; ve böyle düşünmek de bir hatadır, belki günahtır! Çünkü siz manastır şahikalarında doğan fecri hürriyetin ilk ve mühtariz ziyalarını hemen kanlı bir gurup içinde boğup söndürmek isteyen bir Nemrut istibdadı son günlerinizin kahr ve satvatıyla karşılaşmak için Balkanlar'ın yalçın sırplarını âşar Kun o, güzergâhınız olan ormanın esrarengiz kuytulaklarından birden karşınıza çıkmış ve sizden, sizin heybet ve dehşetinizden hiç telaş etmeyerek, çekinmeyerek, bilakis hareketinizdeki maksadı ulviyeye anlamış gibi munis ve mutmain gözlerle sizi de temin ederek bu mücahit fırkasının önünde bir rehber necat ve ümit gibi koşmuş, sıçramış ve ta manastır sokaklarına kadar sizinle beraber yürümüş, gelmiş idi, binaenaleyh bu kek öyle taze, muattar evet kokularıyla bir ağıyla celp edilerek orada kapatılmış zavallı bir esir olamaz idi; bu Gazal-i Hürriyet adeta bir mücahit, bir kahraman idi. Duhuliyemi verip içeri girer iken şanlı bir gazi huzurunda hissedilir bir huşu-i kalp ile titriyor idim!

Burası büyük bir apartmanın alt katında hemen kapının yanında bir merdiven aleti idi. Sağ taraftaki duvarlarla soldan çıkan bir merdiven arasına tel_ demir değil, teldi çok şükür_ tel bir kafes girilmiş ve o, zavallı gazi, zavallı Gazal-i hürriyet, iki arşınlık tar kafesinin içinde yorgun, belki münfail, kim bilir belki de tesadüfün bu istihzasından mahcup, ta geriye çekilmiş, mağmum, boynu bükük.. Hazin bir nazarla beni karşıladı. Benden başka hiç seyirci yoktu.

Kapının üstündeki hava gazı burayı bulanık yeşil bir ziya ile tenvir ediyor idi. Ben onu korkutmak endişesiyle bir adım bile ilerlemeyerek kapının önünde durup

temaşaya başladım. O da hiç kıymıdanmadı bile.. Bir müddet ben ona beşuş ve mutahayyir, oda bana mugabbar ve mutahaşi, yalnız birbirimize bakiştık. O böyle garip ve dalgın bana bakarken bu hiç alışmadığı hava gazı ziyasının bu sini ve kör aydınlığın onun hep güneşler, mehtaplarla perverde gözlerini rahatsız ederek (75) ara sıra bulandırdığını fark ediyordim.

Bu bulanmalarla o siyah ve mazlum gözlerden akan bir iki katre şüphe ettim ki hakiki birer kürbe-i tessür ve tazallüm olmasın? Bu gözler.. bu hep dereler, muşcireler, şafaklar, tulularla maşhun olan bu saf ve munis kin gözleri belki buranın gündüz zulmetinden, gece de bu kirli aydınlığıyla şaşkın serçelerinden başka bir şey görmemek mahrumiyetinin alamını takrir ediyor, belki gasp edilen hürriyetine ağlıyor idi. Birer ah tahassür gibi göğsünü kabartan derin teneffüslerle soldukça buranın mesmum ve mutaffin havasından istikrah eder gibi bir işmizaz ile, asabi, başını sallıyor, silkiniyor idi. Ben evvela öyle zannetmiş, onda öyle harik-i elade bir hassasiyet-i insaniye farz etmiş idim ki şimdi onun bana karşı bu infial-i ve lakayidisinden müteazzi oluyor idim.

Öyle zannediyordum idim ki o beni görünce o hassasiyet insanesiyle, hariki eladesiyle derhal beni anlayacak, tanıyacak.. Ve heman bana doğru ilerleyerek, eski bir aşınayı ruh gibi, gözlerinde bir şule meserret parlayarak beni selamlayacak, istikbal edecek, gelecek ve ben tel kafesin ter gözleri arasından parmakları sığdırarak onun ipek tüylü alnını okşar iken oda beni koklayacak.. Ben de onun kulağına eğilip “sahibene benden bir selam hürmet” diye fısıldayacağım..

Hâlbuki o, zavallı Gazal-i Hürriyet, o kadar dalgın görünüyordu idi bir dakika sonra orada benim mevcudiyetimi unuttu bile. Gözlerini yerlere dikerek kendi rüyasına, rüya-yı hürriyetine daldı. Belki bu son bahar gecesi dışarıdaki güzel mehtap ile, bu mebzül yağmurlardan sonra, ormanların, vadilerin ne raihadar, ne güzel olacağını düşünüyor idi?.. Şimdi bu sakin hazan gecesinde derelerin coşkun bir velvele-i faşafişle etrafa akseden enin musikisini dinlerken ta uzaktan, karşı tepelerden işitilen bir ölüme... bir kurt uluması, bir çakal avavası onu kim bilir ne tatlı bir raşe-i heras ile titrecek idi?.. Ya sabahlar.. Bu gah berrak gah dumanlı teşrin sabahları.. Çayırılar..

Bu gah berrak gah dumanlı Teşrin sabahlar çayırılar, meralar ne kadar yeşil, onun sedayı babilayla öğrenip fırlayan çulluklar etrafında uçuşurken, küçük taze otlar, küçük bir derenin kenarında şebnemlerle ıslanmış, incecik, körpecik taze otlar, fidanlar

kim bilir ne tatlı olur idi?.. böyle dalgın düşündü; sonra kendi kendine bir karar almış gibi Kafesin içinde gezinmeğe başladı.

Döndü, bu dar kafesi belki otuz, belki elli kere döndü, dolaştı; duvarları, tahtaları, telleri kokladı. Sağa sola tavanlara, merdivenlere her tarafa, melül, bakındı. Sonra gülüp, numit, kafesin önünde durdu. Şimdi gözleri tekrar bana ilişmiş idi. Fakat bu defa bakışında başka bir mana, bir manayı serzeneş, bir manayı şikâyet var idi. “Burası açılmayacak mı?” gibi bir negahı istirham ile bakıyor idi. Ben orada kapıya dayanmış, bir heykel gibi camit ve bi-hareket kıvıldaıyamadım, bir adım atamadım. O yine döndü. Zavallı başıyla duvarlara, merdivenlere, tahtlara, kafesin tellerine çırpıyor, örüyor idi.

Belki beş dakika böyle çarpındı.. Sonra tekrar kafesin önüne geldi. Fakat şimdi burnunun deliklerinde sızan ince bir kan izi yavaş yavaş ağzına doğru iniyor idi. Deminki ifade tazallüme mukabil gözlerinde şimdi korkunç bir mana-yı tehdit, bir mana-yı yeis var idi. Ah bilirim, bu mana-yı yeisi pekiyi bilirim, pekiyi anlarım. Benimle beraber bunu sizde bilirsiniz; hepimiz biliriz. Bu mana-yı yeis, ancak esir olanların anzar tealümünde okunur ve bunu daha üç ay evvel hepimiz birbirimizin sima-yı yeis ve kahrında görür! Fakat ben onun, o zavallı menfi hürriyetin gözlerinde oradan, bir teassür, ayrılır iken daha bir şey fark ettim ki bu da, sizi temin ederim, insanların zulüm ve küfranına karşı derin bir manayı nefret ve istihkar idi.

İşte, sevgili vatandaş, bu on dakikalık facianın vicdanımda uyandırdığı elâm-ı ve teassüratı, gayet halis ve samimi, size takrir ettim. Bunlar hakikat ve samimiyetiyle sizin de o baki ve ulvi olan kalbinizde bir mevki tahassüs ve teassür bulur ise, rica ederim, bu biçare mazlumu o işkence zillet ve esaretten kurtarınız.

Bu hayvanın sergüzeşinde öyle acı bir istihzayı tali var ki istirdad-i hürriyete giden bir fırka-i mucahideyı teşyii ederken, sonra kendi en huvar bir esarete mâhkum, velev—bir maksat-ı hayıra matuf olsun—biçare bir maymun gibi sefil, beş on pare mukabilinde şurada burada teşhir ve tezlil ediyor; memleketten memlekete, sokaktan sokağa sürükleniyor. Zavallı köpek, şimdi de öyle bir mahallede teşhir olunuyorsun ki, bu seni oraya sevk edenler için (76) af olunmaz bir kadir naşinaslıktır. Sen mahsul irtikâp ve irtişa olan bir haremahanede mahkûm esaret olamazsın!

Mana-yı hürriyeti sizin gibi bütün ulviyet ve hakikatiyle idrak ve onu ruhuyla, kanıyla müdafaa eden bir vicdan bak eminim ki bu istirhamı kabul eder: mukaddes olan her şey namına, Allah aşkına, insanıyyet aşkına, hürriyet aşkına bu hayvanın da

hürriyetini iade ediniz. Bırakınız, o yine dağlarında, ormanlarında avare yaşasın. Hem kim bilir, belki de ifa edeceği vazifeler daha tamam olmamış, belki o tepelerde teşyi ve teşci etmek için daha sizin gibi kahramanlar, mücahitler bekleyecek...

—İstanbul, 2 Teşrinevvel, 1324

Ahmet Samim

Temaşa Tenkidi

MİLLİ TİYATRO

Çarşamba, 8 Teşrinevvel, 1324

Sevgili memleketimizin ufuk ümit edebinden doğan Milli Tiyatro ikinci defa olarak sahne-yi Osmanlı kalplarına yaklaştırarak sevdirdi.

Şimdiye kadar İstanbul’umuzda hemen sanatkâr gruba mahsus olarak duran Tepebaşı kışlık tiyatrosu samimiyet-i milliyenin havayı hürriyetiyle dolmuş gibiydi.

Birbirleriyle anlaşılan kardeş nazarlar kendi sahnelerinin, kendi sanat karlarının tecalliyatını bekliyordu: ilk perde Matmazel Fano Paşa tarafından nezaket-i his ve sanatla memlu bir ziyafeti musikiye oldu. İkinci numarayı “ Sabah Hürriyet” piyesinin müellif ve mümesili Kami Bey’in bir hasbihâli teşkil ediyordu. Bu hasbihâlin karşısında evvela bazı mutalalar dermiyanına lüzum görüyorum.

Bazı ihtiyar mutalalar... Tiyatro için, sahne için en lazım olan şeylerden biriside tenkittir, munkadir. Tenkit öyledir ki sânatkar kesb-i kuvvet, kesb-i ehemmiyet eder. Onları tekâmüle doğru götüren ve belki onların ruhuna ilk his sanatı, ilk ihtiyaç terekkiye veren tenkittir.

Bir sanatkar ne kadar büyük, ne kadar mükemmel olsa yine bazı nakayıs gösterir ki bunları tasahhuh edecek olan şey, bir munkidin samimi fakat bazen bi-rahmi olan kalemidir. Sanatkar ve munkit, bu iki birader edebi, cedelgah sanatta çarpışarak, çarpınarak, ağlayarak kati mesafe ederler. Ve öyle bir zaman gelir ki mumessili münkidi ve ya münkid-i mümesili tenvir etmiştir, yükseltmiştir, bilinemez.

Her ikisi de efkâr-ı umumiyenin bazen kurbanı, bazen nail-i mükâfatı, bazen de hedef lakaytsı olarak, yorulmak bilmemen bir cihetle çalışarak nihayet onu fethi ve tashira muvaffak olurlar. Bazen bunların hiç birisi de ölmeye bilir: anlamayan bir halkın anlaşılmayan alkışları içinde zavallılar sönerler...

Bu ihtiyar sözlerden sonra vazifemize başlayarak Kami Bey'in hassa inşat ve irade pek müstait olduğunu söylemekle beraber hasbihâlin kırk tarz tahrir ve inşasında ve kırk tertip ve işadında samimiyyet edebiyenin biraz eksik olduğunu, her iki cehette de haşular, mübalağalar bulunduğunu itiraf edelim. Hasbihâl lisanen ne kadar sade yazılmış olursa o kadar kıymet kazanır. Kazandırmak için yapılan süsler bazen bu gibi asar-i edebiyeyi düşüre bilir. Kami Bey'in eseri Arabî ve Farisî kelimeler, cümlelerle fazlacak bükülüdür. Milli Tiyatromuzun teessüsünde yapacağımız işlerin birisi de tiyatro lisanı ile adi lisanı birbirinden ayırmaktır. Hasbihâlin en mühim kısmı "lave"nın okunmasıdır. Bir kere lisan nokta nazarından "alave"de yukarıda söylediğim hatalar var. Sonra, çok sürüyor.

Bu bir ilan, bir hitap, bir beyanname ise o başka... Demek ki anlamamışım. İyrat cihetine gelince: dinlerken; Kâmi Bey elinde tuttuğu alaveyi okuyor mu, tabi olunurken görmüş ve hıfız etmişte ezber olarak mı söylüyor, birkaç kereler şüpheye düştüm. Sanatkâr, alkışlar içinde teheyüce gelerek, bu noktalara dikkat edemiyorum. Ve yine bu saika ile hareketi fazlalaştırıyor. Kâmi Bey işte yeniden aldığı esvabı atıp manfa elbisesiyle sevgilisine gider, ve şiddetli alkışlar içinde yerde iterken ben, tasvir olunan ve yine seferimizi düşünüyorum! Bu manzara bana bütün "ilave"yi ve "hikâye"yi unutturmuştu. Kâmi Beyefendi sahnede fazlaca olan heyecanlarıyla "serseri diye"yi meyil ve istidatlarını ispat ettiler... Muallime Matmazel Fevser ezberlediği ve hal-i zamana pek (77) Muvafık olan monoluğu mufrit bir sükûn içinde, ruhuna fazla bir yorgunluk vermek istemeyerek söyledi. Ellerin daimi ve yığınsak hareketi bu durgunluğa biraz can veriyordu. Temaşahiler arasında mebusluğa namizdelere refikalarını der hatırlamak hissi latifini vermek perdenin arkasından gaip oldu.

Şimdi asıl milli tiyatronun çehre mücahidine ve refik-i edibine ait mutalat dermiyatına sıra geldi: burada Burhan Eldin ve İzzet Melih Beylerin Marki Du Brivola, monologlarda, Tarık İbn-i Ziyatta, sahneyi çentede ibraz ettikleri istidat ve meharetten ve belki bazı hatalardan ayrı ayrı bahsetmeyeceğim. Vatanın sanatkâr müstakbeli Burhan Eldin Beyle kendisine pek büyük bir şahirah edep hazırlayan İzzet Melih Bey'in istidatlarından surei umumiye de ihata edebildiğim mertebede bahsetmek istiyorum. Beri sahnede ve beri saha edebiyatta parlayacak olan bu iki necm-i ümidi, bütün temayulat-ı sanatkâra neleriyle epeyce zamandan beri tanırım.

Burhan Eldin Beyle ataların kokulu çamları arasında unutulmaz bir yaz mevsimi geçirdik. O zaman, onun tenemmi başlayan liyakatten haberdar oldum. İzzet

Melih... Onunla senelerce mekteb-i sultani sıralarında genç ruhlarımızın müştak tala istidatlarını birbirimize öğrettik, zavallı mektebin bahçesinde, her gün nazar istibdattan kaçarak teşekkül ediveren halka edebiyede birbirimizi tenkit ile anlamaya çalıştık ve pekiyi anladık. ne mesut, fakat istibdat ile meşbu olduğu için ne elim hatıralar!.. Burhan Eldin ve İzzet Melihi birbirlerine kıyasen görmek lazımsa ülkesinde avza ve harekâtın fazlalığı, taşkınlığı; diğesinde ise azlığı görülür. Burhan Eldin Bey birkaç aylar evvel temas ettiği Fransa temaşasını teklide kapılıyor.. Her şeyde, hatta Türkçede bile bunu es hareket ittihaz etmiş. Biz gençler, her (78) şeyi biraz protosüz ile büyüttüğümüz için Burhan Eldin Beyin de bu hataya düştüğünü söylemek istiyorum.

Tarık rolünde, harekât, şiyuh Avrupalı. Rolun heyet mecmuasında henüz bir benimsenme muşlik var. Daima avza ve hârekat kusurlarından bahsettiğim için bunların birisini tasvir etmek isterim: Burhan Eldin Bey iki eliyle daima ufukları gösteriyormuş gibi bir hareket yapıyor ki bunun biraz mutenafi olması lazım. Tekrar, hareket yapıyor ki bunun biraz mutenevi olması lazım, tekrar bu harekete bir garabet veriyor. Tarık'ta, nehrin akışını tasvir ederken yapılan işarete fazla...

Şiyuh ve suret iyraide gelince: sevgili sanatkârımızın Türkçe ve Fransızca şiyusunda muhtaç ıslah noktalar var. Sahne-i cennet... Bu, Burhan Eldin Bey'in heyecanlı ruhuna pek muvafık geliyor. Yalnız burada avza ve hârekatın fazlalığı bir meziyyet teşkil ediyor. Burhan Eldin Bey, bu gibi ahval-i ruhiyenin pek büyük bir mümesili olabilir. Bu sanatkarımızı severek, teşci ederek büyütelim.

Halit Ziya Bey'in ilk oyun münasebetiyle "Sabah"daki makale-i teşciyelerinde o nazik ve üstat kalemleriyle yazdıkları gibi sahneden ziyade edebiyatta kendini göstermek isteyen ve gösterecek olan İzzet Melih Bey'e, bu refik muazzize gelince: Marki Duper Yiyola'daki rolünü pek güzel icra etti. Yalnız nazar dikkati celp eden bir şey heyecandan sükûna ve sükûndan heyecana necmelerin bazen pek ani olması idi.

Moron, ağlarken, Marki'nin girmesiyle pek çabuk, pek gayr-i müntazar bir sükûna düşüyor, gayr-i muntazar olduğu için hissediliyor.

İzzet Melih hasbihâlleri, tiyatroyu dolduran halk arasında pek samimi, arkadaş arasında söyler gibi söylüyor ki en büyük sanatı da burada gösteriyor. Hasbihâllerde iyice ezberlenmemiş cümleler, yanlış öğrenilmiş mısralarda yok değil. Fakat ben— refikam müsaade etse—bu samimiyete biraz fazla diyeceğim. Bu samimiyeti benim gibi fazla bulmayan halk, sevgili arkadaşımı sürekli alkışlarla tebrik

ettiler. Hasbihâllerin sonuna arkadaşım “karia ile telakki” hikâyesini katmasaydı daha ziyade memnun olacaktım. Fakat bu hasbihâllerin temaşakârane verdiği heyecanı hiçbir zaman unutamayacağım. Hele nihayette kırmızı fesin atılışı ile söyleniveren:

Kovmak için karar verdik bir sabah

Başımıza güzel beyaz bir külah

İki üç aylık hayatımızı, bu kadar sade, sahneye muvafık surette tertip eden muharirlerini tebrik etmek lazım. Bu meli akşamın sahife tenkidine son noktayı koyarken Tefik Fikret Bey’in kılıç manzumesini Selim Sırrı Beyin kelepçeden daha keskin bir surette söylediğini ihtar etmeyi unutmayayım. Ve bu muhterem arkadaşlara âni edebimiz namına teşekkür edeyim.

Server Cemal

Siyasi

NE HÂLDEYİZ VE NEYE MUHTACIZ?

Ne hâldeyiz?... Buna cevap vermen için 11 Temmuzdan evvelki hayat-ı içtimaiyemizle ondan sonra geçen üç ayın hukuk siyasiyatını şöyle bir teşrih etmek lazım geliyor. Karialarımızın derin bir rıkkat ihtisas ile sevgili “*Demet*”in her kısmında başka bir şiir-i bedi, bir Şukufe rengini arayan asabi gözlerini, bilmem bu izahat-ı ciddiye incitir mi? İlk satırları yazarken bunu uzun uzun düşündüm de bir kadın ulu cenabını cerihadar edecek amali sefile menfaat esasları üzerinde duran aydın hadiset-ı siyasiyeyi bir kadın gözüyle hiç de calibi dikkat görmedim. Beşeriyetin aynı hukuk ve imtiyazata nail olması lazım gelen efrad-ı muhtelifesi arasına bi-itibari hudutların, bu yanlış muhakemelerden hodbeytane temayulattan mütevellit ihtilaf-i efkâr ve emalin bıraktığı husumetler bir gün gelip zail oluverse de bir uhuvvet mukaddese umumiyenin şeref cihangeri altında bütün akvam birleşse, bütün insanlar yalnız kardeşliğin teşkil edeceği vasi ve muhterem bir heyet mütecanise içtimaiyye teşkil etse, bütün kalpler arasında uçurumlar bir hürmet ve muhabbet mutakabile ile imla olursa ne iyi olurdu, ya Rabbi, dedim. Sonra düşündüm ki bir makale siyasiye için çalışan kalemin böyle hayalat ve muhalat arasında cevelanı muvaffik değildir. Siyasiyet-i şiir ve hayalden ayrılmamakla beraber daima onlardan damincin bir

hususiyet huşunetkarane gösterir. Diplomatlar istikbale ait emellerini hep birer gülizari hayale rabit etmekle beraber mutalat-ı hazıralarından hakikiyet beyin olurlar; öyle görünürler. Ve işte bu fazla hakikatber sitenin, bu çetin bir cidal manfattan ibarati olan ciddiyet haşinenin verdiği tesir der ki her şeyde ulu cenap arayan, mualayat görmek isteyen nezih gözleri bazen iğrendirir, bazen korkutur, bazen ağlatır...

(79)

Evet, ne diyordum, ihtimal karialarım bu ağır şeylerden bahseden sütunları o kadar lezzetle takip edemeyeceklerdir. Fakat bir vatan muazzez ve mukaddesimiz var ki ona taalluk eden her şeye agâh olmak bütün efradı milletle beraber onların hakkıdır. Hatta o vatan doğrudan doğruya kadınların aguşu şefkat ve muhabbetine tevdi kılınmış, onun istikbali doğrudan doğruya onların yed nezih terbiyelerine terk edilmiş olduğu için kadınlarımızı bizden daha iyi tenvir etmek vazifemizdir. Bir memleketin ruhu kadınlardır. Binaenaleyh vatanın hayatı kadınların tesiratına kuvvetle marbuttur.

Vatana inen darbe, milleti perişan eden kahır ve zillet doğrudan doğruya ve bütün şiddetiyle kadınları esir isterap eder; kadınları mustarip olan cemiyette baştanbaşa bir enin ıstırap içinde yaşar. İşte bunun içindir ki bir istikbal taliyeye doğru şehir neşayı gayret olmak isteyen heyatı-i medeniyye evvela kadının talisine çalışmalıdır. Çünkü istikbal onların vereceği yavrular, onların yetiştireceği kahramanlar, onların teşci ve teşvik edeceği aslanlar alınıdadır. Şu hâlde “Demet”ın muhtelif bedayi hayaliyesi içinde bir an leziz istiğrak geçiren dimağların, biraz da haristan hakikati tetkik için hasır iştilal etmesi, biraz da memleketlerinin dâhili ve harici endişelerine, sadetlerine, peçetelerine agâh olmaları iktiza etmez mi? İşte şu silsile efkâr bana vaat ettiğim izahatta devam etmek için tekrar kuvvet ve cesaret verdi. Etrafı demir çemberli duvarlarla ihata edilmiş karanlık bir mahzen esaretin vahşet sükûnu içinde hasta ve mefluç bir ihtiyar tasavvur ediniz.

Öyle bir ihtiyar ki mevcudiyetini o karanlık mağaranın muhit kasvetine rapteden kuvve hâkime istibdat elinde sefil ve zelil bir paçavra, bir baziçe –i ihtiras halinde otuz seneden deveran eden tehlikelere yegâne bir ömür mezallet, bir hayat medit evham geçiriyor. Öyle bir ihtiyar ki işkenceler içinde geçen günlerinin verdiği zaaf kuva ile artık gözleri görmüyor, düşünmemeğe mahkûmiyetten mütevellit bir ataletle uyumuş beyni artık kesb-i faliyyet edemiyor, etrafını tedyik eden suru metin istibdadın mağarasında kopan fırtınalar, hazırlanan izmihlal ve perişani saikalar artık samiasını tembih edemiyor. Böyle karanlık bir mağaranın mefluç bir esir bedbahtını

düşününüz. Bu biçare günden güne sukut ettikçe metrukâtını paylaşmak isteyen varisleri da kapıya yaklaşıyor. İhtiyarın son nefes ihtizarını dikkat ve sükûnetle bekliyorlar.

Öyle bir dikkat harisane ki en küçük enfas mustaribaneyi bile tartıyor, ölçüyor, delalet ettiği kuvve-i hayatiyeyi tayin ediyor... Bu sahne, bu muthika veya facia otuz sene devam ettikten sonra artık beklemekten hala bu son nefesini almakta ısrar eden ihtiyarın akıbetine intizar etmekten usanıyorlar. Mahbusun bu zelilnin ömrü siyah esaretine ani bir darbe ile nihayet vermeyi tensip ediyorlar. Kapı önünde bir müzakere cereyan ediyor; bir kaçının teklifi, diğerlerinin muvafakat ve tasvibi ile uğracıkları darbe kararlaşıyor, hareketlerine bir perde maziret çekmek için:

_Ne yapalım, diyorlar, herkes laik olduğu akıbeta nail olur!

Tam bu sırada o muhazzan esrar inanınız esareti tadyik eden demir çemberler bir kuvve-i sahire ile çözüyor, o kalın duvarlar yıkılıyor, o karanlıklar bir şule necat ile dağılıyor ve ihtiyar, zavallı ihtiyar, dudaklarında acı bir tebessüm, gözlerinde iki katre mesaretle başını kaldırarak serbest kalan etrafına bakıyor, gençliğinin kuvvet ve şiddetiyle damarlarında taze kanın cevelan ettiğini hissediyor, ve senelerden beri firaş ihtizarında bile terk etmediği mualla ve muzaffer kılıcını çekerek varislerini selamlıyor!

İşte Osmanlı inkılâbı... O ihtiyar bu gün dirildi, hem öyle bir zinde ki nahbiyane ile ki varisleri bile amal-i harisalarını unutarak onu alkışlamağa mecbur oldular. Fakat o hasta idi; senelerden beri karanlığa alışan gözleri bu mebzul aydınlıkla kamaştı, bir müddet hiçbir yeri göremez oldu.

Senelerden beri taşıdığı zincirlerin, çektiği işkencelerin, düçar olduğu elam-i ve ıstırabatın tevlit ettiği yaraları; zaaf ve malumiyetleri tedavi için biraz sükûna, biraz istirahat ihtiyacı vardı. Bu ihtiyaç ile karşısında bulduğu varislerine ellerini uzatarak dostluklarını istedi. İngiltere, Fransa bu eli kuvvetle tuttular. Rusya bu pek alışmadığı dostluğu biraz teniyle, mamafih hüsn-ü kabul addedebilececek bir vaziyet hayır havahane ile muvaffakat gösterdi. Fakat diğerleri arasında senelerden beri geçirdikleri her an intizarın tevlit ettiği meyli fevaran ile tadyikini arttırmış bir burkan hafi ihtirasa (80) Malik olanlar vardı. Bunlarda hasta henüz kesb-i sıhhat ve metanet etmeden hiç olmazsa hastalığın devamından bilistifade ele geçirdikleri minafia hak malikinlerini tasdik ettirmek, ve kim bilir, bu sebeple sahne siyasiyatta hadis olacak karışıklık arasında da asıl gayelerine doğru yürümek için fırsat bulmak umniyesi hâsıl oldu. Bu pek tabii idi.

Nihayet Avustralya bu amale bişiva olacağını vaad ile ortaya Bulgaristan'ı sordu. Bulgaristan küsuf hadisesini, şimendifer meselesini meydana çıkardı. Nihayet biri başına taşıyamayacağı bir ikilil hükümdarı geçirerek diğeri Bosnahersek'te iddiayı hak malikiyet ederek Avrupa siyasiyatını şarka tevcih ettiler. Osmanlılar, duru nekahat içtimaiyelerinde hukuklarının ihlal edildiğini görmekte mütessir ve müteallim oldular. Fakat itidal ve mekanetlerini gaip etmediler.

Perlin muahade namesine inen saika tahrip, ona vazi imza eden bütün devletlerin şeref ve haysiyetine inmiş bir darbe hakaret demektir. Binaenaleyh meselenin yine beyneldual tesviyesi lüzum mantikasına riayet menafi memlekete, selamet vatana daha nafidi; böyle yaptılar. Avusturalya ahvaline karşıda bu kutasır için ittifak ederek bir intizam nüessir maslahane hazırladılar. Konferansın daire-i müzakeratına birçok mesail muallâka daha ithal edilmek istenildi. Almanya itiraz etti. Meselenin kabineler arasında bilmüzakere hal ve faslı suretini ortaya attılar. Şimdi Bulgaristan ve Avustralya ile hususu bir zemin itilaf hazırlanıp konferans ile neticelendirilmesi merkezinde efkâr toplanır gibi oldu.

Programlar, teklifat listeleri yapıldı. Nihayet mesail hazır bir mesele siyasiye garibe şeklini aldı. Bir tarafta İngiltere, Fransa, Rusya, diğeri tarafta Almanya, İtalya, Avustralya olduğu hâlde ahval siyasiye itilaf muselsile ittifak muselles arasında muhtaç hal bir ukde gibi kaldı. Avrupa dahileyeye gelince, bir kere vukuat hariciyenin efkâr umumiyete biltabi husule getirdiği tesirat-ı asabiye'nin siyasiyatı dâhiliyemizi teşkil eden hadisat ile mühim irtibatı oldu.

Bulgaristan ve Bosnahersek mesaili müakkat bir an incila geçiren afak-ı Osmaniye'ye yine bazı siyah bulut kabileleri getirdiği için efkâr umumiyete de endişeler kanatlanmağa başladı, muharebe tehlikeleri, heyecanları tezyit etti. Hürriyetimizin zafer istirdadiyla perişan ettiğimiz istibdadın enkaz-ı sefilesi hala memleketimizde bir fesat çatısı kurmak için fırsat aramaktan usanmamışlardı. Kalplerde böyle müstevli bir endişe yaşadığını görür görmez bundan istifade ederek bir gaile dâhiliye ile hiç olmazsa hırsı sefil intikamlarını memnun ve teskin etmek umniyesini beslediler. Ta ki zamanlardan beri en müthiş mezalim ve taadiyatı tassüp dini bir de riyakâr annesi altında gizlemek adet olduğundan taassup meselesi ortaya çıktı. Kadınlara tecavüz edildi. Beşiktaş vakası gibi bir hadise hainataya meydan verildi. Kalıp millet, ruh vatan kahır ve tazip edildi. Şimdi de katliam gibi ihtimali gibi evhamları tahrik edecek şaiyata tevessül ediliyor, kalplerde endişelerin istikrar

bulunmasına çalışılıyor. Düşünülüyor ki millet bugün âlidir, ve bir milletin galebesi oyuncak değildir!

Böyle bir zamanda sükûn ve asayişin tamam muhafazası o kadar elzem iken zaptiye nezaretince iş lakaydı ile geçiştirildi. Kadınlığa karşı edilen hürmetsizlikler, tecavüzler nasıl oldu da bu vahşiyata tecavuzatın vukuunu görüp menedememekten mütevellit mesuliyetle zaptiye naziri istifaya mecbur olmadı, anlaşılıyor.

Matbuatın serbest söyleyen, hakkı müdafaa eden dilini koparmak için fırsat aranıyor, en küçük vesileler ile ağır darbeler ettirmek için isticlal ediliyor, kalem sahibini tevkif etmek üzere maiyeti halfiyle (!) koca bir zaptiye naziri pek oğluna, idarehaneye kadar gidiyor, sonra sokaklarda kimse görmüyor! Hilaf nizamı hapis edilen adamlar görülüyor, Kanun-i Esasiye, meşrutiyet mukaddese memlekete riayet edilmiyor, hakka hürmet, mesüliyyete atf-ı ehemmiyet edilmiyor; işte dâhilen de bu hâldeyiz. Fakat korkmayalım. Yine tekrar ediyorum, bugün millet galiptir, onun sadesi nafizdir. Bugün olmazsa yarın şikâyetlerimizi işite biliriz...Neye muhtacız, diye dudaklarınızın ucuna bir sual geliyor, görüyorum. Şimdi evvela emniyet ve asayişa muhtacız. Selanik'ten gelen taburlar bunu temin edecek. Sonra kanuna, hak ve adle, mesuliyet vükelaya, erbabı vicdana muhtacız... fakat hepsinden evvel muhtaç olduğumuz şey: kadın erkek, bila istisna hepimiz için, meşrutiyete muhabbet, hukuku Hürriyetimizi hüsn-ü istimal, metanet ahlakîyemizi muhafaza ve elbirliğiyle sarf-ı mesai için ittihat...

11 Teşrinevvel, 1324 **Hakkı Behiç**

Hilal Matbaası

Sahib-i İmtiyaz: Hakkı

İTİZAR: Münderecatın kesretine binaen romanlarımızın mabadı gelecek hafta neşredeceğiz.

İLAN
NEŞRİYAT-I MUFİDE

Meşher

Genç erbab-ı kalemin mukis asarı olmak üzere haftada bir defa intişar eder edebi, ilmi ve siyasi bir macmua-i müfidedir. Mütalaasını tavsiyeve ve devam-ı intişarını temenni ederiz.

Hıfz-ı Sıhhat Asap

Muharri: Doktor Galip Ata

Sinirlerden rahatsız olan kardeşlerimiz okusun.

Beni Okuyunuz

Muhariri: İlyas Macit

Gayet nezih bir üslup ile yazılmış mensur şiirlerden mürekkeptir. Münderecatın kıymetine tabinin nefaseti indimam eden bu eseri kardeşlerimize tavsiye ederiz.

Lehçetü'l- Hakayık

Muharriri: Ali Bey merhum

Nafiz bir nazar-ı istihzanın mahsul-i tetkiki olan bu ince ve güzel eseri Mizah-ı edebi meftunlarına tavsiye ederiz

Neşide-i Milli Notası

Bestekârı: M. Nuri Melek

Musikiperest karilerimizin hürriyetperver samilerine takdim ve tavsiye ederiz.

Sherlock Holmes

Müellifi

Mütercimleri

Piyer Dokursel

Hasan Marzuk- Eseri

Gayet meraklı mütercem bit tiyatro piyesidir; merkez-i tevzii Servet-i Fünûn idarhanesidir.

Kani ipekçi

Hüsnü intihap mağarası

Köprübaşında hürriyet meydanında

İpekli, bükülü, kadife kumaşlar

Basma, patiska ve saire

Hazır ağır esvaplar ve bluzlar

Dantila harç vesaire

Büyük terzhâne

Haricinden talabı vukunda nemuneler serien ve meccanen gönderilir.

Arka dış kapak

Ön Dış Kapak

Sayı 6

Numero: 6

22 Teşrinievvel, 1324

DEMİT

Ön İç Kapak

MÜNDERECAT

İhtiyac-ı Garam	Şeyun Peride	Muharrirat: İmzasız Mektup ve Cevap
Mevkib-i Hayat	E.Ulviye	Karilerimizden İstimzaç
Sarair-i Hame	Süleyman Nazif	Raik'in Annesi (hikâye) Halide Salih
Elin Elimde	Tahsin Nahit	Francoise'a Mektuplar Kırmızı Beyaz Külübü Müssisleri
Sinir Hali	Celal Sahir	Kısay-ı Garam Fazıl Ahmet
Madam Zabel Yaseyan	Legofet Fuat	Resimler
Çocuk Terbiyesi	Selim Serri	Madam Zabel Yesayan-Levha : Büyük Valide Levha:
Musahaba-yı Tıbbiye	Doktor Orhan Tahsin	İki Sevimli Baş Zarif Saçlar Marcel Proust.

İTİZAR: Münderecatın kesretinden şehirli düşünceler unvanı altında musahabemizle siyasi makalemizi neşr edemedik. Bundan sonra muhafaza-i intizam neşriyata gayret edeceğiz.

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idare haneden alınmak üzere aboneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. taşra için seneliği 120, altı aylığı 65 kuruştur. 52 nüsha bir senelik itibar olunur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşra bedeli ahız olunur. Gazetelerini mukavva bir derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır.

İLANÂT

İlanatın satırından yüz para alınır. Bütün sahifeyi işgal eden ilanât fiyatından yüzde on beş, yarım sahifede yüzde on, rubu sahifada yüzde beş tenzilat yapılır. Uzun müddet için ilan vermek isteyenlerle şart-i hususiye kararlaştırılır.

İdare Hanemiz: Babı Ali caddesinde Helal Matbaasında daire-i mahsusadır.
“Demetin” mektup kutusu

İdare hanemize ait evrak atılmak üzere “Hilal Matbaası” medhiline talik edilmiştir.

Gazetemizin merkezi tevzii Babıâli Caddesinde cemiyet kütüphanesidir.
Taşra da gazetemizin tevzii derahde etmek isteyenler idare hanemize müracaat etsinler.

Nüshası 2 kuruş

Edebî

İlmî

Siyasî

Osmanlı kadınlarının
menafi-i umumiyesine hâdim ve
sanayi-i nefiseye dair her türlü
muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve
neşrolunur.
Neşrolunmayan asar iade olunmaz.

Muharriri: Celal Sahir
Musavviri: Server İzzet

DEMET

Abone Bedeli
İstanbul senelik 95 altı aylık 50
kuruş
Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş

Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver
Mecmua
Çarşamba günleri intişar eder

İdarehanesi
Babiâli civarında daire-i mahsusa

Adet: 6

22 Teşrin Evvel, 1324 - Çarşamba

Sene: 1 — Cilt: 1

Şiir

İHTİYÂC-I GARÂM

Her sâat, her dakika ferdâsız
Bir muhabbetle sevmek istiyorum;
Her sâat, her dakika ben yalnız
Bir muhayyel-i garama meshûrum.

Ebedidir bu fart-ı hüsn-ü hayal

Mehd-i kalbimde tâ ezellerden,

Bir büyük aşk, bu gaye-i âmâl

Âşiyânı o rikkat-i hissîn

Bir esîri cihan-ı diğerdan

Daima isterim tulû etsin

Ey mübbet müekkel-i ilhâm!
 “Bende, bilsen, bu ihtiyac-ı garâm
 Kanayan bir cerihadır dâim.”
 Seni bekler hayat-ı âmalim!

Şeyun Peride

MEVKİB-İ HAYAT

Sana medyûn iken bütün âlem
 Seni hiç kimse etmiyor tizkâr;
 Zikr-i makberle bitmeyen eş'âr
 Ne için mehdi anmıyor bilmem.

Bizi â'lâ eden dehâ-yı ukûl
 Perveriş-yâp sadr-ı nermin iken
 Seni takdîse eyleriz de zühûl
 Yine imdâdı bekleriz senden.

Duyulur hâl-i ihtizâzınla
 Mûsikî-i rehâvet-engîzin.
 Sen bu nâkus-ı dil-nevâzınla

Ne büyük bir hayât-ı mevkibisin.

Rehberindir ferîşte-gân elbet

Sana, ey mevkib-i beşer, hürmet!

8 Teşrinevvel, 1324

E. Ulviye

SARÎR-İ HÂME

Sarir-i hâmememe siz güldünüz tehayürle,

Garip geldi size bir garibin elhânı,

Boneapart'e de mecbuldur tessürle

Bonapart'e de böyle olur piçü tabı... efganı

Bizim diyarda her şey güler iken ağlar,

Bu yolda almış o yerler nasibini hak'tan,

Figân çıkar derelerden, dumanlıdır dağlar,

Melâl içinde temevvüç eder hayali vatan.

Çiçeklerindeki şebnem, birer sirişk-i elem,

Tuyurunun sesi titrek, rakik, nevha- nümûn;

Bütün mehâsin-i eşyâ tutar gibi mâtem,

Bedia –zâr-ı şebâb u emel durur mahzûn.

“Bedia- zar-ı emel” biz bu şeyi bilmezken

Nasılsa siz bize gösterdiniz tehevürle;
 Ne hoştu nur-ı şafakla uyandınız erken
 Bizimse geçmede eyyamımız tasavvurla!..
 Bizim diyarda pek çok harâbe var...
 —Mâlûm!..
 —Ufuklarında birer ümmetin hayâli gezer,
 Enin-i yeis ü tazallüm, gıriv ü nâle-i- bum,
 Budur o yerlere şimdi veren feruz- yur.

Bana gelince: Tellüm-nemut olan o yerin
 Kararsız, müteheyyiç, garip kimsesiyim,
 Değil penah-ı-1-1 ahirem olan şu beldelerin,
 Bu bi-safa kürrenin bir garib bikesiyim;

(*) ilk defa işittiği sarir hame şarkiye karşı zaptı handa-i istigrap edemeyen bir Fransız'a ki meali mulhimesine ifham olunmuştur.

(82)

Nigâh-ı hüzün ile baktım cihanda her hâle
 Enin-i yeis ü figan melaldir eserim.
 Be-ça haytım dense: medit bir nâle,
 Evet, ben inlerim, inler benimle kilik-i terennüm.

Sen sırrımın anlamı, Mayıs, 1897

Süleyman Nazif

ELİN ELİMDE

Elin elimde hayatın bütün fecâatini
 Uyutmak isteyerek sine-i nezihinde
 Rica edip duruyordum.. Dudaklarım asabi
 Ve gözlerim.. O güzel gözlerinde bir hande,

Bir ihtimâl-i muhabbet arardı.. Lâkin sen

Sevişmenin bu hayat-ı sefile nispetini
 Tasavvur etmeyerek bazı münfa'ıl, bazen
 Bir ihtiyâc-ı nivâzişle titreyen elini

Başımda gezdirerek—“Sonra ne olacak, derdin,
 Görüşme, git; beni terk et, şifâ bulur derdin.”

Harareti olan insân bu hali teskine

Su içmemekle mi kadir olur, rica ederim?!..

Seninle gel de beraber tahammül eyleyelim,

Elin elimde, hayatın bütün fecâatine ...

Haydarpaşa: 29 Eylül, 1324

Tahsin Nahit

SİNİR HALİ

—Kedime—

Gel, gözlerinde tıpkı onun gözlerindeki
 Envâr-ı zümrüdün ihanetle parlıyor...
 Tırnakların niçin beni oradan azarlıyor;
 Bir şey de yapmadım sana ben hiç ki...ah, peki;

Lakin unutma sen bunu, elmas kedim, e mi?
 Bak bende artık işte darıldım... Hayır, hayır,
 Ben hiç kızarmıyım sana, kızmak elimde mi?
 Kalbimdeki muhabbeti, kabilsen, gel ayır!

Çeşmânın yeşilliği —yaprak, deniz, yosun...—
 Sayd eyliyor nigâhımı; gel, gel biraz kuzum;
 Bak hâlime, bu şep yine cansız ve onsuzum...

Pek benziyor senin ona zümrütlü gözlerin,
 Ah tıpkı, tıpkı o, şu nigâh-ı mükadderin...
 Gel, tırmala, ısır beni, sen çünkü pek “o”sun!..

14 Teşrinevvel, 1324; gece

Celal Sahir

Osmanlı Meşahir-i Nisvanı

MADAM ZABEL YESAYAN

Madam Zabel Yesayan zamanımız Ermeni edibeleri miyasında hususi ve mümtaz bir mevki işgal eden bir hikâye neseviyedir. 1895-1311 de madam Zabel Yesayan, henüz pek genç ve gayr-i müteahhil, “Zagiyin” tam risale-i edebiyede birtakım mensur şiirler neşretmiş ve o yazıları canlandıran hararat-ı samimiye sayesinde bilhassa genç kariatin enzarı dikkat ve muhabbetini celbe başlamıştı. Müahhiren Mumi Eliha mahir bir ressam olan Yasayan Efendi’yle izdivaç etmiş ve izdivacını müteakip zevciyle beraber Paris’e giderek birkaç sene orada kalmıştır.

Paris, edebiyat ve sanâyi’in o makarrı muhteşemi, Madam Zabel Yesayan bir siteşkâr sanat olan zevci için pek samimi bir melce-i olmuştur. Orada yaşadığı hayat, yazaraki okuyarak, edip ve edibelerle görüşerek geçirdiği o hayat-ı faaliyet onu bütün bütün büyütülmüş, hissi sanatını inkişaf ettirmiştir. Filhakika Muma Eliha İstanbul’a avdetinde resail-i edebiyede yazdığı küçük hikâyeleriyle cüzi bir zaman içinde kendini herkese tanıtmış, herkesin takdirine mazhar olmuştur.

Böyle kısa ve na-tamam satırlarla Madam Zabel Yesayan gibi muhterem ve rakik bir sanatkârın asarını tahlil ve tenkide kalkışmak faidesiz bir cüret demek olacağından şu satırların vazifesi birkaç sözle Madam Yesayanı (*Demet*)in muhterem kariatına takdim etmekten ibaret kalacaktır.

Mum-i İlahinin avsafı mümeyyeze-i edebiyesi kuvvet-i his ve kuvvet müşahede ile talhis olunabilir: öyle bir hassasiyet ki bedayi tabiiyenin inikasiyle gezide levhalar, en füsunkar ifadeler tevlit eder; öyle bir kuvvet müşahede ki zahiriyyatı görmekle kalmaz, tetkikatını amak-i ruha nüfüz ettirir, nazar-ı nefhasını kalbin en gizli köşelerine tevcih eyler.

Evet, bu hassasiyet, bu kuvvet müşahedenin imtizaç-ı ahenkar ile perver şiyap olan o sanatkâr bir sonbahar gurubu karşısında sermest his olduktan ve rengin, sahhar bir tasvir ile o sermestliği size verdikten sonra gelir, malul ruhları, hasta kalpleri bir cirah lakaytisiyle teşrih eder; tabiat insanın çirkinliklerini, küçüklüklerini meydana koyar; en şedit, en mariz ihtisasatın ve ihtirasatın tercümanı olur. Ve siz bunların bir kadın mahsulü olduğuna teaccüp edersiniz.

(83)

Madam Zabel Yesayan Fransız edebiyatıyla meşbu ve Fransız lisanına kendi lisanı kadar vakıftır. Paris'te münteşir bazı edebi risalelerde yazdığı makaleler pek büyük edibeler tarafından takdir edilmiştir.

Mamafih kendisi daima şarklı, hem şarka prestiş eden bir şarklıdır. Kendisin en çok sevdiği fikirlerden biri medeniyet garibeden edilmesi fikridir.

Madam Zabel Yesayan, gazetelerle, risalelerle neşrettiği birçok küçük hikâyelerden başka bundan iki sene evvel "*Süslü Adamlar*" ismiyle ve mevzui Ermeni adet-i mahsüse ve hayat-ı içtimaiyesine temas eden bir roman telif etmiş ve bu eseri şöhret-i edebiyesini bir kat daha yükseltmiştir.

Legofet Fuat

Madam Zabel Yesayan'ın hikâyelerinden birinin tercümesi gelecek hafta neşr edeceğiz.

Kısmı İlmi

ÇOCUK TERBİYESİ

2

Kızım Âzade İsmete

"Çocuğa anası erkeği karısı kadar kimse iyi bakamaz."

"Joubret"

Dünyada her sanatın, her fennin lüzum tahsilini taktir eden insanları, cemiyet-i beşeriyeye hadim olmak üzere dünyaya gelmesine vesile oldukları hem cinslerine ihtimamlı bakabilmen yayılmak için bilmesini elzem olan evlat yetiştirmek sanatını, öğrenmeye heveskâr olamazlar. Hiç şüphesiz yok ki hepimiz evlatlarımızı büyötmek için büyük validelerin tecarip ameliyesinden istiane ederiz. Hatta bu hususta muzır olduğuna kail olduğumuz birçok hatalı iddialarına, yanlış tedavilerine de serverü etmeğe mecbur oluruz. Çünkü ne erkeğin, ne de kızlarımızın sen izdivaca kadar çocuk

ne der? Nasıl bakılır? Ne yolda terbiye edilir? Validelik ne demektir? Ebeveyn vazife ve mesüliyeti ne gibi şeylerdir? Bunları öğretmek lüzumunu bile düşünmezler. Buna mukabil avıt veya kanun meşak ederler.

Ve ta ki çocuk dünyaya gelir; büyük valide ne vazını mumya gibi sımsıkı kundaklar, annesinin kucağına verir. Pederi günahdır şunun elini, ayağını bağlamayınız diye itirazda bulunmak ister. Derhal ilk verilecek cevap muskit: Ben seni altı ay kundakladım.

Kardeşlerin de öyle büyüdü. Bizim öyle büyümüş olmamız büyümüş ahfadımızın öyle büyümesi için bir sebep makul! Olur.

Çocuk ziyadece ağlar. A sancılandı. Köpek sancısı imiş, çabuk papatya, anason kaynatıp içirilir. Yeşil çanağın dibine Hindistan cevizi sürtülür, badem yağıyla karıştırılarak çocuğun dimağına parmak parmak sürülür, bir taraftan karnına sedef yağı vesaire tıla edilir. Peder canım şu çocuğu biraz kendi haline bırakınız diyecek olur. Senin böyle şeylere aklın ermez! Sen fenden! İlimden! Anlarsın bunlar kadın işidir?.. Ben seni bütün böyle kadın ilaçları ile büyüttüm, bak maşallah aslan gibi oldun?!. Sözleri alacağı yegâne cevaptır.

Çocuğa gık dedikçe mama verilir. Doktorun iki saatte bir süt verilmesi tembih ettiğini söylediğimizi, doktorlar ne bilirmiş! Onların söyledikleri kitaplarda kalırmış! Naciye Hanım hekimi dinlemişlerde çocukları sıksa olmuşmuş, kendileri bu kadar çocuk büyütmüş. Mış.. mış.. mış mış.. cevapları hazırdır.

Çocuk uyumuyor! Evvela piş pişler, kışkışlar, sonra havhavlar, daha sonra sallamalar, hoplatmalar nihayet yavrucak sersem bir hale gelip sızar. Beşiğine yavaşça yatırılır, artık çıt etmemeli henüz dalmışmış, öksürsen kabahat, yürüsen kabahat, yürüsen kabahat, lakardı söyleyen kabahat.. Çocuk öyle mütemadiyen sarsılmağa alıştığından biltabi yerine yatırılınca uyanır. Yine aynı nagamat samia haraş başlar. Bu hal her akşam sabahlara kadar devam eder. Anası bezer büyük validesi bezer... Çocuğun bu huysuzluklarının esbabı araştırılır nazarı mı? Anasına çekmiş, küçük hanımda tabiatı öyle imiş? Altı ay kendisi vaktiyle neler çekmişmiş! O zaman komşu Leyla Hanım Rakı ile ağzını çalkaladıktan sonra nefesini çocuğun ağzına üfleyerek uyutur imiş! İşte İbn-i Sina'nın bile keşfedemediği uykusuzluk hastalığına karşı yeni bir usul tedavi! Emine bacı da öteden Afyon şurubunu tavsiye eder, birebir imiş, bıçak

gibi şıp diye sancıyı kesermiş! Sabira Hanım da görünce oğlu macununu tavsiye eder, böylece insanların yüzde kırkı hayatın ilk senelerinde birtakım cahil ellerde hatır ve hayale gelmeyen birçok yanlış tedaviler yüzünden âdemi ebat fenaye gönderilir. Hiç şüphe yok ki valideler ikinci çocuğu birinciden, üçüncüye iki evvelkisinden gördüğü tecarip sayesinde daha sühütle büyütürler.

Çocukların yedi yaşına kadar terbiye-i fikriye ve ahlakîyeleri için validelerin kadri kati, âmirane ve fakat müşfikâne olmalıdır. (48) Çocuk anasından seve seve korkmalı ve emirlerine inkiyadi bir mecburiyyet tabiiye gibi çocuk bilmelidir. Bilahare sene ilerledikçe iktisap eyleyeceği terbiye maneviye bu hiss-i inkiyadi takviyeye medar olmalıdır. Aman evladım üzülmesin diye güya fazla bir şefkat, güya fazla bir muhabbet ibraz ile çocuklarını şımarık büyüterek bu nüfuzu mütehakkümanesini yerinde ve lüzumunda istimal etmeyen anaların ileride hem kendileri, hem de mahsulü hayatları mütezarrir olur. Bu hususta pek çok misaller zikredebiliriz. Naz ve naim ile büyütülmüş ve itaata alıştırmamış dört beş yaşında bir çocuğun hayatını tehdit eden bir hastalığa doğru günde iki defa verilmesi iktiza eden bir şurubu içirmek için bazen zavallı ebeveynlere çeker. Kaç defa perdelerde yuvarlanır, büyük valide ellisinden sonra cenğillik eder.

Dadısı türlü maskaralar yapar. Bütün bu şaklabanlıklara rağmen çocuk inadında musir, yaprakları koparır, tepinir, morarır; nihayet yarım saatlik bir cenk ve cidalden sonra yemek kaşığındaki şurubun bir kısmı ağzına, diğer kısmı boynundan aşağı dökülerek ilaç içile bilir. Çünkü o yaşta bir çocuğa şayet ilacı içmezse neticede hastalığının kesb-i vahamet edeceğini, ailesi için pek kıymetli olan hayatının mazallah hedir olacağını anlatmak adim-il imkândır. Hâlbuki ebeveyn hak amiriyeti hüsn-ü istimal ederek çocukları itata alıştırlırsa lüzumunda sözlerini dinletmek için duçar müşkülât olmazlar.

Çocuklara edilecek ihtarat şu iki cümle ile hulasa edilir: böyle yapacaksan! O istediğin olmaz! Bu tarz terbiye onları daima haluk, daima münis eder.

Çocukların ekseriyen şımarıklıklarının müsebbibi validelerden ziyade büyük validelerdir. Bilfarz mücazâtı mustelzem bir kabahate karşı validesisini yükseltir, çocuğu takdir ve ya tevbih eder. Bu sırada mini mini bağırı koparır. Öteden

büyük validenin nivazeşkarane bir seda ile: vah yavrum! Üzülme çiçeğim! Sen bana gel ton tonum! Gibi bir muamelesi çocuğun ahlakını ifsat etmekten başka bir şeye hizmet etmez. Ve ondan sonra çocuk validesinin tembihi hilafına bir şey yaptığı vakit bir desti murivvetin kendisini daima himaye edeceğinden emin olur.

Çocukların hengâm tufuliyette taklide fevkalade bir meylî ve istidadı vardır. Her gördükleri şeyi bir daha unutmamak üzere hafızalarına nakşederler. Ebeveyn onlara her hususta hüsn-i misal olmalı ve yanlarında herkese karşı rıfk ile muamele etmelidirler. En küçük vesilelerle birbiriyle daima muaraza eden peder ve validelerin çocukları hırçın, bütün gün birlikte oynamaya, gezmeye mecbur oldukları dadılarını, mürebbiyelerini, hatta arkadaşlarını bile kemal-i ehemmiyetle intihap etmelidir.

Kendisine bışıkka akran bulunamadığından hasb-i elmeceburiyye komşunun terbiyesiz çocuğuyla oynamasına müsamaha edilen çocukların ahlakında o zaman zarfında vukua gelecek tebeddülü bilahare hali aslısına irca için senelerce müşkülât çekilir. Üzüm üzüme baka baka kararır misli çocukların ahvaline pek güzel kabil kıyastır. Çocuklukta kazanılan bazı fena itiyadat insanın ömrünü savurur, işte bunun içindir ki atalarımız insan yedisinde ne ise yetmişinde de odur demişlerdir.

Büyük Ada: 2 Teşrinevvel, 1324

Selim Sırrı

Musahabe-i Tıbbiye

HASTALIK, MİKROPLAR, SİRASET

Kendimizi ve etrafımızdakileri mümkün mertebe hasta olmaktan vikaye edebilmemiz için en evvel hastalığın vücuda ne vecihle dâhil, ne suretle arız olduğunu öğrenmemiz lazım geldiği şüpheden varistedir.

Bununla beraber bu mühim bahse girişmeden evvel hastalıkların bir kısmının sari yani bir hastadan sıhhati yerinde bir şahsa ve yahut diğer bir hastaya ve yahut bir hayvandan bir insana bulaşabilmesi mümkün ve bir kısmının daha gayr-i sari olduğunu nazar-ı dikkate alarak sirayet ve vasita sirayet olan ahval ve mikroplar hakkında birkaç söz söylemeğe lüzum görüyorum.

(85)

Sirayet biraz yukarıda da yazmış olduğum tabiri tekrariyle, hastalığın bulaşmasından başka bir şey değildir.

Şu hâlde bazı hastalardan, anaların ifrazatından ve onlarla temasta bulunan mevat ve eşyadan bulaşıcı bir madde intişar ettiği varit hatır olmamak kabil olamaz, bu ise bizi tabii bir surette mikroplardan bahsetmeye sevk eder.

Emrazın kısmı gelisini ve bilhassa emrazı sariyeyi tevlit eden ve mikroskop denilen alete müracaat etmeksizin gözümüzle göremediğimiz o gayet küçük ve birçoğu muzır mikropları, bu makalemi okumaya tenezzül eden hanımlar yanında, bilmeyen yok gibidir. Bunların envaı ve eşkâlinde bahsetmekte hiç muhasinat göremediğimden yalnız şunu arz etmekle iktifa edeyim ki her cins mikrobun kendine mahsus bir tarzı hayatı, bir suret-i tekessürü vardır.

Bazen (Basil) daha tabir ettiğimiz bu tahammülleri bugün istediğimiz gibi turata bildiğimizden ve hemen cümlesinin vücuda getirdikleri hastalıkları tanıyarak istediğimiz zaman biltecrübe hâsıl edebildiğimizden “Adam o mikroplar da ne oluyormuş; dedelerimizin zamanında böyle şeyler var mıydı?” Diyerek mevcudiyetlerinden şüphe etmekte ve tahribatına maruz kalmakta kimsenin hakkı yoktur.

Mesela: cümlemizin malum ve menfuri olan humma-yı tifüdi hastalığından mustarip, esiri firaş bir zavallının ifrazatından kemal tetbir ile ve ateşte takim edilmiş platin tel ile bir nebze alsak, bu hastalığa sebep olan mikrobun sevdiği ve suret mahsusede ihzar edilmiş bir madde ile memlü bir ufak şişe derununa dokundurduktan sonra kemal –i dikkatle şişenin ağzını yine takim edilmiş bir parça pamuk ile set etsek muayyen bir müddetten sonra o madde üzerinde mantar gibi şeyler zuhur ettiği ve bunlardan alınarak mikroskopla muayene edildiğinde (İbaret) tarafından keşif ve tarif olunan hummayı tifüdi mikropları olduğu görülür. Yine mahut şişede zuhur eden tahammüllerden bir zerresi kusara bir kimsenin ellerine ve oradan ağzına bulaşacak olsa muazah o kimsenin humma-yı tifüdi hastalığına duçar olduğu nazırı dikkatimizi celp eder.

Yine yukarıda beyan ettiğimiz vecihle yahut bişikka bir suretle elde edilmiş olan değer bir hastalığın tahammüllerinden bir miktarı, bir fare, bir tavşan ve diğer bir hayvana münasip bir surette bulaştırılsa, o hayvan yine muayyen bir müddetten sonra, kendisine mikrobunu bulaştırdığımız hastalığa müptela olarak telef olurlar.

Ahval her zaman aynı tarzda cereyan eder, tecrübeler aynı suretle neticelenir. Böyle olduğu hâlde mikropların mevcudiyetinden, tehlikesinden nasıl şüphe edilebilir. Nihayet mikropla mülevves maddeyi mutat taaffün ecza ile temasta yahut şiddetli hararete maruz Bırakırsak bundan sonra mikropların artık bulaşmak hassasını gaip ettiğini ve hiçbir tehlikesi kalmadığını, zira hiçbir hastalık tevlit edemediğini yine biltecrübe müşahade ederiz. Artık mikropların kendilerine mahsus bir tarzı hayatı, bir faliyyet manhuseleri olduğunu inkâra kimde mecal kalır?

Mikroplara dair “ fenni temeyyüzlük ve usul takım” bahislerinde ve daha diğer makalelerimin bazılarında ayrıca idare-i kelim edeceğim. Şimdilik onlara dair bilmediğimiz lazım gelen şeyleri öğrendik, yani mevcudiyetlerine kail olduk, nasıl bulaşıcı mahlûkat hurda beyniye olduklarını anladık ve kısmı azamın tehlikeli olduklarına inandık.

İhtimal ki bu son cümle ve oldukça sarf etmiş olduğum “.. O gayet küçük ve birçoğu muzır...” Sözleri nazar dikkatleri daima açık olan asabi hanımlarımızın fikirlerinde “ acaba hepsi muzır ve mühlik diye işitmekte olduğumuz mikropların içinde muzırsız da var mıymış?” sualini tevlit etmiştir.

Cevabı geciktirmeyelim: evet, mikroplardan muzır olmayanları olduğu gibi mufitleri, vücudumuza dâhil oldukları zaman fenalık değil, hizmet edenleri de vardır, fakat bunlardan da ayrıca zamanında bahsedileceğinden bu günlük bu kadarını bilmekle iktifa edelim.

Nihayet mikropların teneffüs ettiğimiz havada, içtiğimiz sulara, tozlarda, topraklarda, tramvayda, vapurda, şehirde (86) Köyde, evde, hariçte velhasıl her tarafta az çok bulduklarını hıfzısihhat mutahassisleri bize haber veriyor. Ben de birçok tecrübelerle istinaden şunu ilave ederim ki ağızımızda, burnumuzda, boğazımızda bağırsaklarımızda cildimizin her noktasında, vücudumuzun her köşesinde bu zerrati zi-hayattan birçokları mevcut; ensacımızın en derin noktasına girmek için fırsat bekliyor, kanımıza dâhil olmak için yol arıyor, yerleşecek yer gözetiyor.

Şimdi, teneffüs ettiğimiz hava ifsat edildi mi, yani her ne sebepten ise safiyeti azalarak çenelerimize miktar kâfi müvallit elhumu da dâhil olmayarak çenelerimizi ve kanımızı gıdasız, zayıf bıraktı mı, dimağımız fazla çalışarak lüzumundan ziyade yoruldu mu, bağırsaklarımız teraküm eden firalarla vücudumuzu da hâsil olan bir takım mevad-ı muzırrayı harice atmağa muktedir olamadı mı, böbreklerimiz ve mesanemiz vücudumuzda bir de ölebilen ve ya sonradan dâhil olan zehirleri idrar ile beraber süzüp def edemediğimi, aziz vücudumuz ispirto ve tütünün itidal haricinde

tahribatına hedef oldu mu, biçare adaletimiz fazla çalıştırılıp bitap düştü mü, elam ve ekdar veya medeniyet hazıranın yeni yeni ezvakı kazibesi o nazik asabımızı sararak bir bayıldı mı, sui istimalat ve uykusuzluk azayı bedenimizin ve o dakik ensacımızın muvazenesi ihlala etti mi, nazafete âdemi riayet cildin, ifrazatı hariciyemizin refine mani oldu mu, velhasıl her dakika, her saniye pek türlü kaza ve tehlikelere maruz olan o mükemmel vücudumuzun bir tarafında zayıf bir nokta peyda oldu mu o noktada küreyvat-ı beyza tabir edilen vücudumuzu müdafaa ve tamire memur olan zerratı zayıf düştü mü? Hemen fırsat beklemekte olduğunu haber verdiğimiz o menhus mikroplar oraya hücum ederler ve orada kendilerine muvafık bir zemin bularak yerleşir. İşte hastalık da böylece vücudumuza arız olmuş olur.

Vücudumuzun bir kısmının yıpranmasıyla veyahut azamızın bir veya bir kaçının bilahare tâdat edeceğimiz esbaptan dolayı vazife asliyelerinden inhiraf ederek sıhhatle gayr-i kabil telif bir hal kesp ettiği zaman da yine o vücuda hastalık tari olmuş olur ise de şimdilik tabii bir nevi hastalıklardan bahis değil yalnız mikropların tahti tesirinde olarak hâsıl olan hastalıkların suret zuhurunu izah etmiş olarak diğerleri hakkındaki izahatı gelecek makalemize bırakmaya münasip gördük.

Doktor: Orhan Tahsin

Muharrerat

İMZASIZ İKİNCİ MEKTUP

Muhterem Celal Sahir Beyefendi, “*Demet*” in üçüncü nüshasındaki cevab-ı cairaneyi okudum. Ben kalbimin bütün hulusu ve safvetile size bir hitapta bulunmuştum. Âlemi nisaimizin menfatini aradığıma o kadar kâni idim ki sözlerimin şahsımdan hiçbir kıymet istiare edemeyeceklerini zannediyordum. Hala o kanaatteyim ve bu zannım daimdir.

Matbuattaki mübahaselerin her vakit aldıkları şekil muhavvif, gazetelerle bir munakaşe fikriyyede bulunmak arzusundan beni daima mahrum edecektir. Zaten her günkü meşguliyetlerim, bir yazı müsabakasında ümit muvaffakatiyle iştirakımı menediyorum. Binaenaleyh şu ikinci ve son mektubumu bir fedâkarlık diye kabul buyurabilirsiniz.

Fikirlerim “Müfritâne” sıfatına galiba, Fransızlar ve İngilizler hakkındaki mukayesem sebebiyle layık görüldü. Eğer şimdi vaktim olsaydı ve müfit addetseydim

bildiğim bütün Fransız ve İngiliz resâil-i nisaiyesinin en son nüshalarını alır, münderecatını —yalnız unvanlar ile olsun—şurada karşılaştırırdım. Ve o zaman hakikaten, daima örtüdeki setair arasında bazen de “müfritanelik” kıyafet mağfilesini ihtiyar ettiği görülürdü.

Fakat bu küçük maksat için ve külfetli vasaita tevessül den ise, hazır yapılmış delillerden istianeyi tercih edeceğim: Bizzat Fransızlar kendi kadınlarının havailiğinden, Fransız usul terbiyesinin nakayısından müşteki değiller mi? Kadınlığa ait vazaif tabiiyenin unutulduğunu, ravabit ailenin köşedekini, saadet-i izdivaciyenin nadirleştiğini, nüfusun azaldığını, daha başka neleri benim sözlerimden daha acı ve daha açık olarak layuat kitaplar ve makalelerde nazar-ı intibah önüne koyma yorulur mu? İngiliz usul terbiyesinin kendilerinin gene faik olduğunu teslim değil, iddia etmiyorlar mı, esbabını bulup ıslahı nefis etmeğe çalışıyorlar mı?

Bu maksatla yazılmış birçok Fransız kitaplarının isimlerini —Eminim ki—benden işitmeye muhtaç değilsiniz. Şimdi bütün şu hallerde kadınların ne vazife gördüklerini tahattur buyursanız kolay bir neticeye vasıl olursunuz ve o neticenin etrafında benim sözlerimi muçtemi bulursunuz.

Bilmem, dikkat buyurdunuz mu? Bazı kutup ve resâil ecnebiyenin ta başında “ailece mutala oluna bilir” meyalinde bir ihtar vardır. Sanıyorum ki bundan maksat münderecatının ahlaka muzır olmadığını temindir. Eğer siz de böyle düşünüyorsanız ne gibi şeylerin muzır olabileceğine birlikte karar verebiliriz: Aşk ve alakadan biraz fazlaca bahis hikâyeler ve şiirler.

Bilhassa Fransız edebiyat ricaliyesi son senelerde, ekseriyetle mutrikât-ı ahlakiyeden o kadar ayrıldı ki kitapçıdan alınan bir kitabın, bir risalenin bize hangi perde bironlukları öğreteceği cay-ı sual görmekle başladı ve işte bu suale karşı “korkmayınız, okuyabilirsiniz” demek olan o ihtarlar ihtiyacı hissolundu.

Edebiyet nisaiye şu sır bazı ahlakiyeden kendi hissesini almadı mı? Aldı, o kadar aldı ki muharrirlerden daha açık yazan muharirlere yetişti ve bazılarının yazıları da kadın gazetelerinin harim muhteviyatında yer buldu.

Bu cihet Fransız edebiyatının yalnız ahlakına ait. Hâlbuki kadınlar için

Yazılan şeylerin munhasıran muvafık ahlak olması kifayet etmez, müfit olması da lazımdır. Hele bizim şimdiki devremizde. Yoksa kadınları hayal ile, aşk ile, hurufat ile besleyip de sonra onlara: “haydi, artık nesil müstakbelimizin terbiyetkâr ciddiyesi olunuz!” demek istihzaya mahmul olabilir. Bir kadın için zevcelik ve validelik haricindeki tarzı hayatların —ta kabil imtisal müstesnalardan kati nazar —hep felaket, mahrumiyyet ve makhuriyet ile bittiğini evvelki mektubumda söylemiştim. Muhabereniz hanımefendi, benim bu sözüm üzerine Fransızca “*Famina*” risale nisaiyenin son nüshasında mucip felaket olduğundan bahsettiğimi hiç hatırlamıyorum. Onun için hanımefendinin hikâyelerini—nüktesi anlaşılmamış bir latife gibi —gülmeyerek okudum.

Seri ve çürük adımlarla birden bütün derecatı aşarak terakki ve taali etmen, milletimizi bırakarak bila kayıt ve şart bir ecnebi terbiyesi tatbik idi vermek... Gibi fikirlerin benden ne kadar uzak olduğunu birinci mektubum kâfi bir kuvvetle gösteriyor; ne buna ne de diğer birçok muhalefetlere cevap vermeyeceğim.

Mademki benim kelimelerim “yıldızlı diye” diye tamit buyruluyor, o hâlde maksadımı o kelimelerden soymağa çalışacağım. Hanımlarımız, edebiyattan ve aşk ve hayalden ziyade zevceliğe ve valideliğe lazım şeyleri öğrenmeğe muhtaçtır. Ve bu lazım şeyler o kadar çok ki ötekilere vakit yok.

1- Hanımlarımız, tatlı bir ifade ile yazılmış mebahis nafiayı, yüksek düşünceler ve yüksek üsluplarla tasvir edilmiş muaşakata ait kasvet inanız hikâyeye ve şiirlerden daha lezzetle okurlar. Ve benim doğru ise zaten öyle yapıyorlar.

2- Hanımlarımız, bir lisan-ı ecnebiyeyi öğrenmeye muhtaç olunca onlara yakışan lisan ecnebi, Pol Bursara’nın dediği gibi “kadınların ağzında en cıvıltılı ve en lehindâr bir safir” olan, İngilizcedir.

Benim niyetim, pek lekesiz bir his ve mahviyet nefis ile, gayr-i maht sandığımı söylemekti. Eğer yine ifade merame muvaffak olmadım ise, bu muvaffakiyet bana müyesser değil demektir; o hâlde artık fazla söylemeye ne luzum ne de imkân var, efendim.

4 Teşrinevvel, 1324

DEMET

Birinci mektubunuzun ifade-i samimiyesini bütün safvat kalbimizle alkışlamıştık.

Ve böyle saik-i samimiyetle yazılmış mesleğimize dair intikadata sahifelerimizin açık olacağını önceden vaat etmiş olduğumuz için neşretmiş idik. İşte aynı sebeple bu mektubunuzu da neşrediyoruz. Meşagilinizin bir yazı müsabakasına iştirak etmeye müsait olmadığını söylüyorsunuz. Münsifane düşünürseniz bizim vaktimizin buna hiç müsait bulunmayacağını takdir buyurursunuz. Binaenaleyh biz de size şu satırları ilk ve son cavabımız olmak üzere takdim edersek zannetmeyiz ki bu mucip egbirariniz olsun.

Evvela itiraf edelim ki ilk mektubunuzda ki efkâr-ı mufritadan bu ikinci biraz daha masun kalmıştır. Anglo Sakson tarz talim ve terbiyesinin akvam-ı sairanecehanı —sizin de teslim buyurduğunuz gibi —bilir ve tasdik ederiz. Fakat tafavvuk bir nispet kıymetinden başka bir şey ifade etmez.

Yani bu tafavvukla Fransa terbiyesinin sizin tasvir buyurduğunuz gibi bir şey olması icap etmez. Evet, bizzat Fransızlar bir takım nakayıs ahlakiye ve içtimaiyelerini tasdik ediyorlar. Hâlden şikâyet etmek vasi bir havahiş tekâmülün en samimi bir tezahürü olduğuna nazaran daima makbuldür. Fakat eğer siz Fransızların bu tarzda yazılmış kitaplarında biraz mübalağalı surette tasvir edilmiş nakayısı oldukları gibi kabul ve bununla Fransız usul terbiyesi ve sairesi hakkında itayı hükmederseniz, sizi temin ederiz, ya gelirsiniz. Bilhusus bu gaflet âlem marifete Dusevinya, Rolan, Deburdualamor, Dostail, Surusursan, Ruzmundurserar, Aysa, Kalmans Roaye, Bop Karbantar, Dibolafua, Akarman, Rozabutor, Samil Zirardan, Matyu Dotoay, Lozosor, Marsel Tinayır, Kori... Gibi nevadir kıymettar ihda etmiş olan Fransız kadınlığına bir latifa şuh ve zarif şeklinde bile kabul olunamayacak surette “ey şuh ve gafil Fransız kadınları, mezde...” diye hitap edecek kadar sizi ifrata düşürürse bu, hiç olmazsa, garip olur. “Prio”nın “Fransız”yeni okumadınız mı?

Esbap ve savaik müteaddidesi pek çok kitapların mevzunu teşkil eden Fransız hayat-ı içtimaiyesinde ki zavallıya sebep olarak yalnız kadınlarının makruz olan havailiğini mi göstereceğiz?

Siz bu esas üzerinde ilerleyerek kadınlara ne gibi şeylerin mutalası muzır olacağına karar veriyorsunuz: aşk ve alakadan biraz fazlaca bahis hikâyeler ve şiirler bundan ne dereceye kadar yine cevaz verdiğiniz pek anlaşılamıyorsa da birinci

mektubunuzun yardımıyla biz şu neticeye çıkarıyoruz: aşka dair şiir ve hikâye hiç neşretmemek. Çünkü —zaten mektubunuzun nihayetinde de yazıyorsunuz —hanımlarımızın bunları okumaya vakti yok, hem o yerlerini daha lezzetle okuyorlar... müsaade ediniz de şu noktada tekrar yanıldığınızı söyleyelim. İlk mektubunuzda daha ileriye giderek zavallı *Demet*'in kadınlar tarafından okunması caiz olmadığını, hatta reyis aile sıfatıyla sizin aile muhtereminizi teşkil eden hanımefendilere *Demet*'i okutmamak vazifeniz olduğunu iddiaya kadar varmıştınız. Eğer mektubunuzun o cümlesine dair aldığımız mektupların kafesini neşretseydik herkesin vazifesini sizin gibi anlayamadığına, hiç olmazsa buna kani olurdunuz. Bu mektubunuza biraz daha mutadilsiniz. Lakin bu kâfi değil, biz iddia ediyoruz ki bizim kadınlarımız en çok bunları okuyorlar.

Ve *Demet* eğer mesleğini yalnız edebiyattan değil, ulum ve siyasetten de bahsetmek üzere çizmiş olmasaydı ilk nüshasının tarz-ı münderecatını velev namahsus bir derecede olsun tebdil etmezdi. Fakat sizin kadar değilse bile sizin gibi kadınlarımıza edebiyattan daha lazım şeyler olduğuna kanaatimiz sebebiyle der ki biz buna lüzum gördük. Kadınlarımızı mebahis ciddiyeye yavaş yavaş alıştırmak taraftarıyız. Bu sözlerimizin kariyat-ı muhteremimiz tarafından sui tefsir uğramamasını arzu ederiz. Maksudumuz onların ciddiyet —kriz olduklarını iddiadan pek uzaktır. Yalnız bütün ciddiyetiyle dolu bir gazetenin de o kadar hüsn-ü kabul görmeyeceğini, nazar-ı mutalanın biraz da şarkın sema-yı hissi ve hayalisi altında yaşadığını duyacak şeyler arayacağını zannediyoruz. Ve zannediyoruz ki “Lebrik” bir şiir, aşktan bahis bir hikâye ahlakı bozmaz. Hanımlara hitap olunurken muhafazası elzem edep ve nezahet dairesinde onları huzurunda yalnız hitabına değil bazen terenüme de mezunuz.

Fransız edebiyatından o kadar zem ile bahsederken, muharirlerin serbaze-i ahlakiyesini söylerken acaba o kitaplardan ve o müharirlerden hangilerini kastediyorsunuz?! Eğer hedef tarzınız ekseriyyen kitapçı dükkânlarının camekânlarında gördüğümüz mücella kâğıtlar üzerine matbu resimli romanlar ise fikrinize iştirak ve sizden başka kimsenin —hele Fransızların—Fransa nemune edebiyetini diye telekki edemeyeceği eserlerini takbih ederiz. Fakat eğer Lote'yi beğenip Zola'dan öğrenenlerden iseniz biz sizden değiliz...

(88)

Kadınlarımız için müfit şeylerin lüzumunu sizinle beraber bütün kalbimizle tasdik ederiz. Ve işte bu mutâlaa ile dergi *Demet* yakında terbiye-i etfale hıfsızssıhhat nisvana dair makalelerini tezyit ve idare-i beytiyeye iktisad-i aileyeye dair kısımlar

ihativa edecektir. Biraz sonra da asıl ruh mesleğini, biz de kadınların mevki içtimaiyesinde husul-i lazım tehavvulata, terbiye-i neseviyeye, hukuk nisvana, biz de atiyeye-i izdivaca dair programı dairesinde bir silsile-i mülâhazatı takiben başlayacaktır. O zaman siz de tasdik edeceksiniz ki biz İngiliz terbiyesinin değil mübalağa karane ve müfritane bir tarzda bir kavmin terbiyesinin aleyhinde bulunmanın düşmanımız. (*Famina*)nın makhuriyet, felaket-i mahrumiyeti mucip olduğundan bahsetmediğinizi söylüyorsunuz.

Buna cevap vermek doğrudan doğruya kariamıza ait ise de şurasını söylemekten kendimizi alamadık ki Fransız kadınlarına ve edebiyatına havai, zevcelik ve validelik haricinde tarz-ı hayatlara salik ve saik telakki ve Fransız resail-i nisaiyesini de taiyiyip ettikten sonra bir rabıta-i mantıkiye ile birbirine bağlı olan hükümlerin netice-i teselsülünden mütevellit bir fikri nasıl benim değil diye reddedebilirsiniz? Bu suretle kendi mutaalatınızı da mantıktan mahrum bir silsile-i efkâr diye gülererek okuyacaklar bulunacağını zannetmez misiniz? Hele bize doğrudan doğruya İngiliz olmaya teklif ettiğiniz hâlde bi-lakayt ve şart bir ecnebi terbiyesi kabul edivermek fikri benden uzakta demek daha mantıksız değil mi?

İşte biz de kısa ve sarih olmak için gazetemizin mesleğini hülâsa ediyoruz:

- 1- *Demet* edebi kısmında “lirik” şiirleri ahlaki manzumelerle beraber bulundurmakta bir mahzur görmez. Mümkün mertebe kadınlarımızın lezzetle ve istifade ile okuyacağı hikâye ve romanları neşreder. Bilhassa kadın yazılarına vasıta-i intişar olmaya, hanımlara mahsus gazete değil hanım gazetesi şeklini almayı arzu eder.
- 2- *Demet* ilmi kısmında tıbbi musahabelerle beraber terbiye-i etfale, iktisad-i aileyeye, idare-i beytiyeye, hükümet-i içtimaiyeye dair makaleler ve kadınların lezzetle okuyacakları surette basit ve müfit makalat-ı fenniye neşretmeye ve kadınların muhafaza-i hukukuna, heyet-i içtimaiyemizdeki mevkinin tekamul ve talisine, bahtsızlıklarına teşkil eden şeylerden necatına mutaallık mesaili kemal-i samimiyet ve yorulmaz bir sai ile müdafaa eylemeyi ruh mesleği addeder.
- 3- *Demet* İngilizce ve Fransızca ve sail-i neseviyeden bizim şerait-i içtimaiyemize muvafık şeyleri bila tefrik alır; ve dünyanın bu iki büyük kavmine hürmet eder.
- 4- *Demet* kadınlarımızın hoşlanacağı ve müstefit olacağı tarzda haftada bir makale-i siyasiye neşreder. Ara sıra bir kıymet edebiyeyi haiz-i elsar

mizaciyede culuga olur; ve bazen bu tarz-ı mizacı hayat ve efkâr neseviyemizin tenkid-i nakayısında kullanılır. Hatime olarak samimiyet beyanınızdan ve şüphesiz *Demet*'in ve hanımlarımızın nefi için ihtiyar ettiğiniz zahmetten dolayı hissettiğimiz teşekküratı takdim ve esas fikriniz olan Angolo Sakson terbiyesi meftuniyetinden birleştiğimiz için bu ittihad-i fikrin teferruatındaki mubayeneti unutturacak bir vahdet olduğunu beyan eyleriz.

“DEMET”İN KARIİALARINDAN İSTİMİZACI

- 1- Mesleğimizde mucib-i itiraz olacak noktalar hangileridir?
- 2- Gazetemizde dehane gibi tehavvulat ve terakkiyet görmek istersiniz?

Cevapların nihayet teşrinisanın altıncı gününe kadar irsali rica olunur. Muharrirlerimiz arasından teşkil edilecek üç kişilik heyet-i tetkikiyenin en ziyade mazhar-ı taktiri olacak cevapname sahibesine gazetemizin bir senelik abonesi hediye edilecektir.

RAİK'İN ANNESİ

Milli Hikâye

Muharriresi: Halide Salih 1

Ne güzel sonbahar oluyordu. Herkesten evvel kalkıyor, beyaz bir duman gibi odamı yavaş yavaş istila eden o ilk ziyanın burgazın şahikasından kayarak ağaçları derâğuşunu, uyanıp da henüz kımıldanmayan âlemi dinliyordum. Biliyordum, ufak bir yaprak titreyecek, karşiki kumlar pembeleşecek, uzak bir kürek sesi, hafif tek bir dalga şıptırtısı, sonra sabah bir temas gibi, bir nefes gibi denizlere, bulutlara, havaya dağılacak, birdenbire her şey uyanacak. Yalnız ağaçlar uyuyacaklar! Çocukluğumdan beri ağaçların gece uyanıp, gündüz uyuduklarına kaildim. Busene ağaçlar arasında bu zannım teyyüt etti; gece nasıl zîruh insanlara benzerler, semanın (89) bir aklığına doğru yükselen bu siyah zirveler sanki yıldızlar ile konuşurlar.

Sükûnetlerinde bile bir uyanıklık vardır. Aralarından geçerken daima arkanızdan birisi geldiğini, yahut görmediğiniz bir insan yakınlığı hissedersiniz. Teraneleri bile tabiatın cansız bir paçasının sesine benzemez. Uzaktan uzun bir fasıldı, çamlara yayıldıkça umumi bir inilti, sonra hepsi birden müthiş bir gürültü ile harekete başlarlar. Ne hareket: binlerce siyah kadit kollar uzanır, çekilir, garip bir tehdit ile birbirine sarılır, ince karanlık zirveler gökten Birdenbire yere çevrilirler, bu dehşetli

harekete iştirak ederler. Gıcırtilar, savruntular, derin homurtular ile bir sürü müzlim, esrarengiz tuyufun hemen uçup bulutlara iltihak edeceği zannedilir. Ziya kumuşi bir duman gibi ağaçların tepesinde iken hala bir mübhemiyet vardır. Yalnız sabah ışığı dalları ve karanlık köşeleri beyazlatırken ağaçtan başka bir şey olmadıklarını anlarsınız, hele güneş ile beraber bütün bu siyah tuyufun ruhları çekilir; uyurlar.

Halkı palasta yüksek, küçük bir odam vardı. Sonbaharı burada geçirmeye karar vermiştim. Bu kararıma birkaç sebep vardı. Evvela bundan daha sevimli, daha ruhuma yakın bir yer bulamamıştım; saniyen İstanbul'dan uzaktı. Evet, İstanbul'a, o eve kışa kadar, sobalar yanıp da bir bucak arayınca kadar inmeyecektim. Orada ne kadar büyük bir tehlike geçirmiştim Az daha, evet az daha beni evlendirecekler idi.

Bu çocuk şakası gibi başlamıştı. Dayızadem küçük Mehri ile her bayramda masanın üstündeki şekerleri sporun, kâğıtlarını karıştıran o küçük komşu kızını, zannedersem ismi de Necibe olacak, daima(Vabyon) yahut (Karlaman)dan aldıkları en pahalı, fakat en sakil hazır esvaplarla, daima bol gelen yakasından bir kuş boynu gibi dimdik görünen ince boynu, uzun siyah örgüsü ile yanakları kızarılarak, Necibe'nin ondan geldiği zaman kulağıma “ dayıcığım, Necibe'yi alır mısın?” derdi. Bir gün beni evlendirmek için neden acele ettiğini sordum.

—Dayı, dedi, Necibe'nin görüncesi olacağım, birde...

—lakırdıyı bitir.

—Necibe'yi sen alırsan bana hep ipekli fistan giydirecek, dedi.

—demek Necibe sana öyle söyledi.

—Ya, dayıcığım.

—Bak sana söyleyeyim, Mehri, Necibe'nin fistanları ne kadar çirkin ise ahlakı o kadar çirkin, birde seni evlenmek lakırdısından meni ederim.

Zarif Saçlar

Bu sözlerim Mehri'ye beni de ikna edemedi ama yine bir daha bundan bahsetmeye cesaret edemedi. Bu vaka olalı iki sene oluyor, şimdi Necibe erkekten kaçıyor, ve vulanlı çarşaf, tol şemsiyeler, fişiltılı ankıları ile mahalleyi dolduruyor. Hele “Matışış” i ben eve gelir gelmez piyanosunda kurulmuş bir makine gibi başlar. Bu zararsız küçük kız nihayet pek iç sıkıcı bir genç kadın oluyor. Hazır esvap dükkânları açılalı, fotoğraflar çekeli halkımız eski sadeliğini hüsn-ü tabiyat milliyesini gaip etmeğe başladı. En fakiri bile bayramda olsun ayrı Alman çocuklar için yapıp da bizim nahif küçük kızları kaplumbağaya benzeten ucuz hazır bir fistan alıyor.

Elifbayı bilmeyecek kadar en hicri bir mahallede büyüyen kızlar bile mutlak karnavalda çıkan Rumca bir şarkı söylüyor.

Necibe ancak on beş yaşında olacak, ben otuz iki yaşındayım. Tıbbiyenin ikinci sınıfından fesi eğri bir talebe istemeyip de benimle evlenmek tasavvurunda bulunmasından pek tabii bir genç kız olmadığını istidlal ediyorum. Bir hafta oluyor, bir akşam Mehri bir fişek gibi odama atıldı. Yüzünde o kadar mühim havadis alaimi vardı ki elimden kalemi bıraktım, sordum:

—Yine ne var, küçük muhbir?

—Bilsen annemle babam dün akşam ne söylüyordu?...

—Hiç bilmek istemiyorum. Annemle babanın söylediklerini

(90)

Tekrar etmemeye tembih etmiştim. Sen bilirsin, fakat dilemez isen pişman olursun.”

Arkasını döndü, yalandan odadan çıkar gibi yaptı. Mamafih bendeki lakideyi görünce döndü. Birdenbire:

—Seni evlendiriyorlar, Necibe’yi alıyorlar, dedi.

Sonra çehremdeki şaşkınlığı kendisince bir alamet muzafariyyet telakki etmiş gibi olmamalı ki izahata girişti.

Necibe’nin annesi bir haber göndermiş, kızlarını bana vermek arzusunda olduklarını ima ettirmiş. Benim reddetmek hakkım ve bu hakkımı istimal etmemek ihtimali hatırlarına hiç gelmemiş. Herhâlde yaşça, servetçe Necibe arzu edilir bir arkadaş; hususuyla bir senedir Fransızca öğreniyormuş, Beyoğlu’nda dükkâncıların elleri ağzında kalıyormuş. Daha neler!

Kocasını, “Bunezver” diye karşılayan, Beyoğlu’nda dükkâncıların elleri ağzında kalıyormuş!

Kocasını,”Bunesrur” diye karşılayan, bey oğlunda Fransızca pazarlık eden, çocuğuna anneden evvel “mama” dediren kadınlardan ah bizim gibi kendi halinde gençleri muhafaza etsin. Benim için ihtiyar edilen bu tahsiyle, bu zahmete, iktisap edilen mükemmeliyete, hele “kiki kuku” şarkılarına ne kadar acıdım.

O gece çantamı topladım. Sabahleyin kaçtım. Ben gelmeden hiç olmazsa Necibe nişanlanmalı, o kız bana kaldıkça dayımın önünde rahat edemiyor ve kendimi tehlikede buluyorum.

Ertesi gün giderken Süleyman kendisini beraber almamı rica etmişti.

Fakat bu defa İstanbul ile bir zaman için kati münasebet etmek lazım geliyordu. İki sene evvel heybelikte ufak bir av tutmuştum, Süleyman o zaman, hizmetçilik, açılılık ve kayıkçılık vazifesini kemali meharetle yapmıştı. Yalnız komşunun hizmetçi kızlarıyla fazla teklifsiz; ve bu kusurunu örtmek için beni de küçük hanımlara sıkı fıkı görmek ister. Herhâlde şu aralık bu kusur bence hazmedilir takımdan değil.

İşte beni “ Halkı palas”ın üst katındaki küçük odaya iltica ettiren esbap bundan ibaretti. Herkesten erken kalkıyor, Abbas Paşa İskelesine iniyordum. Yanko saat on birde sandalı getiriyordu. Denizi uyandırmaya korkar gibi muntazam, ağır görenler ile suları okşayarak uzaklaşıyorduk. Sabah kahvaltısını sandalda ediyordum. Sonra üçe kadar balık tutuyorduk. Yalnız kendimize malum zannettiğimiz kıyalıklar arasından çıkıyor, biraz yukarıda yeşil kadife gibi yapılan el kadar çimenlik üzerinde hazırlıklarımızı yapıyorduk. Oracıkta bir müddet buz borunun seslerine, sabahın nihayetsiz pembe semasına, durgun denizlerine bakan çamlıktan, boğazın yumuşak siyah ormanlarına, iki ada arasında mırıldanarak akıp giden mai mevcelere bakarak öğleyi bekliyordum. O vakit yankı yavaş yavaş çalı çırpı yakarak tuttuğumuz balıkları kızartıyor, sepetimizde getirdiğimiz çerezi, sıcak ekmeği çıkarıyor, yemeğimizi yiyorduk. Sabahın rutubetine karşı getirdiğim büyük mantoya bürünerek gözleri mailikte, yanaklarımı, saçlarımı Dünyanın en taravetli deniz ve çam havası okşayarak beni uyutuyordu. Hatta Yanko'nun sandalına gittiğini ve sandalın uzaklaştığını duyamadan uyuyordum. O yeşil ormanlar, mai sedalar, beyaz bulutlar ile muhat ne leziz uyku idi. Bütün bu tabiattan nasıl hayat, sıhhat ve sade nefisleri gibi muattar, saf rüzgârların nevazeşi ile dalar giderim.

Hangi dakika uyandığımı tayin edemedim ağır, ağır ruhum bütün bu bedayi içmiş biraz beyhuş, gözlerim benim mestur uyanır, yine tabiatın bir parçası iyimişim gibi bunlara kendimi o kadar karışmış bulurdum ki bu manazır tabieden hevîyetimi tecrit için bir iki saat uğraşmışım. Buradan bu işçe dokuzda Çamlı limanına iner, kahvemi içerdim. Sonra büyük yolu takip ederek otele dönerdim. Bu saatte sarı mıtrak tozlarda, yeşil dağlarda, hatta yolda koşuşan yavrucaklara bile belirsiz, pembe bir ziya serpilir; o kadar belirsiz, o kadar tabii ki göklerdeki humreti insan görmese bütün bu küçük âlemi pembe zannedecek: nihayet ancak değişmen ve yemeğe yetişmek için otele koşardım. Terasta kahvemi içer, Matmazel Kalinokunun zengin tualetlerine, Madam Örpudin (Flir)lerine bakar, sonra fena bir rüya hatırası gibi kulaklarımı tırmalayan “ki ki, kuku” nağmetinden kaçmak için çamlığa kadar yürür, bir ağaç

altında, açık havadan biraz sarhoş, yatmak zamanını beklerdim. Fakat hiçbir zaman ağaçlar altında sükûnet hissedemem. Bence meçhul bir takım hayatların yine bence meçhul şeriat tahtında yaşadıklarını, hatta beni tecessüs ve tetkik ettiklerini tasavvur eder, daima çamlıktan asabım yorgun dönerdim. Her gün hayatım bu planı takip ediyordu. Bu yakınlık güzel hayatın her vakit devamı istiyorum.

Bir haftadır kimseyi göremiyordum. Yalnız tesadüf olarak cuma günü otele erken dönmüştüm de Raife rast gelmişim. Geçen sene familyesiyle heybelikte oturmuş olduğunu biliyordum. Evveli bir adamın otelde iki oda araması bana biraz şüpheli görünürdü. Mamafih beni görünce birdenbire na-malum bir sebepten dolayı kiralamakta olduğu odalardan sarf-ı nazar etti. Kısa bir selamdan sonra çıktı, gitti. Tavrı pek garip ve mütereddit. Fakat her ufak vakayı tahlil edecek keyfim olmadığından pek çabuk unuttum.

Bu Pazar cam limanına dökülen işsiz, manasız halka, baston sallayarak beyazlı genç kızları takip eden gürüha karışmak istiyordum. Dokuzda otelden çıktım. Ağır ağır yürüyordum. Ne çok güzel çehreler vardı. Yapraklar, güneş, açık ufuklar gibi bunlarda şu manzaranın na-kabil tefrit parçalarıydı. Büyük papatya (91) Gibi beyaz başlıkları, batistler ile süslenmiş yuvarlak, zarif göğüsleri, bu kadar muhtelif ciniste açılan çiçekler gibi hanedan gözleriyle o kadar haz veriyorlardı ki her pazar şu yolu takip etmeğe karar vermişim. Heviyetleri tahlil edilmez mini mini kalıplarındaki kim bilir nasıl dantel, ne manasız çehreli, koyu bir çubuk bıyıklı gençler ile mali idi. Şu kalabalık arasında kâfi yıldırma göremediğime müteassiftim. Belki yıldırma lar mütenahi topuzlar dallarına bürünmüşler, büyük ada yollarında sırtan bir alayı feslilere bakarak sıyırtıp dönüyorlar.

—Ayaklarınla toz kaldırma, fistanını kirleteceksin, bakmamak geliyor.

Önümde Fransızca mırıldanarak bir feci, fakat kursalanmış ortası incelemiş, büyük şaikalı ve eteklerini sıkı sıkı gözlerimin eğrindeki bir at kümesi teşkil eden bir fiçı gidiyor. Yanında iki çocuk var, iki zarif kukla! Beyaz ponsre fistanlar, altı ile dört arasında. Başlarında büyük beyaz güneşlikler, feci, mürebbiyeleri olacak. Fransızca konuşuyorlar, fakat çocukların milliyetini tahmin edemiyorum. Biraz ötede açık bir kadın eğildi. Çocuklar ayaklarının ucuna bakarak arabaya koşuştular.

—Mama, mama

Sarı yıldırma, Matmazel ile uzun bir Fransızca bir takım nevaşilere boğdu. Köprüde çocukların güneşliğine tüküren heriflerin taassubuna yakın bir tehevür hissettim. Sanki mama kelimesi anne kelimesinden daha sevimli ve samimi? İşte

kendimi daima saklamak istediğim bir Türk kadını! Hiddetli hiddetli yürüyordum. Şu dantel içinde, kurulmuş gibi ponesro, bonsvar diyen çocuklara baktım da; Birdenbire ayağında takunya, ağzında sakız, arkasında iki örkü, kapı önlerinde kaydırak oynayan o ateşin, müstehzi fakat terbiyesiz küçük kızları gözlerim aradı.

Bastonumla tozların üstünde yollar yapıyor, aynı zamanda yengemle hayali bir mükâleme yürütüyordum: “ bakınız ben nasıl kadın isterim. Lisan isterse bilsin, hatta iki, üç; fakat hiçbir zaman pek oğlunda Fransızca pazarlık etmesin, Fransız kadınlarını taklit edeceğim diye sahte gülüşler, garip el ovuşturmalar, baş sallamalar, sıçrayarak, hoplayarak yürümeler yapmasın. Her lüzumsuz şeye Fransızca hayret etmesin. Babası’nı görünce “Omun per” bir şeyden korkunca “Omun diyo” bizim o gül renkli, loş küpelerde inleyerek aksi seda yapan münacatların, muhteşem bir intizamla o küpe altında yere sürünen ellerin çıkardığı sesin şiir ve azametini, ruhu hissedebilecek, bu ülvi ibadetin celaleti ile ruhu titreyen bir kadın, sonra bütün bu hislerini çocuklarına telkin edebilecek bir kadın olsun.”

Musika bilirse, ağır, klasik, ciddi şeyler bilsin biraz da çocuğunu oynayacak niniler çalsın. Saçları mutlak gözleri dinlendirecek tarzda kuyuca bir küme teşkil etsin, bütün atvarı, tarzı sade olsun, gözleri müptesim, ağzı musadekar ve müşfik, elleri yumuşak olsun”

Çam limanına dönecek yere kadar yürümüşüm, kendi köşem diye tasavvur ettiğim o ufacık çamlıktan bir neşe, bir telaş tatlı bir çocuk sesi işittim.”ninesiğim arama, bak Raik burada.” Diyordu.

Torunu ile saklambaç oynayan bir büyük valide, hoş manzara olacak. Yoldan çamlığa doğru yürüdüm. Mailiğin çerçevelediği melek çehreli, büyük gözler, manidar ağızlı bir çocuk koşarak geliyor. Lacivert kadife bir pantolon, lacivertli bol beyaz bir gömlek, rüzgârda uçan mai bir kravat, koşmaktan sahîh, kavi bacakları kararmış, tozlanmış, yanakları alev gibi, saçları dağınık, fessiz, koşarak geliyor. Yumuşak saçları bu madelamiyan, anne yerine bu çocuğa mama dedirmeyen annene ya kalbimde bir müntedarlık vardır. Ninesini gözlerim aradı. Sağ tarafta bir ağaç arkasından çıkan mai yıldırımın narîn genç kız acaba ninesi mi? Arkası dönüktü. Rüzgârda dalgalanan o yumuşak mai kumaş nazik, fakat gayet dilber bir indam hissettiriyor. Büyük yıldırımının ufak bir moslin yakasıyla yine ufak kollarından başka süsü yok. Kendisine doğru gelen çocuğa kollarını açmış uçuyor, Birdenbire yaklaştılar, açık kolların içine küçük atladı.

Çıplak bacakları mai yıldırmaı ihata ediyor. Yıldırmaı toz içinde bırakıyor, fakat iki küçük kol daima sarılıyor, mini mini çehre ile mai yıldırma öpüşüyorlar. Ne kadar müddet bilmem. Lakin daima mailiğin çerçevelediği bu manzara ne hoştu. Yıldırmaının tozlandığını düşünmeksizin çocuğunu kalbinin üstüne basan şu valide ne sevimli kadın! Belki de çocuğun teyzesi, belki de büyük kardeşi! Bilmem gönlüm neden bu mai yıldırma link müteahhil olduğuna kani olmak istemiyordu.

Gece pek parlak mehtap vardı. Bütün ada halkı çamlıklara dönülmüşlerdi. Havada muattar, ta kemiklere nüfuz eden bir sıcaklık, bir rehavet vardı. Beşe kadar dışarıda oturdum. Ertesi gün gelmemesi için Bankoya haber gönderdikten sonra döndüm. Yatağımın karşısındaki pencereyi açık bırakarak odayı yıkayan beyaz ziya içinde yattım. Ne kadar müddet şu parlak, müşa'şa ışıktta, müphem, (92) Sönük titreşen yıldızlara baktığımı bilmiyorum. Ertesi gün dizlerimde bir yanmakla uyandım. Güneş bütün ziyasıyla yatağımı kavuruyordu. Yatakta fırladım. Saat ikiye kadar uyumam ilk defa oluyordu. Muhtasar bir kahve altıyı müteakip çamlıklara fırladım. Bir zaman çam iğnelerini ezerek tembel tembel yürüdüm.

—kuzum tadacağım.

Raik'in sesi yalvarıyor, sonra mütebessim, nivazeşkâr bir arada şuh, rakik bir istihzai kendine mezcetmiş bir kadın sesi:

—Kendi bahçemize gitmeden olmaz, diyordu.

—Bir daha kedinin kuyruğunu çekmem.

—Olmaz.

—Sinleri öldürmem.

—Olmaz

—Piliçleri kovalamam.

—Olmaz.

—Her sözünü dinlerim... nineciğim!

Raik'in sesi biraz hırçınlaşıyordu. Ağır ağır yola çıktım.

Dünkü mai yıldırmaı, elinde ufak bir sepet, sepetin üstüne Raik iki koluyla asılmış, yüzü gülünç, fakat cazibeli bir istirhamle mai yıldırmaı ya müteveccih yoruluyorlar. Sepetin muhtevatinı bir kedi gibi koklayarak ne olduğunu anlamak için asılan Raik adeta sürükleniyor.

Artık şüphem kalmadı. Raik bu kadının çocuğu.

—Nineciğim sade söyle, verme, sepette ne var?

—Dediğim yere gidince görürsün.

—Ben bilemem nineciğim?

—Bil.

—Yenir mi yenmez mi?

—Yenir, koca ahmak.

—Mabadi var—

FRANÇOİSE’A MEKTUPLAR

Muhariri Marcel Proust

Mütercimleri: Kırmızı—Beyaz Kulübü Müessisleri

—Mabadi—

İşte bunun için istedim ki bu zamana taalluku olmayan muhakkak hakikatlerle müstamel sahifeler onları yazdığım mevsimin; dünyanın dört tarafından büyük bir halkın İvel kalesi etrafında toplandığı, muhterem “Kroser” in Avrupa seyahatine başladığı o mevsim müstesnanın açık bir emaresini muhafaza etsin.

Şimdi ekser müfit hakikatler gibi müptezel, maruf o gece siz’in maksadınıza tefsir edilmiş hakikatleri böyle kalın bir cilt içine toplamak, tabi etmek, ahaliye takdim etmek muvaffak mıydı?

Onu yapmayacaktım; eğer sizinle beraber bunları gözden geçirenlerin büyük bir kısmı aynı mevzunun daha iyi bir sistemde kendilerine verilmesini müsirrane etmeyelerdi. Halisane size itiraf ederim ki bu teklifler beni pek sevindirdi. Halkı memnun etmek; bu bir şeydir. Ona lüzumlu görünmek, onda fikirlerinizin daima aksini işitmek hevesini tevlit etmek, bu ondan daha ne kadar iyi bir şeydir. Bir muharirin böyle kıymettar talepleri hoşnut etmesi taraftarıyım.

Nihayet kabul ettim. İşte kitap. Bilirim bunlar bu gün serbest, pansiyonun visayetinden kurtulmuş, teahülünün en mesut bir dakikasında bulunan Françoise için daima bir dost olarak kalacaktır. Lakin artık bu yalnız sizin değildir. Ne diyorum? Ben onun sana size yakışan bütün genç kızların olmasını isterim. Eğer kabil olsa bu kitaptan her birisine bir tane ithaf edecek ve ufak bir tezkereyi şöyle yazacaktım.

“Genç kız, bu kitap sizindir. Nazarınız orada mâhî ettiğinizi incitecek kalbinizi teşviş edecek hiçbir şey bulmayacaktır. Onu evvela bir hikâye, hayat-ı haziranın bir romanı gibi okuyunuz. Serbestçe söyleyebilirim ki hiçbir roman bundan güzel bir zemin tasvir etmemiştir. Bu sizin gibi bir genç kızın; pansiyonunun son

senesinde bir genç adamla sevişen, nişanlanan, teahül eden bir genç kızın tarih hayatıdır. Ve eğer siz bunun yeni bir zemin olmadığını iddia etmek isterseniz ondan benimde hiç şüphem olmadığını, fakat herhâlde bunu ötekilere tercih ettiğimi söyleyeceğim.

“Françoise’ın sergüzeştini sizi sıkan, takip vukuane mani olan yerleri geçerek okuduktan sonra ki bu en iyi roman okumak sistemidir_köşe-i nisyana atmayınız, daima eliniz altında hıfzediniz. Evvela boş dakikalarınızda tesadüfün sevkiyle açacağınız sahifelerinde tetkik ve tamik edilecek birçok zeminler bulacaksınız. Sizin genç rikkat neseviyeniz bu haşin şeyleri benim yapamadığımdan iyi tatbik edebilecektir. Sonra bir âhbabınızla tahsil, tevâlît, spor, teahül üzerine münakaşaya tutulduğunuz zamanda bu muhib-i kitabı açınız, o size fikrini söyleyecektir. Bazen üçüncü bir fikir hiç olmazsa “Böylede cahilane düşünülür mü?” Avaz müttahidanesiyle muariz fırkaları telif eder.

“Hulasa size “*Francoisea Mektuplar*” ı bir dua kitabı gibi değil fakat sadece hayatınızı alakadar eden bir defter müfredat olmak (93) üzere tavsiye ederim. Kitapta en mühim şey beyan ettiğim mutalat değil, lakin kullandığım mevzu: sizsiniz.”

“Eğer bu kitabı elinizde gören birisi: “yeni ve şayan tetkik bir şey değil.” Diyecek olursa onunla hemfikir olunuz. Lakin kendisinden size aynı mesailin mevzu bahsi olduğu daha iyi bir kitap göstermesini isteyiniz. O ismi bana da yazarsınız; ve ben koşarak kitapçımdan onu arayacağım. Zira böyle bir kitabı inceden inceye taharri ettiğim hâlde bulamadım.”

“Eğer bu iyi kitap mevcut değilse mefkudiyeti hiç olmazsa mevcut olmak hassasına malik olan benimkisi için bir itizar sayılır. Sahte bir tevazi için değil, cidden sizi temin ederim ki, bunu ben de pek natamam, tahayyülatımdan pek uzak buluyorum. Bana yardım etmek ister misiniz? Tenkidatınızı işaret, eksiklerini tayin, hatiatını ihtar ile bana gönderiniz. Büyük teşekkürlerle beraber sizin gibi refika tahriyriyeler sayesinde Francoise’a Mektuplarımın her yeni tabi edilişinde bir derce daha tekâmüle takarrüp edeceğini vaat ederim.”

İşte, aziz yeğenim, ben küçük eserimin genç kariaları tarafından şu suretle kabul ve istimal edilmesini arzu ederim. Onlar bunu böylece telakki etsinler, bu fikrin kalbime bahşedeceği sürur şüphesiz yüz bin defa tabi edilen bir romanımdan hissettiğim tefahurdan pek namütenahi olacaktır.

“ FRANÇOİSE’A MEKTUPLAR ”

Birinci Mektup

Parkın darülfünunu—Lusi ve Francoise’ın ilk görünüşleri— sen kemale davet—bahçe, yazı masası ve yanağımın verdiği fikir—bir muhit-i hayat muallimi arıyor—Madam Lokaliyan—samimi amca.

Evveliği akşam. Aziz dostum! Sizi Madam Roşa’nın eline teslim ettiğim “Ranlağ” caddesindeki o meşhur parkın darülfünundan ayrılırken bana söylediğiniz bütün letafet gayr-i muntazamıyla muhafaza etti.

—Teşekkür ederim amcacığım? Ah! İşte Lusi de Pabro!..

Oradaki büyük kız. Görüyorsunuz ya? Kalın sarı saçlı.

“Sen sır” de ne güzel bir beradırı var... Unutmayınız ki bana vaat etmiştiniz, ara sıra yazacaksınız. Oh.. Bilseniz ne kadar memnunum! Bende size cevap vereceğim. Yalnız... Bana yazmak için vakit bulacak mısınız? Lusi! Beni bekler misin?. Allah’a ısmarladık amcacığım. Yatağıma çıkıyorum. Bir uykumda var ki.. Bizim evde yemek yediğiniz, beni bizzat mektebe kesir dediğiniz zamanları ne kadar severim!

Roza amcam olduğu zaman bu kadar hoşuma gitmez.

—Sahih mi Francoise? Niçin bu?

—O hiçbir şeyden konuşmayı bilmez.. Bundan mâadâ bende genç gözükür.

Bu mutalat; söylerken kullandığımız lisan, aldığımız tavır, eve gelmen için “Ranlağ” caddesinden “Tro Kadaro” meydanına doğru ilerlerken zihnimi işgal eden tefekkürata zemin teşkil ediyordu. Bir gün; —çünkü kadınsınız —siz de bu kırka doğru adi bir vakanın, nagehan bize gençliğimizin sönüp gittiğini ihtar ettiği zaman ruhu istila eden garip rahatsızlıkları tanıyacaktınız. Henüz bize bir şey onu ihbar etmediği, yirmi beş sene evvelki temayülatımızı, ümitlerimizi, neşelerimizi hemen aynen mevcut zannettiğimiz bir sırada âbiynelerin yevmi bir surette çehremizi aksedişini görmeye o kadar alışmışız ki bu çehrenin bu işçe değiştiğinin farkında olmayız.

Zamanın; bütün etrafımızı ihata eden eşya gibi bizim üzerimizde de bir iz bıraktığını, hulasa bütün manasıyla ihtiyarladığımızı, günden güne ihtiyarladığımızı kendimize ispat için bir kuvve müdrike sarfına muhtacız. Teşekkür olunur ki başkalarının basireti burada bize muavenet eder. Ve, hatamızı—cidden çirkinse—müfit ahtarlarla tashih eder.

Böylece, küçük dostum! Eve girdiğim zaman “ne bu söz” sokağındaki sofranızda, validenizle sizin aranızda yediğim leziz yemeği, ne bu yemeğin bana ifşa

ettiği, on yedi buçuk yaşında hayat-i suret telakkiyeniz hakkında mühim sırları, ne, Parkan Ansitos'unu, muhterem Madam Ruşa'ta, ne de—hemen de—sizi düşünmüyor; yalnız bu hazin şeyi, bu amcalarınızın en yaşlısı olduğum hakikatini ve sizin onu neşeli bir serbestiyle ilan edişinizi düşünüyor.

Ve bahçede bir sigara tutarak geziniyordum. Hatırlar mısınız, o Eylül akşamı havada tatlı bir sıcaklık vardı? Bahçemi tanırırsınız. Birçok defalar validenizle beraber orada teneffüs etmeye, çiçek toplamaya gelmişsinizdir. Bütün “Trokadro” caddesinde nezareti var. Sergi zamanı akasya yaprakları, ıtır, begonyalar, sık çayır çiçekleri, kubbelerin, kalelerin inikâsıyla şulelenir. “İvıl” kalesinin irtisam kamerası, ufak fasılalarla onları geniş, maimetrin işaatıyla süpürür... Yolların kalın kumları ayaklarımın altında hafifçe gıcırıyor; ve ben, eski bir zamana, bu günkü size benzediğim bir mevsime ait hatıratımı ihyaya çalışıyor, hayatın eşeğinde, daha bir sene için leyli bir mektebin dūd ciddiyeti içinde mahsur, ve artık yakın bir hürriyetin mesarratını sayıklayan o genç evlad-ı beşeri düşünüyordum.. O zamandan (94) Beri yirmi sene geçti. Bu yirmi sene! Benim için yaşamak zahmetindeyken en mesut zamanları teşkil ediyordu. İşte onlar geçti. Fakat heyhat! Onların tecrübeleri, iğfalleriyle benim hayata karşı beslediğim tecessüs geçmedi... Şimdi bir teşrih etsem kendimi o zamanki benden ancak az yaşlı bulacağım. Yalnız muasır benim, ve bilhassa, Francoise! “artık genç olmadığım” fikrindesiniz. Ayrılırken bunu tabir hakikisiyle bana söylemiş; sonra “Bu Söz” caddesinden “Ranlag” sokağına geçerken bu fikri teşrih etmişsiniz:

—Bakınız amcacığım! Sizinle konuşmayı severim. Çünkü valideme, hatta zannederim, hayatta olsa zavallı babacığım söyleyemeyeceğim şeyleri size söyleyebilirim. Çünkü sizinle bir birader, benden pek, pek yaşlı bir birader gibiyim. Bana kur edilmesinden hiç hoşlanmam. İhtimal bilahare bundan da zevk alacağım. Lakin şimdi bu beni çok sıkıyor. Bunun için sizinle pek rahatım. Bu son kelime üzerine tannan kahkahanız “Bası”nın sükûtu içinde aksetti. Amcanızın, en yaşlısının size kur etmesi imkânını şüphesiz pek muthik buluyordunuz...

Hakkınız var, Francoise! Benim yanımda emniyettesiniz. Size kur yapmak fikri hatırıma bile gelmez. Bende size karşı bir amca karabetini, pederinizin vefatından beri takındığım vasi sıfat muhimmeni düşünmeye bile lüzum görmeyerek, sizi birçok yaşınızda vaktiyle pederiniz için hissettiğim, validenize karşı beslediğim dostluğu toplarım. Yaşınızın artık on yediyi aştığı, ve yarım bir kadın olacağınız hâlde size kur

yapmak için hiçbir heves hissetmiyorum. Zaten bu, beni, bana karşı hissettiğiniz tiraciden mutahassis olmaktan,

_ Cismaniyet hariciyenizin henüz tayyün etmemiş gözlükleri altında _ müteccassis, ateşli tabiatınızın, bir mümere fikriyey_i, bir safiyet ırsiye, beraberliğe tadil edilmiş cazibesine takdir-i havvan olmaktan meneder.

Bununla beraber, bahçede bir sigara içtikten sonra dârû eliştigaleye çekildiğim zaman birden kalbimi okşayacak ısrarlarla aldığınız ihtiyatsız vaadi, muntazam fasılalarla, mektebinizin son senesinde size yazmak vadini verdiğime teessüf etmeye başladım. Benden bu vaadi almak için ne güzel mülahazalar icat etmiş, bilhassa “ Mozar” sokağında, artık kuru yapraklarla donanmış boş kaldırım üzerine inerken, bana:

_ Mektep ayları, demiştiniz! Bunlar belki elzemdir. Fakat amcacığım bu, bizi hayata hazırlamaya kifayet edebilir mi! (bu hayat kelimesini ne latif, ne ateşli bir lisanla telaffuz etmiştiniz!) mektepte bize hesap, coğrafya, dikiş öğretirler; lakin ne Madam Roşata’dan, ne hiçbir muallimeden hayat üzerine izahat aramayınız. Emin olunuz ona, benden ziyade vakıf değildir. Hâlbuki ben Madam Roşet’ ve sair mektebin muallimleri gibi bir manastır rahibesi olacak değilim. Mektebimden çıkar çıkmaz âlem-i hayta atılmak, ihtiyar kız kalmamak istiyorum! İnanır mısınız, ne annem, ne mektebin muallimleri benim, müteahil bir Parisli kadın hayatı olacak olan istikbalimi düşünmüyorlar? Beni mektebin vereceği şehadetnameden mühim olan tecarip hayata hazırlamak daha makul olmaz mı? Hâlbuki bu size söylediklerimi, beni pansiyonun haricinde bekleyen şeyleri o gecedan bilmek istediğimi ona, valideme söylesem kendisini korkutacak, ağlatacağım. Madam Roşata açılırsa, “ fena kalpli olmak”la itham edileceğim. Bununla beraber şu imtihanlara zemin olmayan şeyler üzerine malumat almaya ne kadar istiyorum. Bana öyle geliyor ki gülünç bir derecede cahilim. Mektep kitaplarından başka şey okumadım, havai bahislerden başka şey dileyemedim, tiyatroya gönderilmiyorum. Beni şu amman hayata salıvereceğiniz zaman hiç olmazsa altı ayı bir şey söylemeye cesaret edemeyecek, aynı lisanla konuşmayan kimseler arasında bulunuyor gibi hareket edeceğim. Tabi nihayet alışacağım, fakat vakti gaip etmek hiç de hoş gitmiyor...

Zevk-i hayat! Sefahat âleminin musiki hayatı içine “ ihtiyatsızca” atılmadan korkuyorsunuz. Bilseniz ki, aziz çocuğum! Zannettiğinizden çabuk o musikiden usanacaksınız. Bununla beraber itiraf ederim ki size verilen tahsil ne kadar muntazam olsa, ne kadar büyük bir kısım Fransız kızlarının tahsili olsa bana da o kadar makul

görünmüyor. Hayır, mektepte size her şeyin öğretildiğini, fakat yalnız en esaslı noktanın ihmal edildiğini söylerseniz fena bir kalbi tesiri vermezsiniz. Mektebiniz güzeldir. Lakin oraya, size muhit hayat üzerine malumat lazımevi verecek âlem, emin bir profesör ilave etmek ister. Yanınızda bir memleket, bir millet, bir zaman mevcuttur.

Siz onlardan sıkı bir çitle ayrılmışsınız. Bir gün gelecek bu çiti birdenbire kaldıracaklar. Çünkü siz artık klasik bir imtihanı vermiş olmak saadetine nail olacaksınız. Bunu pek boş bulurum. Lakin ben, sizin muhit-ı hayat mualliminiz olmak için lazım gelen o safi haizi miyim?

Korkarım, ki hayır!.. Siz bana:

—Evet, evet diyordunuz, düşününüz tatilde bizde yemeğe geldiğiniz, yalnız siz, ve ben olduğumuz zamanlar ne iyi konuşuruz.

Francoise! Pek müsamahakâr bir samimisiniz ne kadar yazık ki hayat ile aranızda fasih bir tercümandan—muhayel bir tercüman olmak üzere (95) Benimle iktifa edecek derecede —mahrum bulunuyorsunuz. Şüphesiz o Roza amcaya tercih edilmek saadeti bütün ihtiyatı elimden aldı.

“Ranlağ” sokağına yaklaşırken, nihayet tatil akşamları mevzularının mektupla devamını bana vaat ettirmiştiniz.

Lakin düşününce zaafima acıdım. Nihayet size ne yazacak, hususıyla ne vasıta ile yazabilecektim? Pansiyonda aldığınız bütün mektuplar Madam Roşata'nın nazarı tetkikinden geçer. Hâlbuki isterse bir sevk-i tesadüfle olsun talim ve terbiye üzerine muhterem Madam Roşet'le muâraz fikirde bulunmak zevkime gitmez. Bundan mâadâ zannetmeyiniz ki bu vasi sıfatıyla kendimi validenizin müsaadesine almaksızın sizinle muhabere etmeye salâhiyettar sayarım. Bu muşevviş efkâr ve mukararatımın hâlini uykuya terk ederek müteredit bir hâlde yatağıma girdim. Bu iyi bir surettedir. Uyuduğumuz zaman farkında olmaksızın zihnimizi işgal eden düşünceler bir sevk-i tabii eseri olduğu için verdiği fikirden bir mesul olamayız.

Uyandıgım vakit Roza amcadan on sene daha yaşlı olmaya alıştıktan mâadâ bu muhabere meselesinin suret halini de daha açık görmeye başlamıştım. Derhal kendim, ve latif bir sabahın ılık havası içinde validenizin ikametgâhına doğru yürüdüm.

Bu muhterem kadını, “Posoz” caddesindeki güzel, sade mafruş apartmanında buldum. Hemen oturdu. Madam Lukalyan, siyahlar giyinmiş, beyaz telleri ziyade fark olunan saçları iki tarafa ayrılmış, daima genç çehresiyle beni odasına, sabahın yedisinden beri silinmiş, ve uruvan ile tatir edilmiş olan odasına kabul etti; iki pencere

arasına mevzu, Loi Filip tarz mimarisinde bir küçük mahon yazıhane önünde oturan valideniz büyük bir kalemi, kendi eliyle doldurulmuş kalın bir masarif beytiye defterini terk ile elini bana uzattı. Sahifeleri arasından diyanetkar bir resmin ucu görünen “ Bir Hristiyan’ın Günü” namındaki eser hesap defteriyle komşuluk ediyordu.

Ve yeşil kadife çerçevesi içinde Madam Zail Francoise’ın kestane saçları, maimetrik bir kumaş rengindeki güzel gözleri, latif teni görünüyordu.

—Siz? Bu kadar erken? Küçük başına bir şey gelmiştir, ümit ederim.

Madam Lukalyan’ı temin ettim. Sizi kemal sıhatta Madam Roşata’nın eline teslim ettiğimi söyledim. Ve kendisine maksat-ı ziyaretimi, “Mozar” caddesindeki müsahabemizi, sizin benden genç kız mekteplerinin öğretmediği “şeyler” üzerine mektup istediğinizi anlattım. Validenizin endişe edeceğini, teşebbüsü mevki münakaşaya kopacağını zannediyordum. Öyle olmadı.

Yalnız bir itirazda bulundu:

—Şüphesiz bu pekiyi bir fikirdir. İtiraf ederim ki küçüğü istifadeli bir surette idare edecek kadar zaman adamı değilim. Lâkin, bunu sizden istemek çılgınlıktır. Bakalım vaktiniz müsait mi?

Madam Lukulyan’a vaktim olduğunu, ve bu vazifenin beni eğlendireceğini; yalnız mektuplarımın Madam Roşet tarafından okunmasına razı olmayacağımı söyledim. Gece, mektuplarımı validenize göndermeyi ve onun bād-i elmutala mektebin mükâleme odasından bizzat size vermesini düşünmüştüm.

Madam Lukalyan

—Çok güzel! Dedi; fakat ben onları evvelce okumaya zaid bulurum. Bu, Francoise’ı mahcup edebilir. Size emniyet kamilem vardır, dostum. Zaten onun vasiyesi değil misiniz? Size hemen de bir peder gibi muamele etmiyor mu?

Evde, muhterem kadın, farkında olmaksızın beni, seni mi takdire davet ediyordu. Anlaşıldı. Samimi bir amca, hemen de bir berbedarım. İşte bir terf-i memüriyyet ki bir adamı, genç bir mektepli kızla muhaberesinde mahzur görülmeyecek bir mevkiye sokuyor.

Bu hâlde, küçük Francoise! Artık kararlaştı. Samimi amcanız size her on beşte bir yazacak, Madam Roşet ve refikalarının verdikleri tahsili ikmale çalışacaktır. Yalnız bu defalık bu tezkere ile! İktifa ediniz. İster amca, ister peder olayım, Matmazel Francoise gibi zarif, mustahzi bir kimseye âlem-i hayatı layık olduğu gibi telkin için on beş gün düşünmek çok bir şey değildir.

—Mabadı var—

KISSA-İ GARAM

—Fransızcadan—

Ve bunları _gece rüya görmek için _odasına koydu verdi. Bu rüyalar gayet garip, bazen pek vahşet alıverdi. Bir defa maşukasını, bütün tezyinattan ari, beş yüz yaşına gelmiş, kendisini de bir şeyhûhet gayr-i mahdudiye duşmuş gördü. Yaz geçer geçmez “Zafira”yı çağırarak yanından tardedti...

HARİF

Prens siyahatler icrasına başladı: birçok hükümetlerden, (96) araze-i haliyeden, nehirlerden geçmiş ve bihayet bitâp bir hâlde sahil-i bahri cayığah ittihaz etmişti.

—Bir kuvvey-i askeriye taht-ı tarassudunda gördüğüm şevkle nedir, diye köylüler sordu.

—Orada gayet şen-i harekât cinaiyesinden dolayı mahpus bulunan bir kadın vardır. Eğer merhametli kraliçemiz kemal-i lütfundan kendisini af ederse bu menfay-ı ebediyede yaşayacak, aksi takdirde ise idam olunacaktır.

Bu kelimeler prensin ziyadesiyle merak ve hayretini mucip olmuştu. Esrarengiz kadının harim sarairine duhul için hiçbir fırsatı gaip etmeyerek bütün gardiyanları taht-ı tahakkümüne aldı. Ve kendilerinden kadının gayet güzel olup “Proyisind” tesmiye edildiğini, ve zevciyle iki büyük siyoriu tesmim ettirdiğini öğrendi... Bu acayip mahlûkun seyyiati sairesine nispeten zevcinin itlaf-i umur adiyeden kalır deniyordu. Nihayet bir gün kadını görmek için vaki olan ebramları üzerine muhafızlar mumaşata mecbur oldular. Mülakat ufak bir bahçede vaki oldu. Ratip bir nesim, incilerle dolu bir sema altında asarak eşcarın zerine ve erguvani zirvelerine raşeler veriyor; kuru yapraklar gâh yerlerde koşuyor, gâh sakit ve evveli havuzların bi-hareket suları üzerinde yüzüyordu. Ilık ve tatsız bir pas kokusu yumuşak topraktan intişar ederek esfellerden, elemelerden mürekkep bir sürü his kabl-i elvuku ile insanı telim ediyordu.

Siyahlar giyinmiş, uzun ve solgun bir kadın alnında dökük siyah saç bukeleri, derin gözlerinde barit bir hülya ile son bahara kadar melül ve gamin bir

surette ağır ağır ilerledi ve prens birden önüne çıkarak ihtiramikarane bir resim selamdan sonra kendini takdim etti.

Kadın genç adamın kim olduğunu anladıktan sonra sade ve kibar bir ifade ile bu ziyaret bir defaya inhisar etmezse bahtiyar ve mahzuz olacağını söyledi. Ve az vakitte de dost oldular.

Artık prens her gün kadının bahçe seyranlarına iştirak ediyor, geniş, mudavvar ve pencereleri demir parmaklarla mestür odasına bile çıkıyordu. Kadın muhipse, zevcine hâsılı bütün maziye dair prene hiçbir kelime söylemedi. Ve ihtimal ki şu hal prensin daima meshuf şiiri ve esrar-ı ruhuna dumanlı bir sahifa hayal serdiği için kadına karşı hissiyatını daha ziyade teshin ediyordu.

Hakikaten bu çehrenin ifade hissinde meçhul ve bi-tam bir cinayetin zıll-ı nedametine benzer bir meali yeis yoktu.

Böylece esen rüzgârın türbe-i havayanı, yanan güneşin teverrum tedriciyesini, derelerin küreye-i baran altındaki huruşunu, yaprakların melelenğiz sukutunu kaç defa birlikte seyretmişlerdi! Artık kırlangıçlar çekilmişler, böcekler kurumuş, vadi, ince bir kırağı tabakası ile keftelenmişti; evet son bahar halet nezzide idi. Prens, güzel kadının ati siyahını düşünmekten bir türlü meni nefis edemiyordu. Yakında mahkûm idam olacağını, yahut bir kahr-i daimi hayata maruz kalarak bir memmat-i tedrici ile zelilane olacağını hatırladıkça bütün tüyleri ürperir, muhafızlar her emrini ifaya amade olduğu için genç kadına beraberce firar etmelerini teklif ederdi. Fakat o daima bu teklifi reddediyordu.

Prens bir defa adamları vasıtasıyla kendisini kaldırtacağını makamı tehditte söylemiş, fakat kadın böyle bir teşebbüs vukuunda bir uludan başka bir şey bulunmayacağı cevabını vermişti.

Nihayet bir akşam idamı ilami geldi. “Proysind” ferdası sabah katledilecekti. Kendini kurtarmaya müsaade etmesi için prensesin ettiği bütün ricalar. Sabah vakti cellât odasına girerek biçare vücudu ellerinden, ayaklarından vahşiyane çekti. O tamamıyla lakayt görünüyordu. Ve bütün adası bir zelzele haşyet içinde titreyen prene ittika ederek gayet barit bir surette aşağıya,

Bir köşesi sakil bir baltanın iltimai menfûriyle parlayan, siyahlar örtülü, loş bir daireye indiler. Kadın prene bir “Rao rans” yaptıktan sonra cellâdın önüne diz çökerek saçlarını kaldırdı ve nazik biyutunu müptasimane uzattı. Şayan neferin alının bir ıslığı; ve genç kadının başı prensin ayaklarının önünde yuvarlandı.

ŞİTA

Kendi havza-i hükümetine avdetten sonra, prens âşîyan sabaveti olan Saldida sarayı, eski kitaplarını, kedilerini, kadim musahibini tekrar bulmaktan mütevellit sevinç içinde birkaç zaman geçirdi. Yine eskisi gibi herkes hakkında lütufkâr bulunuyordu. Hatta pederinin hatırı için bir havarik-i mualicatı acibe bulmakla müştehir “Efrem saya” isminde İsraili bir doktora bile kendini göstermiş, bir defada bu garip adamın evine gitmek heves ve tenezzülünde bulunmuştu. Fakat burada kendisini kabul için karşısına hiç kimse çıkmadığını görerek odadan odaya dolaşırken تنها hicra bir “Laboratuvar” da

-Mabadı var-

Matbatu Ahmet İhsan

Sahib-i İmtiyaz: Hakkı

MUHABERAT

İclal Hanımefendiye—iltifat ve tebrikinizde arzı teşekkür ederiz. Nailiyetiyle muftahir olduğu rağbeti umumiye devam ettikçe *Demet*in solmayacağına emin olunuz.

Ayşe Zülal Hanımefendiye _ eseri alınızın neşrini arzu ediyoruz. Gelecek hafta kati bir cevap vereceğiz.

Emine Safvat Hanımefendi ye _ “*Demet*”in edebi kısmının mevcudiyetine itiraz edenlere karşı yazdığımız sözler kısmen doğru ise de mattessüf neşr edemeyeceğinize. *Demet*’in şimdiki mesleğinde devam edeceğine emin olunuz.

Hatice Hanımefendiye—eseri âliyenizi maalesef neşredemeyeceğinize.

Fatma Bahire hanımefendiye —hanımlara mahsus bir gazetede siyasi makalelerin lüzumsuzluğuna dair olan fikriniz bize doğru görünmüyor.

Fazıla Hanımefendiye —Francoise’a Mektuplara devam edeceğiz.

Bu numarada mabadi neşrolunuyor. Geçen numaradaki itizarımızı görmemişsiniz.

Sabiha Selim Hanımefendiye —siz muharirimizin yeni yazdığı şiirlerden bu hafta birini neşr ediyoruz. Bundan sonra ara sıra eski yazılarından neşretmekle beraber vakit buldukça yeni şiirlerde yazacaktır.

Mehin, İkbal, Rukiye, Sadiye hanımefendilerle Ahmet Suphi bey efendiye —“*Beyaz Gölgeler*”in zayai hakkında ki tessüfatınıza en samimi teşekkürler.

Muhittin bey efendiye —eseri alinizi neşr edeceğiz. *Demet* hakkındaki iltifatınıza teşekkür ederiz.

Selanikte Emin Lami efendiye —*Demet* ve muhariri hakkında ki hüsnü nazarınız mucip teşekkürattır. Eserlerinizi neşr edeceğiz.

İfade

Gazetemizin makalat_1 tıppiyeye muharirlerinden bazı nasayhi tıppiyeye istifsariyeti Havi karilerimizden pek çok mektuplar alıyoruz. Bunun için bu haftadan itibaren bunlara verilecek cevaplara mahsus bir sütün açmaya karar verdik. Karilerine her suretle müfit ve hadim olmaya iftihar eden “*Demet*” müşevvik mesaisi olan rağbeti umumiye devam ettikçe daima tevsi gayret edecektir:

Doktorun Postası

Raika hanıma —ince toz halinde (Asid porik) enfiye gibi günde iki üç defa kullanılabilir.

m. R hanıma —tarif ettiğiniz haller sarfi asabidir, meraka mahal yoktur. En birinci tedavi istirahat fikriyedir. Devami takdirinde yine bildiriniz.

Köylü hanıma —Lanolin, bu gibi ahvalde “*Esit* burekli vazilin”den daha muvafiktir.

Hanım kızına —çocuğu görmeden bir şey denilemez tabibinize müracaat ediniz.

A.T

Neşriyat-ı mufide

(KADIN)

Selanikte intişare başlayan (kadın) macmuasını tebrik ve devam intişarını temenni ederiz. Âlemi matbuatı tezyin eden sevgili küçük hemşirelerimiz çoğaldıkça sinemiz bir nefes iftihar ile şişiyor, memnun oluyoruz.

DAVUL

Geçen hafta ilk nüshası mizah Edebiyenin bir numune nevin zarafeti dinilecek kıymet ve nefasetinde intişar eden Davul refikamızı tebrik eder ve uzun müddet sesi kısılmamasını temenni eyleriz.

Meşher

Genç erbab kalemin mukis âsarı olmak üzere haftada bir defa intişar eder edebi, ilmi ve siyasi bir macmua müfidedir. Mutalasını tavsiye ve devam_1 intişarını temenni ederiz.

Hıfz-ı Sıhhat-ı Asap

Muhariri: Doktor Galip Ata

Sinirlerinden rahatsız olan karielerimiz okusun.

Beni Okuyunuz

Muhariri: İlyas Macit

Gayet nezih bir üslup ile yazılmış mensur şiirlerden mürekkeptir.

Münderacatının kıymetine tabinin nefaseti indimam

eden bu eseri karilerimize tavsiye ederiz

Arka Dış Kapak***Lehçetü'l Hakayık***

Muharriri. Ali Bey Merhum

Nafiz bir nazar_1 istihzanın mahsu-ı tetkiki olan bu ince ve güzel eseri mizahi edebi meftünleri ile tavsiye ederiz.

Neşide-i Milli Notası

Bestekâr: M.Nuri Melek

Musikiprest karielerimizin hürriyetperver samilerine takdim ve tavsiye ederiz.

Sharlock Holmes

Müellifi

Mütercimler

Piyer Dokorsel

Hasan Merzuk— Eseri

Gayet meraklı mütercim bir tiyatro piyesidir; merkezi tevzii Serveti Fünûn idarehanesidir.

İLAN

Beyoğlu'nda Cadde-i Kebirede 262 Numaralı

(Pare) Fransız Moda Mağzası

Bu mağazada kadınlar ve çocuklar için en son moda muvafık olarak Fransız fabrikalarından celp edilmiş "baştan ayağa kadar elbise vesaire her nevi eşya" bulunur. Fiyatlar maktu ve ehvendir.

**

KÂNİ İPEKÇİ

Hüsn-i İntihap Mağarası

Köprübaşı'nda Hürriyet Meydanı'nda

İpekli, Bükülü, Kadife Kumaşlar

Basma, Patiska ve Saire

Hazır Ağır Esvaplar ve Bluzlar

Dantela Harc-ı ve Saire

Büyük terzihane

Hariçten talep vukuna numuneler serian ve meccanen gönderili

DEKRETT

Sayı.7

29 Teşrinievvel -1324

Ön İç Kapak

MÜNDERECAT

Karanlıklarda	Halide Salih	Madam Desbordes Valmore	Asaf Nefi
Otomobil Geçerken	E.Ulviye	Şehirli Düşünceler	Mahmut Sadık
Valide Rüyası	Behiye Remnhnmhhfet	Monsieur Prevost'nun Hatası	Mehmet Ali
Melal	Faik Ali	Mumtaziyet-i nisvan ve kadınlara hürmet	Hakkı Behiç
Bir Ruh-i Necibe Karşı	Tahsin Nahit	Raik'in Annesi	
Hicranlardan Sonra	Enis Avni	Francoise'a Mektuplar	Kırmızı Beyaz Kulübü Müessisleri
Zehir katreleri	Fazıl Ahmet	Kıssa-i Garam (mabadı hitam)	Fazıl Ahmet
Yalnız Sen	Mühittin	RESİMLER	
Heyecanat_1	Celal Sahir	Bir Safha Bedayı_Moda: Zarif Esvaplar	
Mahasın			
Zeynep Sümbül Hanım	Nigar bint-i Osman	Çocuk Elbisesi_	

Gelecek nüshada: Ser muharirimizin “sevmek” unvanlı manzumesi.

İHTAR

Gazetemizin İstanbul için idarehaneden alınmak üzere abonesi seneliği 95, altı aylığı 50 kuruştur. Taşara için seneliği 120, altı aylığı 65 kuruştur. 52 nüsha bir senelik itibar olunur. İstanbul abonelerine posta ile gönderilirse taşara bedeli ahız olunur. Gazetelerini mukavva boru derununda kırılmadan almak isteyenlerden senevî bir mecdiye fazla alınır. Taşrada arzu edenlere posta ücreti irsal edildiği takdirde bir nüsha nemune olarak gönderilir.

İLANAT

İlanatın satırından yüz para alınır. Bütün sahifeyi işgal eden ilanlar fiyatından yüzde on beş, yarım sahifede yüzde on, ribi sahifede yüzde beşi tenzilât yapılır. Uzun müddet için ilan vermek isteyenlerle şart hüsüsiye kararlaştırılır.

İdare Hanemiz: Babîâli caddesinde Hilal matbasında daire-i mahsusedir.

(DEMET) in Mektup Kutusu

İdarehanemize ait evrak atılmak üzere “Hilal Matbaası” madhaline talik edilmiştir.

Gazetemizin merkezi tevzii Babîâli Caddesinde cemiyet kütüphanesidir.

Taşrada gazetemizin tevzii dergahde etmek isteyenler idare hanemize müracaat etsinler.

Nüshası 2 kuruş

Edebî

İlmî

Siyasî

Osmanlı kadınlarının
menafi-i umumiyesine hâdim ve
sanayi-i nefiseye dair her türlü
muharrerat ve asar-ı sanat kabul ve
neşrolunur.
Neşrolunmayan asar iade olunmaz.

Muharriri: Celal Sahir

DEMET

Musavviri: Server İzzet

Hanımlara Mahsus Haftalık Musavver
Mecmua
Çarşamba günleri intişar eder

İdarehanesi
Babiâli civarında daire-i mahsusa

Abone Bedeli
İstanbul senelik 95 altı aylık 50
kuruş
Taşra senelik 120 altı aylık 65 kuruş

Adet: 7

29 Teşrin Evvel, 1324 - Çarşamba

Sene: 1 — Cilt: 1

KARANLIKLARDA

Şiir

“Ruhumun meyus yaşlarını, kalbimin derin düşüklüğünü tozlara yazdım.”

Müthiş kime şehrinden —James Thomson’un. Yaşayışı ilk hisseden, benliğimi ilk tefekkür eden varlığımın kâinata ilk nazarı zulmetlerle battı. Çocukluğumun mai semaları, coşkun denizleri, belîğ yıldızları müebbet karanlıklarda gurup etti. İnanıklarım, düşündüklerim, sevdiklerim, istediklerim hepsi hayatın ezeli, muhvif çukuru olan siyahlıklarda naim! Kalbim viran, kesik, ışıksız emali makberi: Mahrum tabutlar, kirli kefteler, kadit sevdalarla mali! Ruhum nihayetsiz, kesif, kara bulutlu bir ışıkların kamerinde daimi bir körlüğe mahkûm! Dimağım, zavallı alil, eksik dimağım yeis ve aczi beşerin medit inilteleri, mazinin korkunç uğultularıyla dolanılmış, zedelenmiş karanlık bir kaya!

Kâinatımdan güzellik, seda, şiir, ziya çekilmiş! Çirkin, sakit; muzlim boşluklarda ruhum kör, sağır ebediyen yüzüyor!

Nur Osmaniye_26 Teşrinievvel, 1324

Halide Salih

OTOMOBİL GEÇERKEN

Elinde safha-i tarih pür-mâlisi

Fütûr içinde şu âfakı bekleyen Türk’ün

Açıldı şimdi bütün âti-i zilâlesi

Fakat netice ve maksat uzakta kaldı bugün.

Evet, seviye-i irfânda garba nispetle

Görünce bizdeki noksânı sızılıyor kalbim.

Bu hatveler mütenâsip değil o sür'atle,

Nasıl yetişmeli bilmem ki ah Yarabbim!

Geçende caddede olmuştu bağteten peydâ

Bizim lisânda henüz ismi olmayan araba

Ne bir nazar bile yetmezdi seyr ü sür'atine;

Göründü hande-i hayret bugün dudaklarda;

Koşardı peşine herkes görüp sokaklarda

Kıyâm eder gibi garbin dehâ-yı san'atına.

—22 Teşrinievvel, 1323—

E.Ulviye

ÇOCUKLUK HATIRATIMDAN

Daha yedi, sekiz yaşında idim. Fıtraten biraz yaramaz olduğum için durup dinlenmek elimden gelmiyordu. Her şeyi bilmek, anlamak ister, bence sebep-i meçhul bir hadiseyi kalmasını arzu ederdim. En büyük dertlerimden biri deniz hamamında banyo ettiğim vakit suyun üzerinde duramadığım.

Bahçede yaptığım gibi koşup yürüyemediğim hâlde kocaman vapurların nasıl bir kuvvet sevkiyle Marmara denizini bir sahrayı siyahate çevirdiğini, o koca demirlerin nasıl ölüp de mütemadiyen hareket ettiğini, çehrelerin denizde simin dalgalar hâsıl ederek nasıl döndüğünü, Lokomotiflerin kocaman vagonları hangi tesir ile sürüklediğini, bilhusus telgrafın hesap olunmayacak kadar mini mini bir zaman

tarafında dünyanın bir ucundan değer ucuna nasıl haber işyal edebildiğini anlayamamak, bilememek idi.

Saatın bir ahenk mutrat ile tevali eden tıpkı takıları da benim için anlaşılması, hal olunması lazım muammalardan idi.

Babama bunları sorardım; mütevali birçok suallere rahat ve huzurunu selp ederdim. Babam yorulmadan, usanmadan bu suallerime bence kanat bahşolacak surette cevaplar verir, fikrimi tenvire çalışırdı.

Bir akşam hiç muntazar olmadığım hâlde bir küçük saatçik getirdi. Saatın şekli hala gözümün önündedir. Ufak, zarif, yuvarlak, üst kapağı mineli, alt kapağında ismimin ilk harfi mahkûk bir saat!..

Ah bu mini mini bezeve. O benim nühbe emelim olmuştu. O gün dünyada her şeyden, anamdan, babamdan ziyade saatimi seviyordum. Bir dakika yerinde rahat bırakmazdım. Mütemadiyen çıkarır, öper, okşar, yine yerine koyardım. Gece yatağında enisim o idi. Belki on defa uyanır, her uyanışında yastığımın altından saatimi çıkarır, sever, yine firaş-ı istirahatine yatırırdım.

Birkaç gün yegâne meşgulem, eğlencem bundan (98) ibaret oldu. Saatimin ahengi mutridi, akrep ve yelkovanın hareketi muntazimesi her vakit zihnimi gıcıklamakta idi. Esbabını bir türlü keşfedemiyordum. Düşüne taşına aklıma bir tedbir geldi: iç kapağını açıp bakmak!..

Birçok uğraştıktan sonra incecik kapak hafif bir seda ile açıldı. İçi adeta mükemmel bir “Atleye”!... Muntazam işliyor. Bu müşahede sabır ve kararına son darbeyi vurdu: parmaklarım, ince ucu, büyük ninemin cımbızı bi-mahaya bu sanathanede dolaşmaya başladı. Neticesi malum!...

Saatçiğim bozuldu, işlemez oldu. Tedavi için çalıştıkça maraz-ı kesbi şiddet etti. Nihayet çare tedavisi bulunmayacak hale geldi. O gün benim için bir yevm-i nahuset idi. Hiçbir şey beni saatim kadar memnun etmediği için ziyanına pek çok ağladım!...

Dünyada iki keder, iki büyük, dayanılmaz, kalbi kemiren acı tanıdım. Biri saatimin kırılması, biri de beni pek ziyade seven büyük ninemin ölümü!...

Biri genç iken kazayı rüzgâra —daha doğrusu benim ellerimin zulmüne —uğrayarak telef oldu. Biri murur sinin ile eskidi, yıprandı; adeta sevindi. Biri cansız, fakat müteharrik, biri canlı lakin tesiri felç ile gayr-i müteharrik idi!

Biri bana masal söylemez, fakat tatlı bir sesle teganni eder, biri hal-i sıhhatinde fıkralar nakil ederek beni avutur, ağuşuna alır, sever, öper, koklardı; hali

marazında amakı ruhuma kadar işleyen, tarif edemeyeceğim derecede tatlı nazarlarla beni gaşi ederdi!...

İşte ben bu iki vücut muazizin ziya-i ebediyesinden dolayı hala delhunum!..

Sultan Ahmet

—19 Teşrinievvel, 1324—Pazar

Atıfet Celal

VALİDE RÜYASI

Mütebessim bir sema-yı safın nefha-i müşfikiyle incitilmeyerek büyütülen, nevazişkârane sevilen bir şukufe-i nermin, ansızın sefih bir rüzgârın temas anifiyle fırlayıp sakinden ayrılıyor, ilk o gece hiç yere sürünmeden bulanık bir kerdebat arasında yuvarlanıyor; sonra bir dut siyahın boğucu kasırgaları tahakkümünde taştan taşta, levinden, levine, çirkinden çirkine, uçurumdan uçuruma sürükleniyor... Nihayet onun, o biçare çiçeğin çamurlar içinde, ayaklar altında zelilane ezildiğini gördüm. Ve artık tahammül edemeyerek atıldım. Onu ellerimin içine alarak muhitime —siz artık bu zavallıyı çekinemeyeceksiniz— diye bağırıyorken uyandım. Bir ihtiyaç bana öyle asabım titremeye başladı. Hıçkırıklarımı zapt edemeyerek uzun uzun ağladım. Sonra kalktım. Evlatlarımın, sevgili yavrularımın yataklarına şitap ettim. Tatlı uykuları arasında onları uyandırmayarak öptüm, öptüm ve saadetleri için duaye başladım

Behiye Refet

MELÂL

Şıkar-ı zulmet olan rûhumun, yanında bile

Dağılmayan bu derin samt-ı kasvet âludu

Bir ihtimâl siyâhın sumûm-ı reybiyle

Lebinde ukde ve ruhumda bir melâl oldu.

Temerküz eyleyerek sende ruh-ı âmâlim

Hayâta vâsıta-i irtibat olan her emel:

Şiir, mehâsin ü sevda, ümid-i müstakbel

İçimde hâtıra-i seyyiât-ı-ı ef'âlim

Kader gamin ü la'in olmak ihtimalinden

Buğun masûn u reha-yâp iken, ve kati'yen

Sen olmayınca semâlarda, kehkeşânlarda

Mukim-i cennet, enis-i melâik olsam da

Zalâm içinde, garip, âşinasız, öksüzken

Senin yanında da kurtulamadım düşünmekten.

FAİK ALİ

BİR RUH-I NECİBE KARŞI

Bir esir-i kadınlığın sizde

İnkişâf eylemiş meâlisi;

Rıfk ü şefkat, nevaziş nesevi

Hep sizin şiirinizde tabında.

O güzel nağmenizde ruhani

Bir eda-yı rakîk ve ulvi var...

Tıfl-ı sevdaya daima niyetini

Söylüyor sanki bir leb-i sehhar

Öyle sehhar bir leb-i, şefkât

Daima isterim hayatımda;

Bana bahşeylesin biraz hülya,

Bana bahşeylesin biraz rıkkat.

Ah!.. Pek, pek ziyade muhtacım

Böyle bir şefkat ilahiyeye;

Böyle hemşire, böyle bir ânına,

Böyle bir ruh!.. İşte amacım.

Mayıs 1323

Tahsin Nahit

HİCRANLARDAN SONRA

—Muhammed Rauf Bey'e—

Yayılırken zilâl-i şebde gize,

Bir nesim-i mesâ kadar masûm

Şûh olan refref-i ufûlünüze

Mütehassir, dalar gider rûhum...

Siz uzaklarda deste deste garâm,

Handa toplar, nisâr ederken, ben

Fakr-ı hissimle lâl u bî-ârâm

Bakarım kar-ı esfeliyetten ...

Siz sühâdan veya sühâ sizden

Renk alır bir perisiniz ki, beşer

Ufkunuzdan da baksa, kat'iyen

Hanın üstünde, zirhane düşer..

O leyyin mûsiki-i hissiyât

Olan âheng-i âlihât-ı felek,

Sesinizdir, tenssümüyle hayât

Ben eminim tezehhür eyleyecek...

Her gurubun sabâhı karşılayan,

Her sabâhın gurûba bûse veren

Hüsn-i nâzâmı karşısındaki, şen,

Mâ'i yıldızların harim ü nihân

İhtizâzında saklı sihr-i esir

Şüphesiz aks-i dediğinizdir, ki

Müphemâtında, damla damla erir

İnsanın ihtiras târiki...

Bir demet pembe gül mahâsindir

Nîm küşade, gülen dudaklarınız ...

Oluyor başka başka hiss ü şiir

O her akşamki iftiraklârınız...

Akşamüstü güneş batarken, siz
 Öyle rüyaların sükûnuyla,
 Ablanız, İngiliz mürebbiyeniz,
 Hep beraber.. Melek füsunuyla

(99)

Öyle gezdikçe, ah! Anlıyorum,
 Bir nesim-i mesa-yı dûşize
 Sanılan refref-i üfulünüze
 Mütéhassir, niçin dalar ruhum?..

Yayılrken zilâl-i şeb denize
 Doğuyor bende, ooh, anlamadan,
 Leb ü reftarenizle didenize
 Yeni bir aşk ateşin _cereyân...

Fakat, ey gonca bir gelin rûhu!
 Sizde evlenilir...
 Hayır, gidiniz
 Belki yarım bu kalb-i mezbûhu?
 Yok.. her ihtimâli mahv ediniz.

4 Temmuz, 1324

Enis Avni

ZEHİR KATRELERİ

—2—

“Ben ona ne yaptım ki?” diye soruyormuşsun: Sahih; sen bunu bilmezsin. Fakat bu elim şeyi tamamen dinlemek için bilmem kalbimde lüzumu kadar kuvvet bulabilecek misin? İşte ben itiraf ediyorum:

Hatırlarsın ki ben seni tecrübesiz bir gençliğin müfrit hayalperestliği içinde tanıdım ve o derece meshüriyetle sevdim ki o vakte kadar hayat için, onun bütün sadetleri, bütün kalb-i beşeri daima zehirlemeye hazır deveran acıları için okuduğum, işittiğim şeyleri kâmilen unuttum. Benim için yalnız sen kaldın; ve yalnız sen benim için, en müstesna bir hediye kadar teşkil ediyordun. Sen beni sevmeyebilirdin. Sen benden bıkalırdın: bunların bence hiç hükmü yok gibi idi. Fakat bütün ihtimalat hayata rağmen tamamıyla mutmaindim ki sen benim acizimle, fakrimle hatta ila alan bir çocuk olan zavallı kalbimle eğlenmeye hiçbir zaman tenezzül edemezsin...

Fakat bir zaman geldi ki bu hıyaneti sen gözlerinde de istemeye istemeye, lakin daima marazi bir ihtiyaç taharriye zübün olarak aradım. Ve bir gün buldum. Biraz sonra ayrıldık. Lakin beni asıl öldüren şey bu ayrılış, senin beni terk edişin değildi. Ben en baki, en necip zannolunan bir sinenin altında çırpınan bir kalpte bile vahşi gürel hisleri görmemek kabil olmadığını, hayatta hiçbir şeye, hatta kendi kalbime, kendi sadakatime bile itimat mümkün olmayacağını —artık aldanamayacak surette —anladığım için bedbahtım. Bu gün aldanmaya, inanmaya, inanmaya o kadar muhtacım da yine bir türlü bir şeye, bir kimseye inanamıyorum. Kalbim iyi görmek, saf olmak için sızlarken —bütün safvet-i amalime karşı—yine bedbin ve viham oluyorum. Ve katiyen biliyorum ki—işte en canişikaf hakikat!—zaten hiçbir bana hakikisi, hiçbir mader şefiki olmayan bu benis beşeriyet için, kendine tamamen teslimi hayat ve vicdan olunabilecek bir tek, evet bir tek kalbi alide mevcut değildir! Ve bu muhrip, hain hakikati bana sen, yalnız sen öğrettin...

Bilmem şimdi ne yaptık ki hissedebiliyor musun, sevgilim?

Eylül, 1324

Fazıl Ahmet

YALNIZ SEN

—Nazarların İçin—

Mütehassis leyâl-i ilhâma
 Şimdi sensin hayâl-i şiiriyet,
 Muztaripken bu ömür-i nâkâma
 Sade sensin tesellî-i şefkat.

Sensiz encüm-i ziyâ-nisâr olmaz;
 Sensiz olmaz harîm u raihâ-dar,
 Bana ezhâr-ı şuh u rûh-nüvaz.
 Ah her şey zehirlenir, sizler.

Lahn-i şiirim sesinle bestelenir.
 Kalbinin çarpmasıyla bir anda
 Kalbi ve rûhumda gizli raşelenir.

Ey beri-i tahassüsüm, bilsen,
 Mehd-i sevdâ olan hayâlimde
 Ebediyet sen, aşk sen, hep sen...

Muhittin

HEYECÂNÂT-I MEHÂSİN

Benim huzur mahasinde duyduğum heyecân
 Bütün kuvvâmı eder hain ellerinde esir;
 Ve sanmayın ki bu hummâ-yı ihtirâsıdır.
 Ne bir tebessüm-i davet, ne bir nigâh-ı nihân,

Ben isterim, o zaman bir sükût-ı hâşi'le
 Bir ihtiyac-ı tazarru'la, ruh-ı aşka enîs,
 O hüsn-ü mabet fikrimde eylemek takdis.
 Fakat hakikatin ikazı rûh-ı mâlûle
 Hemen gelir ve fısıldar: “Zavallı, aldandın!
 Uzaklarında şu feyfâ-yı rûhunun baygın
 Parıldayan o yeşil gölgelik de vaha değil...”

Bu ızdırap ile en sonra sallarım mendil
 Kebûd-ı ufka dalan bir sefine-i emele;
 Ve gözlerimde döner bir sarışın bir şule...
 Bu büyük ada...

— 6 Kanûnievvel, 1317—

Celal Sahir

ZEYNEP SÜMBÜL HANIM

Kâinatı sevindiren, bir herci ve merç sürür içinde bırakan bahar, kalbimde arami söz bir heyecanı ve teessürü ivap eder. Katmadan birisi baharı tavsif ederken lezzet havabeden de bahsetmiş olduğunu tehattür ediyorum, her hâlde bu zehap ile tecrübem arasında mübayenet var, yahut bence böyle.

21 Mart'ta bütün bedayiyle cilvenema olan bahar meclubi mahasin olan kalpleri saatlerle mest ve mahmum yaşatacak kadar neşe bahşa idi. Bu inkişaf, bu tecelli elvanın payidar olmaması hassasiyet mariza mübtelalarını teessür ve serayetinden masun bırakmaz.

Hüzn-i tabiatla hemhal bulunduğum şu ziyasız günde hücre-i iştigalimde rüfekayı ezeliyemle demekzar olmaya çalışıyorum: Küçük, küçük el işleri, aynı zamanda amaki ruhumda mühtez bir şiir gezin semavinin pür iginde, bir an hatıratı, bir aksi seda manidar, damağımdan birkaç parça musiki, yeni bir nağme, bir lehni ruhi istinas, müheyeç, rıkkatınız, takat bir anda naz bir hatıra, henüz geçilen bir şarkı. Sonra “Beethoven”ın “Marş Futeber”i, bir muhibimin namıma ithaf edilmiş “Nida-yı Kalb”i, “Şuman”ın “Kurp ateşinde” unvanlı elhan dilsözü, bunu takip eden “Reoyi” sı beni büsbütün mevkuf hülya etti.

İnsanın biraz yükselim temas edeceğim zannettiği şu kübbe-i sincabiyeyi bir müddet süzerek ta uzaklara medniğah tesürden sonra kitaplarıma döndüm: evraki işbüiye, eski bir “Koleksiyon” mektep risaleleri, “Bir Küçük Siyahatname”, evet, işte bundan bahsetmeliyim; şu ravz-ı hazin bahar, bir bahar eflak badi namını müfit olsun.

Cevdet paşa hafidesi merhume Zeynep Sümbül Hanım “Barnardan Düsen Piyer” den tercüme ettiği şu eserle istikbal için ne güzel bir mazhariyet vadeyliyormuş. Ailesinden muntakil bir sevdayı faziletle intisap ettiği (100) Bir Safha-i Bedayi Meslekte devamına ömrünün müsait olmaması beni bu gün yeniden elemnak etti. Bir hanım tarafından tercüme olunmak üzere intihap ettiği eseri ciddiyetti itibarile ayrıca calip nazardır. “Pernardan Düsen Piyer” in nezahet üslubunu bilenler zavallı merhumenin afiyetsizlik gibi en büyük mazeretiyle beraber tercümedeki muvaffakiyetini teslim etmelidirler.

Bu küçük kitaptaki şu hakimane cümleler ne kadar derin ve ne kadar vasi muhakemate zemin olabilir:

“Hakikati bir kalb-i selim ile aramak lazımdır. Hakikat ancak tabiatta bulunur. Hakikati yalnız insanlara söylemek lazım gelir. Ve dünyada mesut olmak için iyi bir kadına malik olmak şarttır.”

Bir memleketin madar-ı fayzı insanlar olduğu gibi evlada da terbiye evveliyeyi madardan aldığı için herhangi bir mahallede olursa olsun en evvel valide yetişmelidir.

Nezahet ahlakiyesinin dikkat edilecek zümre-i cins cemiledir. Fikrimce kadının vazaif-i adidesi meyanında cümlesine tefavvuk edeni: Zevcelik, validenin ve müdire-i hane olmak meziyetleriyle mükellefiyetidir. Öyle zannederim ki vazifeşinas olan bir kadın hiçbir vakit cidden hatîakâr olamaz. Evet, bir kadın her şeyden evvel iyi bir zevce, iyi bir valide olmalıdır, fakat bunu kim yapar? Her kadın serder hava bir zevciyeyi arzusu vecihle perver şiyab-ı kemal edebilir.

Hiçbir afif kadın tasavvur etmem ki nazarında hâkimi, efendisi olan zevci aynı zamanda mahbup kalbi olmasın, ancak refika-i hayatına arkadaş muamelesi etmeyen bir zevcin efendilik hakkını gaip etmesi tabidir. Eminim, her vicdan sahibi kadın, şayan-ı muhabbet olan bir zevci, kemali hürmetle sever ve zevç bu hürmeti idameye kadartıyap olursa saadet-i aile temin edilmiş olur. Bir kalp için sevdiğine itaatten büyük lezzet olabilir mi? Ekseri ahvalde bünyan-ı aileyi harap eden bir zevci sebkimagzin etvar-ı lakaydınasıdır. Mutaala kenarımız olan en ciddi eserler ve hayatta ne kadar tecarüp elime vardır ki bu fikrin hakikatini ispat eder.

Vazifeşinas bir zevci meyyus, erkân-ı aileyi bihuzur eyleyen kadın kadar şayan-ı telin bir mahlûk olmaz ki buda her kaidenin istisna-i kabilindendir.

Bir hadise-i mevt ve yahut sadakatte sebat gibi halatta ricale tefevvuk eden cinsi cemil ahval-i ruhiyede pek zayıf, pek ziyade muhtaç himayet ve nevaziştir. İcap ederse her nevi mahrumiyete tab-ı âver olan ruhu raşedarı mahrumiye-i şefkate tahammül edemez. Sevimiyi hiçbir vakit affetmez. Erkeklerde tabiatın kendilerine bahşettiği imtiyazattan istifade emeli cibili olmak hasebiyle. Dûrendiş, müdire, aileperver bir kadın zevcindeki bazı kusurları içmaz ve affedebilir; ancak izzet-i nefsi cerihadar edilmemeli, işte isyan-ı manevi o zaman başlar ve bundan huzur vicdanda mesul olacak erkektir.

Mesut olmak için iyi bir kadına malikiyet şart ise o mesudiyeti temin için nev-i beşerin nısfı değerini teşkil eden inase hürmette vazifedir.

Bir küçük siyahatname hâkkındaki ihtisaratımı yazmaktan maksadım rahmet rahmine karin olan genç bir mahdere-i baki tiyneti hem nevine hürmetle yâd ettirmek

arzusu samimanesinden ibaretti. Sevda-yı hakikat beni uzaklara sevk etti. Edibe-i merhumenin intişarı mevut olan sairi asarı mütercimesine intizarıyla bu nevi muvaffakiyetlerin temadisini terakkiyat nisvanıyemiz namına temenni eylerim.

23 Mart, 1323

Nigar bint-i Osaman

(101)

Kadın Muharrirler

MADAM DESBORDES VALMORE

Madam Tasto, Segalle, Akarman gibi on dokuzuncu asrın yetiştirdiği şairler arasında en meşhuru Madam Desbordes Valmore olmuştur. Vakıa Akarman hayat mesaisi itibariyle hepsinden ziyade şayanı dikkat ise de herhâlde Madam Valmore geçirdiği safahat-ı hayatiye ve eserlerinde gösterdiği samimiyet ile on dokuzuncu asrın en büyük şairesidir. Fakat bütün bu asırda esar-i edebiye telif ve tahrir eden kadınların eserlerini tenkit ve onları beğendikleri ile mukayese ettiğiniz zaman hiçbiri George Sand'ın derecesine irtika edemez. Bir diğer makalede George Sand'ın hayat mesaisi ve asârından bahsederek asr-ı sabikin bu büyük kadın hakkındaki tetkikat-ı edebiye ve ruhiyeyi arz edeceğiz.

Eğer hüzn ve elem, eğer seven ve ağlayan bir ruhun enin-i iştikası, eğer bir kalbin feryad-ı hüsrânı bir insanı şair yapabilirse diyebilir ki Marseline Desbordes Valmore kadar hiç kimse büyük bir şair değildir. Fakat bütün bu şeyler şiirde üç ikbale suud etmek ve layamut eserler yazabilmek için kifayet etmez. Çünkü şair olmak için hayatın safiyet ve samimiyeti ile beraber şairin dimağını asrın ihtiyacat-ı fikriyesine göre tenmiye etmesi lazımdır. Marceline ihtimal bütün bu şarait-i haiz değildir. Fakat hissiyatındaki rikkat ve nezaket, samimiyet ve nezahet beyanı itibariyle büyük bir şairdir. Madam Valmore 1786'da tevellüt ve 1859'da Paris'te vefat etmiştir. Ressam olan Bedri Küçük bir varidatla ailesinin merareti hayatı bildirmedigi hâlde Fransa ihtilaline müteakip bütün emval ve emlakını gaip ederek sefaletе duçar olmuş ve az bir zaman sonra da vefat etmiştir. O zaman pek genç olan Marceline validesiyle beraber Guadeloupe'da büyük bir servet iddiharine muvaffak olmuş akrabasından birini aramaya gitmiş idi; genç kızın yegâne ümidi bu adamın mazahr-ı muaveneti

olmak idi. Fakat heyhat! Küreye ayağını basar basmaz onun vefat ettiği haberini alarak bir anda bütün binayı ümidi mahnede olmuş idi. Bir müddet sonra validesi hummayı asfardan vefat ederek zavallı kız yabancı bir memlekette kimsesiz, cebinde bir parasız kaldı. Nihayet pek müşkülât ile Fransa'ya avdete muvaffak olabildi. Paris'e avdetini müteakip bir tiyatrodaki aktrislik ve muganniyeliği kabul etti; ve orada az bir zaman zarfında tabii atvarı, pervasız ahenk ile nail taktir oldu. Madam Desbordes Valmore'nin vefatından sonra neşredilen muhaberatı tetkik edildiği vakit bu kadında sefaletin, fakri ve zaruretin, (Moda)

Elami ve ekdarına ne vasi bir saha-i tahrip bulduğu tezahür eder. Şayan hayret bir ruhu ve birazda dehası vardı. Tiyatroya dâhil olduğu vakit yirmi iki yaşında olan Marceline her türlü sefahatin, iğfalat-i hainenin, cezbe-i aşk ve iştihakın daima gülen riyakâr çehresine aldanmamış ve pek güçlûkle namus ve iffetini muhafaza edebilmiş idi. Fakat sonra yed-i menhus tesadüf rah iffet ve ismetinde onu güzel bir delikanlı ile karşı karşıya getirmiş idi. Nihayet kendini aşkın ebedi ağışu muğfel ve füsünkârine attı. Hayatındaki bu hata ömrünün sonuna kadar onun için bir azap olmuştur. Zavallı kız pek bedbaht, mütehassis, sevmek ve sevilmeğe kalben son derecede muhtaç idi. İptidaen pek sakin bir hayat gaşî ve huzuz ile başlayan bu aşk Birdenbire bir facia oluvermiş, nankör âşık onun hamile olduğuna vakıf olur olmaz onu alçakçasına terk etmiş idi. Fakat zavallı kadın ondan bir çocuğa malik olduğunu düşünerek yakında hiss-i übüvvetin onu kendisine göndereceğini ve böyle uful eden mazinin bir gün gelip lemabaş olacağını tehayyül ederdi. Lakin çocuğunun vefatı onun için hiç binah teselli bırakmamıştır. “*Martılar*” unvanı altında yazdığı şiirlerle bütün azap ve işkencelerini, elem ve ekdarını tasvir ederek hakiki sarışın elem ile ağlamıştır.

(102)

1718 de Brüksel'e gittiği vakit orada aktör Valmore'a tesadüf etti. O zaman Marslin otuz bir ve Almor yirmi dört yaşında idi. Marslin bu delikanlıyı daha küçük bir çocuk iken tanımış ve hatta onu kucağına alarak sevmiş idi. İşte bu eski hatıra ikisini de birbirine takrip etti. Marselen'in hüznü enin atvarı, güzel gözleri, muhtaris ve uzun siması genç sanatkârı meftun ederek teklif izdivaç etmiş idi. Fakat Marceline sinirlerinin nispetsizliği söyleyerek bu izdivaca muhalefet etti. Hâlbuki aktör onun meftun hüsnü ve ani olduktan başka daima okuduğu şiirlerde bir şema daha hissettiğinden ısrarında devam etti. Nihayet oda dünyada yapayalnız ve kalben mecruh olduğunu, genç sanatkârın güzelliğini, sevmek ve sevilmemek için kalbindeki ihtiyaç bi-yabani düşünerek muvaffakat etmeye mecbur oldu. Fakat bütün müddet hayatında

kendisini terk eden nankör aşığı düşünmüş ve daima kalbinde bir ceriha hüsrân ile onu sevmiştir.

Marceline, Valmore ile izdivaç ettiği vakit ona mazideki günah aşkını mümkün değil itirafa cesaret edememiş idi.

1819 de “Meriyeler” unvanlı mecmua eşarini neşredeceği vakit zevci bu şiirlerden şüphe etmiş ve eserlerini neşretmekten onu meni etmiş idi. Bir sevgilisi olduğunu, bu şiirleri onun için yazdığını iddia eden zevcine “hayır, yemin ederim ki hiçbir şeyim yok, muhibbim Karolin ve Polin’in elemi ve ekdarını tasvir ediyorum; ve bütün bu şeyler Edebiyattan başka bir şey değil.” diyerek zevcini iknaa muvaffak olmuş idi. Fakat ara sıra söner gibi görünen ve tekrar başlayan o kıskançlık uzun mücadeleler, gözyaşları, sitemlerle neticelenirdi.

Bütün müddet hayatında sefaletin hain pençesi altında inlemiştir. Öyle günler olurdu ki hayatı sefil ve mahrumunda aybaşı altında bir firenk olduğu hâlde teayuşe çalışırdı. 1826 den sonra hükümet tarafından kendisine senevî iki bin frank tahsis edilmiş bilahare Loi Filip zamanında bu meblağ tezyeüt edilmiş idi.

1852 de zevci kütüphane Kırâli’de bir mevki sahibi olarak tam bir hayatı asude, o zamana kadar mihan ve meşakkın, felaket ve mahrumiyetin lane şeameti olan yuvalarında biraz huzur ve saadet başladığı vakit kızlarının vefatı zaten çektiği azap ve ıstırap ile hayata mukavamete tahammülü kalmamış olan zavallı kadını büsbütün meyyus etmiş ve nihayet 1859 de vefat etmiştir.

Marceline de Bord Valmore kadar Rahim ve Şafik bir mahlûk tasavvur olunamaz. Her şeyi, kendisine edilen her hakareti affederdi. Hatta zevcinin irtikâp ve sonra kendisine itiraf ettiği bir hatayı aşkı bile affetmiş idi. Kalbindeki ruhum ve şefkat ve eserler ile her yerde mazhar takdir ve hürmet olurdu. Beşeriyete karşı beslediği muhabbet ve iştîyak ile Marceline hüsnü maneviyenin timsali maddesi idi.

Şair Vini ona “zamanın en büyük kadını” Piransra ona yazdığı bir mektupta “son derecede rakik olan hissiyatsız sözlerinize ve mahsulâtı fikriyenize daima bir şeref mümtaziyet veriyor.” Ve Yaktor Hogu “siz kadınlığın, şiirin temsalisiniz” demişti. Sent bu ve Pazartesi musahabeleri unvanı altında tahrir ve bilahare cemi edilen silsile-i musahabatının on ikinci cildinde ondan hayret ve takdir ile bahsetmiştir. Madam Valmore bu takdirata karşı daima mahcup ve sakit dururdu. Hatta Lamartin’in kendisi için inşat ettiği bir şiiri okuduğu vakit kıpkırmızı olmuş idi.

Etrafindaki velvele medih ve setayıştan, hakkındaki takdiratı işitmek için hemen oradan kaçardı.

1818 de “Elegies et romances” 1833 de “Pleurs” 1839 de “Pauvrs” 1843 de “Bougutes El Prieres” namlarındaki macmuat-ı eşarını neşretmiştir.

Eserleri şekil harici itibariyle pek güzeldir. Vakıan Marceline kendi asrındaki şairlerin en büyüğüdür. Fakat hiçbir zaman onu birinci derecedekilerin adına ithal edemeyiz, eserlerinde daima feryat, aşk ve ıstırap, seven ve aldatılan bir kalbin enin-i yeis ve hüsranı işitilir, bütün asarı hayatının hakiki bir safha inikasıdır. Mamafih birçok noksanlarıyla beraber yine itiraf etmeli ki onun kadar hiçbir şair şiirlerinde samimiyet göstermemiştir.

Asaf Nefi

Şehirli Düşünceler

GÜCÜME GİTTİ

Bilseniz, ne kadar merak ettim, telaşa düştüm... Niçin bizim hanımlarımızı da göndermesinler? Müracaat etmesinler?... Acaba mektup gönderdiler de, telgraf çektiler de vasil olmadı mı?

Mektup bir erkek eline geçti de bir tarafı mı saklandı? Telgrafı kime verileceğini telgrafçı kestiremedi de yerine mi iade etti? Yoksa sahibi bulunmayan mektup ve telgrafnamele mahsus dolaba mı attı? Af buyurunuz, merakımı telaşımı bile söylemeden dertleşmeye başladım. Söyleyeyim: Belgrat'ta da Sırp kadınları toplanmışlar, iki (103) üç bey Sırp madam, matmazel Avusturya'nın haksızlığı yüreklerinde yara açtığı için, Sırp hükümeti bütün Avrupa merkezlerine büyük memurlarını gönderdiği gibi, Karadağ kadınlarına, Rus kadınlarına, hatta Fransız, İngiliz kadınlarına mektuplar, telgraflar göndermişler, derman aramışlar, yardım istemişler, hiç olmazsa bir teselliyet beklemişler.

Avusturya, Bosna—Herseki, bizim yerimizi, eski zaman barbarlığıyla kaptı, kendine mal etmek istedi. Buna herkesten evvel biz müteessir olduk. Sırplarla da bizim kadar. Avrupa'da dolaşan Sırp memurları bizim sefaretlere gidiyorlar. Buraya gelen zat birlikte çalışmamızı söylüyor. İş böyle olsun da Sırp kadınları, Avrupa kadınlarına ayrı ayrı müracaat ettikleri hâlde Osmanlı hanımlarına teveccüh etmesinler, bir şey yazmasınlar... Buna katiyen ihtimal veremedim. İşte bunu anlamak merakına kapıldım. Kime sorsam? Nazarlardan birine mi? Pek mühim erkek işlerine aldırmayan büyük adamlar—yol bulup kendilerini görebilsem—böyle ince bir meseleye karşı kaşlarını çatarlar, belki beni kovarlar. Gazete idare hanelerine gitsem?.. “Sırp kadınları...” Diye söze başlayınca hemen sözümü keserler. “tebeddül vükeladan,

Taşkıyla'dan, intihabattan ne haber var?" Derler; can sıkın şeylerden beni istintak ederler. Ah, bu haber alamamak ne kadar gücüne gitti!

Sırp kadınları, acaba Osmanlı kadınlarını Avrupa nisvani kadar hali aşına farz etmelerde hiç müracaata lüzum görmediler mi? Ne fena, ne erkekçe düşünce! Ben böyle düşünemem. Dünyada hangi milletten olursa olsun hiçbir kadın tasavvur edemem ki fikrini, hissini bir kadına anlatamazsın, o kadını da anlamazsın.

Öyle bir kadınlık lisanî vardır ki bütün âlemin üdebası, fusahsı bir yere gelse tamamıyla idraktan acizdirler. Ben böyle sanıyorum, kadınlar arasındaki müşarekat-ı hissiye ve fikriye erkekleri bigâne görüyorum. Belki ifrata varıyorum, fakat düşünüyorum ki erkek bir Osmanlı Osmanlıya, bir İngiliz bir İngiliz'e, bir Fransız bir Fransız'a ana lisanıyla meramını anlatır, fikir ve mülahazasını bildirir, hissiyatını ilkaya çalışır imma birbirinin lisanından bir tek kelime bilmeyen, seviye tahsil ve malumatı arasında dağlar kadar fark olan bir İngiliz kadını ile cenubi Afrika da bir "Hotantut" kadının bir nazarla, bir tebessümle, bir işaretle birbirine ifhamı fikir ve histeki muvaffakiyetten, kudretinden pek uzaktırlar. Kadınlık lisanî bir mucizedir, biz anlayamıyoruz. İki kadın birbirinin dilini bilmesin, milletçe arada münasebet bulunmasın. Bunlar muhtelif tabakadan olsun, kesb-i tahsil ve terbiyece beyinlerinde çok fark görünsün, bir beis yok. Birbirinin hissi ve fikrini anlamak için yalnız kadınlık rabıtası yetişir...

Bunları düşündükçe Sırp kadınlarının Osmanlı kadınlarıyla tanışıp anlaşmasına bir hail tasavvur edemiyordum... henüz telgraf, mektup bir şey gelmediyse niçin gecikti, nerede takıldı, kaldı? Diye merak edip duruyordum... Telaşından rahat bulamıyordum. Bu düşünceler arasında ve teheyyüç olmuşum. Heyecanı asabi içinde vaktiyle bir resimli gazetede tasvirini görmüş olduğum Sırp Madam Bordano Vicek hayali karşımda tecessüm etti. Keskin aslav nazarını bana tevcih etmiş, parmaklarını sıkarak elini uzatmış kadınlığa mahsus muhteşem asabiyetle, her emir ve fermanın fevkinde bir kuvveti haiz hâkimiyetle diyor ki:

—Evet... Osmanlı kadınlarına müracaat etmedik. Fakat hâşâ onların kadınlığını takdis ve tebcil etmediğimiz için değil... Böyle bir fikir hiç kadına gelemez. Fakat düşündük ki o muhterem hemşirelerimiz, zevceleriyle sokağa çıktıkları zaman duçar taarruz olacak kadar eziyet çekiyorlar, istemedik ki bizim pür namemiz, bir telgrafımızda su-i tefsire uğratılarak o masum kadınların rencide edilmesine vesile olsun...

Bir şey diyemem. Çünkü ömrümde hiçbir kadının fikir ve mutaalasına itiraz etmedim. Kendimi de böyle bir itiraza kudret-i tasavvur etmek gibi bir cürette bulunmadım.

Mahmut Sadık

Istırabat-ı Mechûle

MONSIEUR PREVOST'NUN HATASI

Muharriri: Jules Freval

Bu kasvetiniz ve fırtınalı gecede manastırın küçük hücresinin dar pencereleri rüzgârın şiddetiyle bir takım muhvif sedalar çıkarıyor ve civardaki karanlık çam ormanından ağaçların hışırtısı ale-eddevam iştiliyordu. Bu gürültülere küçük hücrede, ince bir şilte üzerinde yatmakta bulunan hali ihtizardaki bir rahibin sıkıntılı tenefüsleride indimam ederek büsbütün badi hüznün ve melal oluyordu. Hücrede yanan bir mum biçare muhtazarın derisi kemiğine yapışmış olan lagronatuvan vücudunu tenvir ediyor, yakında âlemi hayatı terk etmeye hazırlanan bu zavallının yatağı yanında diz çökmuş ihtiyar bir rahip boğuk sedasıyla son duaları tilavet ile meşgul oluyordu.

Gecenin ve mabedin sükûn hüznüyeti, hastanın mustaribane kesik kesik nefes alışından hasıl olan hırıltıdan başka bir şey ihlal etmiyordu. Birdenbire hastanın gözleri kıvıldadı, ağzı açıldı, adeta hali sıhatta bulunan bir adam gibi dik sedası iştili. Dedi ki:

(104)

—Baba Martin, benim bu manastıra ilk defa olarak geldiğim günü derhatır ediyor musunuz?

—Oğlum, artık Cenap haktan ve icra edeceğiniz büyük siyahattan başka bir şey düşünmeyiniz.

Fakat hasta bunu dinlemiyordu. Tesiri marazla harap olmuş olan vücudu sanki bu anda bir hayat-ı taze iktisap etmiş gibi görünüyordu. Bu adeta sevinmek üzere bulunan bir ateşin son kıvılcımlarının parlaması gibi idi. Sözüne devam ederek dedi ki:

—En evvel sizi gördüm baba Martin. Bahçede evradınızı okumakla meşgul idiniz. Bitap ve ayaklarım kan içinde olarak manastırın parmakları önüne gelmiştim. O vakitten beri kırk sene geçti...

—Evet, kırk sene oldu. Siz o vakit yakışıklı bir deli kanlı idiniz. Pek nazarda âlemi hayatta bir mevki mahsus sahibi olduğunuz anlaşılıyordu, hatta genç arkadaşlarımız size hayretle bakıyorlardı. Fakat siz kimseye bir şey söylemediniz. Hatta sinnen sizden büyük olduğum hâlde sizi rehbaniyete sevk eden sebebi bana bile bildirmediniz.

_ Evet, irtikâp etmiş olduğum hatayı itiraf günah tarzında olsun hikâye etmedim. Beni dinleyiniz.

—Oğlum, hatırat-ı maziyeyi artık terk ediniz. Cenabı haktan size bahsettiği şu son dakikalarınızı temenniyatı mukaddese ile geçiriniz. Kırk seneden beri sükût-ı iltizam etmiş olduğunuz âlemin hatıratını bırakınız.

—Fakat bu uzun sükût beni eziyor. Dakikalarımın madut ve mahdut olduğu şu anda artık bu sükûtü terk edersem kabahat mi işlemiş olurum? Gayr-i kabil-i mukavemet bir kuvvet. Sergüzeştimi hikâye etmeye beni sevk ediyor. Beni dinlediğinize müteselli olayım. Benim ismim Joseph Etienne Prevoust'dur. Ailem mutavassıt bir sınıftan idi. Yirmi sekiz, yirmi dokuz yaşlarında iken, yani 1710 senesine doğru idi ki Paris'te, fen cerrahi tahsil etmiştim. Her ne kadar genç isem de bana şeref ve menfaat temin edecek surette bir şöhret iktisap etmiştim.

Hazik bir tabip olmak üzere telakki ediliyordum. İstikbal benim için parlak idi. Bir gün kibar bir aileye mensup bir genç kızın tezdine çağrıldım. Matmazel (De Villa Serf) ismindeki bu kızın, bir yerden düşmek neticesi olarak, sağ ayağının topuk kemiği kırılmıştı. Onu şimdi gözlerimin önünde görüyorum, baba Martin, evet dünyada bir latafet meleği idi. Şimdi de âlemi semavatta melektir!.. Ben adi bir cerrah olduğum hâlde gözlerimi bu latif mahlûka doğru yükselmeğe cüret ettim. Ümitsiz bir arzuya kerfetar oldum, kendimi meni etmekte mukadder olamadım. Halimi bildirmeye gayret ediyordum. Fakat büyük gülünç idi.

Enzarımdan, sedamın kesp ettiği şeye gariban elbette işi anlamıştı. Mamafih bir ihtirazda göstermiyordu. Bu kadar mahcubane ve ihtiram karane olan muhabbete karşı lakayt olmadığını zannetmeye başladı. Evet, mutlaka lakayt değildi. Fakat vazaif şahsiyesine kemali hulus ile marbut olduğu için kendisiyle benim mevki ve derecelerimizin arasında ne kadar büyük bir uçurum bulunduğunu biliyordu. Kalbimi kemali şiddetle işgal etmekte bulunan heves ve aşka dair bitmezdi —ve lav en masumane bir tarzda olsun—katiyen bir kelime, bir tek söz tadı etmedik peder ve valideden mahrum olduğu cihetle akrabasından birinin yanında mutiane bir hâlde ikamet ediyordu ki onun da kendisini mevkiyle mütenasip bir izdivaca sevk edeceği

şüphesizdi. Nihayet şifayap oldu ve benim ziyaretlerim de hitama erdi. Artık ikamet gahına gitmiyordum. Onu ancak sokaklarda tesadüf ede bildiğim zaman görebiliyordum. O vakitte kendisine bir söz söylemek yakışık olamazdı.

“Zaman ilerledikçe hevesatım da tezayüt ediyordu. Bu suretle iki sene geçti. Bir gün hafif bir rahatsızlık Matmazel (De Villa Serf)’i odasından çıkmamaya mecbur etmişti. Davet edilen aile tabii kan almağa lüzum görmüş beni de şöhretimden taşı şahsen tanıdığı cihetle bu küçük ameliyatı benim icra etmemi beyan etmiş. Bu haberi alınca dehşetli bir heyecana duçar oldum. Ona yaklaşmak, ona temas etmek! Bu gayr-u memul saadeti ret ile refikalarımından birini göndermek istiyordum; hayalini gözümün önüne getirince fikrim perişan oldu.

İcabı halin benim için tehyie ettiği nimetten başka bir şey düşünmeyerek Matmazel (De Villa Serf)’in tezdine gittim. Bulunduğu odaya girer girmez ilk heyecanım beni kâmilen tekrar istila ederek bütün kaim çehrime hücum etmişti.

O buna dikkat etmemiş gibi görünerek beni mutadi olan nezaketiyle kabul etti. Ah!...O seda !..O dünyanın en ahenktar sedası!..

Bana elini uzattı. Gayr-i ihtiyari bir hâlde nabzını muayene ettim. Bir hastaya sorulmak mutad olan sualleri sormak için sesim çıkmıyordu.

Baştan ayağa kadar titriyordum. Elemin içinde bulunan o tek eli elbette bunu hissetmekteydi. Gayet mustarihane, beni itidal dememe rücu ettirmek için gayet sakinane ve mulayimane konuşuyordu. Kan alma amelesini icraya hazırlanıyordum.

Elbisesinin geniş kolunu savurarak damarı daha şişkin bir hale getirmek için elemle tadyik ediyordum. Yanında bulunan hizmetçi bana sabit bir nazarla bakıyordu: “Şüphesiz bugün Mösyö Poroust hal-i tabiasından değil. Kan almaya başka bir vakte tehir etsek münasip olmaz mı?” Dedi. Fakat Matmazel (De Villa Serf) onun sözünü ikmal etmesine meydan vermeyerek: “ Mösyö (De Villa Serf) onun sözünü ikmal etmesine meydan vermeyerek: “ Mosyo Proust sadakatini bana bilfiil ispat etmiş olduğundan kendimi yed ihtimamına (105) Teslimde tereddüt etmem. Kendisinden nefsim için bir tehlike zuhur edemez.” Dedi. Cevap makamında ne gibi söz kekelediğimi bilmiyorum. Kendime malik olmayarak, sevki tabii ile söz söylüyor ve hareket ediyordum. Nasıl oldu bilmem, birdenbire kanın şiddetle sıçrayıp döküldüğünü gördüm. Kemali telaşla “Ah! Ben bir sefilim! Damar yerine şiryarı kestim!” diye haykırarak geriye sıçradım.

Aklımı başıma topladım. Bu müthiş beceriksizliğimi tamir etmek için kanın gösterdiği vasaitin kâffesini istimal ettim. Benim şaşkınlığıma rağmen onda

hiçbir eser telaş yok gibi idi. Sakin ve müsterih bir tavırla bana bir parça cesaret vermeye çalışıyordu!

Üç gün sonra kolun hali o kadar fenalaşmıştı ki refikalarımın davet edilen cirahlar kolunu kesmeye karar veriyorlardı. Bundan başka yapılacak bir şey kalmadığını bende anlıyordum. Bu feci dakikalarda onun dudaklarından asla bir kelime-i takdir, bir eser teessüf sadır olmadı. Ah bu ne azap! Ne ıstırap!... Öyle bir azap ki kırk sene devam eden zuhut ve ibadet bir parçacık olsun tahfif edemedi.

Artık onun eyyamı hayatının madut olduğunu ve gayet cesurane tahammül gösterdiği ıstırabatı müthişesinin yirmi dört saatinden ziyade devam edemeyeceğini gayet seri ve mühlik nöbetlerden anladık. O bizim gözlerimizden hakikati keşfediyordu. atvarımız vahamet hali setir edemiyordu. Vasiyetnamesini yapıp ölüme hazırlandı!..

O meşüm dakikadan biraz evvel beni çağırttı. O esnada geçirdiğim halleri meydan_1 siyasete giden bir cani hissetmemiştir. Fıraş ıstırabına yaklaştım. Renksiz dudaklarından gayet hafif çıkan şu sözleri söylemek için bütün kuvvetini topladı: “Zavallı dostum! Sizi harap eden, benden saklamaya çalıştığınız kederden müteselli olunuz. Benim tevakülüm tamdır. Bila gadap ve hiç kimseye karşı infial hissetmeyerek terk-i hayat ediyorum. Gösterdiğiniz adi bir hatadan naşi size niçin güceneyim? Fakat herkes böyle düşünemez. Bu hususta masum olduğunuz hâlde sizi mesul edecekleri şüphesizdir. Benim sebebimle size karşı en küçük bir ithamda bulunmaması için vasiyetnamemde hakikat hali yazdım...” Bu sözleri söylerken bana atfettiği gözleri, o kadar saf ve mühabetimiz olan anzarı seviniyordu, bila hayat sabit kaldı.

O ölmüştü ve kendisini dünyada her şeyden ziyade sevmiş olduğum hâlde onu ben öldürmüştüm. Hem beni sevdiği hâlde.... Ah beni sevdiğini anlamıştım. Curmumu affettiğine de eminim!...

(Proust)un sesi darakip kesildi. Baba Martin bir saniye kadar üzerine doğru eğildi. Her şey bitmiş, zavallı terki hayat etmişti. Yorganı naşın başına doğru çektikten sonra tekrar diaye başladı...

Mehmet Ali

Çocuk elbisesi

Kısm-ı siyasi

MÜMTAZİYET NİSVANI VE KADINLARA HÜRMET

Kadınlara hürmet etmeyen akvam mail zeval ve inhitattır. Bir heyet-i içtimaiyenin derece tekâmülüne kadınlarımızdır. Bir kavmin hayat-ı müşterekesinde

intizam ve emniyet bulunduğu kadınlarının huzur kalbiyle, saadet ömrüyle tâyin edebilir. Kadınları mesut olmayan cemiyetler, baştanbaşa bedbaht bir kafiley-i biçârgından ibarettir. Cemiyat-ı beşeriyeyi gaye tekâmüle sevk eden hak ve adalet fikirleri, müsavâtı ve uhuvveti nazariyeleri heyeti muhtereme nisvana bir şuharai mesut terakki hazırlaya bilirse ancak o zaman kuru bir nazariye olmaktan kurtularak semeradar bir saha tatbik bula bilir. Kadınları mâhkum zillet ve esaret etmek beşeriyeti mahrum etmek demektir; cihan-ı insaniyeti alçaltmak, nursuz, şefkatsiz, himayesiz bırakmak demektir. Artık herkesin bilmesi lazım gelen hakayık katiyedendir ki beşeriyetin istikbali kadınların muhterem, nevazişkar, samimi ellerine mevdudur. Kadınlar bir heyet-i içtimaiyenin uzun tahassüsü, bir milletin kalbi şefkat ve samimiyettir. O ne kadar münbasit, ne kadar münşarih, ne kadar âzade-i ıstırap ve elem olursa cemiyet o kadar mesrûr ve mesut, o kadar müsterih ve ümit var bulunur.

(106)

Devri istibdadın zulmet mühvife-i esaretinden çıkar çıkmaz vücuda getirdiğimiz inkılâp ile önümüzde açılan Kehkeşan istikbale doğru bir pervaz acul ile ilerlemek için biz, bu bütün Osmanlılar el ele verdiğimizizi söylüyor, birbirimize temin muhabbet ve uhuvvet eyliyoruz.

Halbuki heyet-i içtimaiyemizin bu terakkiyatı mükaddesesinde bize kuvvet ve metanet verecek, bizi en kutsi ve samimi bir şefkat müesiresinin cenah-ı nevazişi altında okşaya okşaya mesaimizi muvaffakiyetle ikmal için teşci edecek validelerimizi, zevcelerimizi, hemşirelerimizi, kerimelerimizi unutuyoruz. Hala onlara ispatı hürmet edemedik. Hala onları heyet-i içtimaiyemizin mahkûm esaret oyuncakları şeklinde telakki etmekten, hala onların kıymet içtimaiyelerine atf-ı ehemmiyet etmemek, haklarını talep ederek, yalnız vazifelerine sadık ve vefâkar kalmalarını talep ederek mukabilinde vahşet ricliyemizden hiçbir şey terk etmemek meslek sakiminden uzaklaşamadık. Masaib-i içtimaiyeden en ziyade mütesir ve mustarip olanlar kadınlarının heyeti içtimaiyemizin bu masaibinden kurtulup nail-i inşirah olduğu mesut günlerde bile onların bir dakika saadetlerine müsaade etmiyoruz, devri mesut Hürriyetimizi onlara zehrediyoruz.

Hâlbuki kadınlara hürmet etmeyen, kadınların hukukunu pamal-ı hakaret eden akvam-ı zelil ve sefil, vahşi ve müstakrah sürünmeye mahkûm bir serseri kafilesinden ibaret kalır. Artık bunu bilmeliyiz

Heyet-i içtimaiyenin ilk esasları ailelerden ibarettir. Birinci heyet-i beşeriyenin kehvare-i zuhuru kadınlarına hürmet, erkeklerine şefkat ve muhabbet

göstererek temin selamet ve intizam eden har ve muhterem bir aile evcai olduğu gibi sonuncu heyet beşeriyenin mebnasıda yine böyle olacaktır. Şu hâlde devlet, millet, hatta bütün beşeriyet ailelerin saadetini imhaya muktedir bir küçük yarayı hamil demektir. Bu yarada en ziyade mütahassis olan uzu üzerinde icrayı tahribat eder. Ailenin en mütahassis olan uzu üzerinde icrai tahribat eder. Ailenin en mütahassis cüzü ise kadınlardır. Binaenaleyh kadınları cerihadar hayat müşterekesini tesmim etmek demektir. Osmanlılar eğer esir ve zelil çekindikleri otuz senelik mazinin zayıtı medeniyesini telaf-i etmek isterlerse, eğer arkalarında akim, bomboş kalan zavallı oldukları nazarı takdir ve hürmetle görmeye artık alışmalıdırlar. Artık hayvanca bir hırs tecavüzün verdiği muhakemesizliğe bu muhterem kadın kalplerinin nezaheti hissiyatını, ulu şefkat ve merhametini ihlal etmekten, onların en nazar karip çiçeklerden daha güzel, daha kıymetkar kadınlarını zehirleri enfası taarüzla soldurmaktan içtinap etmelidirler.

Evet, artık bir kadın kalbinin bir heyeti içtimaiye için ne bulunmaz define esrar-ı şefkat ve samimiyet olduğunu öğrenmeliyiz. Artık kadınlara tecavüz için kımıldayacak dudaklarımızın, onları tahkir için hârekat edecek kullarımızın bu kuvvet ve cesareti insanlığa rekabet eden bir hayvanlıktan bulunduğunu bilerek insanlığımızın galebesini temin etmeye gayret etmeliyiz.

Kadın, bir heyeti içtimaiyenin namusu müşterikidir. Ona uzatan desti tecavüz namusu içtimaiyeyi ihlal etmiş olur. Heyeti içtimaiyeden ihlal edilen namusu müşterikenin intikamını vasaiti meşrua kanuniyesiyle almalıdır.

Bu herkesin, bütün efradı milletin bir taraftan hakkı, bir tarafından vazifesi olduğunda şüphe yoktur. Bu hakka riayet, bu vazifeyi icraya delalet etmeyen kanunun, bu kanunu tatbik etmeyen hükümetin muhtaç ıslah bir noksanı var demektir. Bu noksanın telafisini talep ederiz. Her şeyde olduğu gibi hukukunu da sui istimal etmekten utanmayan birçok serserilerin hala kadınlara, namus millete, haysiyet içtimaiyeye tarrüz ettikleri görülüyor. Zaptiye nezaretinin bir türlü açılmamakta ısrar eden enzarı dikkatini defaat ile bu hususa davet ettik. Hep taş gibi gayr-ü mütahassis bir tavır lakaydı gördük. Geçen hafta erkeklerinin refakatlerinde bulunan kadınlarda tecavüz edildi. Hala mı kadınlarımızı ihmal edeceğiz? Onların hakkı, hak masuniyetleri, hak hürriyet ve âzat nileri yok mu?

İstibdad-i heyeti içtimaiyemizin sahne-i siyasetinden izale ettik. Fakat kalplerden, aile ocaklarından, zevci ve zevce mahrümiyetlerinden de çıkara bildik mi acaba? Biz bunları ıslah için uzun uzun düşünürken, kadınlarımıza hukukunu

tanıtmak, erkeklerimizi bu hukuka riayetkâr kılmak esbabiyle iştilal edecek iken kadınlarımızın sokağa bile çıkamadıklarını, efkâr-ı umumiye muvacehesinde kadınlığa vahşiyane tecavüz edildiğini görmekte müteallim oluyoruz. Bu daha ne vakte devam edebilir?

Küçük bir sebeple lüzumundan fazla müteessir olmak kabiliyetinde halk edilmiş olan zavallı kadın kalpleri zaten ötede beride korkunç rivayetlere mebzul bir müsaade deveren hadisatı müsifenin uyandırdığı heyecan ve hem inanınız içinde çırpınıp dururken bir de doğrudan doğruya onlara karşı tarrüz edildiğini iştilirse huzur kalpleri, sükûnet-i rühiyeleri halaldar olmaz mı? Namus ve masüniyetini baba, kardeş bildiği heyet içtimaiye efradının, bila istisna bütün efradı milletin tekaffül umumiyesi, himaye müşterekesi altında bulundurmamak hak meşru ve mukaddesine malik olan bir kadın heyeti umumiyeden bu kadar emniyetsizlik görürse hangi hürriyetine, hangi masuniyetine nail olmuş olur?

(107)

Namus ve masuniyetleri yed-i emanetlerine mevdu olan kadınlar içlerinden tecavüz vukunu gören millet nasıl tahammül eder? Yine tekrar edelim: Kadınlara hürmet etmeyen ekvam mail zaval ve inidamdır, bir kadın, heyeti içtimaiyenin namus müşterikidir. Hükümet bu müşterek namusun ihlaline karşı sükût ile mukabele edemez. Eder ise namus içtimaiyeyi ihlalde ispat-ı iştilak etmiş olur!

Hakkı Behiç

RAİK'İN ANNESİ

Muharriresi: Halide Salih

—Mabadi—

—Kaplumbağa yavrusu mu?

—Kaplumbağa yenir mi?

—Oo...f, artık bilmeyeceğim. Sepettekini de yemem.

—Ben yalnız yerim.

Raik mütefekkir, hırçın, fakat ninesinin biraz müstehzi lakaydısına karşı cesareti düşük, bir dakika sükûttan sonra durdu:

—Sahiden yer misin, nineciğim?

Uzun, hafif, zarif bir kahkaha.

—Öyle ya, sen istemezsen yerim.

—Bende kaplumbağa yavrusundan başka ne varsa yerim.

—Kedi yavrusu olsa da yer misin?

Raik'in sureti düştü. Sepeti bıraktı. Sakitane yürüyor. Genç kadın çocuğu fazla üzmüş olduğuna müteessif, arkasından bakıyordu. Çehresini ancak yandan görebiliyordum: uzun kirpikleri azıcık yukarı doğru dönük, kaşının ucu ince burnu biraz uzunca, krem renginde kıymetkar bir kumaşı hatırlatan lekesiz bir ten, dudaklarının ucu rakik bir neşe ile mühtez, altın gibi kızılıtlı, açık kestane renginde saçları güneşte parlıyor. Gözlerinin rengi ile cebhesinin mansını tasavvur edemiyorum. Fakat gördüğüm kadarı bana ince müstehzi, güzel olmaktan ziyade kibar ve görülmemiş tarzda cazibedar bir kadın tahmin ettiriyor.

Raik'in sükûnetini fazla bulmuş olmalı ki bir daha somurtmamış giden çocuğa baktıktan sonra eteklerini topladı, Birdenbire koşmağa başladı. Yıldırmasının altında dalgalanan vücudu, zarif, küçük ayaklarının hareketi, dağılan başörtüsü ile bütün avzaı şiir mutlak kadar güzel, en ağır bir musiki parçası kadar gaşi edici. Çamlara dalarken başörtüsü kaydı, biran için altın mevcelerle güneşte yanan, parlayan bir baş gördüm, sonra gaip oldu. Raik kırmızı bacakları birbirine karışarak, avazı çıktığı kadar bağırarak annesini müteakip çamlığa daldı.

Şu tabi manzaranın taravet-i visadelighinden dimağım, kalbim ve gözlerim mahzuz, mütelazziz, onların gaip oldukları noktaya kadar geldim. Tam o noktada tecesüsüne galebe çalmayarak yoldan çamlığa bir iki adım attım. Benim öyle yemeği yediğim çimenlikte Raik'in annesi çömelmiş, kollarını sıvamış ufak, beyaz elleriyle temeyyüz bir peçete yapıyor, sonra yumurta, taze peynir çıkarıp diziyor. Raik de hala ayakta yalvarıyor, sakladığının ne olduğunu soruyor. Genç kadın elini sepete soktu, iki dana Raik'in yataklarını eğdiren büyük Pembe şeftali çıkardı. Raik ellerini çırparak, sıçrayarak dönüyordu. Birdenbire ağaçların arasından gözü bana ılıştı. O ayrı, nemnan çocuk gözleri önünde kendimi o kadar aciz ve mahcup buldum ki kaçamadım.

“Nineciğim, şuna da bir şey ver” dedi. Derimin altı su dolu imiş gibi Birdenbire alnımdan soğuk bir ter boşandı. Şimdi genç kadın yüzünü dönecek, beni görecektir ya ahlaksız bir çapkın, yahut aç gözlü bir dilenci zannedecek. Bir an için hiçbir harekete muktedir olmaksızın cıvılnmış gibi olduğum yerde kaldım. Fakat genç kadın başını çevirmedi. “Raik, nereye gidersen bir köpek bulursun, havşet .” dedi. Raik'in uzun kahkahasını, izahatını işitmek için hayatımı kurtaracakmışım gibi kaçtım. Hemen beş dakika arkamdan yetişirler, korurlar havfiyle alnımdan ter boşanarak

koştum; sonra yolun üstüne oturarak havfimin, telaşımın ne kadar gülünç olduğunu hatırlayarak uzun müddet güldüm.

Üç gün sonra İstanbul'dan İhsan ile Salim geldiler ve balığa çıktılar. Köyün letafetine doymadılar, çamların altında uçümüzde uzandığımız zaman İhsan Birdenbire sordu: “Rauf'u görüyor musun?” birkaç gün evvelki otele ziyareti hatırıma geldi. Fakat bir şey söylemeksizin sordum:

—Rauf burada mı oturuyor?

—Evvelden adada oturmuş; fakat şimdi daima yanında gezdirdiği şüpheli kıyafetli bir Leh'li kadınla Beyoğlu'nda imişte yine otellerden birinde bir iki oda arıyormuş.

Rauf evle idi. Hatta beş altı ay evvel kendisine nispeten pek (108) genç bir kızla evlenmesi üzerine iyice kil ve kal olmuştu. Salim Rauf'un metresinden bahsederken gözlerinde garip bir şule, dudaklarında hasetli bir tebessümle: “Fakat bu talili köyün ne kadarda güzel kadınla yaşıyor” dedi. İhsan sükût ediyordu.

—Demek Rauf'un metresi çok güzel.

İhsan biraz hiddetlice cevap verdi: “beyaz bir hayvan!”

İhsanın tavrından bu mesele hakkında hepimizden fazla malumatı olduğunu istidlal ediyordum. Herhâlde Rauf'un bu hareketinden göstermek istediğinden fazla müteessir idi. Acaba Rauf'un metresi ile bir münasebet sabıkası mı vardı, yoksa zevcesini mi tanıyordu?

Rauf kışları Şehzadebaşı'nda İhsan ile pek yakın komşu idiler.

—Rauf'un haremini tanır mısın? Dedim.

Oltasından ucunda titreyen balığı kemal-ı ehemmiyetle kurtardıktan sonra cevap verdi:

—Bizim evdekilerin rivayetine nazaran güzel değilmiş.

Salim tecrübecar bir adam tavrıyla başını sallayarak itiraz etti:

—Kadınlar komşularını daima çirkin bulurlar,

İhsan birdenbire hatırladığı bir hayale tebessüm ederek gözleri dalgın:

—Ben bir defa arabadan inerken görmüştüm, dedi.

—Nasıl bulduk?

—Pek zarif, pek güzel.

Salim gözlerini açtı, “Rauf'un şimdi yaşadığı kadından daha güzel mi?” dedi.

—O kadar büyük bir parça değil.

—Bu Salimin sualine cevap olamaz.

—Azizim, güzellik sırf insanın zevki selimine tabi bir meziyet. Ben zaten onun güzelliğini düşünmüyordum. Kendisini yakından tanıyan anlayışlı bir dostum var, onun anlayışına nazaran Rauf ne kadar kaba ve anlayışsız ise o o kadar hassas, sevimli, zeki bir kadınmiş.

En garibi kocasının bu halinden meyas olmaması. Melek gibi bir çocukları da var. Bu kışın nihayetinde Rauf'un uzun gaybbetlerdinden, vefasızlığından bizar olarak babasına gitti.

Şimdi Arın köyünde oturuyorlar.

Birdenbire zihnim onu yakından tanıyan İhsan'ın dsetine gitti. Tanıyamadığım bir kadın hakkında s-i zanda bulunmuş olmak baygınlığına kapılmamak için başka bir sual iyrat etmemeğe cebri nefis ettim. Gözlerim sandala hafif hafif hücumla oynasın su mevcelerine daldı.

Fakat Salim hemen:

—Acaba şu kadını yakından tanıyan Dosten kim oluyor? Dedi.

—Rauf'un dayızadesi, henüz Avrupa'dan gelmiş bir kimyager. O. Salim, hemen zihnin yaramazlıklara kaymasın, zavallı hasta bir adamdır. Benim eski arkadaşlarımdandır. Belki Siret bile onu burada görmüştür. Ancak bu kişi Rauf'un karısıyla yedi sekiz defa görüştü. Artık Rauf ve şrekâsından kâfi bahsettik. Acaba yemeğe dnsek nasıl olur? İhsan'ın arkadaşının Rauf'un karısıyla bir münasebet-i mahssesi olmadığını öğrenince ismini sormak bile hatırıma var olmayacak varit olmayacak kadar nazarımızda adileşti. Artık hepimiz öyle yemeğini dşnyorduk. Karnım çok ağıktı. O. Salim, hemen zihninin yaramazlıklarla kaymasın, zavallı hasta bir adamdır. Benim eski arkadaşlarımdandır. Belki Siret bile onu burada görmüştür. Ancak bu kış Rauf'un karısıyla yedi sekiz defa görüştü. Artık Rauf ve şrekâsından kâfi bahsettik. Acaba yemeğe dnsek nasıl olur? Karnım çok acıktı.

İhsan'ın arkadaşının Rauf'un karısıyla bir münasebet mahssesi olmadığını öğrenince ismini sormak bile hatırıma varit olmayacak kadar nazarımızda adileşti. Artık hepimiz öğle yemeğini dşnyorduk.

O akşam doğru iskeleye inmiştik; vapurun vrudunu bekliyorduk. Salim Büyük Adaya geçmek istiyor, biz de mmanata çalışıyorduk. Nihayet eğer Rauf'un beraber yaşadığı kadını grebilirse kalacağını vaat etmişti. Bu esnada vapur da yanaşarak ahali çıkmaya başladı pek çok geçmeden müteredit bir tavırla, uzun boylu, mülhem fakat mütenasip, mor fistanlı, şayıkasının mor benekli tlleri arasından güzel

sarışın boyalı yüzüyle, soluk kabarık sarı saçlarıyla pek nazar-ı dikkati celp eden bir kadının refakatinde geliyordu. Kadın altındaki mor tüllerle müzeyyen şemsiyesini sallayarak, her ufak hareketiyle titreyen zaidatlarıyla iki tarafa sallanarak, çehresini biraz çanık yürüyordu. Rauf bir yere bakmaya cesaret edemiyordu, bizi, hele mor fistanlı kadına takdim edilmek ümidiyle multafitane mütebessim elleriyle ben Salimi görmeden geçti. Sonra yolda görmüş olduğum Vici Matmazel, iki kukla çocuk, lacivert çarşafı hızlıca Fransızca söyleyen bir kadın göründüler. İhsan koluyla beni ikaz ederek:

—Rauf'un haremi, dedi.

—Bu kadın mı? Dedim.

—Hayır, arkada beyaz sakallı ihtiyarla gelen.

Evet o zaman gördüm. Herkesten bir baş uzun, ipek gibi beyaz sakallı, müşfik, muhterem çehreli bir ihtiyar, yanında küre-i arzda bütün kadınların azametlerini zarif, genç vücuduna toplamış vakur, siyahlar içinde müteazzim başı yüksekte ilerleyen bir kadın, küçük Raik morarmış, müteassir çehresiyle, yaşarmış büyük gözleriyle, siyah peçenin örttüğü çehreye başını kaldırmış, serbest kalan eliyle ilerisini göstererek ninesine yalvarıyordu.

Ne söylüyordu? Bilmiyorum. Fakat o şen, o müptesim, bütün varlığı güneşte dalgalayarak o yolda çocuğuna sarılmak için koşan kadın güya taş olmuştu. Demirden bir el ile çocuğunun elini kavramış, bu çocuk çehresindeki istirhamı görmeden, hatta işitmeden, yalnız kendine edilen tahkire karşı tahaccür etmiş kalp ile, yaralanmış izzet-i nefsi ile vakarını muhafazaya çalışıyordu. Önümüzden geçtiler.

Hıçkırığa benzer bir sesle artık çabalamaktan sarf-ı nazar (109) eden küçük Raik, nineciğim “elimi sıkma, gaip oldu” dedi. Küçük Raik'in hıçkırığına boğazıma tıkanan ve menetmek için bütün metanetimi toplamaya mecbur olduğum bir hıçkırık mukabele etti. İhsan gözlerinde iki damla yaşla gaz penveye döndü.

(Mabadı var)

FRANÇOİSE'A MEKTUPLAR 2

Müellifi: Marcel Proust

Mütercimleri Kırmızı—Beyaz Kulübü Müessisleri

—Mabadı—

İkinci Mektup

Serginin bir donanma gecesi, üç seyircinin tehasşüsâtı —Francoise’ın on dokuzuncu asrın kuvve-i fevkaladesi hakkındaki fikri —“Puti Pala” ve “maziye mütallik” kısım—tamamıyla yeni fikirleri olduğu hâlde Francoise maziye melisinden hoşlanıyor—bir talim kaidesi —bir muhayyel “Puti Pala”nın pervezası.

Azizim Francoise, insan sizin senenizde bulunduğunuz zaman kendini o kadar şen, o kadar mesut inkişafının etrafını ihata eden şeylerin sönüp gitmesinden hiçbir hüznün, hiçbir keder duymuyor. Sizin henüz pansiyonu terk etmediğiniz bir zamanda açılmaya, sönmeye cesaret eden o şeyler, sizin ancak nazar-ı istihfafinize layık olabilir. Açıkça söyleyeyim, onlar sizin hem asrınız değildir. Ve sizde pek doğru olarak kesb-i kanaat etmişsiniz ki en ziyade şayan-ı ehemmiyet olan devir, 1901’de—sizin hayata dâhil olacağınız zamanda —başlayacaktır.

Fikrinizin bu temayül-i latifeyi, geçen teşrinevvelde, parkın darülfünûna dühûlunuzdan evvelki bir cuma akşamı, ilk defa olarak nazar-ı dikkatimi celp etmişti. Siz validenizle bahçemde küçük bir akşam seyranı yapmak üzere bize gelmiştiniz. Serginin bir şenlik gecesi idi. Küçük büyük bütün kaleler, bu mükit beldenin bütün nukat-ı mimariyesi, sehhar şuleleriyle birbiriyle kucaklaşıyor gibi idi. Madam Lokalyan şu asar-ı nefise müsabakasının böyle çabukça nihayet bulmasındaki teessüflerini anlatıyordu. Ben onun fikrini tasdik etmiş ve 1900 muşhir-i umumiyesinin bütün letafetini tetkik ile bir mahzûziyet-i manaviyeye nailiyet için bize bırakılan o dar, kısa zaman ile, bütün bu fevkaladelikleri vücuda getirmek için sarf edilen namütenahi kuvvet arasındaki mübayanat-ı mülâhazaya dalmış ve iyice tedvir edilmiş bir muhit içine kendimi tamamıyla fırlatmıştım.

Girdiğim şu muhit-i muhayyelin son devresine doğru sizin nazarı beni birden tevkif etti; öyle zannettim ki gülmek istiyordunuz. Fikrime metanet vermek için size sordum:

—Lakin siz, Francoise sergiyi gaip etmekten müteessif değil misiniz?. Cevabınız, işte aynen:

—Oh! Ben mi... Sergi, onu artık lüzumu kadar gördüm! Fakat bu cevabın şiddeti, nihayet bulan zavallı Sergiye hitaben hemen ilave ettiğiniz daha iltifatkâr bir cümle ile tashih edilmişti:

—Mamafih, demiştiniz, bu defaki çok güzeldi... Bilhassa edvar-ı sabıkaya mütallik şeylerle “Buti Pala” vardı...

“Çok güzeldi... edvarı sabıkaya mütallik şeyler ile Buti Pala vardı...” işte, serbest sedanızın latif bir nağmesi ile, gözünüzün önünde lema baş olan bu şehir-i latif

ve derhaşani artık tamamıyla maziye gömüyordunuz!.. Bu fikir şüphesiz validenizde de benim gibi bir tesiri hâsıl etmişti. Zira iştikalarımıza birden nihayet vermiştik. Ve bu gece artık aramızda 1900 sergisinden hiç bahsedilmedi.

Lakin, Françoise, tasavvur edemezsiniz, sizin bir vuzuh-u saf içinde söylediğiniz bu en ufak söz, bana tamik için ne vasi zeminler keşat ediyor. Madam Lokalyan gittiği zaman, bahçemde iyice bir müddet bu insan bana yerini temaşa ile kalmışım. Hatta o kadar müddet kalmışım ki yavaş yavaş bütün o bengal ateşleri, gaz fenerleri, elektrik topları tamamıyla sönmüş, etrafı bir siyah huyuyla, boş bir şey, artık olmuş, yıkılmış bir mazi haline girmişti. Bilakis, bütün bu boşluğun fevkinde, biraz evvel arzın şuaat-ı müneveresinin inika-ı harik eladesi içinde nabedit olan kevakibin o müebbet donanması, şimdi saf bir sema üstünde leman ediyordu.

Akşamdan beri o kadar şen, o kadar gürültülü olan Trukadaro sokağı evkat-ı sairenin sükûnet-i daimesine gömülmüştü. Bu sükûnet ve hafif bir mehtabın tüm siyahlığı tefekküratıma daha vasi bir cereyan veriyordu.

Şimdi bir vuzuhu fikir ile, beş dakika evvel verdiğiniz o kısa hükmü tamik ediyordum. Bu hükmünüz pek sert ve derin bir şey olduğu için değil, hayır, yalnız on dokuzuncu asrın kuvve-i fevkaladesinin, yirminci asır genç müfekkiresi üzerindeki tesiratının bir neşanesi olduğu için beni alakadar ediyordu.

Çünkü siz, Françoise, yirminci asrınısınız: yirminci asırda genç kız, zevce, valide olacaksınız. On dokuzuncu asır sizin yalnız sen tufuliyetinize nail olmuştur.

Şimdi, birbirini takip eden o iki hükmünüzden şu neticeler istidlal ediyorlardı:

Evvela, “ bu kuvve-i fevkalade”nin, —alalekser dudaklarınız **(110)** arasından sıyrılan bir tabiri cesaret edeceğim sizi hiç “mebhut” etmediği. Saniyen sizin onda şayan takdir bir muvaffakiyet bulduğunuz—mademki bir hiss-i merhametle o kuvve-i fevkaladeden “pek güzel” cümlesini sakınamıyorsunuz. —salisen, sinai ve fenni kısımları gibi kuvve-i cazibeleri, pek lakayt telakki ettiğiniz, hatta son artistin kısmetinin bile sizde bir tesiri hâsıl edemediği... size “edvar-ı sabıkaya ait kısımla, Puti Pala” lazımdı. Yani hakiki bir kisveye bürünmüş tarihi bir çehre memleketinizin tarihi şaşadar bir surette izah edecek aşya ve asar-ı sinaiye lazımdı.

Ve bu cihet bana cidden şayan-ı dikkat göründü. Siz tamamıyla yeni bir hanımsınız. Moda hakkında ne kadar az malumatlı olduğunuzu iddia etseniz daima mutayakız bulunan suret-i intikaliniz, son modalar hakkında izahat almak için en ufak fırsatlardan istifade etmeyi bilir. Daima, Madam Lokalyan’ın şayıklarının,

mantolarının biçimini tenkit eder ve kendinizde naymevsim nemayışlardan içtinap ile kemal-i meharetle gitmeni, saçlarınızı yapmayı bilirsiniz.

Bu söz caddesinin, Lui Filip tarzı mimarisindeki apartmanında sevsen çiçekleri ile müzeyyen açık kâğıtlarıyla kalbe neşe verir. Bu asrın madar-ı mafhareti olan ihtiraatı sever; ikametgâhınızda bilcümle teceddüdat-ı ahirenin mevcüdiyeti arzu ederseniz. Hatta bu, bir gün aramızda bir zemin munaza teşkil etmişti. Zengin ve serbest olsanız otomobil ile Culan'dan zevk alacağınızı söylemişiniz. Hulasasız, bütün manasıyla pek “asrınızın”, hulasasız, bütün manasıyla pek “asrınızın” yani yirminci asrınızın “ve bu” umumi bir manzara karşısında mazinin bedialarından bazılarını beğenmeden sizi menedemedi.

Eğer sizden sebebini sorsaydım, ihtimal ki bana cevap vermekten izhar-ı acz edecektiniz. İşte benim amca tecrübem, bu sizin anlayamadığınız hissiyatınızı size anlatmaya çalışacaktır.

Evvela, sizin “yeniliğiniz” tevazün maddi ve maneviyetinize iyi bir delildir. On sekiz yaşında, nazarlarınızın istikbale müteveccih olmaması tabii hoş bir şey olamaz. Hemseneniz olan refikalarınızla bir arada bulunmaktan hoşlandığınız gibi, asr-ı hazır şeylerinde size hususi bir samimiyette gözükmeleri, onlar arasında yaşamadan zevk almanız pek tabii ve lüzumludur.

Oh, bu yenilik hevesini, bu yârin ümidini, bu en iyi bir istikbale doğru sevk-i tabiiyeye muhafaza ediniz! Alem-i hayatta hiçbir yere gitmeden geri dönen genç asabilere acırım. Asrınızın modalarını iyice tecrübe ediniz, Francoise. Yaşadığımız zamanın ahvalini mütehassis olunuz. Bir gün aks elamel taraftarı olmak için vaktiniz olacaktır.

Yalnız sizde mevcut olan mesut bir hassa-i itidale ve eski bir aileden doğmuş olmak saadetine teşekkür olunur ki bu “yeni” meyil ve hevesini memleketinizin bedâ-yi sabıkasına karşı esrarengiz bir teveccüh ile tevfiik ediyorsunuz; evvela, güzel olduğu, şahsiyetinizde tecemmü etmiş virayete mutabık bir surette güzel, hususi, sanat girememiş, sizin pek çabuk nüfuz edebileceğiniz bir güzelliikle güzel olduğu, saniyen bir Fransız mazisi oldukları, Fransızlar tarafından düşünülmüş, tatbik edilmiş, o bir zaman Fransız mevcudiyetlerinde istimal edilmiş oldukları, hülâsa bir kelime ile “milli” oldukları için tevfiik ediyorsunuz. Sönüp geçmiş asırların bu latif döşemeleri, bu harik elade ufak tefekleri bu nadir cini şeyleri, zarif elmaslarıyla sizin aranızda, Francoise, bir karabet var ki ilk tesadüfte sizi ifade eder. Romanya karanlık peşini Avustralya imparatoru tarafından iyare edilmiş olmakla beraber, bir parça sizindir. Mari

Antuanet'in dolabı, en ufak bir köylü zineti "edvar-ı sabıkaya ait" çamlıklar içinde asılmış, zamanın husaratından mucizane bir surette korunmuş adi bir kumaş sizin önünüzde ırkınızın kidadini gösterir, bu cihetle sizi, bir İspanyol zirhelisinden, yahut Hint devlet-i muzzamesinin yadigâr makdesinden ziyade alakadar eder.

Öyle ki bu yaz günlerinin hiç olmazsa bir on beşini ziyeretine hasrettiğiniz o cesim mevze mecmu itibariyle hatıranızda müphem bir hasetten başka bir şey bırakmaya bilir. Siz bile onu kâfi derecede görmüş olmaktan bahsediyordunuz; lakin "Puti Bala" ve onun muhtelif davaire ayrılmış parlak şuabat-ı tarihiyesi hakikaten nazarlarınızı celp etmeye bilir mi? Orada gördüklerinize, hayalini müfekerinize hak edecek bir nazarla baktınız. Bu hayal, bundan sonra sizin mevcudiyetinize, aklınıza, genç meyil nakızınıza karışmıştır. Bunun gibi size ihsas ettikleri gururu meli, temayulat-ı bedayuper sitanede ihtiyari ve amik oldukları için zamanla mahu olmayacak; bilakis sizde kökleşecek, kuvvet bulacak, tabiatınızın, hassasiyetinizin teşekkülüne yardım edecektir.

Françoise, bütün bunları bir paça düşününüz. Bilhassa, başka şey düşünmeye mezun olmasanız pek tahammül kadar olacağını itiraf ettiğiniz, dikiş saatleri buna pek müsaittir. İşte bununla da sabit olur ki, eğer bir tahsili maziye, vakayı manküleye, tarih-i nesliye kadar nüfuz etmezse, hiçbir cihetle mukayyet olamaz. Zamanınızın genç kızlık fikrine nazaran tahsil, bir sevk-i tabi ile itiyadat-ı kadimeye mâni olsa bile, en ziyade tecedüdat hazıraya karşı mütecessis olmalıdır. Bu hakikat, o kadar zarifane istediğiniz "şeyler üzerine dersler" de bana rehberlik edeceklerin (111) pek ufak bir kısmına dâhildir. Ve bu, benim on beş günde bir yazacağım mektupların havi olacağı malumatın esasını teşkil edecektir. Bu hakikat, Madam Lukalyan'ın, sizin tahsilinizi tevdi ettiği meşhur bırakan darülfünunun mükemmel kadınları tarafından tanınmış, tatbik edilmiştir? Bu müdireni Madam Roşa'nın sistemidir? Bana naklettiklerinize binaen korkarım ki hayır! Madam Roşet ve refikelerinin malumatları, felsefelerince 1900 de bir küçük Fransız'ın tahsili tamamı tamamına kendini talebelikleri zamanına, 1855 tarihindeki bir küçük Fransızın tahsiline benzemelidir. Bu, ahvalı kadimeye biraz fazlaca münkat olmaktır. Fakat âlemde bir takım garip fikirli insanlarda da rast geleceksiniz ki onların fikrinde bir muallimin vazifesi küçük Fransız'ı, bir küçük İngiliz, bir küçük emri yakalı yaymaktır. Böyleleri pek tehlikelidir. Madam Roşte teknesi ise tehlikeli değil, yalnız faydasızdır.

Küçük dostum, parmağa insani gayr-i meri eden altın halkayı koymaya ve sizi, arkadaşlarınızı bu gün mektepte sabah duasından akşam duasına kadar takip

etmeyi ne kadar isterdim. Bana olan itimadınıza rağmen bilirim ki ne sınıfta muallimlerinizin bütün öğrettiklerini ne teneffüste talibat arasında cereyan eden bütün vakayı ve ne de gürültüsüz müzakere saatlerinde zihninizde deveran eden şeyleri amcanıza temayüle anlatmazsınız. Nesevi farmasunluğunuz o, öğrenilmesi en ziyade badi-i neşe onları söylememek üzere dudaklarınızı tahtim eder. Lakin bana şakırdalık tecrübelerim kâfidir. Alelade bir Fransız pansiyonunun ne kadar modası geçmiş bir küçük âlem olduğunu ve orada bazen en ehemmiyetsiz şeylerin nasıl bir ihtimam fevkalade ile öğrenildiğini bilirim. Ve sizinde zekâ-yı şebabınızın bunu takdirde gecikmediğini anladım, madam ki hayat üzerine başka yola da tahkikatta bulunmaya arzu ediyorsunuz. Mamafih, yeni Françoise!—Asıl hulasa etmek istediğimde şudur—Parkın darülfünunun usulü tedrisini tamamıyla istihfaf etmekten tevakki ediniz. Onların da sizin memleketinizde bir genç kızın bilmesi muhakkak elzem olan, şayan hürmet ve tahsin bir kısmı itiyadatı ve bazı esasları vardır. Bu tecarüp ve itiyadat-ı kadime halitasından iyi ve fena olanları tefrik etmek sizin müteyakkız zekâvetinize muhavvildir. Sevgili “Puti Bala”nızda maadin, nebatat, hayvanat ve sairenin sureti cemi ve tanzimi sizi mütahayyer etmişti. Bu fevkaladelerin ekseriyesini yıkılan enbarların tozları ve son asrın metrukat-ı sinaiyesi arasından birçok zamanlar hapsedilen pek türlü yaygınlar içinden çıkarmak lazım geldiğini bilmez değilsiniz.

İşte siz de hayat serbestaneye dâhil olmadan evvel, eski muallimlerden tevarüs edilmiş, itiyadat-ı ve efkâr yaygınlarından aklen muhakeme ve temeyyüz ederek bir piyango çekmeye mecbursunuz. Muhafaza edilmeye layık olan efkâr ve itiyadatı evvela lafafetleri, asaleti zatiyeleri sonra da hakiki, amik milletlerden tanıyacaksınız. Ve böylece yavaş yavaş Fransız kadınlarının latif, âli müstesnalığını teşkil eden bir müze vücuda getireceksiniz—hayır getireceğiz; çünkü bundan ben de size yardım edeceğim. —kıymettar nesli ahirinizi lakadar etmeksizin “Şanraliza” müzesinden hüsn-ü tabiat dersleri aldığınız gibi şimdi de vakit vakit, şu vakayı ve hatırat ile tefriş edilmiş muhayyel “Puti Bala”yı ziyaret etmekle tamamıyla yirminci asra mensup bir genç kız olmamak muhatarasında bulunmayacaksınız.

KISSA-İ GARAM

—Fransızcadan—

—Mabadı—

Mütefekkir ve geniş alanlı, rahibe gözlü, bol beyaz esvaplı bir genç kıza tesadüf ederek taaccüp etti. Bu “Efrem” in bütün nazarlardan kemal-i ihtimamla sakladığı kızdı. Fakat o, bu tesadeften âsla mütehayyir görünmeyerek prensi evvelce tanıyormuş gibi kan renginde bir mayı havi bir şişe araisiyle:

—Sizin için çalışıyoruz, dedi.

—Prens mütehayyir: “Benim için mi?” diye sordu. Ve aynı hayretle devam etti:

—Prensi mi arıyorsunuz?

—Heyhat! Pederimle beraber taharri ettiğimiz şey “Eksirsiyal”, devayı gel lahutidir, bunu bulduğumuz zaman artık ölüm bizim mağlubumuz olacaktır

—Bu kadar âlim misiniz?

Kız müte vazane cevap verdi:

Nebatat ve encumun isimleriyle, yedi lisan, ilim cefer bilir insanın ellerinde bütün nasip hayatı okur ve gözlerimi kapayarak ne kadar uzaklara olursa olsun her şeyi birçok havail arkasından görürüm.

—Bu kadar ilim sizin neyinize yarıyor?

—Pek az şeye... Ve içini çekerek başını eğdi. Sonra bir ümit serâir bir sitane ile dolu gözlerini duvara asılı olan (112) tasviri İsa'ya çevirdi. Ve bir ayak sesi işiterek şiddetle: Gidiniz, dedi, birinin benimle gizli konuştuğunu babam duyarsa

—Kim olursa olsun —onu öldürür.

—Sizi badumade görmek isterim. Bu nerede kabil olur?

—Beni, yarın şu karşıda mavimsi tepelere görünen dağlara çıkacağım. Pederimin rasathanesi bunların en yüksekğinin zirvesindedir. Orada bu kışı yalnız geçireceğim için sizde isterseniz, geliniz.

Prens rasathaneye her gün gitmeye başlamıştı. Genç kızın latafet fevk-i eltabiyesi, ve siati malumatı, nicabet-i ruhu prense az zamanda bir aşkı gayr-i maddi ilham etti. Çünkü bu mahlûk, sanki bir cisim değil, bir ruh, bir hayaldi; bütün söylediklerinde derin bir fikir hikmet, hakiki bir manay-ı hayat vardı. Bir gece birlikte yıldızları seyredelerken prens kendisine alihat-ı asatırdan “Evren”in namını verdi. Bütün günleri birçok mühim mebahisle geçirdi. Ve daima tenasuhtan; vihdaniyet ilahiyeden, ebediyet-i ruhtan bahisler açarlar, genç kız bunların hepsine inanır, prens ise cümlesini inkâr ederdi. Kız geceleri yalnız başına, kızgın fırınların alevleri üzerinde kaynayan butların önüne gider, aradığı ekşir-i mühayyilin tebhirine çalışırdı. Artık kış da gelmiş, dağların üzerini beyaz karlarıyla setretmişti.

Gittikçe sararan prensi gördükçe melalinden oda sararır, aradığı ruh-i şafiyeyi acele bularak prensi yakında mahkûm olacağı mevitten kurtarmak için sabırsızlanırdı. Zira yaptığı hesabat-ı gâribeden anlamıştı ki muhabbetin daha ancak iki haftalık hayatı vardır.

Bu suretle on üç gün geçti. On dördüncü günün sabahı artık büsbütün tebdil-i şekil etmiş olan prensin önüne gelip elinde tuttuğu şişeyi göstererek:

—İçiniz! —Dedi ve prensin tereddüt ettiğini görünce ilave etti,—içmezseniz yarın olmanız muhakkaktır.

Prens şişeyi eline almış, hayret ve dehşetten titriyordu kızılıyordu ki:

—Nihayet tılsım bulundu. Binaenaleyh bu cariyenizin size karşı son vazifesini ikmal edilmiş oluyor. Artık müsaadenizle gidiyorum.

—Nereye?

—Bir manastıra.

—Ne söylüyorsunuz? Benim tahtım, servetim, hükümetim kâmilen sizin olduğunu bilmiyor musunuz? Bana yeniden kazandırdığınız hayatı benimle yaşamaya kabul ederek zevcem olunuz.

“Efrem”in kızı bir tebessüm semari ile güldü.

—Şu hayatı içiniz! Benim vatanım bu kere üzerinde değildir.

—Dedi ve eliyle duvardaki tasvir-i İsa’yı göstererek ilave etti—Ben bir efendiden başkasına hizmet edemem!

—Katiyen ret mi ediyorsunuz?

Genç kız prence, —eleminden bir kefen kadar beyazlaşarak —bir dakika seyretti ve başıyla elim bir cevab-ı ret verdi.

Prens bir kelime bile söylemedi. Ve birden elindeki şişeyi yere vurdu.

-3-

—Prenin Marazı—

Ertesi günün akşamı—ki şitanın son günü idi—prens kendinde bir baygınlık hissederek, sağında büyük pederi, solunda kardeşi olduğu hâlde, bütün ailesine bila ihtiyar çektiirdiği elemi ve mezâhim için taleb-i affediyordu. Hayat geziştesi firar-i mevasimiyle, bir sitede kadın çehreleriyle şimdi gözünün önünde gibiydi.

Sevmek! “Alez” için duyduğu hevesat, “zafıra” ile münasebat bir ihtirası, “Proyisind”ler beytindeki macerayı hulul nihayet “Evren” için duyduğu meyl-i eflatuni, bütün bunlar hakikaten aşk denilen Şey miydi? O zaman melal bahş bir hatıra dimağı malulundan geçti. “Prenses kasaviyeye”yi tahattur ediyor, kendisini o kadar

seven o zavalılın yüzünü görmek istemeyerek muhabbetini nasıl pamal hakaret ettiğini düşünüyordu. Kim bilir belki en hakiki aşk busemden sevmek idi?

Bu dakikada ani bir nakus sedası duyuldu. İmparator ile “Manar” dehşet içinde kaldılar. Fakat Prens hazin bir tebessümle:

—Bu seda, bugün son nefes alan, bir sene hayatın uful ebediyesini ilan için geliyor! Dedi.

Ve hepsinin son defa ellerini sıkarak öldü.

Fazıl Ahmet

Matbatu Ahmet İhsan

Sahibi İmtitaz: Hakkı

MUHABERAT

Ayşe Zulal Hanımefendiye —en alienizi Cenap Şehabettin Bey efendinin mutala-aliyeleriyle beraber gelecek nüshalarımızdan birinde neşredeceğiz.

İlal hanımefendiye —siz muharirimizin eserleri hakkındaki bu cehenize arzı teşekkür ederiz. Yeni eserlerinide neşredeceğiz muavenat-ı tahririyenize mucibi memnuniyet olacaktır.

Şadiye hanımefendiye —mektubunuzu neşredemeyeceğimizden dolayı müteessifiz. Bu kadar mahalli ahlak bulduğunuz eserleri niçin nazarınızdan uzak bulundurmadınız. Mutala ihtiyari değil midir?

İstimzacımızın neticesinde daha uzun beyanı mutalat edeceğiz.

Bedreddin mümtaz, Memduh Mecit ve Seyfettin Bey efendilere —asarı aliyenize neşredeceğiz.

H. cudi. Halil Nihat ve Edhem hidayet bey efendilere —asarı aliyenize malteessüf neşredemeyeceğiz.

Muhammet Sıdkı beyefendi —iltifatınıza müteşekkirimiz. Mesleğimize tevafuk etmediği için eser-i aliyenizi malteessüf neşredemeyeceğiz.

İLAN

Beyoğlu'nda dört yol ağzında numaralı 463

Sosyete Fransız—anonim Kupa Ratif şirketi

Mabeynu hemayun muteahidi—Fransız ticaret hanesi

Fransız ve İngiliz markalı birinci neviden mevadı istihlakiye

Mükemmel bal kömçeleri, ala şekerlemeler, bisküviler,

Sahtiyane, itriyane, fırçaya mutallik eşya.

Beyoğlu'nda mekteb-i sultani karşısında hareke fabrikasının

Beyoğlu satış şubesi

Vatanını seven, yerli, dayanıklı, zarif eşya kullanmak ve elbise

Giyemek isteyenler bu mağazayı ziyaret etsinler.

Kadın ve erkeğin esvapları için Avrupalı hususi terziler celp edilmiştir.

DAVUL

—Edebi mizah gazetesi—mutalasını tavsiye ederiz.

Hıfz-ı Sıhhat-ı Asap

Muharriri: Doktor Galip Ata

Sinirlerinden rahatsız olan karilerimiz okusun.

Beni Okuyunuz

Gayet nezih bir üslup ile yazılmış mensur sitemlerden mürekkeptir.

Münderacatının kıymetine tabanın nefaseti indimam eden mütevazi karielerimize tavsiye ederiz.

Lehçetü'l Hakayık

Muharriri: Ali Bey merhum

Nafiz bir nazar-ı istihzanın mahsul-i tetkiki olan bu ince ve güzel eseri mizah-ı edebi meftunlarına tavsiye ederiz Musiki bir set karielerimizin hürriyet perver ve samilerine takdim ve tavsiye ederiz.

Neşide-i Milli Notası

Bestekârı: M. Nuri Melek

Musikiperest karilerimizin hürriyetperver samilerine takdim ve tavsiye ederiz.

Sharlock Holmes

Müellifi

Mütercimleri

Piyer Dokorsel

Hasan Marzuk—eseri

Gayet meraklı mütercem bit tiyatro piyesidir; merkez-i tevzii

Servet-i Fünûn idarehanesidir.

BARKA-İ İRŞAT

Bu tamamıyla ve edebi bir risale-i mevkûte şeklinde prosede intişare başlayan refikamızı tebrik ve devamı intişarını temenni ederiz.

EL-ADİL

Türkçe ve Arapça intişara başlayan Eladıl refikamızı tebrik ve devamını temenni ederiz.

Arka Dış Kapak

Beyoğlu'nda cadde kebirede 262 nomerolu

“Pare” Fransız moda mağzası

KÂNI İPEKÇİ

Hüsn-i İntihap Mağarası

Köprübaşı'nda Hürriyet Meydanı'nda

İpekli, Bükülü, Kadife Kumaşlar

Basma, Patiska ve Saire

Hazır Ağır Esvaplar ve Bluzlar

Dantela Harc-ı ve Saire

Büyük terzihane

SONUÇ

Osmanlı Devleti siyasal, sosyal, eğitim, ekonomik, olmak üzere birçok alanda yapısal değişimler yaşamıştır. Osmanlı'da yapısal değişimler ilk olarak II. Meşrutiyet'te gündeme getirilmiştir. Osmanlı siyasal yapısı, laikleşme ve özgürleşme sürecine girmiştir.

Osmanlı Devleti'nde kadının yeri genellikle bir anne, eş, kardeş veya çocukla sınırlandırılmıştır. Aydın sayısının çok da fazla olmadığı Osmanlı'da yetişmiş kadın aydın fazla değildir. Öyle ki Osmanlı hanedanından şiiirler yazan ve bunu saklamayan tek bir kadın vardır, o da Adile Sultan'dır. İşte böyle bir ortamda artan II. Abdülhamit istibdadı II. Meşrutiyet ile kesin olarak kalkmış, basına uygulanan sansür son bulmuş böylelikle dergi ve gazetelerin sayısında artış görülmüştür. Hatta *Demet* gibi sadece kadınlara mahsus dergiler de çıkmaya başlamıştır.

Demet, "haftalık 'ilmi, edebi, siyasi' resimli mecmuadır" açıklamasıyla, Hilal matbaası tarafından 17 Eylül 1908 (30 Eylül 1908) tarihinde yayımlanmaya başlamış 29 Teşrinvevvel 1324 (11 Kasım 1908) tarihinde ise yayın hayatı sona ermiştir. Toplam yedi sayı çıkan *Demet*'te Nigâr bint-i Osman, Jülide, Sybel, Atıfet Celal, İsmet Hakkı, E(ulviye), Nezih, Fatma Müzehher, Ruhsan Nevvare, Şeyun Peride, Halide Salih (Edip Adıvar), ve Behiye Refet olmak üzere toplam 11 kadın yazar yer almıştır. Bunun dışında erkek yazar noktasında da şanslı olan *Demet*, başta başyazarı Celal Sahir, olmak üzere Mehmet Emin, Mithat Cemal, Hakkı Behiç gibi dönemin önemli ve ünlü ediplerine ev sahipliği yapmıştır.

Demet'in başmuharriri Celal Sahir, *Musavver Muhit*, *Servet-i Fünûn*, *Halka Doğru*, *Türk Sözü*, *Bilgi Mecmuası* gibi dergilerde müdürlük ve yöneticiliklerde bulunmuştur. "Bir Hayal", "Sergüzeşt", "Sinir Hali" gibi şiiirlerle ve "Buhran" gibi düz yazılarıyla *Demet* dergisinde aktif rol oynamıştır

Demet dergisinde, “Kısm-1 edebi”, “Kısm-1 ilmi” ve “Kısm-1 Siyasi” başlıklarından oluşan şiirler, hikâyeler, makaleler, tiyatrolar, biyografiler ve mektuplar neşredilmiştir. “İmzasız Bir Mektup” başlığıyla neşredilen yazı hariç *Demet*’te bulunan diğer tüm yazılar yazar adlarıyla neşredilmiştir. Özellikle Legofet Fuat’ın birinci, ikinci ve altıncı sayıda yer verdiği “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı” başlıklı yazı dizisi ile Türk okuruna Madam Zabel Asadour, Madam Düsap Paşa ve Madam Zabel Yesayan tanıtılmıştır. Legofet Fuat, Ermeni yazarlar içinde en tanınmışlarından olduğunu öğrendiğimiz Madam Düsap Paşa’nın yazısında onun doğum ve ölüm tarihlerinden, Ermenice ile ilgili bir çalışmasının bulunduğundan bunun dışında *Mayda*, *Siranuş*, *Araksiya* romanlarını yazdığından bahseder.

Üslup gibi konulara da değinen Legofet Fuat, yazısının devamında bir önceki sayısında tanıtmış olduğu Madam Zabel Asadour’un ve bu sayıda tanıttığı Madam Düsap Paşa ile ilgili bir görüşüne de yer vermiştir:

Legofet Fuat yazısının sonunda Madam Düsap Paşa’nın “Sırpuhi Düsap” adıyla yazdığı romanlarından seçtiği dört bölümü tercüme ederek yazısına son vermiştir. Legofet Fuat’ın *Demet*’te neşrettiği “Osmanlı’nın Meşahir-i Nisvanı” yazı dizisinin sonuncusu ise altıncı sayıda “Madam Zabel Yesayan” adlı yazısıdır.

Legofet Fuat bu yazısında Madam Zabel Yesayan’ın Ermeni yazarlar içerisinde önemli bir yere sahip olduğundan ve iyi bir hikâyenüvist olduğundan bahseder.

Biyografi konusunda Asaf Nefi de “Kadın Muharrirler: Madam de Sevigne”, “Kadın Muharrirler: Madam Roland” ve “Kadın Muharrirler: Madam Desbordes Valmore” adlı yazılarıyla *Demet*’e destek vermiştir.

Asaf Nefi, *Demet*’in üçüncü sayısında “Madam de Sevigne” başlıklı yazısında Fransız aristokrati olan ve mektuplarıyla ünlü Marie de Rabutin – Chantal, Marquise de Sevigne’den bahseder

Asaf Nefi’nin beşinci sayıda kaleme aldığı “Madam Roland” adlı yazıda Madam Roland’ın doğumundan 1793’teki idamına kadarki hayatı anlatılmıştır. Voltaire’in kendisine hasım olmasına sebep olan Jean Jacques Rousseau için; “Madam Roland, hükûmete ait hususta da tavsiyede o kadar mahirdir.” demiştir.

Madam Roland 1792’de hatıratını yazmış, mektuplar keleme almıştır. Fikirleri ve eserleri Asaf Nefi’nin yazısının konusunu teşkil etmiştir. Fransız edebiyatının önemli bir şahsiyeti olduğu vurgulanan Madam Roland, 1789 Fransız İhtilali olaylarında etkin olması sebebiyle idam edilmiştir.

Ayrıca çocuk terbiyesi, kadınların tahsili, kadınların ahlakı ve eğitimi, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu anlatan yazılar yer almaktadır.

Bir kısmı bizzat doktorlar tarafından yazılan hava kirliliği, buruşuk ve kırışıklıkların giderilmesi, krem yapımı ve kremler hakkında bilgi, hastalık ve mikroplar hakkında okura bilgi veren yazılar neşredilir.

Demet dergisinde, İkinci Meşrutiyet'in ilanı coşkusuyla hürriyet kavramıyla ilgili yazılara da rastlanılır. Ahmet Samim'in yazmış olduğu "Gazal-i Hürriyet" bir hayvanın kafeste tutulmasını anlatır. Yine "Ne Hâldeyiz Neye Muhtacız" başlıklı yazı da siyaset ve hak arama konusu çerçevesinde kaleme alınmıştır.

Demet mecmuasında yayımlanan "İmzasız Bir Mektup" dergiye okurdan gelen bir eleştiri olmuştur. Zira mektubunda okur *Demet* mecmuasını kız kardeşlerine ve tanıdıklarına okutmama kararı aldığını söylemiştir. Mecmuada Fransız ve İngiliz ahlakını almış kadınların anlatıldığını, duygusal ve acıklı şiirlerle hikâyeler yer aldığını, bununsa zaten gözü yaşlı Anadolu kadınına yine gözü yaşlı yapmakta olduğunu söylenmektedir. Bu mektuba hemen ilk sayıda cevap gecikmez ve tatlı bir münakaşa yaşansa da "İmzasız Bir Mektup"un ikinci seferinde neşriyle son bulur.

Toplam yedi sayı çıkarılan *Demet*'in tüm sayıları tezimizde yeni harflere aktarılmıştır. Sayı numarasına göre, yazar adına göre ve konularına göre tahlili fihrist yapıp *Demet* mecmuası tanıtılmıştır. İçinde yer alan reklamlar ve metinler incelenmiştir bu incelemelerle ve yapılan çalışmalarla dönemin zihniyetine ışık tutulması amaçlanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları, 4. Basım, 2013.
- Çeşitli, İsmail. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.
- Çetin, Nurullah. *İkinci Abdülhamit Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım, 2017.
- Demir, Kenan. “Osmanlı’da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi (1849-1923)”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (Nisan 2016), 71.
- Ertaylan, İsmail Hikmet. *Türk Edebiyatı Tarihi I-IV..* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Kandiyoti, Deniz. *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları, 1997.
- Karaca, Nesrin T. *Celal Sahir Erozan*. İstanbul: MEB Yayınları, 2. Basım, 1993.
- Keskin, Tülay. “Demet Dergisi’nde Kadın ve İlerleme Anlayışı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24 / 37 (Mayıs 2005), 290.
- Kolcu, Ali İhsan. (2016). *Servet-i Fünun Edebiyatı*. Konya. Salkımsöğüt Yayınları, 10. Basım, 2016.
- Kutlu, Şemsettin. *Servetifünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 2. Basım, 1981.
- Polat, Nazım Hikmet- Akpınar, Soner. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Polat, Nazım Hikmet. *Rübab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*. Ankara: Akçağ Yayınları/ 723, 1. Basım, 2005.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 23. Basım, 2014.
- Yıldırım, Tahsin. *Edebiyatımızda Müstear İsimler*. İstanbul: Selis Kitaplar Yay., 2006.

Elektronik Kaynaklar

- Gurur, “Madame Roland kimdir?”, *NKFUCOM*. <https://www.nkfu.com/madame-roland-kimdir/> (Erişim 28 Ocak 2022).
- “Hakkı Behiç Bayiç”, *Vikipedi, Özgür Ansiklopedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Hakk%C4%B1_Behi%C3%A7_Bayi%C3%A7 (Erişim 28 Ocak 2022).
- “Madame de Sevigne”, *Vikipedia*, https://tr.wikipedia.org/wiki/Madame_de_S%C3%A9vign%C3%A9 (Erişim 28.01.2022).

“MarcelineDesbordesValmore”, *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Marceline_Desbordes-Valmore (Erişim 28 Ocak 2022)

“ZabelSibil Asadour”, *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Zabel_Sibil_Asadour (Erişim 28 Ocak 2022).

“ZabelYesayan”, *Vikipedi, Özgür Ansiklopedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Zabel_Yesayan (Erişim 28 Ocak 2022).

EK 1. Demet, Sayı 1, 17 Eylül 1324, Dış Kapak

EK 2. Demet, Sayı 7, 29 Teşrin-İ Evvel 1324, Dış Kapak

